

Vatra veche

Vatra veche

6

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 6(18), iunie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coşbuc

VATRA, 1971 *Redactor-şef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-şef Nicolae Băciuş

Maxim Dumitraş, Instalație de uscat nori

Cluj, cofetăria verde

la cofetăria verde țintuită
de umbra catedralei
semiintunericul dezlănat
își apără drepturile cucerite
în vremurile dinainte

nisipul cafelei

fierbinte ca atingerea palmei tale
încearcă să mi se strecoare
sub gulerul din vis

în acest amestec bezmetic
de aliaj descoperit
pe neașteptate dar irepetabil
ringul calea moșilor-ursus-coada
calului
închide între funiile sale nevăzute
anii mei

gustul acru al ulcerului
izbindu-mă în plin somn –
statornică lavă cu nume de poet –
e puținul care-mi trebuie
să mă retrăiesc

ANDREI FISCHOF

Vatra veche dialog cu Ursula Șchiopu

- Dumitru Hurubă, Postbelic – postdecembrist/3
Între lumi – N. Steinhardt/4
Vatra veche Dialog cu Ursula Șchiopu, de Valentin Marica/5
Literale vieții, poem de Ana Irina Iorga/8
Relecturi. Un personaj și lecturile sale, de Mircea Moț/9
Alpha. Creație și profunzime, de Roxana Ștefania Ciobanu/10
Martha Bibescu – Diplomat și scriitor, de prof.dr. Ligia Dănilă/11
Excelsior. Poeme de Anca Neagoe/14
Ocean întors. Amintiri cu Grigore Vieru, de Lucian Mănăilescu/15
Ioan Alexandru – Operă și destin, de Aurel Hancu/16
Geografii lirice. Poeme de Răzvan Ducan și Ovidiu Ivancu/18
Anchetă. Literatura pentru copii, literatura copiilor, de Nicolae Băciuț/19
Miorita Got/19
Adrian Botez, Elena M. Cîmpan/20
Sânziana Batiste/21
Ana Irina Iorga, Nina Jozsa, Iulian Dămăcuș/22
Lectura copiilor, între necesitate și pasiune, de, de Claudia Șatravca /23
Păstorul poveștilor, proză de Simona Györfy/24
Caietul cu poezii/25
Poezii de Maria Fărîmă/25
Atelierul de creație, de Simona Tămaș/26
Copilărie de scriitor, de Elena M. Cîmpan/28
Revista școlară, de Anica Facina/29
Poeme de Nina Jozsa/30
Ultrascurte, poeme de Ștefan Goanță/30
Poeme de Diana Laura Nohit/31
Ciresul copilăriei, proză de Daniela Gifu/32
Raft. Meseria de copil, de Constantin Stancu/33
Din amintirile unui pitic ceva mai înalt, de Constantin Stancu/34
Un cuvânt pentru elevi mai mici sau mai mari, de Miorita Got/35
De-a Baba oarba, proză de Dan Louis Georgescu/35
Alin, Casa, povestiri de Iulian Dămăcuș/36
Estroverso sau literatură română pentru copii în italiană/37
Interviu cu Mirela Corina Chindea, de Nicolae Băciuț/37
Interviu cu Nicolae Băciuț, de Mirela Corina Chindea/39
Cronica literară. Cartea unei întâlniri predestinate (Nicolae Băciuț), de Lucian P. Petrescu/41
Poemul câmpiei transilvane (Emil Dreptate), de Veronica Știr/42
Cele mai frumoase poezii (Răzvan Ducan), de Aurel Hancu/43
Filtre. Cornel Pop și rugăciunea cântată (Menuț Maximilian), de Ioan Seni/44
Metamorfozele lui Florian Copcea, de Elena M. Cîmpan/44
Miracolul bine temperat (Daniela Ghigeanu), de Constantin Stancu/45
M-am născut pe Google (Ionuț Caragea), de Dragoș Vișan/46
Un alt fel de poezie (Dorel Cosma), de Elena M. Cîmpan/48
Poezia cotidianului implacabil, filtrat prin raza de lună (Maria Mândreanu-Oltean), De Melania Cuc/49
Asterisc. Încercări de străpungere a gândului (I) (Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu), de Elena Neagoe/50
Mapamond. Irina Szasz și culisele întâlnirii cu Dalai Lama, interviu de Menuț Maximilian/54
Poeme de Mircea Drăgănescu/55
Dulce harababură: Trădare, iluzie, Sticlă, de Cleopatra Lorințiu/56
Documentele continuității. Relevanța misiunii arhieresti, de Valentin Marica/57
Spinoasa problemă a aromânilor (III), de Adrian Botez/59
Poetica imaginii în ceremonialul de trecere (II) de Luminița Țaran/61
Un român în India. File de jurnal (II), de Ovidiu Ivancu/62
Biblioteca Babel. Poeme de Maria Teresa Luizzo (traducere de Elena Daniela Zgondea și Eugen Evu)/63
Meridian. Nouă și zece, Flamengo, „el duende”, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/64, 66
Dialoguri basarabene cu Claudia Partole, de Rogac Raia/67
Ianoș Țurcanu, interviu de Liliana Moldovan/70
Colocviile Literare Internaționale „Grigore Vieru”, invitație/71
Șapte zile în Poarta Raiului, jurnal de la Lăpușna, de Melania Cuc/72
Mariana Cristescu, Prietenii mei, internauții: Cetății pereche, proză de Aurel Avram Stănescu/74
Vatra veche dialog cu pictorița Steluța Nistorescu, de Monica Mureșan/76
Literatură și film. Pisicile albastre, de Alexandru Jurcan/78
Amelia Cara, un artist complet, de Melania Cuc/78
Festivalul „Romulus Guga”, ediția a XVIII-a, palmares/79
Evocare Romulus Guga, la Răstolița, de Valentin Marica/79
Permanența lui Romulus Guga, de Răzvan Ducan/80
Mai mult decât un festival, de Elena M. Cîmpan/81
Primul Festival de matematici, traducere de Rodica Matei/82
Curier. Da la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”/85
Schiță de portret: Maxim Dumitraș/87
Fetița și fluturele, de Adrian Botez/88
Ilustrația numărului cu reproduceri după lucrări de Maxim Dumitraș

DUMITRU HURUBĂ

POSTBELIC

—
POSTDECEMBRIST...

Pe la începutul anilor '90 (dar și în continuare...), când au început virulentele atacuri-reconsiderări

ale unora împotriva literaturii române postbelice și nu numai, un oarecare timp mi-am zis că era normal, fiindcă destui ani trăisem cu toții „în cercul nostru strâmt”, forjat la fabrica moscovită a bolșevismului sovietic. Să nu uităm că, imediat după instaurarea regimului comunist în țara noastră, limba rusă era cel puțin la fel de importantă ca și limba română, fiind considerată materie obligatorie încă din ultima clasă de școală primară – a IV-a –, iar în clasa a VII-a se învăța, de prin 1950, *Istoria Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice* și *Geografia U.R.S.S.* Fără a mai intra în alte amănunte și întorcându-mă la ideea de la începutul acestor rânduri, e locul potrivit să mai adaug doar că, din primii ani de după război, a fost înființată Editura „Cartea Rusă” (ARLUS, înființată în decembrie, 1944, Editura începând să funcționeze din ianuarie 1945), a cărei menire și rost erau de a umple rafturile librăriilor și bibliotecilor cu traduceri din literatura rusă, dar, mai ales, din cea sovietică pronunțat-propagandistică. Românilor trebuia să le intre în cap, și să nu le mai iasă!, că totul, deci și în privința creației literar-artistice universale „de geniu”, se datora în cea mai mare măsură personalităților sovietice din domeniu. Însă, ar fi nedrept să nu recunosc, în același timp, că, pe lângă autori „de serviciu” – Boris Polevoi (*Povestea unui om adevărat*), Valentin Kataev (*Pentru puterea sovietelor*), A. Fadeev (*Tânăra gardă*), Arkadi Gaidar (*Timur și băieții lui*; *Ceașca albastră*), F.V.Gladkov (*Cimentul*) etc., etc., au fost publicați și autori fără de care literatura universală n-ar avea rotunjime, precum: Turgheniev (*Prima iubire*, *Părinți și copii*), Tolstoi (*Război și pace*; *Anna Karenina*), Pușkin (*Poltava*, *Boris Godunov*, *Evgheni Oneghin*), Gogol (*Taras Bulba*, *Revizorul*, *Suflete moarte*) etc.

Conform directivelor ideologice venite de la mama-Moscova, Editura „Cartea rusă” aproviziona cu agresivitate și consecvență piața cărții din România cu tone de volum-maculatură semnate de autori

despre care, în zilele noastre, nu se mai știe decât prin arhive, sunt pomeniți la „capitolul” și alții, sau în atotcuprinzătorul și primitivul etc. Marele avantaj a fost că adevărații iubitori de literatură au avut posibilitatea să intre astfel în contact și cu marile valori ale literaturii ruse și, prin extensia ideii, universale. Aceasta era partea frumoasă și utilă a situației care, însă, era estompată de dopajul sistematic, bine organizat și ajustat consistent de către reprezentanții români, școliți pe „Colinele Lenin” la celebra Universitate „Lomonosov”, de lângă capitala sovietică. Prin ei, „Marea prietenă de la răsărit” impunea o ideologie marxist-leninistă și materialist-dialectică extrem de potrivită propagării unui politicianism comunisto-rigid devenit, odată cu trecerea anilor, unul dintre cele mai cinice sisteme politico-ideologice și economico-administrative din istorie – rudă apropiată a nazismului hitlerist... Din nefericire, abia în decembrie 1989 acest dopaj agresiv și umilitor a încetat sau, în orice caz, și-a diminuat substanțial forța...

În acest context politico-istoric, scriitorii noștri, care n-au aderat la o politică pronunțat antinațională sau o făcuseră doar de ochii lumii și pentru a putea supraviețui ca autori responsabili și rezonabili într-o societate total ostilă oricărei activități nealiniată standardelor comuniste din domeniul artistic, culturii în general, au creat, totuși, opere care, datorită valorii lor reale, au rezistat prin timp. Aici trebuie reținut faptul că scrierile unor asemenea autori cu precădere (dar orice produs literar!), nu vedeau lumina tiparului fără avizul prealabil al unei cenzuri draconice deghizată oarecum pașnic sub denumirea de *secția de propagandă a C.C.*-ului comunist. În această ordine de idei, cu atât mai mult trebuie apreciată literatura postbelică bună. Evident, cu amendamentele care se impun. Așadar, adevărații creatori români de literatură nu au privit cu pasivitate fenomenul *comunistizării* țării, ci, atât cât le-a stat în putere, s-au străduit să creeze opere literare prin care, măcar cât de cât, să contracareze – pentru că de oprit nu putea fi vorba –, înaintarea tăvălugului literar-sovietic măturător peste

valorile noastre spiritual-naționale. De aceea, celor care în ultimele două decenii s-au unit într-o haită mercenar-demolatoare, le-aș aminti că scrieri precum *Trilogia valorilor*, de Lucian Blaga; *Desculț*, de Zaharia Stancu; *Un om între oameni*, de Camil Petrescu; *Străinul*, de Titus Popovici; *Moromeții*, vol.I, de Marin Preda; *Limba poeziilor lui Eminescu*, de Al.Rosetti; *Vocile nopții*, de Augustin Buzura; *Cel mai iubit dintre pământeni*, de Marin Preda; *Bate și ți se va deschide*, de Mihai Sin; *Plecarea Vlașinilor și Neamul Vlașinilor*, de Ioana Postelnicu etc., etc., au apărut editorial între anii 1948-1989. Însă au apărut, în același interval de timp și, de exemplu, *Kiev*, *Moscova*, *Leningrad*, *jurnal al unei călătorii în U.R.S.S.*, de G.Călinescu; *Mitrea*

Cocor, de Mihail Sadoveanu; *Bărăgan*, de V.Em.Galan; *Descoperirea familiei*, de Ion Brad; *Pasiuni*, de Constantin Chiriță; *Puterea*, de Corneliu Leu, și, desigur, multe altele purtând cu ele mesajul unei ideologii pregnant și sugestiv comuniste. Că s-au făcut compromisuri? Sigur că da: unele grave și de neiertat, dar altele care, dincolo de aparențe, au contribuit, mai mult sau mai puțin, la rezistența și continuitatea procesului de supraviețuire a literaturii autohtone, așa cum deja spuneam, pot fi cel puțin explicate acordându-li-se anumite circumstanțe...

Sigur, acum ne vine ușor să analizăm (și să acuzăm...) situația de la „înălțimea” finelului de an 2009 punând la zid pe unii și pe alții, dar nu ținem seama de contextul istoric în care scriitorii noștri și-au publicat cărțile. Și mă refer aici la generalitatea problematicii vizavi de creația literară din perioada menționată care s-a constituit, până la urmă, în literatura română postbelică. Atunci, adică acum două decenii, câțiva tineri, dar și mai puțin tineri, deveniți peste noapte „importanți” critici și istorici literari, au început marea hăituială împotriva... Împotriva... miturilor, în primul rând având scopul măreț de a demonstra că marile valori spirituale trebuie coborâte de pe soclurile lor intangibile analizându-li-se creațiile de pe poziția noii democrații. Mă întreb, poate retoric, „acei mari analiști reconsideratori” de la finele secolului XX și până azi, știu, oare, că *Gazeta literară* era copia revistei sovietice *Literaturnaia gazeta*, iar *Scânteia*, organul politic al PCR, leit ziarul *Iskra...* sovietic?

Dar, vorba Poetului, *Trecut-au anii*, iar timpul, conformându-se menirii sale, a cernut valorile și-acum, iată, putem extrage din contextul general câteva cărți și autori datorită cărora literatura română – cea valoroasă – nu a suferit, ci și-a asigurat continuitatea. Să nu ne prefacem a nu pricepe cum stau lucrurile cu adevărat, fiindcă ar fi o uriașă greșeală să nu fim obiectivi și sinceri așezând operele literare create după cel de-al doilea război mondial în raftul unde se află locul fiecăreia, într-o ierarhie stabilită de bătrânul și înțeleptul „bibliofil” Cronos... Apoi, să analizăm și ce anume s-a creat, literar vorbind, **în primii 20 de ani postbelici** și cam ce s-a creat **după** decembrie '89 – indiferent despre care gen literar ar fi vorba. Personal risc să afirm că, din 1990 și până în 2009, nu a apărut nici măcar o singură carte – proză sau versuri – despre care să se spună cu seninătate: da, aceasta e cartea! Că au fost laudate până la isterie unele volume, mai mult pe bază de confrerie, e o realitate incontestabilă; s-au propus și s-au acordat premii care, s-a dovedit mai apoi că, doar din punct de vedere financiar au contat – restul... Au fost premiați autori, cu premii importante, de care acum, după doi-trei-șase-zece ani, nu se mai știe nimic. Este adevărat: nu mai există cenzură, deși... Din nefericire, zic eu, literatura română e plină, cu mult mai plină, în orice caz, de scrieri lipsite de valoare decât ne-am fi imaginat în 1990.

ÎN TRE LUMI

- Care este cea mai îndepărtată imagine din copilărie care stăruie în memoria dv.?

- O dimineață de vară, caldă, în grădina Cișmigiu, eu să tot fi avut cinci ori, poate, șase ani, cu o verișoară de a mea, pe nume Sofia, eu (mi-a rămas o fotografie á la minute) în pantalonași albaștri scurți, ea blondă, trupeșă, în rochie albă, citindu-mi (nu fără patos și talent căci urmase câtva timp cursurile conservatorului de artă dramatică) din I. Al. Brătescu - Voinești: *Metamorfoză, Puiul, Sâmbătă, Niculăiță Minciună*.

Adesea mă rog lui Dumnezeu să-i roureze sufletul, prietenos și binevoitor, așa cum, atunci, mi l-a rouat ea mie.

- Ați avut o copilărie „normală”, ați fost un copil dificil?

- Am avut o copilărie fericită.

N. STEINHARDT

Ianuarie 1987 (Interviu, de N. Băciuț)

„Marii demolatori-reconsideratori” grohăie de plăcere când proslăvesc nulitățile punând la index tot ce depășește puterea lor de percepție și înțelegere. Eminescu a devenit un romantic demodat, Sadoveanu un depășit, Creangă un povestitor mediocru, chiar obscen, Caragiale un superficial, Slavici un plicticos, Rebreanu un romancier de provincie ș.a.m.d. și etc. Pe când literatura actuală, noile generații de scriitori, ehe!, dacă nu toți, majoritatea sunt foarte buni și tocmai potriviți pentru a li se înmâna premiul Nobel. S-au făcut chiar propuneri, dar suedezi și norvegienii, necunoscători de limba română, au văduvit literatura universală de cel puțin o capodoperă româno-postdecembristă. Așa comercială și, nu rareori plină de obscenități cum ar fi ea!

Că simți imediat nevoia să exclami amintind de Nicuță Tănase: „Ce oameni, domnule!”

În mod intenționat nu am dat nume de autori postdecembriști, fiindcă alții, decât unii „optzeciști”, mai apropiați de valoarea acestora, sunt greu de găsit. Ar fi prea mult să spun *imposibil*, dacă aș aduce în context întreaga literatură națională începând, să zicem, cu

Scrisoarea lui Neacșu de la Câmpulung?

Părerea mea este că, la pretențiile unora, multicitatului și optimistului îndemn *rădulescian* i-a cam trecut vremea, iar Cervantes, Moliere, Twain, Cehov, Blaga, Dante, Shakespeare, Faulkner, Goethe ș.a., ș.a. n-au rămas ca valori incontestabile în literatura universală pentru că ar fi scris subliteratură, ci, după cât îmi amintesc eu, din cu totul alte motive...

Foto: Maxim Dumitraș, la Chișinău, 2010
Maxim Dumitraș, *Modernism*

VATRA VECHIE DIALOG

cu Ursula Șchiopu

„Vârstele s-au schimbat ca
structură interioară”

Psihologia copilului a fost carte de căpătâi pentru generații de dascăli, studenți sau părinți. Autoarea, prof. univ.dr. Ursula Șchiopu, a văzut în copil inefabilul, minunea, creativitatea, nașterea definiției omului. A publicat: *Dezvoltarea operativității gândirii, Probleme psihologice ale jocului și distracțiilor, Psihologia vârstei, Psihologia diferențială, Adolescență, personalitate, limbaj, Criza de originalitate la adolescenți, Psihologia artelor, Dicționar enciclopedic de psihologie, Istoria psihologiei*, dar și volume de versuri, începând cu *Drum prin zodii*, din 1939, *Reîntoarcerile, Peisaj interior, Pendul cosmic, Mărturia de noapte, La marginea timpului care își caută umbra*.

Este prima femeie care primește titlul de profesor universitar în România și primul conducător de doctorate din domeniul științelor psihopedagogice, având doctoranzi din România, SUA, Canada, Italia, Franța, Columbia, Grecia, Siria, Venezuela, Peru.

Includerea operei prof. univ. dr. Ursula Șchiopu, a vastelor sale cercetări, în actualitatea școlii românești, bunăoară, ar fi, în opinia noastră, obligatorie. Un îndemn vine dinspre *Centrul Internațional al Copilului* de la Paris care îi apreciază fără rezerve reputatului psihopedagog român opera.

„Îmi amintesc de cursurile lui Călinescu care vorbea cam așa: „Și în această poveste sunt o mulțime de lucruri de spus...”. Avea o tonalitate cu totul specială. La un moment dat, am dus-o pe fiica mea cea mare, foarte receptivă, la un curs, după care m-a întrebat de ce profesorul Călinescu cântă lecția...”
(Ursula Șchiopu)

- Aveți, doamnă Ursula Șchiopu, în tot ce faceți, o seninătate impresionantă. De unde vine seninătatea pe chipul omului?

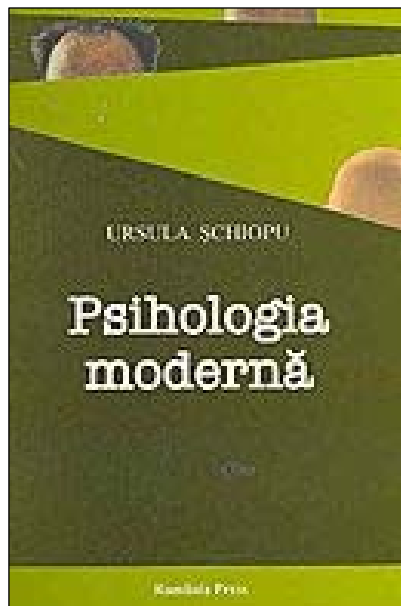
- Din nădejde! În ce mă privește, acesta este temperamentul meu, sunt mereu ocupată cu oameni tineri, pe care îmi place să-i stimulez, să le dau nădejde și să aflu ce gândesc, ce vor să facă..., în timp ce ei surprind, câte puțin, din ideile mele.

- E ca și cum ați defini speranța. Să mai credem în orizonturile ei?

- Categoriec da! Categoriec! Există în istoria omenirii o seismică permanentă. Perioade negre, perioade bune... Acum traversăm o perioadă mai încărcată de dificultăți. Speranța trebuie să existe, cu atât mai mult, cu cât un număr impresionant de tineri vor să accedă la titlul de intelectual. Avem multe universități la această oră care prefigurează intelectualii viitorului. E adevărat că sunt probleme dificile, dar probabil că acestea se vor dezvolta în bine și procesul de învățământ va ieși din impas.

- Speranța este proprie fiecărei vârste?

- M-am ocupat mulți ani de această problemă. Ce este interesant? Fiecare vârstă, pe parcursul celor 50 de ani cât am studiat psihologia vârstei, și-a schimbat profilul. Vârstele s-au schimbat ca structură interioară, mai ales adolescenții și copiii au început să se politizeze, mai tare puberii și adolescenții, și să se dilate foarte mult în această perioadă. În schimb, tineretul este mai angajat în ceea ce numea Ralea *complexul călătoriei*. Pe de o parte este bine, pe de alta, nu.

Este bine pentru că pot vedea lumea și pot să-și dea seama real de identitatea lor. În schimb, sunt prea mult atrași de mirajul altei lumi, de un alt confort. La noi, teoretic mergem destul de bine, ne zbatem, culegem informații diverse, dar, din punct de vedere practic, stăm foarte prost. Nu avem centre de cercetare care să fie stimulate. Speranța, de care vorbeți, trebuie să ni se dea...

- În evoluția lor, cât de mult pierd vârstele, cât de mult câștigă?

- Există curba vieții cu partea ascendentă și regresia. Dar se mai întâmplă ceva.

Unul dintre colaboratorii lui Piaget, Taner, vorbea, mai mult decât alții despre așa numita *dezvoltare seculară* a omului. Există, deci, tipuri de dezvoltare. Una este cea a diferențelor dintre, să zicem, vârstnicii de acum o sută de ani și vârstnicii de azi... între adolescenții de acum o sută de ani și cei de azi, din punct de vedere al conduitelor, al tipurilor de atitudini generale, al mentalităților, al dezvoltării științelor. Acum, nivelul de confort, de idei, de informații e mult mai mare. Circulația comunicării este fantastică. Omul care trăiește zilnic mii de informații din diverse părți ale lumii are o clipă sentimentul de implicare în evenimentele care se petrec undeva, pe glob, făcând în minte comparația cu ce se întâmplă în țara lui. Deci, există această permutație permanentă a spiritului uman în zilele noastre, o achiziție nemaipomenită pentru toate vârstele. Am surprins un dialog sugestiv, pentru ceea ce vă spuneam, dintre un preșcolar și mama lui. Aceasta îl întrebase cât fac 2+2+1. Preșcolarul îi spune mamei că nu știe să adune doar numere 2+2+1, ci televizoare, 2+2+1...

În orice caz, perioada adolescenței și cea a tinereții sunt cele mai interesante. Atunci se face socializarea maximală. Îți preiei niște idealuri care sunt și ale societății și, în același timp, te integrezi într-un fel de activitate profesională, o și schimbi etc. În perioada noastră, omul își schimbă de cel puțin cinci ori profesia în decursul vieții. Dacă nu pleacă dintr-un loc de muncă, își schimbă statutul prin avansări, deci tot o schimbare se înregistrează; un alt statut, un alt mod de conduită, un alt mod de a privi lucrurile. Un șef e altfel, nu? →

- Cine decide ca un om să fie ceva sau altceva?

- Este o problemă foarte importantă. Totul este comandat social. Omul se adaptează la comenziile sociale care se dezvoltă latent. Și profesiile se nasc, se dezvoltă și mor. Bunăoară, într-o criză economică sunt profesii care mor. Vorbim de oferta socială. Oamenii se integrează în ea.

- În evoluția omului, hazardul înseamnă ceva?

- Categorie, da! Există totuși un fel de haos în viața socială, depinde unde nimerești în haosul acela, la periferie, în centru? Dar, totul depinde de tine. Să știi momentul care îți este favorabil. Când societatea îți oferă ceva, să știi folosi acel ceva, plauzibil, constructiv. E bine să judeci tocmai acest moment, să vezi bine configurația momentului, posibilitățile lui.

- Sunt oameni care nu știu să se descopere pe ei...

- Sunt foarte mulți, chiar! Mai ales acei oameni care sunt atrași de lucruri fără însemnătate, care nu au interese clare, își risipesc eforturile mărunț, nu au idealuri. E vorba de atitudini. În atitudinile oamenilor sunt înscrise idealuri și interese. O problemă la modă în psihologie este *conversia de atitudini*. Ce facem, de fapt, în școli? Conversii de atitudini. *Copilul are atitudini asimilate din mediul familial, unele pozitive, altele negative. Acestea trebuie reglementate, educate, transformate. Nu este ușor, dar este una din marile sarcini ale educației și poate că nu este destul de centrată lumea pe această cerință.* Când eram eu elevă, se făcea un fel de drept-constituție în școală. Acum, din acest punct de vedere, nimic. Vedeți, problema manualelor de istorie care destramă o linie, o traiectorie de la care nu se pot face devieri, pentru că este vorba de identitatea noastră, de apărarea identității. Ce face omul toată viața? Își apără identitatea. Depinde care secvențe ale identității le are mai dezvoltate. Există secvența morală a identității, secvența de neam, secvența de profesie, secvența de sentimente etc. Sunt în această privință teste foarte interesante ca „*Eu sunt...*”. Se dă expresia „*Eu sunt...*” de douăzeci de ori și se completează,

ieșind în evidență care secvență a identității este mai pregnantă. Am făcut acest test și în varianta „*Eu aș vrea să fiu...*”, pentru a observa distanța între cum se vede omul și cum ar dori să-i fie identitatea.

- Cât de mult pot ridica dorințele valoarea umană? Sunt și distructive?

- Este o problemă foarte complicată. Sunt dorințe personale și dorințe care se generalizează. Sunt dorințe foarte mult legate de vârstă. Sunt dorințe de prim-plan și dorințe de plan secund, fără seisme; dorințele de a învăța, nu neapărat la școală, ci din împrejurări de viață. În momentul

de față sunt două căi de informații: una dezorganizată, dar care tinde să devină cea mai puternică formă de informație, cea a vieții, a tot ce ți se întâmplă și, mai târziu, a mass-media, și alta prin școală, cea a informațiilor mai puține, dar a informațiilor ordonate, schematizate, cu șansa stratificării în memoria noastră. Până la urmă, toată lumea învață, trece prin tot felul de dorințe și cea care însoțește cel mai bine viața este *dorința de învățare*. Înveți și din greșeli și din succese, înveți tot timpul. Adaptarea nu este altceva decât învățare, însă învățare bazată pe comportamente, pe atitudini. Dorințele implică afectivitatea. La vârsta de patruzeci de ani, mai nou, vorbim de o criză psihologică, mai ales la intelectuali, provenind din întrebarea: *Am realizat ceea ce am dorit?*

- Ați dorit să fiți poetă. „Drum prin zodii” este începutul.

- Eram studentă când am publicat la *Editura Universul* volumul „Drum prin zodii”. Am scris mult, mi-a plăcut să scriu poezie. Am publicat șapte volume de versuri. Sunt membră a *Uniunii Scriitorilor*, dar nu am rămas pe acest tărâm, pentru că m-a atras cercetarea propriu-zisă.

Mulți ani, cu echipe de specialiști, am făcut cercetări ale căror rezultate le-am prezentat la diverse congrese internaționale. Am susținut un curs la *Centrul Internațional al Copilului* de la Paris, am scris cărți de psihologie a copilului, psihologia vârstelor, cursuri universitare, manuale. Norocul că, atunci când am început cercetarea, aveam și eu copiii mei, patru copii, și-mi urmăream ideile, pe care le investigam la *Institutul de psihologie*, și pe ei.

- Dar poezia nu v-a lăsat în pace...

- Nu mă lasă nici acum. Am pregătite volume, dar vreau să public înaintea lor alte cărți, de psihologie, și pe urmă volumele de versuri.

- Simțiți că un loc anume v-a învăluit poetic?

- Turda, împrejurimile și Munții Apuseni. Eu sunt legată de aceste locuri. Tatăl meu care era un om cumsecade, foarte bun, ne ducea vara în Munții Apuseni, unde dormeam în colibe și stăteam până stricam o pereche de bocanci. Tata era politician liberal. Probabil că în

timpul cât stăteam în Apuseni, el își rezolva și problemele lui politice. Se știa în ce zi ajungeam, într-un loc sau altul, la colibe, pentru că în ele găseam, de fiecare dată, apă și pâine. Astfel, vacanțele erau nemaipomenite... Viața noastră era deosebit de activă. Tatălui meu îi plăcea să ne dea cărți. El absolvise Dreptul și apoi Teologia. Mama era extraordinar de frumoasă și tândră. Se spunea că era cea mai frumoasă femeie din acea zonă. Când tata era primar, după ce a fost profesor la *Liceul de băieți „Regele Ferdinand”* din Turda, avea trăsură cu patru cai și mă lua și pe mine în trăsură. Îmi plăcea grozav, eram încântată.

- Erați o poetă în trăsură...!

- Da, da...!

- Vă numeați Biji, acesta era numele familiei. Fratele dumneavoastră este „Crăișorul Biji”...

- Îmi plăcea să povestesc, era foarte sociabil. A fost înrolat în Regimentul V al trupelor de munte, care a mers întâi în Rusia. În romanul „Crăișorul Biji” sunt relatate toate peripețiile. Când au traversat Ungaria, la Budapesta, au întâlnit oameni flămânzi și ei le dădeau de mâncare din rezerva regimentului. Este →

prezentat tot traseul și momentul în care el a murit în munții Beck, la granița de Vest a Ungariei, unde a ajuns regimentul lui. Mormântul lui se află acolo...

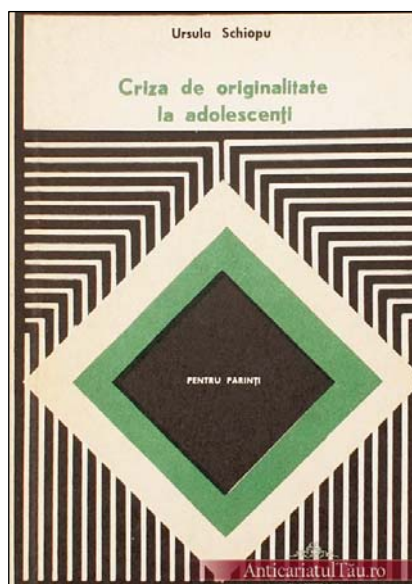
- **Sublocotenentul Grigore Biji...**

- Noi n-am știut că a murit, așteptam vești, ne gândeam că a fost făcut prizonier. Cel care a trebuit să aducă vestea, a murit și el. Am aflat numai când autorul cărții, Ion Dulămiță, a venit la noi și ne-a povestit ce a aflat de la alți camarazi despre moartea fratelui meu.

- **Ați venit la București, în tinerețe, ca să învățați mai bine limba română.**

- Da! Și pentru asta și pentru că erau profesori foarte buni... Iorga, Călinescu, P.P. Negulescu care mi-a condus lucrarea de licență. Am urmat două facultăți, de litere și de filozofie. Atunci, psihologia era încadrată în Facultatea de filozofie. Ne preda psihologia Rădulescu Motru. Se lucra foarte, foarte mult; ce aș dori eu, acum, pentru noi. Interesant, școlile, ca să faci experimente în ele, cer bani. E delicat pentru că nu avem bani să ne plătim lumina și apa la facultate... Ne-ar plăcea să lucrăm la teste, experimente, în orice școală, fără îngrădiri.

Revenind la amintirile studenției, vreau să vă spun că profesorii mei de atunci au rămas în istoria științei. Erau și studenți foarte buni. Mulți făceau câte două facultăți. Îmi amintesc de cursurile lui Călinescu care vorbea cam așa: „Și în această poveste sunt o mulțime de lucruri de spus...”. Avea o tonalitate cu totul specială. La un moment dat, am dus-o pe fiica mea cea mare, foarte receptivă, la un curs, după care m-a întrebat de ce profesorul Călinescu cântă lecția. Erau renumiți dascălii de atunci, și cel de latină și cel de italiană etc. Lecțiile acelea mi-au prins bine o viață. Mi-am satisfăcut *plăcerea de enciclopedism*. Apoi, mai era ceva foarte interesant. La cursuri veneau oameni de toate vârstele. Erau și de șazeci, șazeci și cinci de ani. Veneau fel de fel de intelectuali ai orașului, cu pălărie, baston, doamne elegante și stăteau în primele bănci. Profesorii veneau la curs cu asistenții lor, iar când intrau în sală dădeau mâna cu cei din primele rânduri, ceea ce pe noi ne impresiona. La unele cursuri nu încăpeam în sală și atunci mai stăteam și pe scări.

- **Pe scări, la cursuri, viitorul prof. univ. dr. Ursula Schiopu, prima femeie din România cu titlu de profesor universitar.**

- Este absolut o întâmplare. Nu doar în psihologie nu era nicio femeie profesor universitar, până când mi s-a acordat acest titlu mie, dar nici la științele umaniste nu avea acest titlu nicio femeie. Era prin 1963... Firește că a fost stimulativ lucrul acesta pentru mine. Cred că pentru oricine ar fi fost la fel.

- **V-a îndemnat la rigoare, exigență și... seninătate.**

- Sunteți generos că îmi spuneți aceste cuvinte. Să știți că aveți dreptate. Felul meu de a fi este puțin mai degajat. Vreau ca cei cu care lucrez să înțeleagă ce vreau, să simtă lucrurile așa cum sunt ele. Știința trebuie și simțită. La fel trebuie mereu exemplificată, ilustrată. Acest lucru l-am aplicat întotdeauna. A fost marea mea dorință și marea mea plăcere.

- **Ați marcat cercetarea psihologică prin titluri de referință. „Psihologia copilului” și „Psihologia vârstelor” sunt concludente în acest sens, prin edițiile lor succesive. La fel „Dicționarul de psihologie”.**

- Este adevărat. „Dicționarul” l-am început de mult și înainte de această ultimă ediție, care corespunde tuturor exigențelor, am avut alte trei ediții ale dicționarului. Este bine primit, are prestația științifică a unor colaborări de marcă și este conceput cu variante și în limbile de circulație. *Dicționarul de psihologie* este o carte foarte mult solicitată la această oră. S-au tipărit multe exemplare.

- **Cum îl comentați, bunăoară, în „Dicționarul de psihologie”, pe controversatul Freud?**

- Nu l-am iubit foarte mult. Mi-a plăcut Ster, apoi Valon, nonconformistul, foarte interesat de problemele inteligenței. Sigur că m-a interesat și Karl Michel din cauza rigorilor lui și a răbdării pentru experiment. El a introdus metoda filmului. A făcut 17.000 de km de peliculă despre copiii foarte mici, urmărindu-le dezvoltarea, înregistrând progresele din conduita lor. Ce răbdare îți trebuie ca să urmărești primele reacții ale copilului mic! *Dar, ce important e să ai profilul copilului în prima parte a vieții.*

Freud m-a atras pentru că era controversat. Lucrurile, toate, trebuie să aibă și o parte bună și una proastă. Eu mi-am spus, în ce-l privește pe Freud, s-o văd pe cea bună. M-am apropiat de el cu această idee, destul de târziu. I-am citit cu atenție lucrările și de asemenea ce s-a scris despre el. Am scris despre etapele dezvoltării lui Freud. El a suferit foarte mult în viață. A avut vreo treizeci și ceva de operații, suferind de cancer la gât. Era repudiat de catolicii excesivi care nu admiteau să se vorbească direct despre problemele sexualității. El a fost și din acest punct de vedere rejectat.

N-am omis niciodată prestigiul psihologiei românești, particularitățile ei. În general, lucrurile evoluează la fel, dar în fiecare țară dezvoltarea omului are și caracteristici proprii. Această subliniere o fac și la psihodiagnostic. Nu trebuie luate testele străine așa cum sunt, ele trebuie verificate pe populația noastră. Noi, spre exemplu, gândim altfel decât gândesc chinezii. Alt nivel de a vorbi, a visa, alt nivel de agresivitate. Am avut doctoranzi din multe țări ale lumii – din Italia, Franța, SUA, Canada, Venezuela, acum am un doctorand din Columbia, și pe toți i-am îndemnat să facă studii comparative, ca să se vadă diferențele. Concluziile le-am comunicat studenților mei.

- **Aveți, la această oră, un subiect predilect, un vârf de lance?**

- *Psihologia diferențială*. Există lucrări interesante pe această idee, dar nu ca un tot. Testele de personalitate pun în evidență tipuri de personalități. Sneider a făcut o colecție de cincizeci de tipologii. Eu îl întrec. Am cincizeci și două de tipologii și cred că →

mai găsesc. A fost greu să împart pe categorii. Există psihologi care studiază tipologii ale abisalilor, alții care susțin că temperamentul omului se oglindește pe față și studiază numai fața omului sau alții, cei din Școala de la Padova, care studiază numai caracteristicile corporale...

- Dacă îi privim pe oameni așa cum trec ei grăbiți pe stradă, au, la modul evident, o caracteristică psihologică anume?

- Oamenii mai în vârstă vorbesc singuri, iar oamenii mai tineri merg cu mare viteză, însemn al agresivității stăpânite și în același timp însemn al afirmării personalității. Pe unii îi vezi trecând pe stradă aiurea. Din nou un semn de sfidare. Sau de foarte mare încredere în propria personalitate. Cred că au început și psihologii noștri să se răspândească în multe domenii, au intrat în profesie mai bine, decât altădată când psihologia era persecutată. Observația psihologului este mult mai atentă și mai utilă. Omul e observat după felul în care pășește. Omul agresiv merge cu pașii țepeni, omul timid merge cu pașii tiptili, se pare că și omul viclan merge tot cu pașii tiptili și, uite așa, i-am trecut, pe cei cu pașii la psihologia diferențială.

- Se spune că sunt mai mulți cei cu pașii tiptili. Oamenii buni sunt tot mai puțini?

- Nu e chiar așa. Se repetă și curba lui Grauss. Sunt excesivii buni la un capăt și excesivii răi la celălalt. Negativul este ceva mai accentuat, însă media este dominantă.

- Căror valori umane le acordați prioritate, respect, consecvență.

-Îmi puneți o întrebare foarte grea. Mă interesează foarte mult faptul că în grila de dezvoltare seculară a crescut intelectualitatea și s-a diversificat foarte tare. Pe vremea lui Descartes, intelectualii erau în genere filozofi, după aceea au început să fie fiziologi cei mai mulți, apoi au început să fie medici – psihologi etc. Era vorba și de dorința socială, despre care am mai vorbit. Totuși psihologia s-a dezvoltat ultima dintre științe. Este o mare întrebare, de ce ultima? Când omul, obiectul psihologiei, a

creat toate științele. Era greu să-l abordezi pe om. *Omul nu e o moleculă, un lucru simplu, un cristal... Omul este un complex nemaipomenit.* Până îl descria Aristotel, Platon și alții, omul devenea altul, se schimba. Omul era ușor de abordat filozofic, de aceea multă vreme psihologia a fost încorporată în filozofie. Au început apoi probleme legate de personalități marcante, oameni ca Bonaparte, a început ideea diversității oamenilor, bineînțeles liberalizarea științelor după Evul Mediu, căutându-se din ce în ce mai mult omul. Mai mult decât în psihologie, omul a apărut în altă parte. Ghiciți unde? În literatură, în artă. De pildă, în arta egiptenilor omul era cu fața prelungă, cu ochii mari. În arta italiană, David era persoana virulentă, reprezenta bărbatul tânăr sau Moise, la San Pietro, este o splendoare de om în vârstă, dar înțeleșt în problema vieții și a morții. A evoluat foarte mult înfățișarea omului, reprezentativitatea. Mai întâi în artă s-a manifestat diversitatea oamenilor. Târziu a început și psihologia propriu-zisă. Dar, să revin la întrebare. Între valorile umane

apreciez cel mai mult *creativitatea*. Ea a început să se contureze ca problemă psihologică prin anul 1950 cu prilejul unui mare congres de psihologie condus de Gilford. A vorbit despre creativitate cu atâta zel, cu atâta pasiune, încât a trezit interesul pentru acest domeniu. Mai târziu, el a colectat mate-

rialele psihologilor factoriali, preluând ideea constelațiilor psihice în orice trăire. A ajuns la un model al intelectului cu 120 de feluri de creativitate. De atunci, creativitatea a început să fie masiv studiată.

- În finalul acestui interviu, pentru care vă mulțumesc, vă rog să-mi arătați o fotografie cu mama dumneavoastră...

- Cu multă plăcere! V-am spus că era una dintre cele mai frumoase femei, nu?

VALENTIN MARICA

Literele vieții

Fiului meu

Alfabetul e o taină!
Un triunghi purtat pe brață,
Este **A** cel plin de faimă,
A Treimii Sfinte față.

C-a lui Iacob din vis scară
Vine **I** cel vertical;
Leagă cerul, ca o sfoară,
De pământ orizontal.

Este cel ce înainte
A venit și a adus
Îndreptare pentru minte,
Ca să-L vadă pe Iisus.

Iată-l, ca un chiparos,
H-aș în peșteră-a venit!
Este semnul lui Hristos,
Iar tu ești al Lui iubit.

Șarpele încolăcit
Te pândește la picioare.
De privirea-i ești rănit,
De veninul lui se moare.

Nu sta-n loc să îl privești
Când se-ntinde lunecos,
Și nicicând să nu-i vorbești!
Tu vorbește cu Hristos!

Ultimul în lumea noastră
Este **Z**etul revelat:
Pământul, ca o fereastră,
Se deschide însetat.

Sfârșitul călătoriei
Este nunta nevăzută.
Hotarul Împărăției
Ți-e deschis, calea bătută.

Sufletul ca lumea este
O istorie de-nveți.
Bucură-te de poveste,
Umple-te de frumuseți,

Și citește în străfunduri:
Pace, intrigi, bătlăii –
Toate sunt litere-n rânduri
Scrise-n suflet, tu să știi!

ANA IRINA IORGA

Foto. M. Dumitraș, Modernism

Relecturi

Un personaj și lecturile sale

Personajul eponim al romanului lui Liviu Rebreanu, Ion, nu citește prea mult, dar totuși citește. Citește și recitește mai ales cărțile de școală (păstrate cu multă grijă), atât de mult le citește și le „recitește” (ne asigură autorul), încât „li s-au ferfenițit” foile: „*Ion însă nu s-a despărțit de tot de ele (de cărți, n.n) Le-a păstrat și-n sărbători le-a citit și răscitit până ce li s-au ferfenițit foile. Iar mai târziu mereu cerea învățătorului ba cărți de povești, ba câte-o gazetă veche, să se desfete*”.

Pentru Ion, lectura este fără îndoială un lux pe care și-l îngăduie doar în zilele de sărbătoare. Lipsit de pretenții intelectuale, cititul îi asigură personajului dacă nu tocmai refugiul în imaginar, atunci cu siguranță încântarea naivă a celui care se bucură descoperind în semnul grafic lumea reflectată de acesta. În timpul sărbătorii, Ion citește „ba cărți de povești, ba câte o gazetă veche”, lecturi sugestive în măsura în care trimit nu numai spre condiția personajului, ci și spre cea a romanului însuși.

Personajul lui Liviu Rebreanu citește povești, fiindcă, mai mult decât s-ar părea, el are afinități tocmai cu universul poveștii, gustul pentru poveste trădând la țaranul din Pripas reminiscențe ale unor structuri primitive, prea puțin vizibile în „stratul” realist al romanului, care, de altfel, încearcă să le mascheze cu abilitate spre a-și impune el însuși propria poetică.

Lectura gazetelor, care trebuie să fie neapărat vechi (lectura adecvată a acestora o face firește învățătorul Herdelea) transcrie, la rândul ei, aceeași nostalgie a inactualului, a ceea ce contează așadar după ce consumate, evenimentele rețin până la urmă atenția tot ca poveste, fără a avea influențe și ecouri puternice în cotidian.

Pe de altă parte, să nu uităm că Ion părăsește școala (cu toate că preferatul lui Herdelea fusese un elev dotat), și o face numai pentru faptul că „pământul i-a fost mai drag” decât o mamă chiar: „*Iubirea pământului l-a stăpânit de mic copil. Veșnic a pizmuț pe cei bogați și veșnic s-a înarmat într-o hotărâre pătimașă: trebuie să aibă pământ mult, trebuie! De pe atunci pământul i-a fost mai drag ca o mamă*”.

Dincolo de motivația imediată (interesând în planul realist al romanului), Ion intuiește așadar că pământul este o feminitate, relația lui cu acesta interesând (și din punctul de vedere al stăpânului, al proprietarului, în cod realist) mai ales ca una esențial erotică, idee cu atât mai seducătoare cu cât personajul are nostalgia declarată a unei veșnice însoțiri cu pământul ori, cu vorbele lui Rebreanu, „*Ion dorea să fie veșnic însoțit cu pământul: Când a umblat la școala din sat a fost cel mai iubit elev al învățătorului Herdelea (...)* Dar după două luni de învățătură însă Ion n-a mai vrut să se ducă la școala cea mare. Și apoi i-a fost mai drag să păzească vacile pe câmpul pleșuv, să ție coarnele plugului, să cosească, să fie veșnic însoțit cu pământul.”

Această dorită însoțire / nuntă cu feminitatea pământului nu se poate realiza însă până când Ion nu va trece o probă a umilinței și a sacrificiului, însoțindu-se mai întâi cu Ana, ipostază trecătoare și accentuat degradată, prin urâtenie, a feminității înseși. Abia după această „probă” doar este posibilă în roman sărutarea pământului, în secvența emblematică din capitolul **Sărutul**. Citită în alt cod, aceasta dobândește semnificații

cu incontestabile ecouri în planul de profunzime al romanului, paralel celui realist:

”Vremea se dezmorțea. Iarna, istovită ca o babă răutăcioasă, se zgârcea mereu, simțind apropierea primăverii din ce în ce mai dezmiertătoare. Haina de zăpadă se zdrențuia dezvelind trupul negru al câmpurilor(...)

Dragostea lui avea nevoie de inima moșiei. Dorea să simtă lutul sub picioare, să i se agațe de opinci, să-i soarbă mirosul, să-și umple ochii de culoarea lui îmbătătoare(...) Cu cât se apropia, cu atât vedea mai bine cum s-a dezbrăcat de zăpadă locul ca o fată frumoasă care și-ar fi lepădat cămașa arătându-și corpul gol, ispittor(...)

Se opri în mijlocul delniței. Lutul negru, lipicios, îi ținuta picioarele, îngreindu-le, atrăgându-l ca brațele unei iubite pătimașe. Îi râdeau ochii, iar fața toată îi era scaldată într-o sudoare caldă de patimă. Îl cuprinse o poftă sălbatecă să îmbrățișeze huma, să o crâmpoțească în sărutări. Întinse mâinile spre brazdele drepte, zgrunțuroase și umede. Mirosul acru, proaspăt și roditor îi aprindea sângele(...)

Apoi încet, cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își coborî fruntea și-și lipi buzele cu voluptate de pământul ud. Și-n sărutarea aceasta grăbită simți un fior rece, amețitor...”

Autentica secvență erotica a romanului are loc într-un moment ce trimite spre început, fie că e vorba de primăvară, fie că scena se consumă într-o luni ca început al unui ciclu temporal. ”Stăpânul” pământului (cum este de acum Ion) are corespondent în alt plan un individ care simte că doar înlăturând, dezvelind pământul de superficial, de efemer (în acest caz, zăpada) numai atunci poate descoperi cu adevărat feminitatea și inima acesteia. ”Acum, stăpân al tuturor pământurilor, râvnea să le mângâie ca pe niște ibovnice credincioase”, fiindcă relația sa cu pământul devine una erotică. De aceea, Ion are „nevoie de inima moșiei”. O senzualitate grea („Dorea să simtă pământul sub picioare...să-i soarbă mirosul, să-i umple ochii.”) încarcă scena, actul erotic consumându-se în același timp sub semnul unei evlavii ce-l plasează în seria unor gesturi exemplare.

Nu se poate neglija faptul că aici erosul implică evidente accente thanatice, fie că acestea se concretizează în niște „mănuși de doliu”, fie că e vorba de acel „fior rece, amețitor”, care tulbură întreaga ființă a lui Ion. Semnificativ rămâne faptul că sărutarea pământului contează pentru Ion ca o opțiune. Fiindcă, sărutând pământul, Ion renunță la tot ceea ce are omenesc în el, intrând definitiv în sfera pământului, pentru a prelua răceala și neutralitatea acestuia. Din acest moment, referențial în roman, Ion începe să piardă, firește, tot ceea ce-l mai leagă de planul uman și, când spun aceasta, am în vedere moartea Anei din capitolul următor, **Ștreangul**, apoi moartea copilului (capitolul **Blestemul**).

Intrând definitiv în sfera pământului, devenit el însuși pământ, după ce prin sărutul simbolic s-a lepădat de propria condiție, în finalul romanului Ion este ucis cu sapa de către Gheorghe, țaranul, agricultorul, în grecește. În limbaj realist e vorba de o crimă, firește. În planul de profunzime însă țaranul este surprins săvârșind un gest aproape ritualic. Cu atât mai convingător cu cât peste trupul celui ciopârțit cu sapa plouă toată noaptea, ca o promisiune a fertilității.

MIRCEA MOȚ

Alpha

Creație și profunzime

Două caracteristici esențiale ale teatrului lui Lucian Blaga sunt, fără îndoială, stihialul și tragicul, concepute ca două fețe ale miticului, prin intermediul cărora se realizează legătura operei cu ethosul românesc, cu spiritualitatea acestuia manifestată în diverse credințe și eresuri ale căror rădăcini se pierd în acel *illo tempore* românesc. Contactul cu noile principii pe care și le însușește la Viena și înclinația spre foclor preluată de la mama sa se cristalizează într-un stil specific, denumit „noul stil” blagian, care filtrează prin intermediul daimonicului materia creatoare și o organizează, amplificând-o, într-o creație armonioasă. S-a spus că stilul este determinat de factorii abisali incoștienți, or mijlocul prin care aceștia ajung să se materializeze în creație este **stihia**, care poate determina forme mai armonice prin funcția de ordonare a forțelor destructive.

Stihialul este un „concept-imagină” (Ioan Mariș, *Lucian Blaga, Clasicizarea expresionismului românesc*, Editura Imago, Sibiu, 1998, pag. 109) ce intră în tiparele stilistice ale expresionismului blagian, ca o caracteristică onto-arhetipală. Văzut ca o dimensiune a etnicului românesc, foarte apropiat de acel fond străvechi al spiritualismului autohton, liber și creator, stihialul are menirea de a reda cât mai artistic creația, deoarece „arta stihială” face referire atât la trăiri, cât și la idei.

El poate fi identificat cu organicul, cu „originarul” sau poate lua forma feminină, prezentată ca imagine a stihnicului în toate piesele bliagene, ca o paradigmă a instinctului cu puternice conotații stihiale. Este asemănător metafizicii bizantine, dacă luăm în considerare „individul îndumnezit”, de la ins purtător de esență divină până la individ contopit cu Dumnezeu, într-atât încât El trăiește în om și nu omul propriu-zis. De asemenea, se poate observa o apropiere a stihialului blagian de fiorul panic, demonic, care are la bază „chiotul slavotrac”, exuberant și vital, așa cum este prezentat în *Revolta fondului nostru nelatin*. Starea care îl face pe om să își depășească limitele (și condiția) este starea dionisiacă, „dionisiacul este o putere de dezmărginire, o stare de beție muzicală, în virtutea căreia orice ființă limitată poate sări peste propria umbră, identificându-se în extaz cu un adânc și cosmic Tot” (Lucian Blaga, *Demonicul și filosofia culturii*, în *Zări și etape*, Editura Minerva, București, 1990, pag. 216)

Aflat în strânsă legătură cu ethosul românesc, stihialul preia formele de manifestare de la acesta. Aproape toate personajele din dramele lui Lucian Blaga au un duh care le animă și prin care ei devin, din incoștientul individual, o parte mai largă (sau integrantă) a incoștientului colectiv și, ulterior, parte a cosmicului, prin duhul care îi poartă. Acest lucru a fost denumit de critici *stoicheion* manifestat în spiritual, materialitate, vegetativ sau animalic.

Dacă în credința populară, „răul și suferința sunt valorizate creator” și păstrează, inevitabil, și o parte din natura demonică, în sensul că omul, grație agerimii spiritului său, se opune prin ceea ce face harului divin, la fel și stihia creației face din om un ins de o tragică măreție, care-și măsoară puterile cu divinitatea creatoare. Demonicul trebuie înțeles însă ca demoniac, mult mai aproape de natura „dionisiacă”, și nu ca demoniacul faustian consubstanțial creatorului de geniu (Lucian Blaga, *Interpretări ale demoncului*, în *Zări și etape*, pag. 214)

În *Trilogia culturii*, Blaga subliniază că omul se află „sub dictatura categoriilor abisale ale incoștientului”, la fel de mult cât se află „sub dictatura categoriilor care ne mijlocesc cunoașterea existenței și judecăților de valori” (Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, pag. 123). Prin urmare, omul acționează sub

impulsul incoștientului în egală măsură cu influența conștientului asupra acțiunilor. Această sacralizare a stihialului se realizează în mod panteist, prin referire la mitul cosmogonic, cel din legendele despre Fărtate și Nefărtate, cum se întâmplă în cazul „Meșterului Manole” sau în „Arca lui Noe”, unde tema comuniunii cu natura se configurează în imaginarul arhaic.

Modul de manifestare al spiritului creator este gândirea mitică văzută nu ca o creatoare de mituri, ci ca un fundament al formării acestora. („un poet pus față în față cu puterile lumii și ale vieții, și dacă nu vrea să-și dezminț menirea creatoare, nu poate să gândească decât mitic” – Lucian Blaga). Tot ea îi redă teatrului funcția magică specifică lumii arhaice (pe care teatrul o pierde atunci când devenise spectacol) prin transformarea acestuia în teatru de idei. Aici toată acțiunea este redată prin cuvânt, accentul cade pe puterea de sugestie a acestuia, în special în cazul teatrului de tip ritualic, iar logosul îndeplinește două funcții: una simbolică, ce ține de partea lirică, și alta care generează și potențează conflictele, care întreține ritmul dramatic al replicilor prin lirism, eufonii și euritmii.

Ideea dramatică a operei lui Blaga, tragismul, constă în transcendența omului într-un orizont limitat (limită impusă în teatrul lui Blaga de filosofia sa, a întoarcerii omului la ordinea impusă de transcendență în condiția tragicului, în existența umană). Personajul este situat în limitele propriei sale existențe, transformă drama într-una existențială „între mister și pentru relevare” (Lucian Blaga, *Filosofia stilului*, în *Zări și etape*, pag. 29) a transcendentului. Refuzul acestei relevări se materializează într-o „tristețe metafizică”. Prin urmare, condiția supra-omului se află în concordanță cu natura transcendentă, împrumutându-și una altele din caracteristici. De aici și drama lui: „coincidența transcendentului cu limita”.

Prin mit, omul își prelungește viața pe axa eternității, proiectându-se pe sine într-o realitate creată de el drept cadru pentru drama lui. Această realitate este situată în centrul lumii, idee pe care dramaturgul o preia din foclor și anume din viziunea pe care omul de la sat o are asupra mitului, ca o ilustrare a metafizicii viei a comunității, și asupra lui însuși, ca centru al universului. Mitul apare ca o metaforă prin care se realizează comunicarea omului cu tainele „Totului existenței”, tocmai prin proiectarea dramelor umane în orizontul cosmic. Având conștiința lui în univers, omul descoperă simboluri care „relevează o situație limită”, a căror sensuri se identifică prin intermediul artei stihiale. Sunt două limite între care se poate situa omul: transcendența și căderea. În mitologia bliagiană, sensul tragic al dramei este dat de întoarcerea omului la ordinea originară, la puterea interioară, care trădează relații cu ilimitatul.

Confruntarea filosofiei cu poeticul se desfășoară pe tărâm dramatic, prin mijloacele miticului, cu scopul de a prezenta o dramă a existenței umane, năzuința omului spre absolut, cunoașterea unui adevăr dincolo de limitele impuse de categoriile abisale, cum numea Blaga „frânelor transcendenței”, cunoaștere care se materializează în creație în orizontul misterului, și o dramă a creatorului prin situarea lui între transcendență și căderea tragică.

ROXANA-ȘTEFANIA CIOBANU

CIOBANU, ROXANA-ȘTEFANIA (n. 1983, Brașov). A studiat la Universitatea „Transilvania” din Brașov: licența la Facultatea de Litere, secția română-engleză; studii aprofundate în cadrul Facultății de Litere din Brașov (Limbă și comunicare). A colaborat la revista „Artă și știință” din cadrul Universității Transilvania, la revistele „Astra” și „Corespondențe” și la realizarea volumului „Literatură Universală - rezolvarea subiectelor de bacalaureat”, coord. Alexandru Mușina. În prezent, este profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Andrei Șaguna” din Brașov.

Martha Bibescu – diplomat și scriitor

A văzut lumina zilei într-o familie din protipendada bucureșteană. Martha Bibescu era legată prin sânge și alianță cu câteva dintre cele mai vechi și mai glorioase familii ale Țărilor Române.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, Petrache Lahovary a urcat repede de la modesta slujbă de numărător, la importantul post de intendent al monetăriei sultanului. La a patra generație, unul dintre urmașii săi, Ioan N. Lahovary (1848 -1915), tatăl Marthei, a fost pe rând președinte al Senatului, ministru al României la Paris și ministru de Externe al României. Fratele său mai mare, Alexandru, a funcționat ca ministru de Justiție, Domenii sau Externe, în câteva cabinete conservatoare. Un alt frate, Iacob Lahovary, tot conservator, a fost în patru rânduri titularul Ministerului de Război și o dată (1904 și 1907) cel al Ministerului de Externe.¹ Acesta din urmă avea să înfrunte aroganța și amenințările cancelariei țariste, în urma ospitalității românilor acordată marinarilor revoluționari de pe cuirasatul Potemkin”.²

Dacă filiera genealogică paternă este relativ recentă, ascendenții pe linie maternă au ocupat de mult „fotoliile de orchestră ale istoriei”.

Mama sa, Smaranda Ema Mavrocordat, din ramura moldoveană a acestei mari familii, era strănepoata lui Constantin Mavrocordat (1711 și 1769), în repetate rânduri domnitor, când în Moldova, când în Țara Românească, om de mare cultură, realizator al programului de reforme de inspirație iluministă (între altele lui i se datorează desființarea șerbiei). Tatăl lui Constantin, Neculai vodă Mavrocordat, invidiat pentru biblioteca sa de monarhi europeni ai vremii, coboară în linie feminină, din vechea dinastie moldovenească a Mușatinilor, iar prin Maria Voichița, soția lui Ștefan cel Mare, din marea familie a Basarabilor (14 voievozi dați Țărilor Românești).

Moda vremii, emanciparea intelectualității, puternicul curent profrancez, au concurat de timpuriu la instaurarea unui „mal de France” în rândul familiei Lahovary. Prin numirea tatălui ca ministru în Franța, pentru Martha a însemnat contactul cu pământul Franței. Educație la o mănăstire din Belgia, șederi la Paris ori la vila din Normandia, întoarceri la Mogoșoaia ori Posada au umplut o tinerețe scurtă dar fructuoasă. Martha Lahovary a studiat franceza, engleza, a jucat tenis cu sora mai mare și cu tatăl ei, i-a citit pe Vergilius, Tacit, Chateaubriand, Montaigne, Diderot, Voltaire, Hugo, Corneille, și-a desăvârșit cultura, ajutată fiind de acea „memorie prodigioasă” atât de des amintită de toți cei care au cunoscut-o.

În 1905, Martha Lahovary se căsătorește cu prințul George-Valentin Bibescu, descendent al familiei domnitorului român care abdicase la 1848, fiu al ofițerului „francez” al lui Napoleon al III-lea, George Bibescu și al fostei prințese de Bauffremont, Henriette de Caraman-Chimay, (nepoată a lui Napoleon Bonaparte), George-Valentin Bibescu este văr primar cu Anna-Elisabeta

Brâncoveanu, contesă de Noailles, cu Elena Brâncoveanu, prințesă de Caraman-Chimay, cu directorul revistei „La Renaissance Latine”, Constantin Brâncoveanu, precum și cu frații Anton și Emanuel Bibescu.³

Am insistat asupra acestor informații cu caracter genealogic, deoarece Martha Bibescu s-a născut, a crescut, s-a format, s-a căsătorit și a creat la umbra deasă a unui impunător arbore genealogic. Fiecare creangă a sa constituia un pilon de sprijin pentru o mentalitate aparte. Mentalitatea unei clase pe care istoria o condamnă de mult dar care se încăpățâna să se cramponeze, mai ales la noi, de privilegiile sale, pe cât de exorbitante pe atât de anacronice. Mentalitatea seniorilor feudali, spiritul lor de castă, convingerea trufașă că dreptatea tuturor trebuie să cedeze pasul în fața drepturilor proprii – sunt doar câteva dintre elementele atmosferei pe care a respirat-o de-a lungul întregii sale vieți. Atmosfera, inevitabil, a marcat-o nu a modelat-o după chipul și asemănarea celor de același rang cu ea.⁴ Prin căsătoria sa cu George-Valentin Bibescu, Martha mai are două verișoare: Ana Brâncoveanu contesă de Moailles și Elena Văcărescu. Cele două vlăstare de viță nobilă care nu s-au mulțumit cu blazoanele unor ranguri căpătate la naștere sau dobândite la cununie și-au făurit propriile însemne, heraldice, ca simboluri nu ale unor posesiuni materiale, ci ale unor însușiri spirituale deosebite. Tripleta Ana de Moilles – Martha Bibescu – Elena Văcărescu a constituit un fenomen unic în cultură – în cultura românească, în cultura franceză și, după toate probabilitățile, în cultura universală. Lucrând în colaborare sau separat, numeroase cupluri de frați care au luminat firmamentul literaturii naționale și universale: la noi Alecu și Nicolae Văcărescu (alături de tatăl lor Ienăchiță, fiul lui Alecu, Iancu) sau Al. O (Păstorel) și Ionel Teodoreanu; în Germania Iacob și Wilhelm Grimm sau Thomas și Heinrich Mann; în Franța Jerome și Jean Tharand. Mult mai rar se întâlnesc surori care să împărtășească patima scrisului: Charlotte, Emily și Anne Bronte, Elsa Triolet și Lili Brie. În materie de verișoare, nu se cunoaște decât cazul celor trei românce care s-au impus pe o largă arie, dincolo de hotarele țării.⁵ Trei exemple vii de uriaș potențial creator, de fantezie inepuizabilă, de universalitate a problematicii sufletești și a capacității de expresie cu care este înzestrat poporul nostru.

De altfel, căsătoria sa cu George-Valentin Bibescu nu a respectat convențiile rigide ale epocii, o căsătorie care avea să stârnească neîncrederea francezilor dezobișnuiți de călătoriile atât de timpurii. Pentru tânăra prințesă, căsătoria însemna călătoria (Cairo, Londra, Ispahan, Constantinopol, Stockholm, Viena, Madrid, Roma), însemna baluri, ceaiuri, reuniuni, recepții, o viață tumultuoasă a mondenului.

La începutul anului 1905, are loc primul dintre cele două evenimente care i-au decis soarta: George-Valentin Bibescu primește o însărcinare diplomatică în Persia. Împreună cu tinerii soți pleacă și câțiva prieteni alcătuiind cu toții un veritabil raliu Europa-Oriental Apropiat, în trei mașini decapotabile, conduse cu o viteză pe atunci →

¹ Cristian Popișteanu, Nicolae Minei, *Studiu introductiv la volumul „Martha Bibescu, Jurnal Politic, ianuarie 1939-ianuarie 1941*, București, 1979, p.11

² *Ibidem*, p.16

³ Tudor Ionescu, *Prefață la volumul Martha Bibescu. La bal cu Marcel Proust*, Cluj-Napoca, 1976, p.13

⁴ *Ibidem*, p. 13

⁵ Cristian Popișteanu, Nicolae Minei, *Studiu introductiv la volumul Martha Bibescu, Jurnal Politic, ianuarie 1939-ianuarie 1941*, București, 1979, p. 15

neverosimilă. Ținta călătoriei: Ispahan. Tânăra Martha Bibescu își notează toate impresiile, imaginile, peisajele luminate de soare care o apropie de istoria lui Alexandru cel Mare, de minarete, de Xerxes, exaltarea și sensibilitatea călătoriei au făcut aluatul primei cărți.

La întoarcerea în Franța, se petrece al doilea eveniment hotărâtor: întâlnirea cu Maurice Barres, cu „Ispitoul”, cel care va fi într-un fel centrul de condensare al nebuloasei, provocând ordonarea materiei încă difuze. La vârsta când alte tinere se mai străduiesc încă să mai încropească o compunere, Martha Bibescu își publica prima carte: *Les Huit Paradis*, 1908, carte premiată la scurt timp de Academia Franceză.⁶

În anii de grea cumpănă, 1916 și 1918, George – Valentin Bibescu a luat parte la lupta pentru înfăptuirea idealului multiseclar; unitatea de stat a tuturor românilor. Cele două escadroane de recunoaștere ale forțelor noastre aeriene botezate de francezi „les joyeux maniques du suicide” (veselii maniaci ai sinuciderii), aflate sub comanda lui George – Valentin Bibescu, au efectuat numeroase raiduri deasupra liniilor inamice, învățaseră să zboare de la acest magistrul comandant.

Cunoscut, respectat și iubit pretutindeni unde existau avioane și aviatori, „acest om minunat în mașina lui zburătoare” a fost ales în 1932 președinte al Federației Aeronautice Internaționale (F.A.I.). În această calitate, a vizitat personal, la comenzile aparatului său de zbor, aerocluburile din Franța, Uniunea Sovietică, Siria, Grecia, Turcia, Bulgaria, Belgia; a inițiat și conceput un acord aerian, semnat de douăzeci și două de țări, a realizat Gruparea celor 42 de aerocluburi din Europa, Asia și Africa.

De altfel, biografia lui George-Valentin Bibescu îl recomandă ca pe un coechipier al Marthei, animat de aceeași flăcără înaltă a patriotismului. Dragostea, admirația, mândria, comunitatea de idealuri sunt câteva din sentimentele care au solidarizat-o cu destinele țării frecventate de boierime. O întâlnim activă în primul război mondial (1914 și 1918). Începând din 1916, Martha Bibescu a condus un spital pentru răniți la București, unde a rămas sub ocupație germană, servind drept prețioasă sursă de informații pentru guvernul român refugiat la Iași. Într-un jurnal în manuscris, Zoe Bengescu, fiica unei doamne de onoare a reginei Elisabeta și nepoată a lui Titu Maiorescu, nota la 1 noiembrie 1918: „La spital, am fost foarte îngrijorate în ultimele zile, din cauza arestării Marthei Bibescu, directoarea noastră. Pare o afacere misterioasă (...) este o mare comediantă. Două lucruri sunt certe – e foarte frumoasă și foarte inteligentă, restul depinde de timp, de împrejurări (...). Părea destul de neliniștită la plecare”.⁷

Fără declarații patetice și găunoase, cu pudoarea femeii care iubește din adâncul sufletului, Martha Bibescu istorisește cu discreție povestea dragostei sale pentru România.

Demontând sub ochii sutelor de mii de cititori străini piesele și resorturile interioare ale complexului angrenaj de forțe care au permis „miracolul românesc”- statornicia, la scară multimilenară, a așezării poporului nostru pe meleagurile sale, păstrarea limbii și a tuturor celorlalte elemente ale specificului național, în partida cotropitorilor și

agresorilor ce s-au succedat – Martha Bibescu relevă, printre factorii esențiali, coeziunea realizată în clipele de restriște între mulțimile ce formau talpa țării și domnitorii care se puneau în fruntea luptei pentru neatârnamare, așa cum a făcut Ștefan cel Mare: „Acest domnitor este astăzi stăpânul necontestat al Moldovei de Sus. El domnește singur, se află pretutindeni, risipit de privesți, purtat de coline, alergând cu apele învolburate ale râurilor (...). Nimeni nu l-a înlocuit în închipuirea poporului. Fiecare trecătoare din munți înseamnă o bătălie câștigată de el; fiecare vâlcea cuprinde un șuroi de apă vie în care el și-a adăpat calul; fiecare cetate cuprinde o biserică pe care el a zidit-o (...)

Gloria lui Ștefan se datorează faptului că el nu s-a resemnat niciodată (...), că a fost singurul dornic să recucerească cheile pierdute de Porțile Europei (...). S-a luptat cu furie pentru ea, s-a îndârjit împotriva lacătului înainte ca poarta să fie zidită. Singurul principe creștin care să fi înfrânt de două ori pe cuceritorul Constantinopolului este acest tânăr bărbat blond cu plete lungi (...).⁸

Dobândirea și păstrarea independenței și a suveranității naționale, ca și realizarea unității de stat a tuturor românilor au reprezentat, pentru Martha Bibescu, idealuri cu atât mai sfinte cu cât îi fuseseră transmise de generațiile ce îi precedaseră pe ambele filiere părintești. Crezul care o însuflețea și-a găsit o expresie limpede și răspicată în prefața scrisă de ea la volumul de amintiri al tatălui său, Ioan Lahovary, din războiul de independență. Vibrant omagiu adus nu numai voluntarului de la Plevna, ci mai ales „poporului român, care a făcut războiul din 1877, așa cum l-a făcut și pe celălalt” - cel din 1918.

Așadar, nu este de mirare că data de 1 decembrie 1918, când s-a înfăptuit Unirea, a reprezentat pentru Martha Bibescu, după propriile sale spuse, „ziua cea mai sfântă din calendarul meu personal”. Cu atât mai cumplit avea să resimtă ea, în vara anului 1940, sfâșierea sufletească pricinuită de mutilarea Transilvaniei prin Dictatul de la Viena. Ea a înțeles, mai devreme decât mulți oameni de stat cu experiență, că Hitler și Mussolini preconizau revizuirea, pe cale violentă, a tratatelor de pace, nu pentru a repara unele nedreptăți, ci pentru a îngenunchea Europa sub propria lor hegemonie.

Într-o vreme apăsătoare, când tentația spre dezmățul fascist se profila la orizont, Martha Bibescu s-a regăsit alături de tot ceea ce avea mai valoros tradiția democrației românești, forțele sociale care respingeau hitlerismul și legionarismul. Nu este o întâmplare că mulți ani de zile calea spre putere a fost barată agenturilor fasciste din România: după cum o realitate exprima și concluzia ministrului celui de al III-lea Reich la București, W. Fabricius, transmisă superiorilor săi la 17 aprilie 1938: „Oameni care să îndrăznească să se expună total și deschis pentru noi nu există.”⁹

Cu impresionantul ei dar al premoniției, Martha Bibescu, încă din anii tinereții, îi spunea lui I. Gh. Duca, care o sfătuiseră să renunțe la riscul zborurilor dintre București și Paris: „Politica este un sport mult mai periculos decât aviația.” →

⁶ Tudor Ionescu, – *op.cit.*, p. 15

⁷ Cristian Popișteanu, Nicolae Minei, *Studiu introductiv la volumul Martha Bibescu, Jurnal Politic, ianuarie 1939-ianuarie 1941*, București, 1979, p. 20

⁸ Maria Brăescu, *Istoria țării în opera Marthei Bibescu*, în M.I. nr. 6/1977, p.54

⁹ Martha Bibescu, *Jurnal politic, ianuarie 1939-ianuarie 1941*, București, 1979, p.25

Martha Bibescu nu se îndoia, nu se jena și nu se temea să afirme că „embrionul de hitlerism” din țara noastră se alimenta cu fonduri din „placentă” cu zvastică de la Berlin. Era o realitate pe care C. Z. Codreanu o tăgăduia cu înverșunare și de care se îndoiau, se jenu și se temeau majoritatea politicianilor burghezi din România. O altă remarcă, în care se plângea că niște scrisori „mi-au fost furate în cursul unei violări a domiciliului de către naziști și subordonații lor docili, legionarii (...)”¹⁰, constituie o dovadă.

Martha Bibescu a reușit să fie, succesiv sau simultan, temerara globe-trotter, dar și neobositoare cutreierătoare de drumuri ale țării; scriitoare premiata dar și citită, sofisticată dar și prolifică – folosind franceza ca instrument de lucru, dar stăpânind la fel de bine alte două limbi, cea maternă și cea a lui Shakespeare; fermecătoare și adorabilă, când gazdă, când oaspete, dar mereu în contact cu mai marii și foarte-marii epocii; parteneră de viață (și uneori de ispravă) a unuia dintre eroii primelor capitale din istoria aviației; catalizator, cu intenție sau fără, al procesului de emancipare a femeilor¹¹

Această fiică a României, o fiică iubitoare, care a căutat fără preget să-și servească patria, pe măsura puterilor sale și chiar dincolo de ele. Din proprie inițiativă sau cu mandat secret de la București, în orice caz fără statut diplomatic, Martha Bibescu pătrundea în locuri inaccesibile diplomaților de carieră: fără investitură oficială, se făcea auzită de dregători care rămâneau surzi la demersurile oficiale. Pe ea o primeau și o ascultau, flatați că îi vizita celebra scriitoare sau distinsa prințesă, hoinară pe potecile lumii sau interlocutoarea de vastă erudiție și inepuizabilă vervă, soția președintelui Federației Aeronautice Internaționale sau fosta colegă a soției primului ministru, prietena prietenilor președintelui Republicii sau ruda unui mareșal al primului imperiu francez.

La 6 ianuarie 1939, o întâlnim la Paris la deschiderea Congresului Federației Aeronauticii Internaționale, alături de reprezentanți ai Angliei: Charles Stewart Henry, Lord Londonderry – conservator britanic, ministru al Educației (1921 și 1926), al Aerului (1931 și 1935); unul dintre promotorii politicii de conciliere față de Hitler. E în compania președintelui Aeroclubului francez (contele Le Grange), a lui Von Gronan – președintele Aeroclubului german.¹²

Este în relații de prietenie cu Neville Chamberlain [Arthur Neville Chamberlain – prim ministru englez (1937 și 1940), conciliator frecvent al nazismului german și fascismului italian] și soția sa Anne, precum și cu baronul englez George Ambrose Lloyd, care a îndeplinit numeroase misiuni cu caracter neoficial. La invitația lui Charley Londonderry, Martha Bibescu, participă la ședința din 20 martie 1939 a Camerei Lorzilor.

Este prezentă la Ministerul Sănătății la Londra, gazdă fiindu-i prietenul K. Walter Elliott, ministrul sănătății, care afirma: "D-tale îți se datorează, Martha, ședința Consiliului de Miniștri."

¹⁰ *Ibidem*, p. 51

¹¹ Cristian Popișteanu, Nicolae Minei, *Studiu introductiv la volumul Martha Bibescu, Jurnal Politic, ianuarie 1939-ianuarie 1941*, București, 1979, p. 27

¹² Martha Bibescu, *Jurnal politic, ianuarie 1939 - ianuarie 1941*, București, 1979, p. 42

Revenită în țară în aprilie 1939, Martha Bibescu va fi gazda multor diplomați români și nu numai, la moșia sa din Mogoșoaia, cum reiese din paginile bogatului său jurnal „Jurnal politic, ianuarie 1939- ianuarie 1941”.

Martha Bibescu a fost nu numai martoră a unor evenimente cruciale, ci a și participat activ la desfășurarea lor. Contribuția sa a cunoscut limite, s-a izbit de prejudecățile de clasă și ale unor concluzii eronate, având în vedere că istoria este făurită de oameni cu calitățile și defectele lor.

Desigur, portretul Marthei Bibescu nu e complet dacă nu adăugăm câteva repere ale scriitoarei. În total, 31 de volume semnate cu numele adevărat, la care se adaugă altele apărute sub pseudonimul Lucile Decaux. Opera sa se compune din romane de inspirație autobiografică, istorică, note de călătorii, biografii și evocări ale unor personalități din trecut sau contemporane ei, corespondența cu prietenii de aproape sau de departe în care dezbate probleme general umane sau limitat personale, probleme abstract filosofice, pragmatice sau probleme de literatură, ori de comportament la care s-au adăugat versurile și eseurile.

După apariția volumului *Izvor, Țara sălcilor*, traducerea volumului *Izvor, le pais ales saules*, apărut în 1923, la Paris, poetul austriac Rainer Maria Rilke, îi scrie confratelui său moldovean Ion Pilat: "Cum să nu iubești România după ce ai citit *Izvor*. A fost lectura mea preferată de-a lungul unui an întreg și cu siguranță că o voi relua totdeauna cu aceeași încântare și duioșie. În *Izvor*, intuiția de mare poetă a autoarei a reușit să stabilească una dintre cele mai profunde continuități umane. Și câtă bucurie, când a descoperit-o chiar în suflul său!"¹³

În 1927, poetul Max Iacob, îi scria Marthei Bibescu: "Sunteți un mare scriitor.", iar Francois Mauriac: "Cine sunteți dumneavoastră? Cea mai admirabilă inteligență pe care o cunosc ... Ați scris cărți mai importante decât acest Bal; dar nu este vreuna care să mă miște mai mult."¹⁴

A primit două premii ale Academiei franceze, iar din 1955 este membră a Academiei regale din Belgia, ca succesoare a Annei de Noailles. Criticul și istoricul literar, severul Robert Kemp, fără să o complimenteze în mod deosebit, afirma că proza Marthei Bibescu va dăinui în timp mai mult decât versurile Annei de Noailles.

La 19 februarie 1977, preluând fotoliul de membru al Academiei regale belgiene, Mircea Eliade spunea în discursul său de recepție: "M-am hotărât să insist asupra unui aspect mai puțin cunoscut, dar tot atât de important al epocii sale – anume felul în care a interpretat tradiția spirituală europeană. După cum vom vedea, prințesa Bibescu a anticipat unele descoperiri ale istoriografiei contemporane, îndeosebi valoarea neprețuită a culturilor populare și [...] funcția dătătoare de viață istoriografiei europene, în sensul că orice cercetare istorică adevărată ajunge la conștiința unității culturale și spirituale a Europei."¹⁵

Martha Bibescu îl cunoscuse pe Marcel Proust prin anii 1904–1905, numărându-se printre puținii lui admiratori,

¹³ Tudor Ionescu, Prefață la volumul *Martha Bibescu la bal cu Marcel Proust*, Cluj - Napoca, 1976, p. 9

¹⁴ *Ibidem*, p. 9

¹⁵ *Académie Royale de Lanque et de Littérature Française. Séance publique du 19 février 1977. Réception de Mircea Eliade*, Bruxelles, 1977, p. 19

→ relațiile dintre ei fuseseră strani. Îl cunoscuse pe scriitor prin frații Anton și Emanuel Bibescu. În ciuda faptului că Marcel Proust – omul – ori Proust – scriitorul – nu s-au întâlnit niciodată cu Martha Bibescu – omul sau scriitorul, relațiile dintre ei au fost intense, de profunzime și de excepție, materializându-se în modul cel mai adecvat, cel mai propriu și mai semnificativ totodată, prin scrisori.¹⁶

Până în ultimele clipe, Martha Bibescu a continuat să scrie. Nu putea altfel, acesta fiindu-i destinul, destin pentru care a optat deliberat și lucid, pentru ea literatura, scrisul fiind investite cu funcții complexe, vitale. A scris deoarece n-a încetat să existe, să dorească să afle, să-și pună întrebări "O carte e un răspuns.", a încercat să răspundă la întrebările pe care și le pune și la cele pe care i le puneau alții "Pourquoi j'écris? De peur d'oublier la vie." Am putea spune că deviza Marthei Bibescu a fost "aristocrații cu aristocratiemele, eu cu mine însăși", a fost consecventă cu ea însăși, a dat dovadă de tărie extraordinară având în vedere că vicisitudinile n-au ocolit-o.

Martha Bibescu este femeia, soția, mama, scriitorul, diplomatul care a ieșit din canoanele epocii atât în ce privește statutul ei social, dar și cel al femeii. Era de neînțeles cum putea cineva, îmbrăcat cu atâta rafinement, chestiune acaparantă și deosebit de dificilă la acea vreme, să-și găsească timp și pentru scris. Dineuri, baluri, supeuri, spectacole de operă, croitoreasa și corespondența modernă erau niște ocupații ce reclamau întregul timp al obișnuințelor saloanelor de pe "Rive droite", din elegantul faubourg Saint Honore. Când să mai și scrii, de neînțeles și, deci, dubios. O parte a răspunsului o putem găsi într-o scrisoare aparent banală, trimisă de Martha Bibescu cunoscutului om de artă, George Oprescu: "Veuilles m'appeler tard avant dîner, ou tôt le matin...". Puțini trebuie să erau aceia pe care, după un dineu, la doamna Fitz-James, de pildă, să-i poți chema la telefon în zorii zilei. De asemenea, puțini erau și cei pe care i-ai fi putut întâlni la dejun într-un mic bistro de pe Rue Richelieu, în preajma Bibliotecii Naționale, unde Martha Bibescu mânca laolaltă cu studenții, pe când lucra la *Alexandre Asiatique*.¹⁷

S-a aplecat asupra țărânimii pe care o admira, pe atunci oropsită, exploatată și umilită, avea o altă atitudine față de omul simplu, "de jos", din popor, orășeanul de pe stradă, mereu ocupatele slugi din iatac și de la bucătărie, studentul stânjenit de straiele sale ponosite.

Vasile Pârvan, cu care stabilise trainice legături de prietenie, îi scria: "Contemplând viața poporului, dumneavoastră, ați făcut operă nu numai de naturist, [...], ci și operă de poet liric, care se oglindește în apa liniștită a sufletului popular și operă de filozof stoic [...]. Ați cântat pe fratele nostru, poporul, din țara sălcilor".¹⁸

Vorbind despre Martha Bibescu și opera ei, ne putem aminti cuvintele din *Izvor, Țara sălcilor*: "Pomi sunt albi și străvezii... Din pricina acestei transparențe, le ghicești scheletele sub florile care le acoperă ca un văl și un nor; Tu conaștras le vrai pour peu que tu le veuilles..."

Marthe Bibesco".

PROF. DRD. LIGIA DĂNILĂ

¹⁶ Tudor Ionescu, Prefață la volumul *Martha Bibescu la bal cu Marcel Proust*, Cluj - Napoca, 1976, p. 20

¹⁷ *Ibidem*, p. 20

¹⁸ Vasile Pârvan, *Corespondență și acte*, București, 1973, p. 234

Excelsior

Lumea într-o sticlă

Am lăsat lumea într-o sticlă
Și am aruncat-o ieri...
M-am învățat pe întinderi de gri
Erau reci, fara lumină,
Aveau miros de vopsele de tren
Și totuși le-am văzut.
Am țipat după o respirație,
Mi-am răspuns înzecit
În voci șoptite...
Îmi era sete de orice,
Dar nu mi-am găsit gura
Eram mută, înrobită,
De coline de gri uscate
Imposibil de străbătut.
Ieri am rămas captivă
În universul obișnuinței mele
Și m-am trezit azi
În lumea prinsă într-o sticlă.

Ospiciu

E secetă roșie...
Faianțe reci se desprind
Pereți murdari, păianjeni
Tulbură imensitatea neagră
Ce odată mirosea a boala
Celor ce se stingeau.
Cearșafuri putrezite în adâncul timpului
Și doar o fereastră spartă
Scârțâie durerea scrijelită în timp.
Urlete se înmoaie
În broderia întunericului fin.
E secetă roșie
Clădirea în agonie,
Noapte cu miros înțepător.
O sete de credință
A ultimelor spectre
Care cină târzie încep.

Tu...

Suntem prieteni de ploaie,
Pășim prin caverne de sticlă,
Ne îmbrățișăm și sărutăm vântul.
Suntem prieteni de ploaie
Cu ecou jilav în inimi,
Culegem picături de noapte
Să ne facem felinare,
Cu lumină neclară.
Dă-mi mâna, prieten de ploaie
Să ne alegem un colț de cer
Unde eu îți voi spune,
Că nu mai ești doar prieten de ploaie,
Acum ai propria-ți umbrelă.

ANCA NEAGOE

Liceul „Nicolae Titulescu” Brașov, cls.: a XI-a D

OCHEAN ÎNTORS

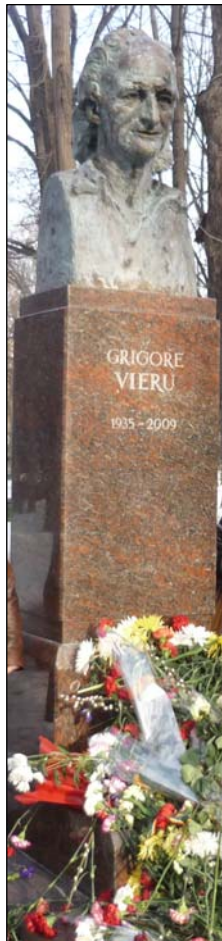
Amintiri cu Grigore Vieru

Era 9 octombrie 2008. „Evadat” din spital, pentru a participa la Concursul Național de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia” de la Mizil, poetul Grigore Vieru privea pe geamul înserat al mașinii cine știe ce umbre. A sunat telefonul primarului Emil Proșcan, înzăpezit de mai multe ori, în nopți albe, cu marele poet de peste Prut., care îi era prieten.

La telefon se auzea șoptită vocea lui Fănuș Neagu, care anunța că – în ciuda promisiunii făcute – nu poate participa la eveniment, deoarece nu se simțea prea bine. A rămas să organizăm o intervenție telefonică a maestrului, ce urma să fie amplificată prin difuzoarele sălii. După care Grigore Vieru a preluat telefonul, salutându-și confratele: „Ce faci, Fănuș, dragule? Și tu, tot prin spitale? Vezi, de la un timp ne petrecem viața mai mult prin spitale...”

A doua zi o sală arhiplină avea să-i aplaude, pe lângă Grigore Vieru, pe Adrian Păunescu și Tatiana Stepa, cărora li s-au adăugat mai mulți scriitori din țară. Puțini dintre cei prezenți știau despre boala incurabilă a artistei, dar se simțea în aerul sălii ceva, ca o lacrimă de lumină, atunci când Adrian Păunescu s-a adresat spectatorilor: „Sigur, aveam o mie de treburi importante de făcut, dar când am auzit că astăzi, la Mizil, e o sărbătoare a culturii, nu puteam să nu fim alături de dumneavoastră... Iar pe drumul nostru încoace, datorită complicațiilor șoselelor, am avut timp să scriem și v-am adus două cântece noi, două premiere absolute. N-ar fi exclus ca de aici, de la Mizil, în această zi de octombrie să înceapă cariera a două cântece excepționale ale Tatianeii Stepa”. Ceea ce a urmat ține de fascinație dar și de premoniție. A fost atâta înălțătoare tristețe, încât abia mai târziu ne-am amintit cuvintele (Cele care

urmează și cele rostite, mai târziu, Fănuș Neagu și, mai ales, de Poetul de peste Prut): „...Foaie verde și uscată / Într-un mod paradoxal / Nu se știe niciodată / Cât mai e pân' la final // Foaie dulce și amară / Viața totuși-i-un prinos, / Poate-i cea din urmă oară / Când putem trăi frumos. / Omenirea noastră însăși/ Rătăcind pe-această cale / Cu pământul ei de oale / Trebuie supusă unei reparații capitale // Fir-ar pofta să ne fie / Ni-i din ce în ce mai greu, / C-am uitat de omenie / C-am uitat de Dumnezeu. // Numai vremuri austere, / Numai fuga după bani, / Numai setea de avere și-nmulțirea de dușmani // N-avem nume, n-avem rude / Am ajuns niște roboți, / Om pe om nu-l mai aude, / Dracul a intrat în toți // Foaie roșie și verde, / Tot în lupte ca pe front, / Lumea asta se va pierde / Într-o bancă, într-un cont...” A doua melodie a evocat recentele – pe atunci – plecările în eternitate ale unor mari actori români: „**Mor actorii** / Ce se-ntâmplă seamănă teribil / unui zbor cu foarte multe goluri, / În această țară mor actorii / regretați de propriile roluri. // Tineri și bătrâni, la garderobă / Vin să-și lase cea din urmă haină. / Programați să intre în spitale / Ca să poată să se stingă-n taină. // Căinii mor și reîncep să latre / Cincici, pofticioși, nerăbdători / Se tot sting luminile în teatre / Noapte bună, domnilor actori! // Nu mai vor aplauze și visuri, / Nu mai vor sufleori, lumini și farduri, / Ar mai zăbovi doar ca să-și rupă / Propriile-afișe de pe garduri. // Mor actorii părăsiți de public / teatrul însuși este o fantomă / Și la catafalc le stau de gardă / Rolurile care intră-n comă. // Ne-au făcut să plângem și să rădem / În momente bune sau mizere / Astăzi cu privirea

zăvorâtă / Ei își joacă ultima tăcere // Ce ciudat, acum când mor actorii / Tragedia ce-am jucat-o moare, / Pentru a afla că fără dănsii / Tragedia noastră e mai mare”.

Apelul lui Fănuș Neagu a venit pe neașteptate. Cuvintele se nășteau ca niște păsări albe fâlfâindu-și neliniștea peste lume: „Când mă apuc să scriu pe patul de spital, pe care-l ocup de mai bine de un an, trăiesc din plin senzația de irealitate. De pe tristele praguri de fum ale tuturor drumurilor nu răsună decât întrebarea: «A fi sau a nu fi?»». O putere mai presus decât noi, artiștii, ne mână cu forță desăvârșită să căutăm, fără încetare, ceea ce n-am pierdut niciodată: ușa spre un vis necunoscut, care și el – visul, zgârie cu ghearele golul, în căutarea unei uși ce nu-și cunoaște zidul, focurile, pragurile. Suntem, probabil, aripile unei păsări necunoscute și nenăscute... Am ațipit. Și sub gene mi-a trecut o priocă de cai desprinsă dintr-o floare de înfâr, floare sacră a ținuturilor Brăilei. Apoi s-a nîv o fântână cu cumpănă, din care o mână nevăzută scotea cu ciutura lăzi de zestre, pridvoare plutind pe stâlpi vechi și migălos sculptați...”

Îl priveam pe Grigore Vieru, ca să dau un chip vorbelor. Și când vocea lui Fănuș Neagu s-a stins sub ropote de aplauze, din umbra „copacilor fără pădure” s-a ridicat, dar nouă ne părea că a îngenucheat în cer, Grigore Vieru: „Lubiți frați! Sunt pentru a treia oară la Mizil și am îndrăgit acest oraș și această lume... Eu sunt născut într-un sat aflat lângă Miorcanii marelui Ion Pillat, pe malul drept al Prutului. După ce s-au distrus bisericile și mănăstirile de la noi, transformate fiind în spitale de boli venerice, în spitale de tuberculoși sau în pușcării, maica, femeie profund religioasă, în taină, în noaptea Învierii, voia să sfințească pasca. Și atunci aștepta zvonul clopotelor din biserică de pe malul celălalt și atunci sfințea ouăle și pasca... Este păcat să uitați aceste lucruri, care se întâmplă acolo, unde am pățimit și pățimesc și astăzi... Dar, parcă și de Unire mi-e teamă, când văd că unii îl batjocoresc pe Eminescu în țara lui. I-am spus aseară lui Fănuș Neagu: «Noi avem cuvântul și ne retragem în cuvânt, dar oamenii simpli, cei care suferă, ce au?»». A încheiat apoi, cu o „amintire” ce

urma să-și adeverească sensul prea repede, mult prea repede!...: „În 2005, am împlinit 70 de ani. S-a făcut un spectacol, la Chișinău, și au venit invitați, parte de aici, din țară, parte din străinătate. Mi-am amintit, atunci, că am avut în viață multe cumpene. În anii studenției, după doi ani de foamete „organizată” în Basarabia (1946 – 1947), am fost atacat de o boală gravă de plămâni. Am scăpat de ea.. Și atunci mă rugam la Dumnezeu să ajung la 50 de ani. Îmi părea o vârstă mare, înaintată, la care poți să consideri că ai trăit suficient... Dumnezeu m-a ascultat și am împlinit 50 de ani. De-acu’ am scos câteva cărți și-mi plăcea să trăiesc. Și mă rugam să ajung la 60 de ani. Iar Dumnezeu m-a auzit, din nou, și am împlinit și 60 de ani. Pe urmă, în fața publicului, la acel spectacol, la 70 de ani, zic: «Acum e frumos, mă simt încă în puteri, pot încă să scriu, să fac cântece... M-aș ruga de Dumnezeu să-mi mai dea 10 ani, da’... mi-e rușine!»”

Trei luni mai târziu : „Poetul a plecat în noaptea mare / Grăbit și trist, cu sufletul durut, / Avea de mers vecii de disperare / Până la casa lui de peste Prut. / Zadarnic l-am rugat să mai rămână / Sub streășina ninsorilor din cer: / „M-așteaptă mama să-i aduc, din lună, / Sclipirea unei lacrimi de ger” / Iar pașii lui, în viscolul tăcerii / S-au troienit prin câmpuri și livezi, / Și-o stea palpătoare, a durerii / Spre nordul clipei a aprins zăpezi”. Este poezia pe care aș fi vrut să nu o scriu niciodată.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Drumul în viață al lui Ioan Alexandru este cel al apostolului Pavel, un drum al Damascului, și poate că așa e al fiecăruia dintre noi, oamenii, de la necredință la credință, de la întrebările existențiale sfâșietoare la certitudine, de la întuneric la lumină, de la relativitate la desăvârșire.

Acest drum se reflectă și în poezia lui, în tot ce a scris și înfăptuit Ioan Alexandru, de la momentele de criză spirituală, de un neoexpresionism *sui generis*, din volumele: *Cum să vă spun* (1964), *Viața deocamdată* (1965), *Infernul discutabil* (1967) și *Vămile Pustiei* (1969), la biruința credinței și iubirii din *Imnele Bucuriei* (1973), început de serie, și suita neobișnuită de culegeri imnice care a urmat, un fel de neoclasicism supradimensionat, o octalogie poetică monumentală, barocă, continuată cu: *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele Iubirii* (1983), *Imnele Putnei* (1985), *Imnele Maramureșului* (1988), o “grindină de lumină”, cum s-a spus, și încheiată cu *Imnele lui Constantin Brâncoveanu* (1991, rămase în manuscris).

După opinia criticii și isoriei literare, poetul ardelean poate fi încadrat în “ramura transilvană a tradiționalistilor”, având puternice afinități cu Goga, Blaga, Cotruș și Beniuc, care sunt – mai ales pentru prima perioadă de creație, dar nu numai – puncte de reper, pentru poezia alexandrină, care se impune, dintru început, printr-o puternică originalitate. Desigur nu poate fi trecută cu vederea apartenența sa la generația șaizecistă: N. Stănescu, M. Sorescu, A. Blandiana, A. Păunescu, I. Gheorghe, C. Baltag, Constanța Buzea și alții, printr-o revigorare, dintr-o nouă perspectivă, a poeziei interbelice, direcția: Blaga – Arghezi – Barbu. În poezia sa imnică, *realul devine o epifanie a sacralului*, printr-o clasicizare a semnificativului. Motive statornice ale demersului său poetic sunt *veghea și așteptarea, drumul, pustia și nădejdea, Logosul, mirele și păstorul, o floră și o faună sacralizate, miraculosul întruchipat de figurile neamului, asceza, puritatea și învierea etc.* E de mirare că poetul, străbătând o epocă atee, în care nimic nu scăpa necenzurat, cu atât mi mult asumarea sacralului, a putut să-și publice opera sa lirică, oferind posterității o complexă și amplă “teologie poetică”, sintagmă aparținând celui care și-a făcut din ea un ideal și un program constant de creație, cum credem că nu a realizat cineva în spațiul românesc, raportat în chip special la ultimele patru decenii ale veacului al XX-lea, și realizarea pare a fi unică și peste hotare.

În opinia noastră și a câtorva critici literari de seamă, între care Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Micu, Ion Pop, Eugen Negrici, Victor Felea, Eugen Barbu și Ion Buzăși, partea a doua a creației sale poetice (1969 – 1991) nu este inferioară celei dintâi (1964 – 1969), nici estetic și nici ca mesaj, ci, dimpotrivă, superioară. Dovadă sunt *antologiile de autor*, în care poe-

tul a reținut destul de puțin din primele patru volume (*Cum să vă spun*, *Viața deocamdată*, *Infernul discutabil* și *Vămile Pustiei*) și coplesitor mai mult din imnologia sa, adică din a doua perioadă de creație, semn că în conștiința autorului *poemele imnice erau aspirații ascendente și o împlinire unice*. Poate că, în timp, critica și istoria literară vor face îndreptările necesare, subscriind valoric conștiinței acestuia.

Prezentarea mai multor *texte poetice cu același titlu*, în perioada imnică, nu e rezultatul grabei, al improvizației sau al unei munci de creație nedusă până la capăt – numite de unii comentatori: “bruioane”, “eboșe” etc. -, din contră e o tehnică acceptată conștient de poet, spre a evita poemul prea amplu și discursiv, care ar supralicita atenția cititorului. Sunt motive obsedante ale structurii sale lirice, variațiuni pe aceeași temă, cum pot fi întâlnite și la alți poeți, cum ar fi George Bacovia sau Nichita Stănescu.

Ioan Alexandru s-a “singularizat” printr-o *formă de poezie religioasă*. Până în '89, a fost “singurul poet religios”, la noi – aprecierea aparține lui Al. Cistelean – care nu s-a folosit de simbolurile religioase doar aluziv, criptându-le. Poetul devine martorul prezenței divine, al unor imne ale creațiunii – în tradiție bizantină, cu referire specială la Roman Melodul, din care a tradus -, preotul unor mistere, poezia lui se centrează pe un “limbaj beatifican”, conformându-se “literii și spiritului dogmei”, cultivând cu vigoare “expresionismul cu substrat țărănesc”.

Pe cât de pregnante și originale, prin *materialitatea* lor, pe cât de febrile - prin dramatismul lor - sunt primele patru volume ale poetului, pe atât de *spiritualizate* sunt cele care au urmat acestora, pe atât de *pure și deschise spre meditație, spre extază*. Lirica lui Ioan Alexandru e asemănătoare, cu cea a marilor săi înaintași, *Eminescu și Blaga*, prin evoluția ei, spre un anume *clasicism*, spre lumină și echilibru, spre împăcare cu sine și lumea problematizantă, acceptând, admirând și protejând în chip unic misterul existențial, ca pe o “*corolă de minuni a lumii*”, cum ar spune autorul *Poemelor luminii*.

Deși *motivul luminii* (v. 2.4.5.6.1. *Metafore / simboluri ale sacralului*: f). *simbolizantul cosmic*: “lumină”, “luceafăr”, “stea”, “soare”, “luna” etc.) are o prezență remarcabilă și la acești poeți din epoci diferite – *Eminescu* și mai cu seamă *Blaga*, ca să ne referim doar la cei cu care el are mai multe înrudiri -, totuși Ioan Alexandru întrece orice așteptări, prin frecvența acestui motiv, unul din motivele centrale ale operei sale poetice, poate cel mai fecund și cu conotațiile simbolice și metaforice cele mai bogate și variate, așa încât nu e exagerat să-l considerăm *poetul luminii* prin excelență, și de ce nu? *cel mai mare poet al luminii din literatura română*, așa cum, *mutatis mutandis*, George Bacovia, prin analogie, poate fi considerat cel mai mare poet al “ploii” de la noi.

După o prezentare analitică (v. 2.4.2. *Neoexpresionismul* 2.4.3. *Purgatoriul liric* 2.4.4. *Logosul imnic*) a celor douăsprezece volume de versuri, potrivit celor două perioade de creație – să le spunem: a) *pitoresc – dramatică* (1964 – 1969) și b) *luminos - imnică* (1973 – 1991) – găsim elementele de individualizare, de “ruptură”, și cele comune, de continuitate, am supus creația sa poetică, ce însumează circa 3000 de pagini, unei grile inedite de interpretare: 1. *Poetica realului / profanului* 2. *Neomodernism / neoexpresionism* 3. *Limbaj popular / ardelenesc* 4. *Poetica sacralului* 5. *Profeticul* 6. *Simbolistica sacralului* 7.

Metafore / simboluri ale sacrului 8. Alte mijloace ale sacrului 9. Stilul poetic.

Poetul a apelat la *metaforă și simbol* pentru a transmite persuasiv (voalat) un mesaj în spațiul sacrului sau divinului. Astfel, anumite cuvinte, cum ar fi: *Părinte, Tată, Împărat, stăpân, mamă / mireasă / fecioară, Mire, nuntă, Logos, păstor (simbolizantul uman); trandafir, crin, viță de vie (simbolizantul vegetal); apă, izvor, pământ, foc, aer și altele (simbolizantul elementelor); miel, vulture, porumbel, pelican, oaie, bou, mânăz etc. (simbolizantul faunei); Patrie, Pustie, Emaus, Tabor, Athos, Râmeți, Rohia, Putna, Agapia etc. (simbolizantul toposurilor); lumină, luceafăr, stea, soare, lună etc. (simbolizantul cosmic); a iubi / iubire, a pogori etc. (simbolizantul volitional-afectiv); pâine, vin etc. (simbolizantul hranei); cruce, potir, candelă, icoană și altele (simbolizantul obiectelor) – prezentate în lucrare, monografic, fiecare dintre ele – se încadrează într-o structură foarte complexă și profundă, care (precizăm că ne-am folosit în această privință de teoretizările savantului *Mircea Eliade*) pendulează între *profan* și *sacru*, predominând acesta din urmă, poezia lui Ioan Alexandru devenind într-un fel unică în contextual literaturii române din a doua jumătate a veacului trecut. Dar, mai mult, concluzia care se impune și e susținută cu argumente dintre cele mai convingătoare: *Ioan Alexandru este și cel mai de seamă poet imnic și religios din întreaga noastră literatură.**

Ilustrând ceea ce am putea numi *noemodernismul*, ca și *Nichita Stănescu* sau *Marin Sorescu* - mari poeți ai Generației '60 – *Ioan Alexandru* poate fi considerat și un *neoexpressionist* în descendența autorului *Poemelor luminii* – Lucian Blaga.

Stilul său a putut fi definit, ca “abatere”, inducând de departe *stilul omiletic*, venit parcă din *Ioan Gură de Aur*, combinat cu *rostirea populară maramureșeană*, într-un text elaborat după o tehnică deliberat cvasinaivă. În altă ordine, stilul s-a definit ca “adaos”, adică la o comunicare anume i se adaugă un semnificat afectiv – e concepția francezului *Charles Bally*, iar la noi a fost susținută de *Tudor Vianu*. În sfârșit, stilul a fost definit și ca “alegere” a faptelor de limbă, de la axa paradigmatică, unde se operează selecția, la axa sintagmatică, unde are loc combinarea, după principiile teoretice promovate de *Ion Coteanu*. Teoriile mai noi ale ilustrului lingvist și teoretician, *Eugen Coșeriu*, s-au dovedit inaplicabile în studierea poeziei lui Ioan Alexandru.

După aprecierea istoricului literar *Marian Popa*, stilul “*Imnelor*” este predominant *aforistic* și *didactic*. Stilul devine, după opinia noastră, în a doua parte a creației sale poetice, *o sumă complexă și originală de interferențe*, în cadrul unui concept integrator și la scară infinită – *divinul* - iar, la modul general și limitativ – *sacru*.

În secvențele mari ale lucrării, ne-am oprit la: 1. *Profilul biografic* 2. *Opera: poezia, eseu, memorialistică, corespondență, conferințe, traduceri, dosar critic* 3. *Lucian Blaga – Ioan Alexandru: convergențe lirice și nu numai* 4. *Lirica lui Ioan Alexandru în actualitate (interviuri literare)*. E prima monografie, pe cât posibil exhaustivă, privitoare la viața și preocupările lui Ioan Alexandru. Dincolo de bogata bibliografie și numeroasele trimiteri de subsol, lucrarea dispune și de un *amplu dosar critic*, de câteva *interviuri literare* care aduc receptarea

critică în contemporaneitatea imediată. În tratarea subiectelor, ne-am făcut *un punct de vedere personal*, pe care, pas cu pas, l-am confruntat – unde a fost posibil – cu cel al criticii și istoriei literare, cu informațiile recente postate pe internet.

Credem că *rezultatele cercetării noastre* privitoare la viața și *opera* lui Ioan Alexandru, care numără în momentul de față peste 30 de volume – *poezie, eseu, memorialistică, exegeză, studii, conferințe, traduceri, corespondență* etc. - au scos la iveală polivalența preocupărilor lui, originalitatea și profunzimea actului său scriitoricesc, prestația sa de om politic, de parlamentar, de cadru didactic universitar, de propovăduitor al cuvântului biblic, talentul său oratoric de excepție, vocația sa rarisimă de “om al lui Dumnezeu”.

Cultura lui clasică și modernă foarte temeinică, dobândită prin îsușirea limbilor vechi, *ebraică și greacă*, a limbii filosofilor, *germana*, prin intermediul cărora a tradus cu succes, îl situează printre *cărturarii noștri cei mai erudiți*.

El a înțeles, în pofida oricărui prejudecăți, că un *om pentru a fi complet* trebuie să se manifeste nu doar pe dimensiunea *creatoare*, realizând o *operă*, ci și, complementar, pe dimensiunea *civică, politică și pragmatică*, întemeind o familie exemplară, fiind el însuși un model, conferențind neostenit în țară și în afara ei, mai cu seamă pe subiecte religioase, acționând ca un *nou apostol al lui Christos și al neamului său românesc*.

După o imobilizare dureroasă de câțiva ani, pe un cărucior cu roțile, în urma unui accident cerebral survenit în vara anului 1994, tocmai în timpul unei conferințe ținute la Casa Sindicatelor din Arad, Ioan Alexandru, cu sănătatea parțial refăcută, închide ochii departe de patrie, în Germania, la Bonn, spre sfârșitul zilei de *16 septembrie 2000*, abandonându-și instrumentul de scris pe ultimul său poem și căzând, la masa de lucru, cu capul pe Biblie. Este înhumat, șapte zile mai târziu, la Mănăstirea “Nicula” din Ardeal, nu departe de satul nașterii sale, Topa Mică.

Acum, când se împlinesc zece ani de la trecerea sa la cele veșnice, semnalăm faptul încurajator și de bun augur că, la nivel național, a luat de curând ființă, la București, o mișcare culturală care îi poartă numele: *Grupul Civic “Ioan Alexandru”*, care își propune să acționeze pentru păstrarea vie a memoriei “marelui român”, să-i urmeze “exemplul” în spațiul public românesc. Pe lângă acțiunile comemorative, grupul își propune să facă demersurile necesare pentru ca Ioan Alexandru să fie primit ca *membru post mortem al Academiei Române*, să i se dea *numele său unei străzi din Capitală*, să se deschidă un concurs pentru realizarea unei *statui în memoria sa*. Grupul Civic “Ioan Alexandru” este format din personaje care l-au cunoscut și prețuit pe Ioan Alexandru și care aderă la valorile și idealurile care l-au animat pe “marele nostru poet, profesor și om politic”. Pomenim câțiva membri ai Grupului Civic “Ioan Alexandru”: *Silviu Despa, Vasile Băltășescu, Gabriel Klimovocz, Marian Munteanu, Victor Negară, Aurel Hancu, Liviu Petrina, Costion Nicolescu, Cristian Popescu, Constanța Costea* și alții. O altă inițiativă a acestui for cultural este legată de editarea completă a *Operei* lui Ioan Alexandru.

AUREL HANCU

Geografii lirice

Aerului trebuie să i se pună o armătură

Aerului trebuie să i se pună o armătură.
Doar așa nedumerirea s-au putea sprijini de el.
Și din nedumerire să înflorească floarea de colț a uimirii.
Trece poetul cu mușchii lui mucilaginoși,
Trece ca o mărturisire a cuiva către nimeni
Și spune: aici se va naște un râu.
Aici un soare își va crea propriul cer.
Ingredientele vin și-i cer voie să existe.
Poetul își lasă povestea ca un asfalt,
pe un drum cu gropile nepotrivelii lustruit.
Pe acolo lumea își va rula pofta de altceva.
Neatingerea va deveni posibilă.
Metaforele le vor spune că sunt de fapt altcineva și ei cred.
Încep să aibă o părere mai bună.

24 martie 2010

Sunt oameni...

Sunt oameni cărora li s-a atrofiat și umbra,
semn că și răbdarea are o limită.
Omul acesta este un râu,
dar între malurile de carne, în comparație cu râul, el a uitat ca să
curgă.
Are un nume cu care e strigat doar de alte stagnări.
Se scoală-n picior și de fapt e în șezut.
Stă falnic, dar coloana lui vertebrală are curbura cercurilor de butoi.
Un cep de atitudine și deprinderi prin care nu are ce să curgă decât
Strămoșul lui serv,
revăzut și readăugit,
Flacăra Olimpică
a mersului de-a bușilea.

24 martie 2010

Zborurile sunt stări nevindecabile

Zborurile sunt stări nevindecabile,
Răni prin care pătrunde
Boala altui fel de a fi,
Depărtare aflată,
prin însumarea felurilor de-a iubi.
Aripile sunt o certitudine mai mare
Decât a locului ajuns,
Pletele neastâmpărării,
Păr imposibil de tuns.
Pe frunte transpirația e stea,
Cer nins cu cutele de-ați păsa,
De valul clipei
Și de piatra sorții,
În văzul vieții
Și-n auzul morții.

4 aprilie 2010

RĂZVAN DUCAN

* * *

Am avut astăzi revelația că totul ține de perspectivă:
De pildă, cum stau așa, în spatele copacului,
privind printr-o scorbură
văd capul de cerb nemișcat
și-l ghicesc așteptând înfometat cine știe ce pradă;
când cobor în pământ
simt picioarele cerbului înfipite solid în țărână
iar când mă confund cu Soarele

văd un punct negru, nemișcat...
când mă preschimb în chiar retina cerbului
TOTUL SE SCHIMBĂ:
simt în mine dinți străini și sânge care curge nefiresc
și înțeleg că totul depinde de perspectivă
și că diferența dintre victimă și călău
ține de locul din care privește fiecare.

Am cumpărat în dimineața aceasta un târnăcop
și de câteva ore încerc să mă descopăr pe mine însumi.
Prima lovitură am aplicat-o metodic în retina ochiului stâng;
au ieșit de acolo niște gânduri și o duzină de idei,
cele mai multe lipsite de originalitate.
A doua lovitură a venit, la fel de metodic
la granița dintre atriile inimii;
s-au scurs în afară, pătând covorul persan,
imagini...
foarte multe imagini...
unele alb – negru, cele mai multe, însă, în două culori,
datând din vremea când eram convins că albul și negrul
sunt două culori ireconciliabile.
A treia lovitură mi-a atins umbra cordonului ombilical,
dansând, au evadat de acolo spre în afară
amintiri pe care nu le intuiseam vreodată;
mi-au izbit violent urechea internă și a trebuit să mă odihnesc
sprijinindu-mi cotul în târnăcop.
Am aplicat ultima lovitură năprasnic în mijlocul frunții;
de-acolo m-am scurs Eu;
nou – născut, plin de angoase,
privind la târnăcop și la trupul insului din fața mea,
încercând să despart ireversibil carnea în două,
fidel tabuului că trebuia să mă nasc
din doi asemenea mie.

Am un foarte dezvoltat simț al proprietății:
nu mă las locuit de nimeni,
nici măcar chiriași nu primesc.
Nu știu dacă asta e o formă de libertate
pentru că singura certitudine pe care o am de multă vreme
este alergia mea la spații comune,
am nostalgia unui teritoriu în care eu să mă comport dictatorial
și singura soluție pentru a nu veni în contradicție cu legile vremurilor
este să nu mă las locuit
chiar dacă, uneori, vă mărturisesc sincer, mă plictisesc mergând
singur prin mine,
știind cu siguranță că nu voi întâlni parteneri de conversație
chiar dacă așa parcurge de zece ori cei zece de mii de kilometri pătrați
care se întind monoton de la primul fir de păr așezat în mijlocul
capului
și până la ultimul centimetru din călcâi.
Și tocmai pentru că sunt proprietarul absolut al unui asemenea spațiu
am avut de luptat cu mulți indivizi care ar fi vrut nu numai să mă
locuiască,
ci să devină și coproprietarii mei. Mi s-au oferit bani,
alte spații în compensație
și chiar posibilitatea de a mă muta din mine în altul, un individ
puternic și sănătos.
Am refuzat, bineînțeles...
Nici măcar după moarte nu mă voi lăsa locuit de nimeni,
nu are rost să vă faceți iluzii... îmi voi lăsa proprietățile
părăsite, dezolante...
Voi avea doar grijă ca la fiecare intersecție importantă, în dreptul
organelor vitale
să las un autopotret,
să vedeți și voi cum a arătat un individ cu un foarte dezvoltat simț al
proprietății.

OVIDIU IVANCU

Ancheta

Literatura pentru copii, literatura copiilor

Mulți ducem cu noi povara frumoasă a amintirilor din copilărie, înverșunându-ne că, totuși, copilăria noastră a fost cea mai frumoasă, deși fiecare spune despre copilăria sa același lucru. Ce să însemne oare aceasta? Să fie copilăria un teritoriu nesfârșit al celor mai frumoase amintiri? Cât din amintirile din copilărie însă devin literatură, cine mai are îndrăzneala să treacă în pagina de carte anotimpul copilăriei?

Pe cine mai interesează copilăria noastră? Mai poate ea oferi modele, nu e depășită de vârtejurile civilizației, care înlocuiesc brutal jocuri de altădată cu altceva, mult mai fascinant, dar și mai sărăcit de inocență? Pot tehnologiile moderne, informatica schimba radical termenii de manifestare ai copilăriei?

Cine mai citește literatură pentru copii, cine mai scrie literatură pentru copii? Dar copiii mai citesc, mai scriu? Literatura pentru copii, literatura copiilor nu sunt doi poli opuși, ci părți ale aceleiași lumi, acum mai mult sau mai puțin scăpată din țarc.

Din astfel de întrebări s-a născut și ancheta de mai jos. Deși întrebările și răspunsurile n-ar trebui să se termine niciodată.

Am circumscris anchetei literatură pentru copii și texte ale unor copii.

Alte puncte de vedere circumscrise temei.

NICOLAE BĂCIUȚ

---

1. Ce credeți că ar mai dori să citească azi copiii?

2. Ce șanse mai are literatura cu care am crescut noi, de la "Scufița roșie", la "Capra cu trei iezi", de la "Harap alb" la "Din marile legende ale lumii", de Alexandru Mitru, de la "Amintiri din copilărie" la "Zdreanță".... De la Eminescu la Nichita Stănescu, de la Topârceanu la Marin Sorescu, de la Elena Farago la Ana Blandiana?

3. Cum vedeți creația literară a copiilor? Dar precocitatea literară?

4. Cum credeți că va arăta literatura pentru copii, atât într-o perspectivă apropiată, cât și... pe termen lung?

„E natural ca tinerii lectori să aibă ei înșiși porniri creative”

1. Dacă ne referim la vârstele mici, preferințele copiilor din ziua de azi par să se îndrepte în direcția benzilor desenate, a literaturii de tip fantasy, SF, capă și spadă, jurnal de călătorie...

2. Consider că așa-numitul *nou val* din literatură nu trebuie pus în opoziție cu deja clasicele opere pentru copii care, rezistând testului timpului, își probează valoarea estetică, dar și farmecul limbajului. Tentațiile contemporane nu anulează neapărat apetitul celor mici pentru basmele unor scriitori tradiționali precum Frații Grimm sau Hans Christian Andersen, Ion Creangă ori Alexandru Mitru. Literatura cu iz fantastic a lui Eminescu și Creangă își găsește și astăzi adepți în rândul tinerilor, cu toată concurența pe care le-o fac celebrele scrieri ale lui J. K. Rowling, J. R. R. Tolkien sau chiar C. S. Lewis.

3. În contextul actual, în care copiii sunt violent bombardați de o cantitate impresionantă de informație, sub toate formele ei, e natural ca tinerii lectori să aibă ei înșiși porniri creative, deși de multe ori există riscul ca acestea să fie exclusiv de factură mimetică. Talentul literar este în primul rând o chestiune de natură strict personală, de har, depășind sfera influențelor exterioare cu tipare prestabilite.

4. Am încredere în faptul că se va crea un echilibru între literatura de tip tradițional și literatura momentului actual. Dat fiind că

apetența pentru imagine și pentru explicit, în general, a devenit în ultima vreme tot mai evidentă în rândurile micilor cititori, cred că, pe viitor, fața literaturii va evolua de la stadiul de text scris înspre o manifestare complexă, energetică, vie. Avem deja exemple palpabile în acest sens prin succesul înregistrat de cărțile în format electronic și audio.

Personal, consider că motivația lecturii în școala românească prin raportare la realitatea învățământului european determină o analiză a fenomenului lecturii pe o direcție verticală, prin urmărirea etapelor de dezvoltare a actului lecturii, începând cu nivelul primar până la cel universitar. Cred că ne confruntăm în momentul actual nu doar cu o profundă criză economică, politică și a identității, dar mai ales cu o criză a valorilor culturale, morale, religioase, de unde necesitatea de a evalua nevoia de lectură, iubirea de carte, plăcerea lecturii, foamea de lectură, de a ști încotro ne îndreptăm.

Am certitudinea că stimularea interesului și cultivarea gustului pentru lectură al tinerilor în context intercultural, atragerea acestora spre literatura de bună calitate, dar și încurajarea schimbului generos de idei între profesori și elevi sunt aspecte care intră în responsabilitatea directă a educatorilor. Profesorul de română va putea proceda de așa manieră încât lectura – aventură a înțelegerii, a interpretării personale a creației artistice – să devină act formator care favorizează experiențe cognitive și afective superioare, remodelând orizontul interior al tinerilor. →

Foto: Biblioteca „Tg.Mureș, Chișinău, cu Claudia Șatravca în centru

Nota Bene. Problema de față, propusă de dumneavoastră, pe bună dreptate, spre dezbatere, constituie tema unui simpozion național, desfășurat de câțiva ani buni, la nivel național, cu participarea unor valoroși oameni de cultură, profesori universitari (acad. Eugen Simion, Elena Dragoș, Valentina Curticeanu, Valeriu Marinescu ș. a.), inspectori de specialitate și dascăli de limba și literatura română din învățământul preuniversitar. În condițiile în care se manifestă tot mai acut o criză a lecturii în favoarea soluțiilor imediate oferite de internet, ne-am propus, anul trecut, la București, realizarea unui schimb de experiență din perspectivă intercul-turală, cu tema *Lectura – modalitate de armonizare interculturală*, la nivel internațional. În acest de-mers au fost depotrivă implicate cadre didactice din județele țării, din București și din diverse spații europene locuite de români (Basa-rabia, Spania, Italia, Franța), precum și elevi, studenți, bibliotecari.

Sub genericul *Un canon numit lectură*, evenimentul a fi fost organizat în anul acesta, în luna mai, de Inspectoratul Școlar al Județului Vrancea, în parteneriat cu anumite facultăți de profil din București și Iași. Amfitrioana manifestării de la Focșani a fost distinsa profesoară Maria Lupu, personalitate a limbii române în plan național, inspector general adjunct, coordonator al proiectului.

CONF. UNIV. DR. MIORIȚA GOT,
Facultatea de Litere, USH, București

„Au început și părinții să-și uite educația”

1-Foarte puține șanse...Și degeaba „măcăne” Mircea Badea (de altfel, un băiat simpatic...) – televizorul și slujitorii lui (inclusiv celebrul și îndrăgitul asasin de suflete, Walt Disney...!) au stricat sufletul copiilor, de aproape un secol încoace, prin pervertirea lui și orientarea lui către mlaștina materiei, iar nu către Lumina Cerului!!! Iar părinții nu au băgat nici măcar de seamă (că, fie vorba între noi, au început și părinții să-și uite educația...(de vor fi avut ce uita...mă refer la „vetuștii” ...”*cei 7 ani de-acasă*”...de aceea se și încearcă, de către dușmanii omenirii, „ienicerizarea” copiilor, prin introducerea lor în „fabrica” nocivă a învățământului laic, încă de la 4-5 ani...îi vor smulge, în curând, chiar din burta mamelor!); pentru ei, „modernii” părinți imbecilizați, dintr-o epocă a imbecilizării globale - „*odraslele* (lor) *calculatoristic-internetistice*” sunt... **GENIALE!** Deci, intangibile cu... educația estetică-sufletească... Deși nu mai știu nici să scrie, nici să socotească, **NICI SĂ GÂNDEASCĂ, CU CAPUL LOR...** - de-atâta Internet haotic, utilizat fără niciun discernământ, și cu aere de...„newtoni și einsteini”...!

2- Foarte puține, dacă personaje precum... **Vânturica**, prietena eroului „flatulențial” **Pantalonii** (...nespălați, Eroicul luptător prin Arma...Duhorii!) invadează spațiul de curățenie și lumină al sufletelor copiilor...

3- Precocitate...? O iluzie extreme de pernicioasă!!! Să nu confundăm niciodată **informația** (haotică!) cu **formația DE SUFLETE! ARMONIOASĂ!!!** Toată Terra este în dezastruos deficit de suflete și de Duhuri... - prioritare, „vitale” (de fapt, criminale...) fiind mașinile cretinoide, prin care se oferă surrogate de suflet și Duh...

Și, în niciun caz, nu se mai oferă măreție și eroism curat, luminos, precum Făt-Frumos... - ci copilul este pregătit pentru narcisismul/egoismul/egotismul “economiei de piață”....Adio povești...ceea ce-l interesează pe copilul “modern” (de 4-5 anișori!!!) este... **PROFITUL REINVESTIT! Nu avem, în lumea de azi, în primul rând, o criză financiar-economică, ci una, extrem de gravă, DE ORDIN MORAL-SPIRITUAL!!!**

...“Educație” de țoape și de mărlani, snobism mahalagesco-manelist...

4-Pe termen scurt și mediu – catastrofală, precum destinul întregii omeniri hipnotizate de magii civilizației “**Harry Potter**”...Pe termen lung, să ne ajute Dumnezeu, scăpându-ne de antimodele socio-morale și de iudele din rândul așa-zișilor intelectuali, încurajatori fervenți ai crimei moral-spirituale, poluatori și sugrumători ai “*adâncimilor de întuneric*” blagian, ai “misterului” dumnezeiesc.

...Și totuși, Țara Lui Eminescu și Blaga se va salva, fie și prin intervenția directă a Mântuitorului-Hristos!

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

„Copiii care citesc vor să și scrie”

1.Depinde foarte mult de reperele pe care aceștia le primesc, de cum sunt ele prezentate, de cum primesc ei aceste jaloane, printre care să conducă apoi singuri, și de timpul când li se oferă hrana spirituală, pentru că degeaba îi dai omului să mănânce când e sătul, să bea când nu-i e sete. Copiii de azi uzează, cu nonșalanță, de stăpânire de sine, fără frontiere, nu dau socoteală pentru multe lucruri, în categoria cărora intră și „lecturi”; adulții sunt cei meditativi, cu fețele lui Ianus, pozitivă și negativă, cu îndoială, cu spirit de comparație, cu exemple, cu paralele interpretative. Ei, nu.

Cunoscând aceste mici, dar valabile, strategii, copiii ar dori să citească pagini de literatură de esență tare. Ei nu mai pot fi îmbătați cu apă rece. Refuză vocabularul încărcat de arhaisme, pentru că nu le înțeleg sensul, nu mai vor să se documenteze, nu doresc să ajungă filologi, specialiști în dialectologie, dar se lasă acaparați de felul cum este pusă în ecuație, pe hârtie, o poveste. Mai mult ca oricând, textul este cel care-i atrage, spre omagiul textualiștilor, și pentru faptul că la școală, în ultimul timp, au fost obișnuiți cu fragmente de text, în defavoarea unei opere complete (dar aceasta e o altă temă). La acest capitol, ei chiar exersează stilul publicistic, soluții de continuare, finalizare a unui story, jocuri de rime, și nu doar în limba română. Pe lângă acest aspect, formal, literatura trebuie să le ofere copiilor, răsfățați cu atâtea informații, ceva nou, convingător, în care ei să creadă, din sfere imaginare sau reale, să-i determine la visare, într-un virtual, altul decât al calculatorului, care le oferă o lume pe care o pot stăpâni.

De aceea, liceenii citesc mult Coelho, Amelie Nothomb, dar și Mircea Cărtărescu, Nichita Stănescu. Mai mici decât liceenii citesc Emil Gârleanu, dar și Michael Ende, „Poveste fără sfârșit”, dar și seria lui Stephenie Meyer, „Amurg”, „Eclipsă”, „Lună nouă”. Pentru cine cunoaște dimensiunile acestor ultime cărți, deosebit de voluminoase, înțelege câtă ambiție de a citi au copiii, după ce au expirat și episoadele din „Harry Potter”. Dincolo de modă, care încă îi mai ademenește, făcându-i să imită, odată cu înaintarea în vârstă, copiii descoperă

dictonul „non multa, sed multum” și devin mai atenți la expresia lingvistică, la simboluri, la cetatea literaturii, ca un edificiu cucerit și totuși eliberat, de fiecare dată.

2. Această literatură, a creșterii și a descreșterii, a formării, rămâne temelie. Cine vrea să-și construiască o casă de la ferestre în sus, o face pe propria-i răspundere/piele. Șansa unei literaturi, naționale sau universale, ține și de valorificarea ei. În copilăria noastră literară, nu prea existau alternative. Era greu să se compare consacrații cu debutanții, titlurile din manuale aveau întâietate în fața celor proaspăt apărute pe raftul unei librării, lansările erau puține, nu existau atâtea „dublete” literare, piața de scriitori era bine controlată. Stil, expresie retorică, spirit iscoditor, sunt alternative cunoscute mai târziu. Cărțile noastre de căpătâi puteau fi numărate pe degetele unei mâini, pe lista de lecturi obligatorii/ facultative. Orizonturile s-au deschis: basmele românești sunt studiate în context european.

3. Copiii care citesc vor să și scrie. Își doresc să creeze, să contribuie activ, așa cum s-au învățat să apese pe taste, să controleze, să conducă. Ei nu rămân datori literaturii care i-a format. Textele lor nu vor fi, decât răzleț, bazate pe imaginația comună, pe sentiment, pe durere, pe singurătate, pe așteptarea acelei clipe când sosește îngerul. Vor da importanță facerii textului, așa cum au învățat, deși acest lucru s-ar putea să însemne moartea literaturii, în sensul în care am cunoscut-o noi. Tehnicile de redactare, cu sau fără greșală (într-o asamblare europenizată, globalizată) vor lua locul meditației, cu fruntea sprijinită de colțul lunii, în așteptarea unui vers. E un posibil (trist) viitor. Că de la scrisul de orice fel până la fiorul adevăratei literaturi e cale lungă nu cred că mai interesează pe multă lume. Cel puțin nu mai e de domeniul copilăriei. Ar constitui preocuparea altei vârste, mai responsabile.

4. Literatura pentru copii va dispărea în sensul acceptat de noi. Așa cum au dispărut și admirabilele desene animate cu vervețe, șoricea, pisicuțe. Copiii urmăresc programe cu actori, cu probleme de viață. Nu mai sunt păpuși, sunt vedete, staruri, fani. Literatura pentru copii va fi în limbile franceză, engleză, germană. Pentru a nu constitui vreun pericol, literatura aceasta va fi degustată/ probată mai întâi de către cei mari, din două rigori: pentru că încă mai avem ce învăța de la cei mici și pentru că mai avem datoria de a le îndruma pașii. La care se adaugă faptul că i-am obișnuit prea mult pe copiii noștri să primească totul de-a gata.

Dacă privim spre literatura generației douămiiste, care descrie elemente de biografism, cotidian și neinteresant, precum drumul din bucătărie în baie, cafeaua care dă în foc pe aragaz, atunci zărim o geană chiar de literatură pentru copii, cu ghilimele. Pentru un minim de protecție a istoriei literare, scriitorii, de azi, de mâine, de poimâine, ar trebui să încerce să scrie (și) pentru acel copil universal, care ne păzește de întuneric.

ELENA M. CÎMPAN

Foto: *Întâlnire literară la Școala „C.Aldea”, Brăila, 2010*

„Viața sufletească a unui copil poate fi asemănată cu cea a poetului”

“Nicio jucărie nu e mai frumoasă ca jucăria de vorbe.”

Tudor Arghezi

Chestionarul Dumneavoastră mi-a stârnit nostalgia. În pensionara ce sunt bate inima

profesoarei ce sunt. De aceea, dați-mi voie să vă răspund (evitând, pe cât se poate, tonul profesoral).

În general, viața sufletească a unui copil poate fi asemănată cu cea a poetului, caracterizate fiind ambele prin sensibilitate, puritate, posibilitatea de a intra în consonanță cu universul, ai cărui fini rezonatori sunt. La amândoi găsim aceeași naivitate necesară identificării depline cu jocul (jocul – activitate a copilului, jocul – „jocul” verbal al poetului), aceeași disponibilitate de a i se dăru. Aceste predispoziții pot fi detectate și potențate. Ele sunt premise de ordin psihologic care ne ajută să cultivăm creativitatea literară a copiilor.

Sigur, aici intervine personalitatea profesorului, disponibilitatea și dorința acestuia de a-și „complica” existența, încorsetată oricum de rigorile timpului disponibil, precum și de cele ale programei școlare. Asta înseamnă, în primul rând, să trezească elevilor gustul lecturii, să le coordoneze și direcționeze lectura; apoi, să fructifice adecvat anume ore și momente ale orelor de literatură, ba chiar și de gramatică. Cu dragoste și bucurie totul este posibil, iar „răsplata” este pe măsură...

Precocitate literară ? Am experiența segmentului de clase gimnaziale (dar sunt convinsă că vârsta la care creativitatea se manifestă poate fi coborâtă și mai mult). **”Pomul cu poezii”** este un caiet de poezie realizat cu elevi ai unei clase a V-a, de la Școala **Mircea Sântimbreanu**, Brad.

Cum dezvoltăm creativitatea ? E necesar să dăm elevilor, de la bun început, **cheile** cu care poate pătrunde în universul poetic: epitetul, comparația, metafora. „Metafora este cea mai mare putere a omului. Ea se învecinează cu vrăjitoria și e ca un instrument pe care Dumnezeu l-a uitat în creaturile sale, așa cum chirurgul distrat uită un instrument în trupul celui operat. (Ortega y Gasset). A-l „înarma” pe copil cu aceste instrumente înseamnă a-i da posibilitatea de a transgresa spațiul concret, materia, de a accede la un spațiu transcendent, de a intra în „mântuit azur”.

Cum ? Pentru că nu e locul să detaliem, aș îndemna profesorii (părinții) interesați să citească un excelent „îndreptar” : **Ocolul lumii în 50 de jocuri creative**, de Ana & Mircea Petean, Ed.DACIA, 1996.

Cum ? Poate deschizând fereastra clasei și inițiind un dialog cu vrabia de pe ramul înflorit. Va înflori și zâmbetul copiilor, inima lor va înflori, clasa întregă va pluti pe valurile inspirației...

SÂNZIANA BATIȘTE

„Copiii creează în mod natural”

1. Copiii doresc mereu să citească aceleași lucruri: povești în care se identifică cu eroul principal, basme în care Binele învinge și romane în care trec prin cele mai frumoase aventuri. Pe de altă parte, toți copiii învață și vor să învețe pe de rost poezii, dar nu să le și citească. Sufletul omenesc, în perioada copilăriei, este la fel și ieri, și azi și întotdeauna. Dar, desigur, el poate fi și pervertit, printr-o hipereducație pe care, din păcate, părinții o aplică fără discernământ la vârste fragede. Bietul sufletel care nu știe ce frumos este Făt Frumos sau cât de mic este piticul din ibric!

2. Literatura copilăriei și adolescenței noastre este de mare valoare artistică și educativă. Ea va continua să aibă aceleași valențe, chiar dacă, temporar, se află într-un con de umbră.

3. Copiii creează în mod natural; dar într-un fel o fac înainte și într-alt fel după ce au ascultat sau citit povești, basme, poezii. Creațiile lor literare sunt, de cele mai multe ori, așa cum ar trebui să fie, adică naive și frumoase. Copiii au un suflet delicat care se cere exprimat în forme artistice. Depinde doar de noi, adulții, ca el să nu se degradeze și să nu se piardă sub tăvălugul istoriei prea contemporane.

4. Problema eternă a omului, prezentă în cele mai neînsemnate povești, este lupta dintre bine și rău. Ea preocupă, explicit sau nu, orice conștiință matură. Totodată, ea interesează, încântă și bucură sufletul oricărui copil. Uneori credem că aceasta este doar o joacă, dar, de fapt, joaca arată un aspect de mare profunzime și seriozitate: înmugurirea, în făptura copilului, a adevărului că toată viața noastră, în toată istoria umanității, este o luptă împotriva răului. Această luptă este inevitabilă, este o necesitate; poveștile ne antrenează, pe noi toți, copii și adulți, în vederea susținerii ei, ne avertizează cu privire la pericolele reale care vor apărea, ne pun la îndemână arme eficiente de apărare și, în același timp, ne oferă, anticipat, gustul minunat al victoriei.

ANA IRINA IORGA

„Unii dintre ei nici nu știu ce copii grozavi au”

1. Cred că astăzi, ca-ntotdeauna, copiii sunt dispuși să citească de toate!

2. Cred, de fapt știu precis, că există copii cărora le place să citească „Capra cu trei iezi”, și „Zdreanță”, și despre Arpagic... Eu cu nepoțica mea, în aprilie va avea doi ani, citim „Zdreanță”, deocamdată!... și alte cărți despre... mămăruțe(!), flori, animale, culori, numere,... cărți pe înțelesul ei, cărți viu colorate, fără urmă de violență sau de... final trist!

3. Consider că astăzi, mai mult ca altădată, copiii sunt puțin... dezorientați! Mulți sunt înclinați spre... eroi(!), violență, duritate... pentru că asta găsim la televizor, în jocuri, în filme,... Dar îmi

place să cred că acest lucru vine din familie (!), chiar dacă unora nu le place să audă acesta. Pentru a fi „lăsați în pace”, fără a fi obligați să răspundă la fel de fel de întrebări, părinții le deschid televizorul, le pun un joc și ... dăi bătaie!! Mai târziu dau vina pe școală, ...că nu le oferă „alternative”(?! pentru petrecerea timpului liber! Pe seama cui?! Pe banii cui?! Ei nu sunt dispuși să dea nimic pe gratis! Dar, Măria Sa, DASCĂLUL, ar trebui să aibă grijă de tot! Și, dacă se poate pe gratis, e grozav! E mare păcat, unii dintre ei nici nu știu ce copii grozavi au, cât de sensibili, de receptivi sunt la frumos, la bine... Mulți copii sunt... „precoce”!... Există și pluralul, și superlativul?!.. Ar fi grozav! Mai ales, dacă mă gândesc la Olimpiada de limba română sau cum s-o mai fi numind acum! Doamne, ce subiecte „savant” formulate primesc spre rezolvare elevii, că eu, dascălul de specialitate - m-am exprimat la singular (nu vreau să jignesc pe nimeni) - abia dau de capăt unei cerințe, academic formulate, iar el copilul, sensibil la... se descurcă! Și... încă foarte bine! (nu am pretenția ca ai mei confrăți să fie de părerea mea, deși uneori, când întrebam, naiv (!), ce-ar putea răspunde un elev de clasa a VII-a, a VIII-a, mi se spunea să citim lucrările elevilor că ei sunt mai inventivi, mai...?!?!... da, sunt precoce!

4. Cred, îmi place să cred, că literatura pentru copii, adevărata literatură pentru copii nu va muri. Sunt convinsă că vor exista mereu copii care vor privi (la o anumită vârstă) și citi cu plăcere (la altă vârstă) și „Pungața cu doi bani”, și „Scufița roșie”, și „Cățelușul schiop”, și „Zdreanță”, și „Cărțile cu Apolodor”, și întâmplările lui Arpagic, și... se vor uita cu plăcere la „Dumbrava minunată”, la „Veronica”, la „Tom Sawyer”...

La fel, vor exista și copii care vor vrea un alt tip de... poveste! E alegerea lor,... de fapt a părinților! Poate că eu... sunt, totuși, ... demodată! Asta e!

NINA JOZSA

(prof. lb. rom - Gimnaziul „Dacia”, Târgu-Mureș)

“În orice domeniu *moda* are un cuvânt de spus”

1- 2 .Dacă ar dori să citească...., atunci o parte dintre copii ar alege poveștile moderne: cu rachete, supermani, arme sofisticate, povești în care folosind tehnica modernă pot și ei, cititorii interveni, iar alții (în funcție de educație, sensibilitate) ar opta pentru poveștile *în stil vechi*... ai căror eroi par încă mai puțin reali decât roboții!

Desigur vă este cunoscut - în acest sens - demersul Filialei Cluj a U.S.R. prin volumul *Cartea mea fermecată*, 2009...

3. - La dascălii care concep *altfel* lecțiile de *citire și română* copiii au mai multe șanse de a scrie literatură. Dar și *perlele*... sunt un fel de creație, uneori foarte reușită!

4. În orice domeniu *moda* are un cuvânt de spus, așa că am speranțe!

IULIAN DĂMĂCUȘ

Foto: Premianți la Festivalul creativității, Târnăveni, 2009

Lectura copiilor între necesitate și pasiune

“Nu știu ce am putut face până la vârsta de cinci sau șase ani. Nu știu cum am învățat să scriu; nu-mi amintesc decât primele lecturi și efectul pe care l-au avut asupra mea: acela este momentul de când îmi datez conștiința neîntreruptă despre mine însumi”.

Jean-Jacques Rousseau

Cultura modernă este de neconceput fără carte și actul lecturii, cartea având un rol fundamental în formarea și modelarea personalității omului din copilărie și până la maturitate. Importanța lecturii este evidentă și mereu actuală. Lectura este un instrument ce dezvoltă posibilități de comunicare între oameni, fiind, de fapt, ecoul capacităților de gândire și limbaj ale acestora.

Astăzi există și se menține încă provocarea **lectură** vs. **Internet**. Internet-ul nu e o amenințare la adresa tipăriturilor, susțin unele păreri, ci un supliment important ce va revoluționa sau nu în modul în care se citește o carte și se centralizează concluziile.

Tot mai neargumentată e afirmația că calculatorul sau Internet-ul pun în pericol lectura copiilor, astfel determinând o criză a acesteia. Putem vorbi despre o posibilă criză a lecturii pornind de la ideea că tehnologiile moderne de informare, iar în ultimul timp și sursele tradiționale de informare, nu sunt suficient de accesibile pentru o bună parte din utilizatori. Internetul devine o amenințare doar atunci când creează dependență, facilitând regretul către posibilități intelectuale tot mai reduse, și doar pentru cei care nu posedă o apărare adecvată.

Prof.univ. dr. Ion Stoica scria “Cine dorește o societate de oameni liberi și creatori trebuie să încurajeze lectura să formeze cititori”.

Misiunea bibliotecii “Târgu-Mureș” este de a forma cititorul, de a consolida, a amplifica și a fortifica interesul lui pentru lectură, de a dezvolta aptitudinile creative ale copiilor; de a alina dragostea pentru carte și lectură. Cu acest scop anual, biblioteca organizează programe de promovare a lecturii: *Ora Poveștilor*, *Lecturile verii*, *Copiii Chișinăului citesc o carte*.

Presa de specialitate atenționează faptul că copiii și tinerii citesc din ce în ce mai puțin, astfel noi, bibliotecarii, ne-am propus să efectuăm un studiu despre locul și rolul lecturii între activitățile zilnice desfășurate de cititori, care le sunt condițiile, motivele, interesele pentru lectură, sursele de alegere a cărților. Ca metodă de cercetare am ales *sondajul de opinie pe bază de chestionar*, ce a cuprins 10 întrebări. Locul de aplicare a chestionarului a fost sala de lectură a bibliotecii. Vârsta copiilor participanți la sondaj a fost de 9-15 ani.

1. Ce înseamnă pentru Dumneavoastră lectura unei cărți?

- a) obligație – 42 % (61 copii)
- b) ocupație în timpul liber – 32 % (46 copii)
- c) satisfacție sufletească – 26 % (37 copii)

Răspunsurile obținute ne permit să aflăm că pentru majoritatea respondenților lectura unei cărți mai întâi de toate înseamnă obligație. Și nu obligație din partea cuiva, ci ei se obligă pentru a citi. Își dau bine seama că această metodă este bună pentru dezvoltarea creativității,

spiritului de observație. Și nu în ultimul rând, acționează asupra stării psihologice.

2. La câți ani ați citit prima carte?

- a) 2-4 ani – 18 % (26 copii)
- b) 5-6 ani – 41,7 % (60 copii)
- c) nu-mi aduc aminte – 40,3 % (58 copii)

Aproximativ 40 % din respondenți nu-și aduc aminte când au citit prima carte, dar răspunsurile celorlalți ne arată că majoritatea au citit prima carte la vârsta de 5-6 ani.

3. Cât de des frecvențați biblioteca?

- a) în fiecare zi – 20,8 % (30 copii)
- b) în zilele de odihnă – 16 % (23 copii)
- c) în vacanță – 11 % (16 copii)
- d) foarte rar – 5 % (7 copii)
- e) săptămânal – 47,2 % (68 copii)
- f) niciodată – 0 %

Observăm că majoritatea copiilor frecvențează biblioteca de 2-3 ori pe săptămână.

4. Citiți mai ales când:

- a) sunt bine dispus – 10 % (15 copii)
- b) nu depinde de dispoziție – 12 % (17 copii)
- c) cartea este interesantă – 19 % (28 copii)
- d) este zi de sărbătoare – 18 % (26 copii)
- e) depinde de împrejurări – 8 % (11 copii)
- g) din obligație – 33 % (47 copii)

Prin răspunsurile pe care le-am primit la întrebarea această sesizăm că copiii citesc mai mult din obligație, nu depinde de dispoziție, și atunci când cartea este interesantă. Alții preferă să citească la sărbători, când sunt bine dispuși și depinde de împrejurări.

5. Vă plac cărțile care:

- a) te fac să râzi – 14 % (20 copii)
- b) te fac să te simți un personaj al cărții – 36 % (52 copii)
- c) demonstrează prietenia – 21,5 % (31 copii)
- d) te situează în alte țări – 12,5 % (18 copii)
- e) te familiarizează cu viața animalelor – 16 % (23 copii)

Am aflat că interesul de lectură al copiilor e variat. Le place lectura, deoarece aceasta îi face să râdă, să se simtă un personaj al cărților, îi poartă prin alte țări. Se bucură de un succes aparte cărțile despre animale, despre spațiu și viitor.

6. La alegerea unei cărți vă conduceți după:

- a) numărul de pagini – 15,4 % (22 copii)
- b) numele autorului – 13,2 % (19 copii)
- c) sfatul prietenilor, colegilor – 3,5 % (5 copii)
- d) consultația bibliotecarului – 27 % (39 copii)
- e) recomandarea profesorilor – 30,5 % (44 copii)
- f) coperta ilustrată – 10,4 % (15 copii)

La alegerea unei cărți pentru lectură sunt influențați în primul rând de recomandările profesorilor și ale bibliotecarilor, de numele autorului, numărul de pagini și sfatul prietenilor. Pentru unii lectura este plăcută când nu este controlată și îndrumată

7. *Motivele pentru care veniți la bibliotecă?*

- a) din curiozitate – 20,1 % (29 copii)
- b) pentru a pregăti temele – 9,1 % (13 copii)
- c) pentru a petrece timpul liber – 23,6 % (34 copii)
- d) pentru a lărgi orizontul de cunoaștere – 47,2 % (68 copii)

Copiii citesc pentru relaxare, pentru dezvoltarea cunoștințelor, imaginației, memoriei, să se exprime corect, pentru îmbogățirea vocabularului, ca să poată discuta pe orice temă, să se poată discuta în orice situație și să pătrundă în tainele naturii.

8. *Câte cărți ați citit în ultima lună?*

- a) 1 carte – 32,6 % (47 copii)
- b) 2-3 cărți – 25 % (36 copii)
- c) 4 cărți și mai multe – 42,4 % (61 copii)

Este îmbucurător faptul că majoritatea respondenților citesc multe cărți pe lună. Cei care au răspuns că citesc o carte ne-au argumentat prin faptul că au o altă sursă de informare - Internetul.

9. *Dacă aveți de ales să vă duceți la bibliotecă sau la Internet după informație, ce veți alege? De ce?*

- a) biblioteca – 70,9 % (102 copii)
- b) Internetul – 29,1% (42 copii)

În majoritatea cazurilor când li se oferă ocazia să aleagă de a merge la bibliotecă sau la Internet după informația necesară, răspunsurile au fost în favoarea bibliotecii, motivînd că aici ei găsesc mai multă literatură și mai aprofundată, pentru că este mai accesibil, pentru că se simt mai liberi.

10. *Ce domenii din literatură preferați să fie achiziționate la bibliotecă?*

- a) generalități – 18 % (26 copii)
- b) științe sociale – 8,3 % (12 copii)
- c) științe naturale – 14 % (20 copii)
- d) medicină – 10 % (14 copii)
- e) literatură străină – 15 % (22 copii)
- f) literatură română – 18 % (26 copii)
- g) istorie / geografie – 16,7 % (24 copii)

Copiii au propus să se achiziționeze mai multă literatură din următoarele domenii: natură, călătorii, istorie și invenții, artă și psihologie. Majoritatea au propus să se îmbogățească fondul cu povești, poezii, povestiri umoristice și fantastice.

Rezultatele sondajului arată că numărul cititorilor pasionați de lectură nu scade.

În același timp, am descoperit o mulțime de aspecte la care noi, bibliotecarii trebuie să medităm, începând cu componența colecției de carte și terminând cu aspectele psihologice și pedagogice ale comunicării cu copiii. Prin tact și profesionalism, amabilitate și răbdare, trebuie să-i îndrumăm pe copii către lecturile valoroase, variate, fără însă a le îngrădi propriile opinii și respectându-le personalitatea.

CLAUDIA ȘATRAVCA,

Director, Biblioteca "Târgu-Mureș", Chișinău

Păstorul poveștilor

fiilor mei, Gheorghe și Grigore

Dragii mei, am să vă spun acum o poveste foarte ciudată, despre ceva ce mi s-a întâmplat și mie și altora și n-o să vă ocolească nici pe voi. Pentru că este o poveste vie.

A fost odată un bunic așa cum ne place să fie, cu părul alb și barba căruntă, cu ochii blânzi și cuvintele ca mierea... Și-avea bunicul acesta o mulțime de nepoți, care mai de care mai iubitor de povești. Abia așteptau să vină ora cea de taină a serii, când, moleșiți după o baie bună și înveliți în așternuturile proaspete, după sărutul de noapte-bună al mamei, îl vedeau strecurându-se în odaie.

- Spune o poveste, tataie, îl rugau.

Iară el se așeza pe marginea patului și zicea:

- Iaca spun.

Cu ce să fie?

Și se perindau prin fața lor Feți-Frumoși care se luptau cu balauri cu zeci de capete, Ilene-Cosânzene cumiți și mai frumoase ca Soarele, dragoni păzitori de comori și tot felul de dihanii cuvântătoare, de nici nu mai știau când alunecau din veghe prin porțile visului...

Și uite-așa trecu dulcea copilărie și crescură nepoții aceia și avură la rândul lor parte de copii care-i trăgeau de mânecă înainte de ora culcării:

- Spune o poveste, mami...

Sau:

- Spune o poveste, tati...

Și ei se așezau pe marginea pătuțului și-i mângâiau pe frunte și ziceau:

- Iaca spun. Cu ce să fie?

Și vitejii din copilăria lor se întorceau să salveze din nou zânele cele minunate și zmeii se luau la trântă cu Baba Hârca și Sfânta Vinere vorbea cu dihanii pe-nțelese, uite-așa cum vorbesc acum și eu cu voi...

Și-o să vină vremea când și voi, dragii mamii și mândruții tatii, o să vă așezați lângă copiii și nepoții voștri și-aceia vă vor privi cu ochii împăienjeniți de somn și vor șopti :

- Spune o poveste...

SIMONE GYÖRFI

Savuroase, năstrușnice, tandre, pigmentate cu un fin umor, desprinse parcă din șiragul clasicelor « povești nemuritoare », în același timp de o savantă, frapantă modernitate – poveștile SIMONEI GYORFI. Parte din ele apărute în antologia « Poveștile de la Bojdeucă », autoarea le-a strâns într-un proiectat volum intitulat « Păstorul poveștilor ».

SÂNZIANA BATIȘTE

CAIETUL CU POEZII

DEFINIȚII :

O fată

este o piersică atât de dulce,
Încât îți vine s-o mănânci cu totul

Un băiat

poate fi rău
ca și stânca prăpăstioasă
dar și bun
ca o apă lină.

Claudiu

O fată și un băiat

Sunt fericirea lui Dumnezeu .

Carmen

Cartea este o floare
ce ne stă în gând.

Bogdan

O scară spre turnul științei.

Ruxandra

Drumul spre un poet.

Carmen

Corabia care duce spre înțelepciune.

Raluca

Inima inteligenței.

Iulian

Ploaia de poezii și povești.

Ruxandra

Vis de împlinire
Floare de cicoare-n înălțime.

Alin

O călăuză spre izvorul poeziei
(Și spre muza sa).

Iulian

O fată mândră ca de cristal.

Alina

Raza soarelui înțelepciunii.

Mihai

Stema învățăturii
Ochiul inimii și-al minții

Raluca

Vara citește

Vara citește, rar,
cu multă curiozitate,
Sufletele oamenilor.
O interesează căldura și razele de soare
Care au pătruns în inimi.

Peisajul mă îmbătrânește.
Deodată simt că mor
Din cauza naturii copleșitoare.

Când mă trezesc
Ca dintr-un vis care părea real
Mă întristez

Ruxandra

Cireșul

Păsările cerului plutesc în aer
Cu penele lor albe
Ca spuma laptelui proaspăt.

Cireșul adormit sforăie încet
Apoi se trezește
Și mănâncă din pământ
Un timp.

Își mișcă ramurile
Și zici că mai crește.

Roxana

Caietul clasei a V – a D
Scoala generală MIRCEA
SĂNTIMBREANU Brad
Mai 2002

Zbor

Infinit...

Albastru în zare
în ochi de copil.
Miros de pădăie
și zâmbetul zglobiu.
Și dulce visul prinde
în a luminii dor,
Ușoare aripi care -
se-ntind spre măiestosul zbor.
Și iarăși infinit,
în suflet de copil...

Călătorii Imaginare

Imaginația o ia razna.
Are chef de joc
Și îi este poftă de vise.

Distractiv.

Azi vreau să-mi impresionez
retina
cu o frântură de noapte,
din Univers.
Urc scările ce duc spre el.
În cer, îngerii tricotează
lumină pentru suflet.
Poartă veșmânt de iertare
și aripi de iubire.
Praful de stele
lăcrimează bucuriile
printre care valsează măreț,
regina nopții în ele.
Se simte respirația norilor,
Atât de inocentă.
Lumea aceasta,
pare atât de mică
de aici, de sus.
Și parcă e adormită.
Eu nu sunt decât invizibilă.
Îmi simt doar pulsațiile inimii.
Exist...exist și-n imaginar...

Copilăria

Floare de mai -
pe aleea vieții.
Ploaia îți strigă din urmă
să te joci de-ascunselea.

Sub nucul bătrân, la o poartă
scrânciobul te așteaptă
cu flori de cimbrisor.
-Huța, huuuțaaa...
Iar în pridvor,
miros de scorțișoară.
Și mere copate, dulci
din poala preaiubitei bunicuți.
Pe iarba fragedă și verde,
Desculță, inocentă
alergi pe câmp de vise,
petale de narcise.
Izvorul te alintă
cu unde colorate.
Iar zorii de lumină
O-nălțătoare carte.
Hoinară-n timp-
ești stea cerească.
Veghezi de sus, în veșnicii.
Copilării, copilării...

MARIA FĂRÎMĂ

cl. a VIII-a „A”,
L.T. „Mircea Eliade”,
or. Nisporeni, (R.Moldova)
profesor și îndrumător:
Cheibaș Ecaterina

Atelierul de creație

Motto: "Educația nu este pregătirea pentru viață, educația este viața însăși." (John Dewey)

În marea realitate socială, economică și culturală, sistemul educativ își propune să formeze personalități caracterizate printr-o mobilitate intelectuală și care să dispună de un grad de adaptare la schimbările socio-culturale.

Pentru a constitui o asemenea personalitate e necesar ca sistemul educațional să devină un sistem deschis și învățarea în școală să tindă către formarea și dezvoltarea flexibilității intelectuale.

Astfel, am propus elevilor mei o activitate atractivă prin care se pot manifesta creativ, liber, comunicând cu ceilalți: **atelierul de creație**; din perspectiva mea, atelierul de creație atinge mai multe discipline, deoarece propun (și elevii, la rândul lor, inițiază diferite proiecte de grup sau individuale) teme de creație, de lectură, dezbateri, proiecte etc.

Am pornit astfel de la nevoile directe ale profesorilor în demersul lor de a oferi elevilor o școală adevărată, un „**centrum mundi**”, **spațiu cosmicizat**, în care procesul instructiv-educativ să fie centrat pe elev, eficiența lui relevând atât noțiunile științifice dobândite, cât și aplicabilitatea lor.

Am înțeles, de asemenea, că trebuie regândit procesul instructiv-educativ, deoarece elevul secolului XXI se îndreaptă spre o lume informatizată, în care totemul este calculatorul. Din spatele calculatorului, elevul, demiurgic, își creează propriul univers. Riscant! – dar și benefic. Pentru a reuși să-i asigurăm înțelegerea lumii pe care și-a creat-o trebuie să-l învățăm să trăiască autentic în propria lume, *să comunice și să se comunice*; o va face pentru alții și o va face pentru el, integrându-se unei noi culturi a dialogului multicultural prin cuvântul care, la propriu, devine sunet, formă și culoare. Comunicarea, creativitatea, ludicul își vor găsi locul în ore interdisciplinare care pot reconfigura universul elevului. Reușita mistagogului depinde de puterea sa de a instaura un traseu inițiativ atocuprinzător: științific, cultural, creativ, ludic, îndreptat spre orientarea și consilierea ființelor fragile, partenerii noștri în acest proces al devenirii într-o devenire pe care, ritualic, cu o mână nevăzută, îl conducem cu umanitate și cu iubire. Important e să-i învățăm să fie **OAMENI**. Esențial e să le insuflăm conștiința de sine, completând universul prin „**a exista**” și pentru alții, tocmai prin respectul acordat propriei ființe care are puterea de a schimba, de a îndrepta răul universal ce se regăsește, fără să vrem, în fiecare dintre noi. Astfel, putem înțelege că școala nu trebuie să fie un simplu furnizor de cunoștințe sau doar un formator de competențe academice sau procedurale. Fiecare profesor are menirea de a pune în valoare întreaga potențialitate a ființei umane: sensibilitatea și rațiunea, feminitatea și masculinitatea deopotrivă. Lucruri care sunt percepute în mod unilateral trebuie regândite în complementaritatea lor, pentru că acesta este rolul atelierului de creație. Este important să înțelegem, în acest

context, că o educație centrată doar pe cunoașterea academică este incompletă și nu poate duce la formarea unor personalități complexe, capabile de a se împlini atât profesional, cât și personal. Așadar „**A ÎNVĂȚA**” în societatea cunoașterii înseamnă mai mult decât informație științifică: **a învăța să trăim împreună**, deziderat esențial în această lume conflictuală care poate să evolueze numai prin toleranță, prin eliberarea spiritului constrâns încă de șovinism, extremism, misoginism; **a învăța să cunoaștem**, reiterând parcă gestul biblic, într-o dorință de iluminarea a ființei; **a învăța cum să acționăm**, imperativ firesc al individului care are puterea decizională de a schimba, de a desăvârși creația; **a învăța să fim**, chintesența existenței umane, finalizată poate, din perspectivă eminesciană, prin „**nu credeam să învăț a muri vreodată**”, gest suprem al conștientizării umanității, dar și depășirea ei, pentru că acceptarea îți dă șansa regăsirii superioare a ființei.

Înțelegând necesitatea de a schimba mentalitatea învechită a procesului de creație, am încercat să-i fac pe elevii mei să renunțe la clișeele lingvistice, la stereotipiile asumate de sistemul nostru școlar. De exemplu: „Primăvara, prima fiică a anului ... renașterea naturii ... ghiocelul – simbolul primăverii”, „Toamna, a treia fiică a anului ... păsările pleacă în țările calde ...” etc. – încercați să puneți elevii să descrie o zi de toamnă, una frumoasă, însorită; o să observați faptul că nu sunt în stare să raporteze acest anotimp la momentul precizat; vor începe cu formulele consacrate, evidențiind ziua mohorâtă, ploioasă, păsările călătoare care se îndreaptă spre țările calde, zilele mai scurte, nopțile mai lungi și alte aspecte, de regulă, specifice acestui anotimp; este tragic pentru că nu a înțeles ce trebuie să facă: să se uite pe geam și să observe o zi de toamnă care iese din tipicul învățat. Am experimentat cele de mai sus la clasa a V-a și am remarcat aceeași problemă a elevului român: și-a activat „caiețul de expresii frumoase”, clișee lingvistice deranjante din punctul meu de vedere, și-au început să mă convingă de aspectele toamnei: cer înnorat, ploi numeroase, frigul instaurat, plecarea păsărilor spre meleaguri mai calde. Reacția mea a fost spontană și amuzantă pentru cei mici. M-am îndreptat spre fereastră, am deschis-o larg, am privit gânditoare și am exclamat: „Ce zi frumoasă de toamnă!”. Apoi m-am prefăcut intrigată și-am întrebat: „Nu văd nicio pasăre care pleacă spre țările calde?”. Fiind inteligenți, au sesizat ironia gestului meu și au înțeles că eu vream să fie ei, atunci când îmi descriau ziua de toamnă pe care o trăiam cu toții în acea zi. Au înțeles, de asemenea, că este important să evite experiențele altora, pentru că se pierde spontaneitatea, naturalitatea în actul de creație. M-am bucurat și le-am deschis și lor atelierul (activitate desfășurată în timpul lor liber, nu l-am introdus ca opțional, pentru că îi distrugem farmecul și libertatea). Pentru început, i-am activat într-un **demers creativ** plecând de la **cuvinte date** de fiecare elev, membru al atelierului (cuvintele nu plecau de la o temă, nu redau un câmp semantic, ci erau din toate domeniile de parcă îi transformasem pe cei mici în dadaști ce aveau să revoluționeze liricul, spărgând toate barierele, toate normele prozodice). Iată ce cuvinte au dat elevii: „a exista, cioc, cunoaștere, a opri, timp, bloc, aripă, carte, matematică, televizor, a prepara, cămașă, iubire, a coase, salată, a învăța”. La aceste cuvinte am adăugat și eu

câteva, știind că nu le cunosc sensul „ancestral, demiurgic” etc; le-am explicat ce înseamnă și, la fiecare întâlnire, învață cuvinte noi, îmbogățindu-și astfel vocabularul; de asemenea, discutăm combinarea cuvintelor care trebuie să aibă sens, astfel îi ajut să-și dezvolte capacitatea de a interpreta un text literar. Vă propun două poezii ale elevilor mei din clasa a V-a, care au plecat de la cuvintele date (prima poezie este a elevei Anghelescu Irina, iar a doua – a elevei Nicu Anca):

Să existăm – autentic

Într-un timp ancestral, ciocul demiurgic naște elementele cunoașterii,

Oprește Timpul în loc, cu-a lui aripă-l închide într-un bloc,

Atotputernicul ne citește cartea vieții – nu e de matematică!

- nu seamănă cu ceea ce vedem la televizor!

Nu ne învață cum să preparăm salată! Ne învață cum să existăm,

să ne îmbrăcăm în cămașa chistică – doar a cusut-o cu firul bunătății și iubirii Sale.

Mitul creatorului

Într-o zi, m-am întrebat:

„Pentru ce am fost creat?”

Noaptea a venit încetșor,

aducând visul uimitor:

ciocul demiurgic, în vis mi-a arătat

o poveste cu-n pui ce naștere lumii a dat.

Într-un borcan el locuia

și-o carte de matematică citea.

Borcanul îl cam strângea,

clar nu mai gândea:

din borcan a evadat

lumea a creat.

Creatul creator a devenit

de la prea mult citit

din formule s-a ivit

un mit.

O altă activitate realizată în atelierul de creație (prezintă doar activitatea de la clasa a V-a, deoarece atelierele de la clasele a VII-a, a IX-a și a X-a au un alt mod de lucru, au înțeles că actul creației oferă libertatea spiritului) s-a concretizat printr-un **proiect cu tema „Emoții în culori”**, precizând obiectivele proiectului:

1. să redacteze o revistă a creațiilor literare;
2. să realizeze un album, cu desene;
3. să realizeze un album cu fotografii.

Am considerat că proiectul îi va ajuta pe elevi să pătrundă creativ, într-un joc al științificului și al imaginativului. Naturalitatea, simplitatea exprimării și umorul sunt punctele esențiale pentru un proiect atipic ce îi va stimula creativ și îi va ajuta la receptarea informațiilor științifice într-un mod plăcut. Litere... sunete... culoare... muzică... se împletesc într-un proiect în care interdisciplinaritatea își dovedește puterea prin înțelegerea importanței fiecărui domeniu.

Elevii clasei a V-a au înțeles (deși suntem la început) că atelierul de creație este un spațiu al spiritualității, scăldat în lumină, un „locus sacer”. Jorge Luis Borges afirma: „Eu mi-am imaginat întotdeauna Paradisul sub forma unei biblioteci, alte persoane consideră că ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un

palat, eu l-am imaginat întotdeauna ca o Bibliotecă și aici mă aflu eu.” (în bibliotecă ne și desfășurăm activitatea). Eu, profesorul de limba și literatura română, mi-am imaginat paradisul sub forma atelierului de creație; aici aș vrea să mă aflu, să îi aflu. În bibliotecă, spațiu ales pentru activitatea mea, alături de cărți, dar și de calculatoare (așa se prezintă biblioteca școlii mele) ne descoperim continuu; sunt convinsă că, la ora actuală, trebuie să realizăm o interacțiune a cărții tradiționale cu cea virtuală, deoarece actul de creație presupune și multă lectură. Un elev – elevul X al anului 2008 – l-ar contrazice pe J.L.Borges și poate pe toți profesorii lui – profesorii Y din alt secol, care au simțit plăcerea de a atinge cartea nu numai cu ochii minții și ai sufletului, ci cu toată ființa, mâna a mângâiat paginile cărții, nasul a inspirat parfumul desăvârșit al literelor tipărite pe foaia de un alb sacerdotal, gura a repetat la nesfârșit istoria umanității, fremătând frenetic în ritmul muzicii clasice, deșteptând îngerii - și ne-ar spune că pentru actualul moment al evoluției civilizației, alături de biblioteca tradițională este obligatoriu să dezvoltăm **biblioteca virtuală** în care el, elevul, percepe actul lecturii tot cu ochii minții și ai sufletului, mângâind, de data aceasta, tastatura, iar zgomotul produs de atingerea mecanică a tastelor – de ce nu?! – să redea muzica sferelor izbite haotic, platonician, de cuvântul original, căci, până la urmă, dacă există plăcerea lecturii suntem câștigați. „Universul e o imensă carte...” și dacă universul este o carte, chiar virtuală, înseamnă că această carte reprezintă Revelația... iar paginile ei se configurează în atelierul de creație. Astfel, elevii pătrund în lumea cărților, ca mai apoi să devină ei înșiși creatori; creația devine cu adevărat atunci când, în memoria creatorului trăiesc toate celelalte opere citite.

Atelierul de creație se constituie astfel într-un ceremonial și un act investit cu funcția esențială a celebrării cărții prin lecturi repetate, ca mai apoi să-l conștientizeze pe cititor că și el poate deveni cel citit de alții. Atelierul de creație poate fi o a doua casă a elevului în care să devină suveran absolut, într-un teritoriu deschis jocului liber al imaginației, unde fantezia provoacă spiritul pentru a căuta sensurile ascunse ale existenței.

E calea spre aventura receptării plurale a vieții.

Semnează cineva care vrea

să vadă în fiecare dimineață răsăritul de soare

și, în fiecare noapte, să călătorească spre lună

și, întâlnindu-se cu Micul Prinț, să afle povestea florii,

să se întâlnească cu celălalt sub un salcâm,

cerul să se deschidă și să ne-arunce scara ...

și, sorescian, să ne-ntoarcem la sensurile prime ale existenței,

reordonând universul spre întâietatea Cuvântului,

să-nțelegem sensul lui „a fi”:

Noi, dascălii, existăm prin copii ... e sensul nostru de „a fi”.

PROF. SIMONA TĂMAȘ

Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, Râmnicu Vâlcea

COPILĂRIE DE SCRITOR

Motto: „Copilărie, miez al poemelor fără nume”
(Nicolae Băciut)

Când eram copil(ă), nu credeam să-nvăț/ că voi ajunge să scriu cărți. Stam în preajma celor ce știau să vorbească: la emisiuni culturale, la școală, profesori, bătrâni, oameni de cultură. Înțelegeam mesajele altfel decât colegii mei, ca-ntr-o vrajă ce mă viza numai pe mine, spre mirarea generală.

„O, de ce am tălmăcit vremea și zodiile/ altfel decât baba ce-și topește cânepa în baltă?” (L. Blaga)

Ani buni am crezut că sunt ca o cutie de rezonanță pentru tot ce auzeam/ citeam. Mă preocupa, vedeam alte înțelesuri, intram în labirintul textului, fără să mă rătăcesc, mai mult decât pentru a mă dezrătăci. Dam prea multă importanță unor lucruri, unor gesturi, unor cuvinte, unor forme, unor detalii, iar acestea constituiau preocupări

pentru mine, în singurătate. Nu știam că aceea era copilăria. Mai apoi am învățat cuvântul. Credeam, în naivitate, că toate măștișoarele sunt la fel, din același material. Abia când au apărut cele de argint, de aur, în lume s-a făcut mai frig.

Și eu am „vorbit” târziu. Muțenia mea s-a vindecat la 33 de ani, când am debutat cu volumul de poeme „Dilem(n)e”, Editura Limes, Cluj-Napoca.

Despre copilărie, vorbim de două ori: când suntem copii și când nu mai suntem copii. Depinde la fiecare câtă rezervă de coardă sensibilă își poate lua cu sine în pustiu. Cât de mult întinde copilăria de la început, până unde poate înainta fără ea și când e momentul de-a se întoarce, roată, cerc, în punctul inițial. Copiii și bătrânii sunt cei mai apropiați de copilărie pentru că o trăiesc din plin, prin ei înșiși sau prin nepoți. La mijloc de vârstă, copilăria este amintire despre trecut și despre... viitor, în același timp. Acesta este idealul de literatură al scriitorului care stă pe mal și aruncă pietre în luciul apei, mai aproape, mai departe, „mai încet, tot mai încet...”

Copilăria, pe cât e de nevinovată, pe atât e de capricioasă. Vrea tot, spune tot, cere tot. Suntem robii ei, pe termen scurt/ lung. Copilăria de altădată era orientată după sărbători creștine, după oameni de învățătură, după școala ca singurul univers ce oferea

soluții. Ceea ce li se oferă copiilor de astăzi depășește cu mult limitele copilăriei, e capătul capătului, abundență materială, spirituală, informațională ce-i însoțește de la naștere și până iau în primire prima slujbă. Slujbă care e lăsată și ea, în multe cazuri, moștenire, ca-ntr-un regat al compromisului. Copiii continuă să trăiască în umbra/ în poala părinților, deveniți neputincioși în fața moftului, a terorii caline, a lipsei de respect, a Sfântului Internet, a preceptului „eu am doar drepturi, fără nicio obligație”. Sigur că există și excepții dar, din prea-plin, copiii de azi ajung să trăiască doar cu un părinte, doar cu bunici, divorțurile s-au înmulțit, în timp ce odinioară familia răbda/ înghițea și trăia pe principiul „altul/ alta nu pot fi mai bun/ mai bună”.

Cartea, literatura, în acest context social și psihologic, ocupă un rol decisiv. Ele nu mai sunt fructul oprit/ interzis, de sub plapumă, din întuneric, din bancă, la ore. În tendința nestăvilită a de-mitizării susținute a ceea ce a însemnat valoare, canon, sfințenie, icoană, copiii nu mai au nicio reținere de-a scrie, în sensul serios, înțeles

doar tardiv de către unii dintre noi, de a-și arăta fără de reținere paginile cu gânduri (astfel, dispărând definitiv literatura de sertar), de-a se inspira din lumea aceasta, de-a publica impetuos, cu teama că mâine ar veni sfârșitul lumii, de-a intra timpuriu și precoce, cu armele tinereții (de multe ori cu pieptul gol), în marea bătălie, în nebuna(tica) horă a literaturii. Unii procedează conștient și se pierd pe drum. Alții iau lucrurile în șagă și au mai mult noroc.

La fel ca-n alte domenii – pictură, muzică, teatru, film – și-n literatură e vremea schimbării. Opere de la naftalină pot rămâne liniștite la muzeul figurilor de ceară. Zona activă trebuie lăsată liberă. Să vină tinerii. Să capete curaj, experiență. Doar timpul are drept să taie aripi.

Copilăria e sursă de inspirație, la care ne-ntoarcem nu doar la vârsta memoriilor. Este tărâm al tuturor posibilităților, e țara locuită de creatori, e prezentă în povești, e locul unde ne (re)găsim în căutarea timpului (ne)pierdut. Scriitorul care nu și-a trăit copilăria nu merită maturitatea operei sale.

ELENA M. CÎMPAN

Foto: *Elevi de la Colegiul Național „Unirea”, Târgu-Mureș, la un spectacol literar-artistic*

REVISTA ȘCOLARĂ, UN DEMERS DIDACTIC NEOBLIGATORIU, DAR CU ROL FORMATIV INCONTESTABIL

Printre multele și variatele mijloace, prin care se realizează dezvoltarea creativității, depistarea și cultivarea talentelor în rândul elevilor, se află și acela al ființării unei reviste școlare.

Demersul nu este obligatoriu, dar acolo unde posibilitățile există ar fi păcat să nu se materializeze. Sprijinul financiar al unor oameni din afara școlii, dar care au deschidere către actul de educare și formare a tinerelor generații, este absolut necesar. Rămâne doar să fie găsite resurse de diplomație pentru a-i atrage și a-i convinge.

La Vatra Dornei au luat ființă în aproape toate școlile reviste școlare, la nivel de instituție sau de clasă, cu denumiri care mai de care mai sugestive... Concepute și realizate cu elevii și pentru elevi, aceste reviste au un rol covârșitor pentru micii creatori care își pot valorifica experiența de viață sau pot transpune în limbaj artistic senzații și impresii. Concurența între reviste este benefică și necesară, stimulativă așadar. De la un număr la altul, toate revistele câștigă în plan calitativ.

În continuare, mă voi referi la revista "POPAS LA HAN", revista mea de suflet, pentru că sunt coordonatoare și am participat la "facerea" ei, de la început și până acum. E o revistă a tuturor elevilor din Școala cu clasele I-VIII, Nr.4, Vatra Dornei.

Poate că titulatura pare oarecum bizară. Cum să se numească o revistă școlară "Popas la han"? Ei, bine, există o explicație interesantă... Școala 4 funcționează în clădirea veche, de un secol și mai bine, a unui fost han, așezat la poalele Runcului. Aspectul de secol XIX al fațadei, coridoarele lungi, veranda dinspre curtea interioară și alte "dichisuri" arhitectonice dau un aer desuet și un farmec aparte clădirii.

Oricum, titlul revistei "Popas la han", sugerat de realitatea existentă, a fost apreciat ca fiind original și provocator, de către cititori, care au făcut, vrând-nevrând, un "popas" de suflet la apariția fiecărui număr.

Ideea inițială a fost că revista trebuie să convingă prin aspectul ei exterior, prin cantitatea, dar, mai ales, prin calitatea materialelor publicate. Coordonatorii (trei doamne și...toate trei: Anica Făcină, învățătoare și poetă, Anuța Voivod și Simona Moroșan, filoloage) au sugerat să se așeze câte puțin din varii domenii, în paginile revistei, câte o "picătură" din toate, spre a se evita monotonia: puțină știință, puțină istorie, umor, jocuri, chestionare și interviuri etc.

Ponderea cea mai mare însă urma să o dețină paginile de creație literară, sub genericul "Picătura de speranță", deoarece se urmărea descoperirea și cultivarea talentelor, în speranța că, pe viitor, se poate ivi un condei priceput - poet, prozator, jurnalist..., fapt deja confirmat.

Personal, cred că implicarea elevilor-redactori în pregătirea fiecărui număr al revistei este o școală în sine. După anunțarea intenției de a scoate un nou număr, o adevărată avalanșă de colaborări se primește la redacție. Dar, nu orice compuneră e o proză, nu orice exercițiu de versificație este o poezie...Lucrările mai puțin reușite, chiar dacă nu se publică, nu se aruncă la coșul de gunoi. Se returnează autorilor cu observațiile de rigoare.

Strădania de a așterne pe hârtie idei, de a le "îmbrăca" în cât mai expresive cuvinte, pentru a fi originale, este, cu adevărat, formativă, modelatoare.

Revista "POPAS LA HAN" are, în sensul acesta, o deviză pe care și-o respectă: "Nu ...păștișei, imitației, improvizăției!"

Poate că de aceea mulți colaboratori ai revistei au luat premii sau mențiuni la concursurile literare județene sau naționale. Deloc de neglijat sunt premiile I, II, III și mențiunile acordate, ani la rând, consecutive, de către revista de literatură și cultură "CRONICA", din Iași, în care au și fost debutate

câțiva dintre colaboratorii noștri. Titlul de LAUREAT PE ȚARĂ, pe care revista îl obține de 7 ani încoace, este iarăși o confirmare a faptului că facem bine ceea ce facem...

Fiecare număr aduce o nouă provocare, o temă de concurs, la care participarea este numeroasă: epigrame, caricaturi, reportaje, traducere...

Pentru că nu sunt avute în vedere doar talentele literare, revista este ilustrată, exclusiv, cu lucrări ale elevilor - grafică, desene, colaje, picturi.

Rubrica "Oaspetele de onoare" are menirea de a oferi modele...Au fost "prezenți" până acum, în paginile revistei: poetul Radu Cârneli, regretatul prozator Platon Pardău, originar din Vatra Dornei, alt mare regretat, academicianul filolog, emblemă a Iașului - Constantin Ciopraga, scriitorul umorist și ofițer de marină Ananie Gagniuc, tânărul artist plastic, acum pictor consacrat, Adrian Piticar, născut și școlit la Dorna, cunoscutul istoric și academician, originar din Dorne, Nichita Adaniloaie, celebrul grafician de la Humor, Radu Bercea, regretatul cărturar enciclopedist Emil Satco, scriitorul Onu Cazan, poetul Ion Cozmei, cel care și-a câștigat un doctorat în filologie cu o teză despre Taras Sevchenko, poeta dorneană Anica Facina, Emilian Marcu, cunoscutul scriitor de la Iași, rapsodul popular Dumitru Iordache, din Neagra Șarului, poetul, trăitor la Brașov, dar plecat din Dorne, Eugen Axinte, prozatorul Aurel Podaru, de la Beclean, tânărul pictoriță Luminița Gliga, plecată din Brașov pe toate meridianele și paralelele lumii, cunoscutul literat, critic literar, eseist și publicist Adrian Dinu Rachieru, decan la Jurnalistică, la Timișoara, artista desăvârșită din Basarabia - Augustina Florea, acum studentă la un institut din Moscova, doctorul în psihologie Georgeta Dan Spinoiu, tânărul artist basarabean Victor Răileanu, prozatorul și publicistul Ioan Mugurel Sasu și, intenționat lăsat la coada listei, "Băciuțul tuturor", scriitorul, omul de cultură..., omul bun la toate, adică omul acela, numit Nicolae Băciuț în acte, cel care scrie poezie, proză, face publicistică, tipărește cărți și se grijește, atât cât poate, de soarta culturii românești...

Ne-au sosit ecouri din țară și din alte țări, drept pentru care am înființat o rubrică nouă: "Scrisori din depărtări...apropiate". Este un semn că revista a ajuns la Focșani, la Timișoara, la Bistrița, în America și Canada, în Franța, la Târgu Jiu și-n alte locuri, iar noi (redacția) ne-am simțit obligați să publicăm din trimerterile corespondenților noștri...

Cu scopul implicării elevilor în păstrarea și prețuirea folclorului, am instituit rubrica "La izvorul curat... al tradiției". S-a remarcat un nucleu valoros de elevi- culegători de folclor. Am descoperit persoane în vârstă, adevărate comori, păstrătoare de valori autentice în memoria lor.

Apreciată și gustată de elevi este și rubrica de umor, rebusuri și jocuri...

Avem rubrici / pagini speciale dedicate lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Coșbuc, personalităților clasice din cultura națională ș.a.

Important de luat în seamă este faptul că, pe lângă revistă, ființează un cnaclu, un cerc de creație, cadrul propice pentru cultivarea talentelor și însușirea limbii române curate, debarasată de "brizbizuri" poliglote și expresii argotice, la mare modă pe micile ecrane, care numai un exemplu nu pot fi...

Prin absolvirea clasei a VIII-a de către unii membri ai redacției, în fiecare an se predă și se preia ștăfeta, colaborarea între elevii ciclului primar și gimnazial având doar de câștigat...

Ca să concluzionăm, o revistă școlară, clar, influențează potențialul creator, aduce satisfacții și bucurie personală și-n familie, ambiționează, stimulează dorința de a reuși și de a se afirma, ceea ce nu este deloc rău.

Cele expuse vor să fie o pledoarie pentru continuarea eforturilor, cât de grele ar fi ele, pentru ca revistele școlare să nu dispară, să continue să ființeze.

ANICA FACINA

CASA CULORILOR

Casa culorilor e cerul senin,
Albastru ca floarea de nu-mă-uita.
Casa culorilor e floarea de mac
Și trandafirul de-un **roșu**-aprinș,
Sub care puzderie de găze zac.

Casa culorilor e **galbenul** din soare
Răstrânt în floarea-soarelui.
Casa culorilor e iarba de sub dud,
Grădina toată, primăvara, vara,
Și frunzele copacilor de-un **verde**
crud!

Casa culorilor e strălucirea
margaretelor,
Și narcisa, și **albul** ghiocelului.
Casa culorilor e **movul** din zorele,
Cățărându-se pe gard, pe casă,
Din brândușe și din vioarele!

Casa culorilor e **maro** și **roz**,
portocaliu
E-un strop de **negru** nor, aducător
de ploaie.
Casa culorilor e-n multe alte nuanțe
adunate
În curcubeu, sau într-o carte, sau...

Într-o magică cutie cu **creioane colorate!**

ALBASTRU

Albastru e culoarea care
Are casa sus pe cer,
Unde soarele răsare!
Sau, în apa hărților,
Râuri alergând spre mare!
Sau, pe-o margine de drum
Într-o floare de cicoare!

Tot pe-albastru mai apoi,
Sus pe dealul de la vie
Se-ntâlnesc, precum se știe,
Într-o linie perfectă -orizontul-
Nori de ploaie, cer, pământ,

Flori, copaci și zbor de păsări,
Glasuri, răsete și cânt!

ROȘU

Roșu! - Un răzor cu flori!
Trandafiri, garoafe și bujori.
La margine de drum, floarea de
mac,
Sub care lenevesc și zac
Melci, furnici și mămăruțe,
Zboară fluturi, albinuțe,
Sau se leagănă-n hamac
Mici paianjeni ipocriți -
Vânătorii iscusiți -
Prefăcându-se că dorm!

Roșu! - E-atâta roșu-n câte-o floare,
Încât nu a mai rămas culoare
Pentru celelalte flori!...
De aceea, uneori,
Roșu nu-i atât de roșu!
E mai palid, e mai șters,
Parcă floarea ar fi mers,
Rătăcind la întâmplare,
Pe un câmp pavat cu soare
Și-a uitat de pălărie!

NINA JOZSA

ULTRASCURTE

(din ciclul *Copiii de azi*)

1

Cumpără cărți. Electrizat de ceva, copilul aduce urechea
mamei la gura lui.

Vânzătorul: Măi picuile, fii bărbat! Spune cu glas tare ce
vrei!

Mama: Ce vrei să-mi ceri, dragul meu?

Copilul: Roagă-l frumos pe nenea să-și taie unghiile.
Zgârie cărțile.

2

Protejat de tătucul lui, vrea să coboare. Îl izbește un glas:
„Măi fâncule, nu vezi că e un om bătrân în spatele tău? Dă-i
întâietate!” Acasă, tătucul se amuză copios, povestindu-le tuturor
cum a aflat că e bătrân. Copilul plânge.

3

Tot în autobuz. Neatent, calcă pe
pantoful unui bunic. Se scuză atent.
Dar bunicul nu scapă vânatul: „Rușine,
măi țică! Părul meu alb... Vai de
școala... Pe vremea mea...”

În suprapunere, alte scuze
disperate, lacrimi de rușine, furie. Și
altele: „Copiii de azi... Respectul...
Școala... Părinții... Părul alb...” Și,
inerent, explozie: „Să vă vopsiți părul!
Nu-i stă bine unui om rău cu părul
alb!”

4

Bunicii sunt certați, nu-și vorbesc. În sfârșit, bunicul se
destăinuie: „... fiindcă am visat într-o noapte că dulapul din
sufragerie a căzut peste mine și ea, în loc să mă ajute, râdea. Nu
pot s-o iert.” „Iart-o, bunicule, că n-o să mai facă!” „Dacă
garantezi tu...”

5

Mămica: Puișor, nu te bucuri? Tătucul tău a avansat.
Acum e la birou, nu mai e la strung.

Copilul: Dar, mămico, e așa de tânăr!... Nu putea să mai
lucreze?

6

Arteră importantă, zi plină, oraș mare,
circulație intensă. Ei se joacă „de-a
curajul”. Traversează strada în fugă, cu
ochii închiși, prin spatele unui autobuz
parcat pe partea lor. Primul... al
doilea... Scrâșnete de frână,
înjurături, apoi totul normal și din nou:
primul... al doilea... al treilea... În
sfârșit, ceva mai deosebit. Și o voce:
„Da' voi nu vă mai odihniți?” Și un
răspuns: „Nu.” Și iarăși: primul, al
doilea...

Ștefan GOANȚĂ

Foto: Lucrări de Maxim Dumitraș

Diana Laura Nohit

Lumina

Motto: Vreau să mă desprind de realitate și să am propria lume unde nimeni nu suferă...

În taina mută a nopții un fluture ca de cristal a făcut din umbre lumini. Și a zburat către neștiut, pe scara abisului. A furat noaptea în gândul lui candid.

A crezut că va sfida secunda, sperând să nu se mai întoarcă în colțul întunecat din trecut.

Apoi a ajuns la inima mea mută. A văzut spațiul îngust dintre sufletul meu și restul lumii. A sperat că aici va găsi lumină, dar s-a înșelat. Dantela inimii mele era cusută cu fir de întuneric.

M-a întrebat mai apoi dacă am curaj să urc pe o scară care duce spre nicăieri.

Am crezut că o astfel de scară nu exista. Dar m-am înșelat.

În timp ce pășeam pe treptele inexistente, am văzut cum fluturii de lumină se zbat să scape de întunericul din sufletul muritorilor.

Iar acum ascund în mine o virtuală poveste ancestrală.

Poezie cusută

Cos o poezie din cuvinte,
Trecând fir de litere prin ac.

Cos epitete să dau un contur,
Iar mai apoi le unesc cu amintirile.

La sfârșit, m-am gândit,
Să nu înșirui gânduri pe ață,

Ci să fac un nod,
Un deznodământ.

Pana unui poet

Nimeni nu-l înțelege.
Stă singur și nu se plânge.
Are doar trei prieteni:
O pană, o călămară și o foaie de hârtie...
Scrie tot ce are pe suflet
Pentru că doar ele îl înțeleg.

Se închide în propria poveste,
După care își dă seama
Că realitatea nu seamănă
Cu visu-i divin.
Candida lui poveste
Se deosebește
De lumea tristă din jurul său.

De aceea își creează propria realitate
Ca să poată privi splendori
Pe care nimeni nu le-a privit vreodată.

Drumul poeziei

Vechi ruine se înalță
Ca o mască
Ce ascunde-n sânul ei
Poezia zidurilor candidelor lumi.
Poezia ce arată drumul
Ca busola unui moșneag,
Drumul spre abisul fericirii.

Poezia e toiagul cel furat
Din limanul Dăinuirii,
Dus spre zori de un cocor,
Pentru a pluti ușor,
În gândul firav al unui muritor.

Aș vrea

Să pot ține cuvinte în mână,
să le dau culoare,
gândul meu să cuprindă universul,
zăpada să aibă culoarea topazului,

micul să cuprindă marele,
punctul să cuprindă universul,

să pot culege stropi de vânt,
să îi arunc pe pământ,
să devină cuvânt,
nimeni să nu mă oprească...

Să fac ce-mi vrea gândul.
Să fac ce-mi șoptesc stelele...

Înger candid

Atât de adânc te-am privit
încât m-am topit
într-un înger candid.

Și apoi
nu am mai știut
să-mi găsesc forma înapoi.

Ai grijă,
că te vei împiedica
dorind să mă atingi
și să mă topești
sub privirile tale ocrotitoare.

Cireșul copilăriei...

De 1 iunie anul trecut am simțit nevoia unei reveniri pe plaiurile copilăriei mele. Satul, cândva înțesat de puști (atât dintre cei de-ai locului, cât și mulți nepoți veniți de prin diverse colțuri ale țării, lăsați de părinții dornici să-și reanimeze viața de cuplu îmbăcsită de obligații și responsabilități), acum îl găseam mohorât și pustiit. Toate ulițele arătau la fel. Râsetele și hârmălaia de ieri le mai puteai desluși prin crăpăturile adânci ale pământului, însemnat – pe ici, pe colo – de bălegarul vitelor mereu înfomate, cu fiiece an mai puține, semn că satul îmbătrânise ireversibil. Se simțea dureros nevoia unei întineriri, dar nime' nu părea să se îngrămădească a se aciu pe aceste meleaguri.

Tot urcând pe ulița care mă apropia de casa bunicilor, retrăiam fugitiv, îndepărtându-mă de un prezent ce mă întrista din ce în ce mai mult, momente ale copilăriei, o copilărie însuflețită de iubirea familiei, de candoarea celor mici - cei mărișori, peste zece ani, erau adesea puși la diverse munci în gospodărie, în familiile foarte sărăcicioase lucrau chiar și la câmp, cot la cot cu părinții - antrenați în diverse jocuri care ne epuizau energia pe dealurile chemătoare la zbenguală, de mirosul pomilor înfloriți pe care-i scuturam cu nepăsare pentru a fi niși de petalele viu colorate și atât de fine încât atingerea lor ne gâdila și ne îmbia la fel de fel de borboațe și câte și mai câte... În cele din urmă, am ajuns acasă. Parcă totul se aplatizase: casa, cotețul, beciul... Era chemarea pământului care nu mai avea răbdare. Sunase invariabil goarna apusului. Bătrâna poartă din lemn de cireș, atacată vizibil de o *ciupercă neiertătoare, stătea, la rândul-i, gata să cadă. Mă gândeam de ce se mai sinchiesc părinții să o încuie, când la o atingere mai fermă s-ar fi prăbușit?!... Cu semnul interogării pe fața transpirată și nostalgică îmi făcui curaj și intrai în chiler*¹⁹.

Sunt singură, așezată pe un mic taburet pe care se mai pot vedea urmele unei tapițerii de piele întoarsă, la masa odinioară încărcată cu merinde moldovenești tradiționale – sfârșitul de săptămână era cel mai așteptat, când se tăia câte o pasăre sănătoasă, de obicei dintre cele care nu mai erau ouătoare, preparându-se două feluri de mâncare: borș de găină cu tăiței de casă, dres, după ce dădea în clocot, cu ou și mult-așteptata friptură la tigaie. În centrul mesei trona mămăliga aburindă, pusă pe un cârpătur cu o coadă lungă, în jurul căreia era răsucită o bucată de sfoară înnegrită și țepăună de la atâta folosire. Desigur, nu lipseau niciodată plăcintele *poale-n-brâu*, delicatesele bunicii.

Zilele lungi de început de vară le petreceam totdeauna la bunici. Predispusă la acest dulce și ademenitor dor de depărtare, ochii îmi rămân ațintiți la locul unde se mai puteau ghici urmele unui cireș, acum uscat și despăcat în două: semnele unei întâmplări neîngăduitoare dintr-un trecut nu foarte îndepărtat. Fusese plantat chiar de bunica mea cu ani mulți în urmă în grădina din fața prispei. Acea neuitată prispă, unde învățasem să socotesc și să silabisesc cuvinte scrise de bunicul meu, înșirate de-alungul ei, înainte de a-și lua bocceluța cu cele necesare unei zile de muncă aspră la câmp. Și acum mă întreb cum de putea vedea când abia de apucase să se audă primul cântat de cocoș???

Din străfundul unei lumi adormite parcă de secole, auzii un îngânat, un fel de cântec de copii: *Fetița mea, bine-ai venit! / Eu sunt bătrân și ostentit, / Cândva cireșe-n dar primeai / Și an de an frumos creșteai...*

¹⁹ Chilerul este o încăpere mică și joasă, aflată în dosul casei țărănești, folosită ca spațiu de locuit.

*
Pe un țolic²⁰ viu colorat, așezat pe prispa din fața unei case vechi din chirpici, atent îngrijită, petrecea de vreun ceas o fetiță. Cu veșminte ușor uzate dar curate, părul negru legat cu o basma roșie, semn de protecție împotriva deochiului²¹, rumenă în obraji

de la bătaia Soarelui de *cireșar*, tot îmbrăca și dezbrăca o păpușă, monologând neîntrerupt, afectuos și cu seninătate. Să fi trecut de cinci anișori, nu mai mult. Cerceta atent cu privirea fiecare bucată de textilă cu care își gătea prietena din plastic, folosind combinații diverse, potrivite ocaziilor pe care și le imagina că se duc împreună. Nu părea deloc deranjată de hăinuțele ei, contau doar cele ale tovarășei de joacă.

În grădina din fața copilei trudește bunica, femeie chipeșă, bine-legată, acum adusă puțin de spate de la atâta osteneală. Nu-și pierde nicio clipă nepoata din vedere. Bărbat-su e la câmp. Cum mijesc zorile, se trezesc amândoi și-și împart treburile gospodăriei lor modeste. În tot acest timp, femeia îi pregătește traista cu merinde: o bucată de mămăligă rămasă de la

masa de seară, un boț de brânză de vaci (au o bălțată românească de vreo câțiva ani, bun soi de la care obțin de două ori pe zi câte-o căldare cu lapte, împărțit în așa fel încât nu lipsesc nicicând din casă laptele dulce, chișleagul²² și brânza), câteva fire de ceapă verde și o sticlă cu șpriț (trei părți vin – producție proprie făcut din vie nobilă – și o parte apă), care-i mai oblojea rănile unei existențe neîndestulătoare. Nu era de găsit înainte de a apune Soarele.

Dintr-o dată, ambele tresar. Un vacarm asurzitor venea dinspre ulița din fața porții. Fata sări de-ndat' de pe prispă și o zbughi spre poartă să vadă cine sunt, cum arată toți acești gălăgioși zglobii ițiți pe neașteptate. Dorea să afle motivul veseliei lor... Abia reuși să tragă zăvorul, parcă încremenit să-i protejeze sufletul de imaginea ce urma să i se arate: aliniați în șir, doi câte doi, micuții se lăudau unul altuia ce primiseră în dar de la grădiniță de... *Ziua Copilului*. Educatoarea nu-i mai putea struni în niciun chip. De altfel, era foarte tânără și lipsa de experiență îi dădu de furcă cu cei peste 20 de copii.

Absorbită de fluxul verbal, întrerupt - din când în când - de chicotelii, nu observase că venise și bunica alături de ea. Un tablou dezolant. Pe chipul fetiței se imprimă o tristețe descurajantă. Întrelesese că e și sârbătoarea ei... În mod inexplicabil, poarta reuși să ofere o izolație *fonică* cu efect aproape tămauitor. Privirea-i, însă, rămăsese fixată spre acel grup de copii.

„Oare ce-aș putea să-i ofer nepoatei ca să-i alung amărăciunea?” - își spuse bătrâna în sine ei, la rândul-i abătută de neputința în care soarta o supusese. În tăcere, mână-n mână, păseau amândouă de-a lungul ogrăzii, fiecare cu oful său. Ampretele îndurerării le anihilase pentru o vreme cheful de vreo îndeletnicire.

Fetița își reluă monologul, însă lacrimile se încăpățâneau să-și marcheze teritoriul pe obraji ei, curgând pe amuțite din acei ochi căprui, ușor migdalați, cu o expresivitate aparte pentru frageda-i vârstă.

²⁰ Țolicul este un covor multicolor, confecționat din bucăți înguste de materiale textile (de obicei din haine vechi), cu care se împodobeau încăperile sau care se așterneau pe podea.

²¹ Deochiul sau *ochiul rău* apare menționat atât în *Vechiul* cât și în *Noul Testament*. “Nu mânca pâinea celui ce se uită cu ochi răi și nu pofti bucatele lui.” (Pildele lui Solomon, 23:6); “Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoțiile, uciderile, Adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, ochiul pizmaș, hula, trufia, ușurătatea. Toate aceste rele ies dinăuntru și spurcă pe om”. (Marcu 7:21-23).

²² *Chișleagul* este iaurtul făcut din lapte proaspăt de vacă, pus la prins în ulcioare de lut.

După câteva minute, buna ei - încercând cumva să-i aline amăreala sufletească - se apropie de copilă cu pestelca²³ legată strâns, puțin mototolită și unsuroasă de la muncă, doldora de cireșe. Cireșe goldane, gălbui-roșiaticice, cărnoase și foarte dulci, care-i jucau în poale cu fiecă pas îndreptat spre nepoată. „Oare voi reuși să o fac să zâmbească din nou?” – o stăpâni curiozitatea pe bătrână. Încercă să-și alunge gândul șovăitor, afișă acea privire plină de bunăvoință și compasiune, dată fiind nefericita-i situație, și-și desfăcu șorțul, răsturnând cireșele în brațele fetei, zicându-i că *Cireșul* i le dăduse în dar celui mai ascultător și minunat copil din câți cunoscuse. Nu călcașeră prea mulți pe acolo, dar spusele femeii îi fură pe plac copilei.

Nu numai că le acceptă cu bucurie, dar începu să înfulece cu o poftă uluitoare din acele cireșe, de parcă nu le simțise gustul niciodată până atunci. Mâncă și plângea în același timp... Nu erau lacrimi de tristețe, ci de recunoștință... Mulțumea în egală măsură bunicii, cât și pomului roditor pe care-l iubea de când îi gustase prima oară cireșele. Bunica rămase înmărmurită de reacția fetei... Nu se așteptase ca acest gest să-i fie îmbrățișat cu atâta emoție, chiar exaltare... Era pentru prima oară în casa lor când se celebra *Ziua Copilului*.

Iarna nu ar trebui să fulgere. Dar în iarna aceea multe deveneau inexplicabile. Se anunța sfârșitul unui episod, era mai degrabă spulberarea unui univers... magic. Un mesager cercese aștepta pe streășina casei. Nepoata, acum tânără femeie, căuta cu privirea fără să înțeleagă ce caută. Poate vreun semn că toate scadențele acestei vieți fuseseră onorate. Încercase de mică să tâlmăcească sensul existenței bunicii ei... Îi datora atâtea! Se îndepărtă puțin și, în timp ce bătrâna își dădea ușor sufletul, privind-și cireșul cum fusese lovit de un fulger neașteptat, ea continua să-și rotească ochii nedumerită...

Cei de față, copiii, nepoții erau prea întristați și oboșiți (mulți făcuseră cu rândul la căpățuiul femeii suferinde, mare necaz să-și fi dat sufletul fără lumânare!!!) ca să se mai întrebe unde își fixase ultima-i privire... Treptat, nepoata înțelesese totul. Adormirea bunicii avea o notă aparte. Nu, nu era un simplu cireș. *Cireșul* comunicase permanent cu acea femeie singuratică, pe a cărei față rar îi fusese dat să întrezărească vreun zâmbet și care se ținu lucidă și în putere până în ultima clipă. Era evident, acum, pentru tână femeie, că bunica ei, cândva trăind în multe neajunsuri, se hrănise mai mult spiritualicește, unica modalitate de a-ți trăi viața fără a deznădăjdui. Poate că în tinerețe se lăsase purtată și de vise, dar acestea au fost repede date uitării, consacându-se cu totul copiilor, soțului și ei, nepoatei, ce alesese să contemple acolo serile calde de vară, cerul înstelat, cântecul greierilor, luminile licuricilor, departe de vuietul și agitația străzii...

Nepoata își lăsă capul să atingă locul unde altădată o inimă bătuse în ritmul fiecărui moment din viață, îi prinse mâna și începu să o mângâie. Încă îi simțea sufletul. Adevărul i se revelase chiar în fața ochilor ei: tainica simbioză dintre cireș și bunica ei.

DANIELA GIFU

Foto: *Lucrare de Maxim Dumitraș*

Raft

MESERIA DE COPIL

Poetul Eugen Evu și colegul său Ion Urda din Hunedoara încearcă să redevină copii la o vârstă abruptă, scriind cartea de poezie „**Grădinița PRICHINDEL pentru noi e ... un castel**”, o carte de recitat și colorat pentru cei mici din grădinițe și din familiile cu prichindei frumoși, apărută în cadrul colecției Biblioteca „**Provincia Corvina**”. De fapt grădinița „**Prichindel**” din Hunedoara a sărbătorit 55 de ani de existență în anul 2007, iar locuitorii Hunedoarei, stimulați de Consiliul Local și de Primar, printre care și poeții consacrați, au editat această carte, intrând în pielea de copil, reîntorcându-se, cei doi, Evu și Urda, la vârsta copilăriei adevărate, cu bucurie, cu multă fantezie și candoare, un efort plăcut de a te juca pentru cei curați la suflet, stăpânii **castelului Prichindelul**, în opoziție cu stăpânii cetății, mai oboșiți și mai stresați de evenimentele zilnice.

Eugen Evu, renunțând la poema profundă, se joacă, cu veselie și descoperă un prichindel de 55 de ani, cerul înstelat, telefonul din iarbă, zmeul de hârtie, chiar și un pisoi zburător, își pune ipoteza de a fi într-o nucă, de a aborda un computer vrăjtit, sau de a privi la micul fermier.

Ion Urda iese din eseul social și politic, scrie o solie cu pană de înger pentru prichindei și redescoperă la rândul-i o pisicuță jucăușă, un cățeluș orfan, un greieraș, floarea soarelui, o steluță și, parcă mai grav și într-un fel mai serios – sângele lui Isus, ca motiv de obicei creștin pentru prichindelul care se dorește... om mare ...

Această joacă a celor doi e uneori destul de serioasă, transmitând un mesaj celor mici pentru o idee care să le lase posibilitatea de a fi și oameni mari ... la grădiniță ... cu bunicul sau bunica ...

„*Cei mai mari părinți din casă / Îmi fac viața mai duiosă ... / Prin urmare poți să zici: / - Două Mame, doi Tătic.*” - **Eugen Evu: Părinții și bunicii mei.**

„*Are-o vorbă tatăl meu: / „Pâinea-i de la Dumnezeu !” / ... Aș lucra, oricât de greu, / Dacă Bunul Dumnezeu / N-ar da holdei curcubeu, / Ploi și soare, ca să crească / Floarea grâului cerească! / Vezi, de -aceea-ți spun mereu / - Pâinea-i de la Dumnezeu!”* (**Eugen Evu: Pâinea**)

„- *Copilul meu, Isus cel Sfânt, /*

Născutul Maicii Preacurate, / A fost trimis pe-acest pământ/ Să șteargă- a lumii vechi păcate.” (**Ion Urda: Sângele lui Isus**). „*S-a lipit de pieptul meu / și tot suspina mereu: / pe mămica lui cea bună / o călcase o mașină // - cățeluș cu ochi de tuș / nu mai plânge, boț de pluș ! / De-acum, lasă, nu-i nimic / o să ai un nou tătic !”* (**Ion Urda: Cățelușul orfan**).

Cartea are o grafică asigurată de **Radu Roșianu și Paulina Popa**, iar coperta compoziția de **Ion Urda** și grafica de **Constantin Găină**.

²³ Pestelca este un șorț de pânză sau postav pe care-l poartă femeile peste rochie sau capot pentru a le proteja în timpul lucrului.

Cartea a fost atent editată, semn că autorii, de fapt un colectiv inimos din Hunedoara, au pus suflet și pasiune într-un demers care lasă o pată de lumină în trecerea anilor, pentru că toți am fost și copii, unii chiar au rămas copii, iar alții au pierdut ocazia de a se reîntoarce în curăție și credința de început ...

Colectivul de autori are și o **epistolă** pentru prichindei, la sfârșitul cărții, intitulată „**Darul cărții, darul inimii**”, un mesaj care este poate unul de puritate și idee care nu moarte, de fapt lumea este un basm prin care oamenii reînvață să zboare, iar copiii au nevoie să viseze și să se deprindă ca în viață să facă totul cel mai bine !

Prichindeii pot prinde talentul de a se juca într-un mod creativ, citind până la *rupere* această carte de inimă, într-o lume care ne îndeamnă pe toți, mari sau mici, să consumăm produsul altora, până la deviație sau alienare, ori stres.

A fi creativ înseamnă a pricepe darul și a accepta că lumea poate fi mai frumoasă și prin jocul copiilor care învață să citească și să coloreze o lume în alunecare spre gri ...

După antologia poezilor tineri din Hunedoara și după antologia de poezie creștină „**Harfele harului**”, această carte scrisă de un colectiv de oameni care au încercat să deprindă meseria de copil se adaugă unui efort de a păstra valorile spirituale ale zonei într-o zonă de interes și de actualitate: „*M-am rugat de tatăl meu / „Hai să construim un zmeu! / Din carton, din clei și-o sfoară / În curând în ceruri zboară / Dus de vânt, zmeu nespus / Către nouri, tot mai sus / Gata – gata să mă salte / Până-n zările înalte / - Dac –aș fi mai mițitel / Aș zbura și eu cu el !”* (Eugen Evu: *Zmeul de hârtie*).

Aceasta este ideea pentru prichindel : *deprinderea de a zbura ...*

CONSTANTIN STANCU

DIN AMINTIRILE UNUI PITIC ...CEVA MAI ÎNALT ...

Ioan Evu iese din carapacea adultului care privește prin haloul poeziei spre viitor și își asumă riscul de a scrie *poezii* pentru cei mici, sunt amintirile unui pitic din vremea bună când era mai mic, adică mai curat, mai dornic de dragoste și de căldură. O face în anul 2006, când publică la Editura CĂLĂUZA v.b.- Deva, o carte aparent simplă pentru un poet, dar, de fapt, mult mai complicată, deoarece poetul matur, format, trebuie să-și asume gândirea unui copil ieșit din ceața nașterii și a primelor zile de după și să accepte că lumea este cu adevărat frumoasă și bună, ceea ce, să fim sinceri, adulții nu prea mai cred, după ...

Asumarea acestei stări cred că a fost benefică pentru autor deoarece a adus ceva echilibru în scrisul său, în modul de a vedea lumea și de a-și asuma responsabilități. Copiii au pretenția de la cei mari ca aceștia să-și asume responsabilități în ce privește acțiunile lor, care pendulează între cunoaștere parțială și necunoaștere. Dar povestea este veche, omul a rămas copil în fața lui Dumnezeu, structura este aceeași, doar păcatul dobândit în timpul vieții trăite ca adult, face diferența ...

Cartea este una senină și se bazează pe elementele care fac lumea mai frumoasă: **naivitatea, întrebările care vin pe buzele copilului, atitudinea mamei, căldura bunicii, șotiile, jocul pisicii în mijlocul universului**, atâtea lucruri pe care noi le-am uitat. Ioan Evu își reamintește cu drag de ele, renunță la metafora încrâncenată și acidă și se sprijină pe limbajul de început de lume, cu **flori, pădure, soare, pisic, rândunele, greieraș, ariciul dansator, sunetul clopoțelului, colindul, cățelul blând și jucăuș, păpușa ce pare vie și răspunde întrebărilor ...**

Căldura din versuri e una benefică, iar fraza simplă, dar curată, deschisă spre natură și spre lumea blândă a animalelor pline de dragoste, dă cărții un sens, sensul de a crede că există ceva mult mai ... înalt pentru **piticul** care stă în mijlocul acestei lumi, pe care o vede din aproape, prin perspectiva dragostei, ca normă în univers: „*Când o zăresc din poartă și alerg / ca mînzul care zburdă pe colină // să o întâmpin pe bunica mea, / făptura ei se umple de lumină ...*”

Mișcarea și viața au culoare în versurile acestea simple: „*Un bondar setos, nevoie mare, / soarbe rouă din pocal de floare // Din căușul mic al unei frunze / beau răcoarea zece buburuză.*”

Desigur că în această lume este nevoie și de învingători, adevărații învingători, fără tăgadă, biruitori: „*În livadă, sub un pom, / e un greier campion*”. Campionul cântă, toți adorm, până și eternul Grivei, nume parcă predestinat regatului curat al copiilor ...

Poate vine și vremea marilor întrebări pentru pitic, el se emancipează și știe să pună **întrebări grave**, adânci, sincere și cu țință, din logica lui curată, nepătată de răspunsuri facile, dovadă că piticul are nevoie de o relație corectă cu tatăl, dar și cu oamenii maturi, în general ...: „*De ce tac frunzele, când pier ? / De ce nu cresc copacii-n cer ? / ... De ce o fată m-a întrebat / că ea de ce ... nu e băiat ? / ... / De ce – din stele câte sânt - / nu este pace pe Pământ ?*”

Poeziile au multă muzicalitate, aduc multă lumină în mintea copiilor și relaxează mintea celor maturi care uită să mai pună întrebări, ei au doar răspunsuri pentru toate, chiar dacă aceste răspunsuri nu aduc **pacea** pe Pământ ...

Ioan Evu a scris o carte potrivită pentru cei mici, titlul este unul șugubăț, interesant și impune multă gravitate în relația om matur – copil, o relație care poate fi și alta, dacă oamenii ar accepta că acești **pitici** știu să pună întrebări importante. Unele poezii pot și au fost puse pe note de Ioan Evu și au devenit cântece de legănat mintea celor mari.

Poetul a vrut altceva și a reușit, o carte plăcută pentru copii: „**AMINTIRILE UNUI PITIC DIN VREMEA CÂND ERA MAI MIC**”.

Oare poetul ca poet are amintiri din vreme când învăța să scrie poezii îndrumat de Bunul Dumnezeu, care își punea mâna peste mâna poetul, cu multă căldură ?

Dar probabil că întrebarea mea de final nu prea mai are rostul, **Dana cea zglobie**, eroina unei poezii, o copilă, o pitică de vreo cinci ani, are replica : „*Astea-s povești de ... adormit copii !*”

Dar nu se știe, mulți ne dorim să mai fim iarăși copii ...

CONSTANTIN STANCU

Un cuvânt pentru elevii mai mici sau mai mari...

Știți cum definesc eu o carte bună? O carte pe care, luând-o în mâini, o citești pe nerăsuflăte... De foarte mult timp n-am mai avut această senzație în fața unei cărți destinate copiilor...

Vlăduț, personajul principal al povestirilor de față, este un băiat obișnuit despre care putem spune, la prima vedere, că este energic și iubit de cei apropiați. El încearcă – la insistențele părinților – să se descurce destul de bine la învățătură și la purtare. Avansând cu lectura de la o povestire la alta, portretul băiatului prinde contur, devenindu-ne familiar prin calități lipsite de spectaculos, dar apreciate de cei din jurul său: îi ascultă pe părinți (deși face multe poze), își îngrijește surioara, știe să cultive și să întrețină o prietenie adevărată, descoperă și apreciază frumusețea unor ocupații (cum este cea de ceasornicar), iubește animalele, arborii, păsările și insectele, pe care le ocrotește, este sensibil la spectacolul anotimpurilor. Impresionează și mărturiile care marchează bogata fantezie a lui Vlăduț: dialogul cu Moș Nicolae, cu Toamna, cu personaje îndrăgite ale desenului animat.

Dar pentru a cunoaște întâmplările și emoțiile pe care această carte le transmite, vă invit să o citiți! Cu atât mai mult cu cât vă dezvăluie un secret – argument de suflet – care mi-a umplut inima de bucurie: autorul captivantelor *Povestiri ale lui Vlăduț*, Dan Louis Georgescu, a fost chiar elevul meu! I-am fost, de-a lungul multor ani, profesoară de limba și literatura română și dirigintă. Îl felicit pe autor și sunt sigură de succesul acestui debut!

Aștept cu emoție un nou volum pe care Dan Georgescu să-l dedice tinerilor, sub semnul căruia să ne regăsim cu toții, indiferent de vârstă.

***

Un cuvânt adresat învățătorilor, profesorilor, părinților

În condițiile în care asistăm tot mai frecvent la o disoluție a culturii în civilizația străzii, la o prăbușire a valorilor spiritului, cartea de față aduce un suflu proaspăt. Prin ea, **Dan Louis Georgescu demonstrează că lectura extrascolară poate deveni, dintr-o corvoadă, o reală plăcere.**

Ca plasmuitor al acestor proze, dar implicit ca părinte, autorul a făcut ceea ce trebuia: le-a construit copiilor săi și tinerilor cititori un sistem corect de valori cu efect reglator pentru viața lor sentimentală, pentru preferințele, opiniile și creativitatea proprie, motivând elevii pentru **actul lecturii**. Perfect conectat la ritmul vieții de zi cu zi, Dan Georgescu face trimiteri care vizează complementaritatea dintre lectură și tehnologiile informaționale în construirea competenței de comunicare.

Lectura, prin virtuțile sale, înseamnă, pentru noi toți, înțelegere, descoperire, moment de revelație, dar și de conturare a opiniei personale, a creativității, de dezvoltare a gândirii critice. Contactul cu fiecare povestire îl determină pe cititor „să comunice” și „să se comunice”.

Lectorul este liber să reînsoțească „Povestirile lui Vlăduț” cu propria-i sensibilitate, cu propria-i personalitate, în funcție de nivelul său de cultură și de înțelegere.

Punctul forte al acestei cărți este într-adevăr **bucuria lecturii**.

CONF. UNIV. DR. MIORIȚA GOT

DE-A BABA OARBA!

Era o vreme tare posomorâtă, cu o asemenea ploaie de credeam că nu o să se termine niciodată. Am coborât în scara blocului cu speranța că vor veni și unii dintre prietenii mei. Am constatat mulțumit că Adi și Dănuț erau deja acolo.

Salut, le-am spus cu vocea plictisită.

Salut, Vlade ! au răspuns ei fără pic de vlagă.

Acum o să ne plictisim în trei, a încercat Dănuț să ne învelească. Dar nu am apucat să ne plângem de milă prea mult, că imediat au apărut și ceilalți. Pentru că afară nici nu se punea problema să ieșim, am început să propunem tot felul de jocuri; dar imediat ce țipa unul tare prezentându-ne ideea ce i-a venit, cum toți ceilalți dădeau din mâini cu fețele acre de lehamite.

Până la urmă, ceva tot ne-a atras atenția :

-Auziți, măi, voi mai știți baba-oarba? - a întrebat Oana privindu-ne zâmbind pe fiecare în parte. Asta jucam când eram mici, măi Oana! a zis Florin puțin dezamăgit.

- Asta e ceva cu legatul la ochi și alergatul după ceilalți, parcă, a spus și Adi, scărpinându-se în creștetul capului.

-Hai să încercăm, totuși ! Poate o să ni se pară mai interesant după atâta timp ! am zis eu sătul de atâtea discuții.

Atunci Cătălin s-a ridicat în picioare și în timp ce-și scutura turul pantalonilor, pleznindu-l cu palmele pe rând, a spus hotărât :

-Vlade, dacă te pui tu primul, atunci baba-oarba să fie!

Am dat din umeri nepăsător și am așteptat în liniște să se hotărească cu ce voi fi legat la ochi. Bineînțeles că nu au găsit nimic convenabil și, cum Oana stătea cel mai aproape, a fugit să aducă ceva de acasă. S-a întors rapid arătându-ne mândră o eșarfă foarte frumos brodată în motive naționale:

- Mi-a dat bunica eșarfa ei de pe când era dansatoare profesionistă!

În sfârșit, puteam începe să jucăm ceva.

După ce m-au legat temeinic la ochi și s-au asigurat fiecare în parte că nu văd nimic, au început cu toții să se zbenguie în jurul mei țipând și râzând ca apucații.

După câteva clipe în care am băjbăit cu mâinile prin aer, încercând să-l agăț pe vreunul dintre ei, s-a întâmplat un lucru neobișnuit. M-am trezit într-o pajiște plină cu flori, luminată blând de un soare prietenos, iar în jurul meu vreo duzină de tineri, băieți și fete, în număr egal, îmbrăcați în niște costume populare minunate; erau înlănțuiți într-o horă, așa cum nu mai văzusem niciodată. Se țineau de umeri, băiat și fată, băiat și fată, aveau capetele date pe spate, ochii larg deschiși și strălucitori și își mișcau picioarele într-o sincronizare perfectă în ritmul unei muzici ce se auzea de pretutindeni: din iarbă, din flori, din cer.

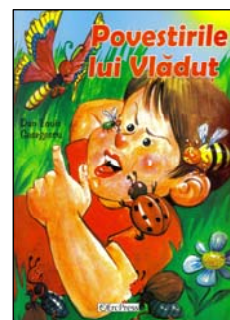
Râdeau cu toții și se învăteau din ce în ce mai repede, când a apărut în fața mea o fată de aceeași vârstă cu mine, îmbrăcată la fel ca ceilalți și care, prin gesturi și priviri, mă invita să dansez cu ea. Ne-am prins de umeri și am început să ne învărtim și noi în acel ritm frumos, nebunesc și parcă știut dintotdeauna. Acum eram și noi cu capetele date pe spate și râdeam din tot sufletul când am auzit o voce cunoscută :

Vlad, m-ai amețit de tot!

În clipa aceea, cineva mi-a smuls eșarfa de la ochi, în jurul meu erau toți prietenii mei, iar eu îl țineam strâns de umeri pe Dănuț cel grăsuț care acum era roșu la față și transpirat.

Râdeam cu toții fericiți, doar eu puțin mai altfel ...

DAN LOUIS GEORGESCU

Dan Louis Georgescu – n. 25.09.1968, București. Absolvent al Colegiului Național „Octav Onicescu” (1987) și al Colegiului de Tehnică Dentară „Dr. Constantin Găucan” (1993) din București. Autodidact.

Publică *Povestirile lui Vlăduț*, Editura ErcPress, București, 2009, o carte de povestiri pentru copii.

Era într-o după-amiază când briza mării – al cărei cântec se-auzea dincolo de zidurile cetății – trezea orașul din toropeală, semn că ziua nu se terminase și că seara avea să fie frumoasă!...

Ola, scribul cel tânăr de la Cancelaria regală, și Învățătorul stăteau la o măsuță pe terasa cafenelei arabului și așteptau licoarea ale cărei arome veneau dinăuntru încăperii. – *Ne întâlnim la Înger, ca de obicei!* – îi spunea bătrânul mângâindu-și fericit barba albă, atât de albă, încât mulți credeau că fața învățătorului este înconjurată de un strat proaspăt de zăpadă!

În Piața Veche, se putea vedea amintirea unei întâmplări de pe la începuturile orașului: o coloană de marmură roșie înălțată pe un soclu rotund, format din scări de piatră.

Pe ultima treaptă dormea un copilaș de marmură albă, cel puțin la fel de albă ca lumina soarelui!

Un fel de amoraș, un înger micuț, cu trup și chip de copil.

Una dintre aripi îi era frântă.

Părea adormit la umbra coloanei, unde se oprise din cauza căldurii și-a oboseli, mai ales că-i era greu să zboare cu o singură aripă...

Trupul său părea lipsit de viață, doar obrajii aveau un pic de culoare. Să fi fost de la roșul strălucitor al coloanei?!

Lângă el, o fetiță - o fetiță adevărată - îl privește, așa cum face adesea de când fratele ei mai mic având cam aceeași vârstă cu îngerul s-a îmbolnăvit, s-a făcut înger și-a plecat pentru o vreme la un medic să se vindece... - *Așa spune bunica atunci când o - ntreb!*

Kalisa – așa o cheamă pe fetița subțirică și vioaie ca argintul viu, cu ochii negri migdalați, gura mică și roșie ca o cireașă – a descoperit monumentul după un timp de la plecarea fratelui. S-a bucurat, și de-atunci vine adesea în piață, aducându-i băiețelului de marmură ba o floare, ba o bomboană... Stă lângă el și-l întreabă cum se simte, dacă suferă din cauza aripii...

Acasă nu știe nimeni despre vizitele ei.

Trecu aproape un an, dar frățiorul Kalisei nu se mai întoarce!...

Bunica o liniști zicând că trebuie să mai aștepte, iar ochii înlăcrimați ai mamei priviră în altă parte...

Totuși fetița era sigură că într-o zi Îngerul se va trezi, și....

La *Cafeneaua Arabului* Învățătorul și Ola beau cafea în liniște. Deodată...

- Privește! - spuse bătrânul dascăl și arătă cu mâna spre coloană.

Ola puse ceașca pe masă, și se-ntoarse.

Kalisa mângâia copilașul pe creștet. Încet, să nu-l sperie!

- Vezi, Ola, ea crede că îngerul doarme!

Îngerul simte mângâierea fetiței, și se crede viu!

Apoi... minune! Simte că aripa-i crește la loc!

Cască, se freacă la ochi și tresare, dându-și seama că doarme de pe timpul când pirații au năvălit în port, cu mulți, mulți ani în urmă..., atunci când un soldat rănit a căzut și i-a frânt aripa!

Îngerul se ridică.

Aripile micuțe încep să se zbată, și ca un fluture alb, se rotește încet în spirală de-a lungul coloanei. Ca o iederă de argint!

Apoi tot mai grăbit, înconjoară piața și se înalță!

Kalisa plânge de bucurie că îngerul și-a recăpătat aripa, iar ea, speranța că frățiorul i se va întoarce acasă!

Coloana roșie pare o flacără căzută din soare!

Marea povestește întâmplarea marinarilor de pe corăbii.

Valurile înspumate duc povestea mai departe, tot mai departe!

Kalisa aleargă într-un suflet spre casă pentru a-și întâmpina fratele!

- Vezi, băiatule? – șopti bătrânul dascăl - fetița a dat viață pietrei!

Numai ea, un copil putea face asta!

Ea a crezut. Trebuie să fii copil și să crezi!...

CASA

*Fluieră vântul –
pe calea ferată
un melc...*

De câte ori apăreau anunțuri despre o slujbă, Melcul era prezent! De fiecare dată însă, ajungea prea târziu! Urme ale încercărilor sale, se mai văd încă pe la ușile multor firme din marele oraș.

Seara bietul melc se retrăgea în casă și plângea supărat pentru că ajutorul de șomaj se terminase demult, și vedea că nu mai are nici o șansă!

Umbla mereu cu casa în spate. Ea îl adăpostea, pentru că în timpul drumului său anevoios vremea se schimba: ori era prea rece, ori prea cald, ori ploua, ori bătea vântul....

Dar, – și - la asta nu s-a gândit până azi – probabil cei de la *Oficiul forțelor de muncă* sau de la birourile firmelor, văzând că are o locuință, în timp ce alții stau în chirie sau mai rău, în boschete sau sub poduri, nu-l compătimeau și nu se grăbeau să-l angajeze:

- *Tot din cauza casei* – constată melcul cu amărăciune – *eu ajung întotdeauna cel din urmă!*

În dimineața asta se hotărî: își ascunse căsuța sub o frunză de varză și porni spre biroul unei firme care anunțase recent că are nevoie de muncitori! Deplasându-se mai ușor, trecu peste calea ferată cât putu de repede!

Primii trecători care-l întâlniră se mirară să vadă un melc fără casă; unii îl mai priviră o dată curioși apoi își continuară drumul cu gândurile lor.

Melcul mai avea de traversat o străduță, care dimineața nici nu era prea aglomerată.

Pași grăbiți.

Un bărbat care privi o clipă la ceas, îl călcă.

Își dădu seama doar atunci când alunecă.

Strămbându-se, privi sub pantof:

- *Ah, un biet melc! ... dar și-așa, n-avea casă!*

IULIAN DĂMĂCUȘ

FOTO: Când autorul devine bunic....

Estroverso sau literatură română pentru copii în italiană

La invitația prof. Mirela Corina Chindea, am participat la o videodezbatere internațională având ca temă literatura pentru copii, dezbatere care a urmat festivității de premiere la Concursul Estroverso, ajuns la ediția a III-a, (președintele Juriului prof. Livio Sossi) care a inclus și participare românească. Din România, am avut onoarea de a fi fost invitat la dezbateri subsemnatul, alături de scriitori din Rusia, Serbia și, firește, Italia. Dincolo de discuțiile tematice, am găsit de cuviință să aducem mai multă lumină asupra unei inițiative merituoase, care ar putea fi preluată și de noi. Mai ales că printre cei antrenați, ca membru în juriu, s-a aflat și profesoara Mirela Corina Chindea, care predă în Italia. Mirela Corina Chindea este redactor-șef al revistei Millennium, inițiativă a Asociației Naționale "Europa" de la Udine (Italia), o publicație bilingvă cu caracter cultural și cu apariție bilunară. Millennium e un ziar apolitic de 16 pagini, editat în 25.000 de exemplare și distribuit gratuit (în prezent) doar în Italia și în Spania.

Au fost premiate următoarele traduceri: Aventurile iepurașului Țup, de Marin Traian (traducere realizată de un trio de absolvenți italiene ale Universității din Torino, secția română, prof. de limba și literatura română Roberto Merlo - fost student și al Facultății de Litere din Cluj-Napoca, și-a făcut stagiul pe lângă Marian Papahagi, vorbește românește ca orice român - cele trei fete se numesc : Adele Tarditi, Alessia Reinerio, Sussanna Peirano), Dumbrava minunată, de Mihail Sadoveanu (traducere realizată de Davide Arrigoni, fost student al lector univ. Valentina Megritescu - Univ. din Milano). Mențiuni: Povestea celor trei mustăți de fier, de Ion Pachie Tatomirescu (traducători Patricia Bălăreanu și Giulio Zanette), Poveștile bunicuței Nana, poveștile copiilor, cu, pentru și despre ei (Andreea Iulia Rădoi), Aventurile iepurașului Țup, de Marin Traian (Lucia Miruna Beianu).

Mirela Corina Chindea

“Nu se traduc sau se traduc foarte puține cărți din literaturile mai puțin cunoscute”

- Mirela Corina Chindea, cum a apărut ESTROVERSO și ce înseamnă el pentru literatura pentru copii din Italia, atât cea originală, cât și cea tradusă?

-Estroverso reprezintă concretizarea unui proiect inițiat acum trei ani de primarul unei localități de lângă Udine, Tavagancco, în asociere cu Universitatea de Studii din Udine. La definirea proiectului au mai participat : asesorul pentru politici sociale și imigrație, Gianfranco Balzano, și doi profesori universitari, dl. M. Sossi și dna. Katalin Kiss. Concursul propune traducerea din limbile vorbite în estul Europei a unor cărți pentru copii - în italiană și în friulană (în încercarea de-a o conserva). Lucrările premiate sunt propuse spre publicare unor edituri din Italia. Fiind la a treia ediție, au fost premiate deja un număr de 7-8 cărți traduse din limbile albaneză, maghiară, rusă, sârbă, croată, poloneză și acum din limba română. Literatura pentru copii în Italia este un punct nevralgic, întrucât apar multe cărți, dar în general ca reeditări ale celor vechi. Nu se traduc sau se traduc foarte puține cărți din literaturile mai puțin cunoscute, motivul invocat fiind lipsa unui public țintă interesat. Copiii de astăzi sunt foarte diferiți de cei din trecut și e de remarcat faptul că nici părinții nu își încurajează odraslele, cum se întâmpla în copilăria noastră. Oricum, țin să accentuez faptul că literatura din estul Europei este foarte puțin cunoscută în Occident, sunt aceleași titluri pe care le știm și noi, aceiași scriitori citați în copilăria noastră, nimic mai mult.

-Cum a fost primită literatura română pentru copii la această ediție a concursului Estroverso?

-Cărțile propuse anul acesta au inclus pentru prima dată și titluri din literatura română, iar numărul concurenților a fost mare, ei provenind atât din Italia cât și din România. Deși este singurul concurs internațional organizat în Italia cu acest obiectiv, traduceri pentru copii, Estroverso nu beneficiază de suficientă publicitate, administrațiile publice din celelalte regiuni preiau cu greu informațiile și le difuzează și mai greu, de aceea a fost pentru mine, ca membru al juriului, o provocare să îl fac cunoscut în mediile de limba română (universități din Italia, centre culturale, asociații, misiuni diplomatice) și în cele din Romania. Am colaborat foarte bine cu profesori universitari români care predau în Italia, la fel cu oameni de cultură stabiliți aici, cărora le-am suscitât interesul, astfel încât, la rândul lor, au promovat concursul în alte locuri din peninsula.

-Cum e receptată literatura română în Italia, în mediile în care vă manifestați? Ce știu, ce nu știu italienii despre literatura română?

În Italia sunt cunoscuți, în general, scriitorii trăitori în diaspora: Ionescu, Eliade, Cioran, de curând Herta Müller, dar niciunul nu e perceput ca român. Sunt profesor de limba și literatura română, lucrez în Italia în această calitate de trei ani, dar nici măcar tinerii noștri, de origine română, nu-și cunosc propriile valori, propria cultura, mulți nu au auzit nici măcar de Eminescu, de ce ne-am mira că nu suntem cunoscuți de publicul larg italian? Sigur că în mediile intelectuale, și mă refer aici la oamenii de cultură italieni, sunt cunoscute câteva personalități ale literaturii noastre, fiindcă traduceri s-au mai făcut (Eminescu, Arghezi, Bacovia etc.), dar nu există continuitate și acțiuni programate, concertate în acest sens, astfel că literatura recentă este aproape în totalitate necunoscută, iar cea pentru copii, deloc. Literatura noastră nu suscită interes datorită lipsei de acțiuni, de programe în principal ale Statului român. Centrele culturale românești în Italia sunt foarte puține și oricât de multe activități ar organiza, rămân în afara percepției publicului larg. Apoi trebuie spus că fondul de carte românească din bibliotecile italiene este foarte redus, inactual, nepromovat, așa că nici studenților nu li se dau multe posibilități să se apropie de cultura noastră.

-Cum ați vedea o politică eficientă a traducerilor din literatura română în Italiană?

-Cred că totul pleacă de la politicile Statului român în domeniul culturii. Dacă Statul nostru nu e interesat, nici traduceri nu se pot face. Cred că Ministerul Culturii din România trebuie să realizeze proiecte în acest sens, **există și fonduri europene care pot fi activate**. Se pot folosi traducătorii formați în universitățile românești, iar alegerea titlurilor cred că trebuie să fie corelată cu reprezentativitatea operei în peisajul literar (românesc). Dacă traducătorii ar fi stimulați, asigurându-li-se un

salariu pentru o asemenea activitate, cred că traduceri ar putea fi propuse ulterior unor edituri din țările de destinație. Sunt convinsă că multe ar putea vedea lumina tiparului în aceste țări. Acestea sunt însă utopii și noi viasăm...

-Ce-i apropie și ce-i desparte pe români și italieni în teritoriile literaturii? Au vreo influență manipulările de tot felul legate de românii din Italia?

-Literatura este creație și creatorii adevărați sunt mai presus de manipulări, de mizeriile mediatiche, de atitudini xenofobe și de extremism. Ceea ce prezintă jurnaliștii, deformările, exagerările, nu au nimic de-a face cu domeniul despre care vorbim. Dacă e să vorbim despre noi, pot spune că suntem încă prea cantonați, prea legați de trecut. Nu am evoluat. Programele școlare și obiectivele din școala românească nu țin cont de realitate, așa că nici textele propuse elevilor nu țin pasul cu lumea în care trăim. Formația pe care o realizăm noi în școli, e, în opinia mea, foarte puțin liberală, foarte puțin inovativă (doar declarativ, nu în mod real), își lasă definitiv amprenta pe stilul adolescenților și al tinerilor. Suntem încă prăfuiți în mentalitate, puțin deschiși adevăratelor reforme...

În Italia, școala urmărește să formeze tinerii, să-i învețe să facă ceva cu informația pe care o primesc, să aplice cunoștințe. Noi încă nu am ajuns acolo. Nu elogiez sistemul de învățământ italian, fiindcă nu e performant, cum este cel norvegian, doar sesizez diferențele.

Noi, cei ce trăim în Italia, provenim din medii românești diferite, avem principii diferite, nu suntem o simplă masă de manevră. Contează, în opinia mea, valorile în care ne-am format și pe care le promovăm. Nu suntem "aceeași Mărie cu o altă pălărie", ci entități, personalități cu perspective și cu abordări foarte

diferite ale realității în care trăim. Cred că ține de personalitatea fiecăruia felul în care este perceput aici și mai cred că mesajul transmis individual e mai important decât cel colectiv. Și mai e ceva: Italia e doar teoretic o națiune, în fapt e vorba de un summum de colectivități regionale, unde mentalitățile diferă foarte mult. La fel și atitudinile.

Oricum, bibliotecarul cu care mă întâlnesc săptămânal pentru că-mi reține cărți, spune că cei mai avizi cititori ai săi sunt în ultimii doi ani românii. Și asta vorbește de la sine.

-Mulțumesc pentru că ați acceptat să întindem această punte între români și italieni.

-Și eu vă mulțumesc.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Lucrare de Maxim Dumitraș

NICOLAE BĂCIUȚ

“Anotimpurile
copilăriei
sunt pline
de poezie”

- De ce considerați că e importantă literatura pentru copii? Considerați că este o parte importantă a literaturii noastre!? De ce?

-E de neimaginat educație fără literatură, iar educația începe cu cei “șapte ani de acasă”, în care modele existențiale din familie trebuie completate cu cele din literatură. Câți dintre noi nu ne-am identificat în copilărie cu eroii cărților pe care le-am citit? De aceea e important ce anume citesc copiii, cum citesc, pentru că ei sunt cruzi, deschiși spre a-și asuma modelele care li se oferă. Dicționarul fundamental de sentimente – cu iubirea, milostenia, respectul, curajul ș.a.m.d. – se învătă începând din copilărie, iar cărțile oferă cele mai bune exemple. Oricât de agresivă ar fi concurența altor medii de informare, cu televiziunea și Internetul pe prim plan, cartea, cartea adevărată, cu literatură valoroasă pentru copii, poate avea întâietate.

Copiii din România au crescut cu “Capra cu trei iezi”, cu “Scufița Roșie”, dar și cu “Amintiri din copilărie” a lui Ion Creangă. Dar nu s-au limitat la această literatură. Fascinația miturilor vine din copilărie și cartea “Din marile legende ale lumii”, a lui Alexandru Mitru, ne-a deschis nouă orizonturi noi, ca și poveștile despre Baronul Münchhausen.

La noi, au scris mare literatură pentru copii scriitori fundamentali pentru cultura română, de la Vasile Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, la Argezei, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Grigore Vieru, dar și scriitori de mâna a doua, ca Otilia Cazimir, George Topârceanu, Emil Gârleanu, Nina Casian, cu rezultate peste nivelul general al literaturii lor.

Literatura pentru copii nu înseamnă doar lărgirea universului de cunoaștere a lumii, ci și îmbogățirea vocabularului. Să luăm în calcul doar la cât de puține cuvinte recurge un film pentru copii și cât de bogat e vocabularul unei povești pentru copii.

Literatura pentru copii trebuie să ia în calcul evoluția mentalităților, nivelul și capacitățile intelectuale ale noilor generații de copii, pentru a nu se crea lumi paralele între ei și cei care educă. Literatura pentru copii trebuie să rămână mereu și cunoaștere și încântare, trebuie să deschidă și să întrețină interesul pentru lectură. O carte bună întinde punte spre o altă carte, o carte proastă ține la distanță de lectură pe copii.

- În ce situație este azi literatura pentru copii în România și cum a evoluat ea? Ați putea face o descriere

a fenomenului luând în considerare dubla dvs. experiență, de scriitor și de editor?

-S-a scris, se scrie literatură pentru copii în România. Scriu și autori consacrați, dar scriu și autori care provin din mediul didactic, educatori, învățători, profesori, care încearcă să intre în rezonanță cu ceea ce constată în universul de preocupări și interes al copiilor cu care lucrează.

Fiecare vârstă își are lecturile ei. Oricât au evoluat mentalitățile, există niște trepte care urcă din universul familiei. Acolo se spun primele povești, nu doar de către părinți, ci și de bunici și, cu siguranță, aceștia vor spune poveștile copilăriei lor, care, până la un loc își fac efectul. Dar nevoia de cunoaștere a copiilor nu se oprește aici. Eu am spus povești copiilor mei, am scris cărți de poeme pentru copii, avându-i pe ei ca primi destinatari.

Când spuneam “Capra cu trei iezi”, la final eram întrebat sec: “Ș-apoi”. Iar de la acest “Ș-apoi” am început să inventez întâmplări până când adormeam ori eu, ori copilul.

Omul sfințește locul – o știm cu toții. La Târnăveni, în județul Mureș, s-a declanșat acum doi ani un adevărat fenomen. Cei 19 elevi ai unei clase scriau toți – deși erau doar în clasa a IV-a, iar într-un an, 11 dintre ei au publicat câte un volum de versuri, după ce, cu un an înainte, publicaseră o antologie. Acum sunt în clasa a VI-a și trei dintre ei sunt la a doua carte, iar alții au în lucru cărți noi. Eu le-am fost tuturora editor și a fost o experiență unică.

Totul se datorează învățătoarei lor, Lucia Lupșa, care a creat o atmosferă propice creativității. Chiar dacă vor fi puțini dintre ei cei care vor urma trasee literare, cu siguranță însă că toți vor ști să prețuiască literatură, să înțeleagă altfel rosturile lumii, având în biografia lor momente de creație literară.

-Ce părere aveți despre titlurile alese din literatura română și propuse în concursul Estroverso ?

- Români sunt mari traducători din literaturile importante ale lumii. Fenomenul n-a fost reciproc și nu doar din vina altora, ci chiar din vina noastră. N-a existat o strategie coerentă pe termen lung în politica traducerilor, n-au fost cultivați traducători și n-au fost antrenate edituri prestigioase în promovarea și susținerea traducerilor. Alegerea lui Sadoveanu este fericită pentru promovarea literaturii pentru copii în italiană, în măsura în care calitatea traducerilor nu coboară nivelul estetic al originalului. O traducere proastă, nefericită, neinspirată face deservicii și autorului și literaturii române și nu ajunge la sufletul copiilor italieni, al cititorilor de limbă italiană.

Concursul a ales din ceea ce i s-a oferit. N-a fost precedat în România de o campanie mai agresivă, de antrenare a mai multor traducători, pentru ca baza de selecție să fie mai extinsă, să se poată alege acele titluri, acei autori care spunând ceva copiilor români se pot adresa copilului universal, inclusiv celui italian.

Eu aș acorda o atenție sporită unor autori care sunt mai aproape de universul imaginar contemporan al copiilor. Cred că traducând pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana – am fi mai bine percepuți în dimensiunea specificului acestei literaturi, dar și în cea estetică, modernitatea venind și din ludic și din perspectiva temei.

Alegerea autorilor, cărților pentru tradus nu se poate face la întâmplare. Cei doi poli care vor să se întâlnească la ecuator, trebuie să aducă în rezonanță două mentalități, să le aducă la numitorul comun al recunoașterii și acceptării. Cel care oferă știe ce loc ocupă o operă în literatura sa, cel care traduce știe care poate fi impactul în limba sa, care poate diferi până la radical de cel din spațiul original.

-Ne-ați putea vorbi despre creația literară a copiilor din România și cum e promovată ea ?

-Copilăria este ea însăși creatoare. Anotimpurile copilăriei sunt pline de poezie. Imaginația copiilor, fantezia lor pot fi valorificate literar. Nu există o politică de descoperire și promovare a valorilor literare la nivel național, creația literară a copiilor este lăsată la voia întâmplării. Pe vremea noastră, a copilăriei noastre, Concursul național "Tinare condeie" aduna în vadurile sale toate energiile creatoare ale copiilor. Tudor Oprea, amfitrionul acestui teritoriu al creației, ar trebui clonat. Acum există doar entuziaști la nivel local, care încearcă să întrețină focul creației la vârsta inocenței. Că există potențial extraordinar de mare o poate demonstra un singur exemplu. În 2009, am fost președintele juriului la Concursul Național de Creație Literară "Ton Creangă", desfășurat la Brăila. Au sosit la concurs... 2500 plicuri cu creații ale elevilor de școală primară și gimnaziu. E o cifră dezarmantă, în sensul bun al cuvântului: 2500?!? Vă dați seama cât entuziasm creativ, câte elanuri creatoare, câtă dorință de afirmare? Doar 25 dintre ei dacă vor deveni scriitori și tot a meritat efortul acestui concurs care, din păcate, ca la mai toate concursurile literare de la noi, nu a acordat drept premii decât... diplome.

La 1 martie, 2010, Brăila a fost din nou gazda acestui concurs și am prezidat, din nou, juriul. Entuziasmul copiilor nu s-a stins, chiar dacă n-au fost la fel de multe creații.

Sunt școli care au publicații proprii, care găzduiesc și creații literare ale elevilor. E adevărat, se publică mai ales fără discernământ critic, cu generozitate, cu garda exigenței foarte jos lăsată. Se acordă tuturor șanse de afirmare și cred că e mai bine așa, pentru că selecția se face, din păcate, cu pierderi mari, la nivelul liceului numărul celor care mai au preocupări literare scade dramatic, sunt puține cenecluri literare, puțini dascăli dispuși să se pună în slujba celor care mai rămân fideli creației. Tot, mai puțini frecventează bibliotecile, într-un raport invers proporțional cu cei care frecventează discotecile și barurile.

Rolul școlii e decisiv. Dacă în anii copilăriei copiii nu devin "prieteni ai cărții", cum eram noi, e greu să credem că ei vor deveni și robi ai creației, fiindcă

scrisul e robie, scriitorul e rob, dacă ar fi să-l credem pe Argezi.

-Ce calități trebuie să aibă un adult pentru a scrie literatură pentru copii?

-Trebuie să aibă puterea să se copilărească, să nu aibă prejudecăți legate de literatura pentru copii, să n-o considere un gen facil, unul cu puține șanse de a crea mari opere.

Sunt atâtea cazuri de notorietate literară adusă de literatura pentru copii, de la Daniel Defoe la Saint Exupery, de la Ion Creangă la Constantin Chiriță, de la George Coșbuc la Grigore Vieru.

Scriitorii mari nu se joacă nici cu literatura pentru copii, iar pentru unii literatura pentru copii a fost cea care le-a adus celebritate.

Se scrie literatură pentru copii în România de azi. În fel și chip, de către autori titrați dar și de grafomani, nu mai există nicio cenzură. Doar proasta difuzare a cărții și tirajele mici fac ca literatura pentru copii de proastă calitate să nu aibă un impact negativ.

Scriitorul de literatură pentru copii, astăzi, trebuie să ia în calcul că universul copilăriei lui nu mai e identic cu cel al copiilor de azi, ba chiar există o prăpastie între ele. De aceea el trebuie să nu rămână prăfuit, să intre în rezonanță cu spiritul copilăriei de acum, cu preocupările copiilor de acum. Sunt copii care n-au văzut decât la televizor capre și pupeze, iar "dumbrava (lor) minunată" e populată de de alte vietăți.

Scriitorul de literatură pentru copii nu poate să rămână depășit de realitatea contemporană. Altfel, rămâne fără cititori.

-Ce proiecte scriitoricești aveți și mă refer în mod particular la literatura pentru cei mici?

-Am scris poezie pentru copii, am publicat două cărți. Prima, *Jocuri încrucișate*, s-a dorit a fi un "Abecedar liric" pentru fiul meu Sergiu, înainte de a începe școala. Cealaltă, *Lina lumina*, este o carte a mirării descoperirii lumii prin ochii copilăriei.

Cu siguranță, de voi fi să fiu bunic, nepoții mei vor avea parte de un *Alfabet liric*, carte pe care o am în lucru și pe care nu o scriu în grabă, pentru că nici cei doi băieți ai mei nu se grăbesc să devină tați.

În schimb, mă întâlnesc foarte des cu copiii, discutăm despre creația literară, organizăm pentru ei două concursuri literare, "Romulus Guga" și "Serafim Duicu", le public cărți scrise de ei.

Continui să cred că încă nu mi-am pierdut copilăria, că o duc cu mine ca pe o rază de lumină și căldură.

PROF. MIRELA CORINA CHINDEA

**Portret de Cristan Apvăloaei
Foto: Lucrare de Maxim Dumitraș**

Cartea unei întâlniri predestinate

Mi-e dat, în ultima vreme, tot mai rar, să mă bucur de întâlniri simbolice și charismatice pe cât de predestinate pe atât de imposibile – precum reîntregirea jumătăților feciorului Androgin. Iată că aflu de o carte pregătită de un „vechi” și admirabil coleg de generație *optzecistă* (sau cum i-o mai spune azi, când nimic nu mai merită numit și nici reamintit), Nicolae Băciuț – excelent poet și exeget literar, și nu în ultimul rând intelectual marcat de spiritualitate creștină de cea mai angajată și mai aleasă sorginte. O carte eveniment, o carte dialog (citește interviu), o carte a unei întâlniri, mă repet, predestinate: literat – plastician, spirite atât de congruente și de complementare, oază în pustietatea singurătății și alienării „noului om” – tehnician artistic sau, mai degrabă, cultural (demersul comunist îndelung și explicit al confuziei între artă și cultură a fost, astăzi, în fine, dus la bun sfârșit), om nou, de altfel, binișor răspândit pe multe alte meridiane și paralele în secolul nostru XXI... Interlocutorul lui Nicolae Băciuț este un artist plastic (nicidecum în restrictivă încadrare) de mare excepție, plasticiana Suzana Fântânariu. Întâlnirea, ce e drept, m-a găsit evident sensibilizat – chiar dacă pe echinoxistul și napocauniversitaristul (scuzată-mi fie terminologia) Nicolae Băciuț nu l-am mai văzut de cel puțin 25 de ani, pe Suzana Fântânariu am avut privilegiul să o „văd” – **semn, simbol, matrice stilistică și ambalaj pentru suflet**, în ultimii 5-6 ani, în mod constant. Am avut onoarea să-i vernisez expoziții, să particip la lansarea unor cărți memorabile (și, ca atare, aproape uitate, cum spuneam mai sus), să-i cumpăr (DOAMNE, NU EVITAȚI ACEST CUVÂNT – E SEMN CONCRET ȘI COERENT AL PREȚUIRII ACTULUI ARTISTIC, DE BUNĂ SEAMĂ DAR NU EXCLUSIV PLASTIC, SEMN AL INTEGRĂRII ÎNTR-UN CIRCUIT AL VALORILOR ARTISTIC-CULTURALE UNIVERSAL ȘI INELUCTABIL!...) dar și să primesc în dar tablouri de care sunt foarte legat... și să asist cu bucurie și infinită tristețe (!) la baletul mecanic al superbului fel al DOAMNEI Fântânariu de a supraviețui actelor Dumisale artistice și punerii lor și a întregii Sale existențe în abis... și nu doar în cel metafizic, normal de așteptat, ci și în cel pe de-a-ntregul fizic-lumesc. Pare-se, e soarta unei culturi, unei limbi (nu doar literare) periferice și fără îndoială împinse la marginea lumii axiologic atemporal percepute – după definiția datorată unui geniu „neconsumat” al gândirii românești – Ioan Petru Culianu. „**Împachetările**

pentru suflet” – firească dar aspră conotație a unei expoziții excepționale (nu doar) timișorene – *Ambalaj pentru suflet* – definesc o existență de o exemplaritate evident pierdută : dramatismul abnegației, al venerației, al disperării reiterației sclavitudinii față de semn, de simbol, de efemerul mistuitor al gestului (sacru, ritualic) și al

obiectului său purtător și deci bun de abandonat, precum obiectele desuete, precum *ready-made*-urile lui Duchamp, cărate în valize vechi și răsturnate pe podelele muzeelor în expoziții itinerante nesfârșite... Un artist care la 60 de ani întreprinde o neîntâmplător sinucigașă revizie și reancorare în *Xilogravură* (n-am să fac acum o definiție pentru pildă a tehnicii atavice-nobile, epuizant solicitante a Xilogravurii, una din primele proceduri artistice dar și literar-tipografice ale istoriei culturii universale) – sălbatic *racourci* și sângeros gest de autoflagelare, în încercarea de a se descătușa de uitare, de celebrare și, deci, de încheiere a carierei – poate – precum gesturile violente ale unui Witold

Gombrowicz – *Xilogravura* – *matrice stilistică* n-a reprezentat decât reîncrustarea în fibra lemnoasă a eternității, pentru că, fanatic și japonofil (nu există termenul...), *amănuntul* definește materia... Spunea un mare deschizător de drumuri în estetica formală modernă, arhitectul și desenatorul de geniu Ludwig Mies van der Rohe – „*Dumnezeu este în detalii*”. Semnul este însăși dăltuirea în contra fibrei lemnoase și în metafizica însușirilor ei primordiale, rugăciunea și jertfa, sângele și carnea sacrificată. Suzana Fântânariu este un poet tragic al semnului (nicidecum limitat) plastic. Este un Prometeu amușinat de vulturi-dragoni (cât de neîntâmplătoare sunt creaturile care o împresoară și îi cotropesc încet, morganatic, stampele...). O Penelope nemaioprită din tors și din durere, acolo, în Ithaca, un ținut al Nimănui, de unde visele i se împart între Pretutindenii și Al Tuturor, ținuturi și cetăți glorioase, veșnice și binecuvântate. Dacă veți trece așa, ca prin țara lui Nimeni, pe lângă tumulii de cărți-obiecte, de imensele stampe, gravurile nesfârșit replicate pe pânze, plăcile vulnerate, hărțile manuale și lemnele încrustate, sarcofagele și mumiile înfășurate în suluri presate și vag pătate de ocră și sânge de cal, veți pierde din nou războiul cu Sinele plecat pe mare după Lâna de Aur, bizar lucru, undeva, chiar aici, pe aproape, pe malurile numite odată Pontus Euxinus. Așadar, nu pierdeți întâlnirea dintre doi poeți care, iată, se regăsesc într-o țară care nu e încă a Nimănui. Încă...

LUCIAN P. PETRESCU

Poemul Câmpiei transilvane

Fără albia Câmpiei transilvane, existența poetului ar fi onubilită. Așa îl percepem pe poetul Emil Dreptate, autorul volumului „Cenușa unui zeu”, apărut la Editura Eminescu, în 1987. Lutul și fântâna cu ciutură îl modelează pe poet cu dragoste, își întind aripile aidoma păsărilor și, din uimire în uimire, se îndepărtează de leagănul edenic pe vârtejul clopotelor, uneori vitrege, ale vieții.

În fața întrebărilor fără răspuns, aprig interogată de timp, poetul se recomandă prin cea mai curată carte de identitate: copilăria și glia natală.

Anotimpurile, cicluri ale vieții, ale existenței, curcubeie înălțându-se și revenind la sursa de apă. Molcom, focul tinereții adastă sub cenușă, prevedere pentru iernile tot mai încrâncenate.

Șoapta, teama, frigul, umbra, urma, singurătatea, întrebări cu, sau fără răspuns...

În „Cenușa unui zeu”, poetul ne asigură că „Într-un cuvânt o pândă grea/ Cu cărări frumos înșelătoare/ Clipa aceea, cât un fulg de nea/ Umbra mi-o va prelungi sub soare”.

Întreg universul este un carusel necurmat, care nu duce la un vertij, ci la o pace visătoare, poetul cunoscându-și bine locul și „umbra”: „Prin roirea de fântâni și stele/ Eu mă voi petrece prin cuvinte”. (*Degete subțiri vor bate-n geam*).

Creația artistică e o durere a facerii, zbatere, zbor, zbucium, izbăvire: „Și-aripile care mai dor, mai dor...” (*Veșnic, Doamnă*).

Toamna poposește cu încredere pe aripile unui „stol ce n-a plecat spre sud” (*De-ar fi rămas*). Treptat, memoria cuprinde „golfuri de alge” (*Azi ochii tăi*). Zbuciumul adolescentin, asemeni caruselului universului, e „Atât de multă risipire/De la oglinzi până la flori” (*Femei, prea nordice adieri*).

Maturitatea, împlinire și nostalgie, ca o gheață fierbinte, o vibrație strunită: „Azi nesfârșit presimt cum trec amiezii/ Ce nu mai află spațiu-n calendare/Și roua nea se face prin livezi/Și păsările ard de-nsingurare”. Și din nou o „roire de stele”: „De-atâtea stele freamătă alunii” (*Tu luminează-mi iarba*).

„După amiaza”, timpul se precipită: „Iubito, iată vine seara/ Se pierd cărările prin oră/Nici n-așteptam zăpezi și totuși/ Atâta alb de-acum devoră”. (*Iubito iată*).

„Spre seară”, se încheagă dureroasa convingere că „veșnică e numai tăcerea”, lutul e sortit tăcerii și neantului (*E veșnică numai tăcerea*).

Paradoxal, tăcerea e „vie, mare” (*Aripă a toamnei, te aud*). Aparenta simplitate a versului este de fapt o profundă cugetare filosofico-lirică: „Și livada de-atâta rod/ A coborât în neființă (*Departa pe cărări*). Dându-și prinosul, poetul e strivit de propria-i povară; rămâne timpul imemorial, ca o jucărie veche: „În turnul troiței ceasul s-a șters/ Și-au rămas niște vrăbii/ Să joace timpul” (*Departa pe cărări*). Câmpia, casa părintească, copilăria, revin obsesiv cu o extremă finețe și candoare a metaforei: „(...) simt câmpia/ Înfașurându-se în jurul picioarelor mele/ De câte ori mă reîntorc/ Ea vine din

lume acasă/ Deodată cu mine” (*Casa departe la marginea câmpiei*).

Cald și uimit, făuritorul de cuvinte dăruie posterității: „Desigur, n-o să las la plecare/ Decât o spaimă blândă prin cuvinte/ Și prin gesturi vagi și rare/ O cenușă pură și fierbinte” (*Desigur, n-o să las*).

Cuvântul, Verbul, Logosul sunt decantate, distilate și-n urmă rămâne lutul. Poetul și-a împlinit menirea; multe poeme ar putea fi considerate profesione de credință: „Și nu-i mai mult decât cuvânt/Și simt lumina cum se naște/ și mă dezbracă de pământ” (*Cine-a strigat*).

În volumul „Măine cântecul acesta”, apărut la Editura Dacia, Cluj Napoca, 1989, poetul Emil Dreptate se regăsește tot „în căutarea timpului pierdut”, sub un cer „cu fiecare arșiță mai limpede”. Tot lângă ciutura fântânii, tot pe uliță, uimit de undele sângelui, de vântul care învoburează coamele cailor.

Apa, chintesență a vieții, se condensează aproape de toamnă în „fășii subțiri și vinete de gând” (*Voi, nesfârșite coline*).

Ca o iarbă în priviri, ca o apă limpede, gândul mamei îl face să se întrebe: „Dac-or mai fi prin lume-acum fântâni”: „Știu, mamă, că îmi mai trimiți scrisori/ Eu le aștept prin gări, poate-o să vie/ Și trenuri lungi de aer neoprite/ Tot trec din vis înspre copilărie” (*Știu, mamă*).

Deși poate declanșa avalanșe prin cuvintele strecurate „printre cocori”, adultul mărturisește candid, fără teama că va fi ridiculizat: „Eu tot mai cred în sărbători” (*Eu încă pot să mai aud*). Străin la propria-i poartă, o întrebă tot pe mama de zodii, de unele-alte: „Și ce toamnă să mă ia/ O să cadă din tărie/Atârnând la cumpeni ciuturi/Cu tristeți sau bucurie?” (*La poarta mea*).

Toamna e cotropită de „văzduhuri de semințe/ Învalmășite și grele”. Mesajul autumnal e greu de sensuri. Copiii își ascund amintirile prin poduri de case, pomi, lazi secrete, pe care mai apoi nu le mai găsesc decât paianjenii (*Jocul*).

Un alt laitmotiv al poeziei lui Emil Dreptate sunt mestecenii, care „urcă spre stele”. Apele ochilor iubitei sunt „pururi curate și limpezi/ Ca o vamă” (*Pornisem cu mestecenii*).

Metaforele sunt de o prospețime rară, ca de altfel comparațiile. Poetul e un maestru al imaginii pastelate. Din puritatea imaginii, oglindă a gândului, curg esențe existențiale: „Vezi se dezbracă șerpilor printre spini/ Ca ei de zile vremea ta o scuturi” (*De-acum*). Timpul, nemilos, cere vamă, vine în „tropot”, de la tropotul cailor spre extincția secundelor.

Shakespeare se întreba: „to be or not to be”; eterna întrebare e și aici originală și nouă: „În care stea e-amurg și-n care/ Veni-va timpul să apun/ Împătimit ca o-ntrebare/ Din tot ce e din tot ce nu-i” (*În care stea*).

Și-n volumul „Vestirile despre tine”, apărut la Editura G. Coșbuc, Fundația Transilvania, Bistrița 1995, poetul ni se revelează fidel sieși, nedezmățând așteptările cititorului primelor volume. Găsim în volumele de poeme o atmosferă onirică, de parcă te-ai afla într-un „muzeu al miracolelor”. Visul, șoapta, pacea, roirea de stele, spaima, uimirea, strigătul, sunt scurte și rare, zvâcniri ale preaplinului sufletesc: „Aud în geam cum bate toamna/ Cu degete subțiri de vânt/ De șoaptă mi se face teamă/ Să nu se schimbe în cuvânt” (*Aud în geam*). Teamă își întinde tentaculele: ploaia luminează „ochiul uscat”, focul e

“fără vatră”, pasărea e “fără aripi”(Visul). Norii sunt “herghelii de cai albi”. Verbul, “cântecul,”e o binecuvântare, un botez, cade peste lume” ca o ploaie”. Maestru în arta pastelului, Emil Dreptate ne încântă ochiul și urechea: “O gutuie mai arde-n lumină/ Dar în miezul ei simț că e frig” (*Tablou de toamnă*). Automat, imaginea limpede predispune la reflexie la adâncimi. Ciutura e prezentă la poetul Dreptate ca un fel de Pendul al lui Foucault, e stigățul însetat al turmei, o busolă, un punct de reper în peregrinările existențiale ale poetului.

VERONICA ȘTIR

Cele mai frumoase poezii

La un moment dat, poetul este pus în situația să aleagă din ceea ce a creat, de-a lungul unui număr de ani, un număr de poezii care să-l reprezinte, prin ele să ctitorească ceva. Unui astfel de exercițiu a fost supus și Răzvan Ducan, care a selectat o sută din creațiile sale poetice, sub genericul : 100 - *Cele mai frumoase poezii* (Ed. Nico, Tg. Mureș, 2010, 142 p.).

O *antologie de autor* se poate realiza după anumite criterii, fie unul care să surprindă evoluția în timp a liricii poetului, selectând din volumele sale din fiecare câte crede de cuviință, și menționând culegerile, fie după un *criteriu axiologic* mai sever, optând preferențial pentru anumite poeme, fără a menționa volumele din care s-a făcut selecția. Răzvan Ducan a urmat criteriul din urmă. La acestea, a adăugat un număr de poezii inedite.

Evident, sintagma: *cele mai frumoase poezii* obligă, nolens-volens, la acceptarea priorității a unui principiu estetic. Cîțitorul care știe cam ce-a scris poetul s-ar putea întreba care ar fi acesta și cum este el reflectat în acest florilegiu.

Dacă, de pildă, *Ioan Alexandru* a optat, în cele din urmă, pentru *rostirea imnică*, considerând că aceasta este formula lirică ce-l reprezintă cel mai bine și estetic și ca mesaj, adică luând în considerare atât semnificativul (forma), cât și semnificatul (conținutul), Răzvan Ducan alege textele după concept poetic *modernist*, ba am spune, chiar *postmodernist*.

El a “experimentat”, cu unele momente de cedare în favoarea unei concepții tradiționale-clasice, *tehnica îmbinării, pe axa sintagmatică*, a cuvintelor provenite din diferite registre ale limbii: pe de o parte cuvântul din *limbajul familiar / popular*, pe de alta, *neologismul de ultimă oră*, provenit din diferite domenii ale cunoșterii (chimie, informatică, biologie, tehnologia profesiunilor, științele exacte, teologie, filosofie etc.). Acest spirit inovator în domeniul limbajului poetic a vizat uneori, mai rar, ce e drept, și *axa praradigmatică*.

Se creează astfel un impact puternic, un șoc, o viziune nemaiîntâlnită, poate pentru percepția comună, bizară. Fapt e că tehnica aceasta nu e incidentală, ci cuprinde o arie largă din lirica poetului.

O poemă precum *În trupul meu viu* are regimul unei meditații existențiale, în tipare prozodice clasice, dar cu un limbaj ultramodern, în care vocabulele neologice obligă la relectură, la consultarea dicționarului de specialitate:

“În trupul meu viu / Moartea îmi crește, / *Entalpia* mă ține, / *Entropia* mă risipește. // *Corul cărnii cântă* / Pe voci *complementare*, / Când e mică una, / Cealaltă-i mare. // Cresc una din alta / Și se hrănesc să fie, / Viața înspre moarte, / Din moarte să reînvie. // Căci moarte-i altă viață, / Ce se trăiește-n șoapte / Și altă moarte-i viața / `nainte de moarte.// Din mortul meu trup / Viață altă va fi, / Dumnezeu o va ține, / Dumnezeu o va risipi!?”

Accesul la *metaforă* pare a fi privilegiul regal al poetului, bunul lui cel mai de preț, arma lui prin care răscumpără suferința, îi dă sens, o înnobilează: “Numai sub cămașa metaforei / Poetul trăiește pe săturate, / Numai acolo potențații vremii / Au conturile de la bănci blocate” (*Numai sub cămașa metaforei*).

Deși insurecția în poetica cuvântului pare a descinde din *Nichita Stănescu*, totuși dorul pentru *incantația de tip eminescian* nu poate fi învins decât printr-o acceptare a acesteia în *canon postmodernist*: “Mă va dura când n-oi mai fi, / Cum m-a durut când nu am fost, / Pe cel născut de-un pântec, trupul, / Durerea-l știe pe de rost. // Când n-oi avea ce să mă doară / Și când durerea n-are unde, / Cuibar să-și facă o nedurare, / Prin moarte trupu-mi va pătrunde. // Și voi fi iarăși cum am fost, /Și cum am fost n-am cum să știu, / Când nu avea durerea trup / Și predica într-un pustiu. //Când trupul nu avea durere, / El nici chiar trup nu mai era, / Căci nedurare e durerea, / Când n-are unde exista. “(*Mă va dura când n-oi mai fi*).

Firește, versurile acestea pretind, prin profunzimea solilocviului, accesul la o mini capodoperă.

Printr-o analogie cu patimile Mântuitorului, poetul vrea să transcedă efemerul, atribuind *nemurirea* mai curând *operei* (“Poemul, însă, este veșnic...”; vorba poetului latin, Horațiu : “*Non omnis moriar*”), decât *autorului* ei: “Poetului nu i se văd cuiele la mâini, / Și nici pe frunte coroana de spin, / Doar crucea se vede în spatele lui, / Cerul albastru, nefiresc de senin. // Nici Via Dolorosa oamenii n-o știu, / Ca el cândva, spetit, s-o fi urcat, / În fiecare zi el urcă, totuși, *Golgota unui poem neterminat*.” (*Poetului nu i se văd cuiele de la mâini*).

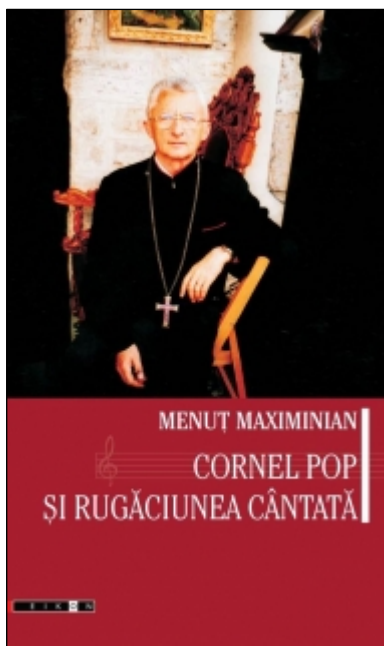
După două decenii de activitate creatoare, la cei 53 de ani de viață, Răzvan Ducan a publicat peste 20 de cărți de *poezie, exegeză și publicistică*. Cam jumătate dintre ele, dacă luăm în calcul și antologiile de autor, sunt de versuri. Volumele din care s-a selectat cele mai multe poeme sunt în ordine: *Mulțumesc albastru* (2006), *Băciuț* (2008) și *3,14 ramida lui DucanKamon* (1994). N-a fost luată în seamă poezia cu caracter strict autobiografic și nici cea cu subiecte patriotice, ca și când acest gen de poezie ar fi fost compromis prin supralicitare într-o epocă anterioară, atee. Poetul intenționa să dea antologiei o deschidere atemporală, temele lui fiind ale poeziei dintotdeauna, numai abordarea lor estetică îl particularizează.

Dacă *iubirea* poate marca și hotărî un *destin*, în asumarea ei înțeleaptă ar putea sta un viitor neproblematizat: ”De-aș avea din viață până le moarte, / Două reparații de făcut în destin, / Tot ce-am stricat iubind prea tare, ar fi una, / Cealaltă, tot ce-am iubit prea puțin” (*De-aș avea din viață până la moarte*).

Antologia: 100 - *Cele mai frumoase poezii* o credem reprezentativă pentru *ctitorirea unui nume de poet autentic*, la acest început de veac și de mileniu: *Răzvan Ducan*.

AUREL HANCU

Din nou publicistul Menuț Maximilian ne surprinde cu un volum excepțional publicat prin Editura Eikon din Cluj-Napoca. Pe cât de valoros este efortul autorului de a publica această carte, pe atât de valoroasă este și personalitatea care este prezentată în acest volum – profesorul canonic Cornel Pop, un specialist de mare clasă la nivel național și unic între maeștrii județului nostru. De aceea, pentru oricare dintre cititorii acestei cărți satisfacția e dublă. Pe de-o parte, îl admirăm pe autorul cărții pentru noua lui performanță, pentru hărnicia și talentul lui, pentru stilul său direct, sincer și convingător, pentru meritul de a fi scos pe piața informației o carte atât de valoroasă. Pe de altă parte, Menuț evidențiază performanțele unei personalități atât de bine cunoscute și complexe în lumea elevată a armoniilor corale, evidențiind și aspecte picante din viața acesteia. Pentru bistrițeni, marea performanță a lui Cornel Pop e Corala „Andrei Mureșanu”, prin intermediul căreia conjuțedenii noștri cunosc de peste 40 de ani farmecul și esența muzicii divine, a muzicii sacre, superb armonizată de maestrul Cornel Pop. Prin „armele” acestei corale – „cânturile.., muzica și poezia cu parfumul lor ceresc” și prin dirijorul ei, coriștii bistrițeni sunt binecunoscuți în mediile religioase, universitare și culturale ale județului și ale țării. Armonia muzicii liturgice corale este satisfacția cea mai relevantă a maestrului, dar la fel de pasionat este și atunci când dă expresivitate artistică lucrărilor unor mari compozitori români precum Tudor Jarda, căruia i-a închinat și o selectă reuniune corală cu participări interjudețene sau internaționale (2010, 30 mai, ediția a III-a – un cor din Mandelo - Italia, din Câmpulung, Șomcuta Mare, Bistrița și Năsăud). Mă număr printre cei care beneficiază de îndrumările dirijorale ale maestrului Cornel Pop, în Corul „Deisis” de la Năsăud, cor inițiat de preoții Dumitru Tomi și Leon Pop și menținut astăzi de pr. Lucian Greab. Părintele arhidiacon Cornel Pop rămâne simbolul perfecțiunii în activitatea corală din județ și din țară, demonstrând că numai munca te poate face performant. Este un privilegiu să-l cunoști ca instructor sau dirijor, ca om cu un caracter de admirat pentru că mereu etalează un suflet tânăr, este mai mult decât punctual, te domină prin profesionalismul său, prin observațiile sale ironice dar sincere și binefăcătoare. Prestigiul pe care și l-a câștigat a fost clădit prin muncă și pasiune interpretativă, printr-o exigență bine gestionată, prin felul de a ști să se facă util și eficient. Aflam cu interes, în clipele libere din timpul repetițiilor, ce performanțe a obținut cu formațiile corale de la Feldru, Zagra, Maieru, Nepos, Prislop, Leșu, dar mai ales de la

Năsăud unde a ocupat și funcția de director al Casei de Cultură, instituție ajunsă în timpul său fruntașă pe țară pentru că avea tot felul de formații artistice – teatru de maturi sau de păpuși, orchestră simfonică sau populară, ansamblu folcloric, cor de cameră etc. La Năsăud își cunoaște soția, o pasionată îndârjită pentru etnocultura județului, iar copiii lor îi urmează cu multă pasiune în aceeași branșă a muzicii și culturii. Mutat la Bistrița, își leagă viața de înființarea ansamblului „Cununa de pe Someș”, a Corului Sindicatelor, devenit din 1974 Corala „Andrei Mureșanu”, și cu care va începe seria premiilor I în cele mai mari festivaluri din țară, întrecându-i și pe bucureșteni. Maestrul găsea în Festivalul Național „Cântarea României” minunatul prilej de a valorifica geniul artistic al neamului românesc, regretând astăzi slabul interes al diriguitorilor „patrioți” în acest domeniu.

Cu orchestra profesionistă din Bistrița a câștigat trofee prețioase în Franța, URSS, Polonia, Grecia, Germania, Chișinău... A refuzat ofertele universitare pentru a se consacra muzicii corale religioase din ținutul nostru, fiind răsplătit cu rangul de arhidiacon, la propunerea protopopului de Năsăud, pr. Ioan Dâmbu. Numeroase sunt hramurile și locașurile de cult la care prezența maestrului dirijor cu coralele de Năsăud sau Bistrița era prezent. Presa județeană și cea națională elogiau firească prestația acestora, un corresponsent harnic și oportun fiind prof. Ștefan Pop. Stau mărturie și CD-urile cu cântări religioase ale formațiilor dirijate de maestrul Cornel Pop. Rămâne mereu tânăr, riguros, bine organizat, sever mai întâi cu el însuși și apoi cu ceilalți. De aceea, este admirat și respectat ca o strălucită emblemă a ținutului nostru someșean și nu numai. La așa o personalitate, așa o carte. Cinste cui a scris-o.

IOAN SENI

Metamorfozele lui Florian Copcea

Inspirându-se, poate, și din Metamorfozele lui Ovidiu, Florian Copcea, în volumul „Metamorfoze”, poezie, Editura Lumina, Drobeta Turnu Severin, 2010, continuă și diversifică explorarea ființei și a destinului omenești, condiția artistului, exilat sau păstrat dintr-o și într-o lume parțial ospitalieră. Deși metamorfozele sunt transformări, reprezintă stări contradictorii ale verbului ”a fi”, ele conțin și o dominantă inconfundabilă, aceea a entității în care se (re)găsesc, fiind ca o amprentă pe suprafața netedă a vremii.

Poeziile sunt metamorfoze ale poetului și așa ar trebui citite, în sensul re-facerii chipului spart, a timpului ciobit, a întregului sfărâmat.

Ceea ce m-a determinat să citesc volumul lui Florian Copcea a fost lista cu recomandări făcute de scriitorii: Valeriu Stancu („Florian Copcea mai crede în salvarea prin poezie”), Adrian Dinu Rachieru („Florian Copcea accede cu argumente solide la condiția de veritabil poet”), Ion Rotaru („Fl. Copcea este o revelație tulburătoare, cu totul originală”), Gh. Tomozei („poetul își rostește discursul cu un soi de sănătate a rostirii ce îl face credibil”), Mihai Cimpoi („Fl. Copcea rămâne poetul lumilor paralele, încântat de valorile reale și virtuale și, în special, de cele ale dragostei, care îi inspiră versuri memorabile”). Până aici, în afară de opinia lui Mihai Cimpoi, care pune degetul pe rană, adică pe dragoste, toate celelalte judecăți de valoare se potrivesc (și se și întâlnesc) la multe cărți, la mulți autori, vechi sau noi, la felurite lansări, pentru că sunt expresii elegante, de uz casnic, ajunse aproape lecții gata învățate, pe de rost, la intratul/ ieșitul în rând(uri) cu lumea.

După ce am citit „Metamorfoze”, ca să-i „prind” pe cei ce-au deschis puțin sacul, atât cât să se vadă ce-i înăuntru, ceea ce m-a făcut să cred în poezia lui Florian Copcea e susținerea sa pe o temelie livrescă, de esență și de rezistență, cu trimeri la scriitori, precum: Hölderlin („poetii stau cu capul descoperit în furtunile lui Dumnezeu”), Solomon („cel care a cântat în mai multe/ limbi iubirea și poezia deopotrivă”), Borges („degeaba ochii lui Borges pândesc dintre statui”), R. M. Rilke („Numele tău, neliniște, poate fi Rainer Maria Rilke”), Shakespeare („Închipuie-ți că poezia înfloreste în toate lucrurile/ inutile, iar Shakespeare lipsește o clipă din cetate”), Apollinaire („poezia ne dă puterea să nu urâm, ah, poezia este negul/ de supt țâța doamnei în negru, domnule, e cazul/ să-l invocî pe Apollinaire”), Hemingway („citindu-l pe Hemingway cu ochii de plâns sârăciți”), N. Stănescu („iar tu, iubito, isprăveai neliniștea pădurii/ din care pândeau ca o leoaică moartea, cea care l-a salvat/ pe Nichita de ciroză”).

În schimb, ceea ce m-a convins să scriu despre această carte a fost faptul că m-am regăsit în dialogul propus și condus de poet, că nu m-am văzut lăsată de-o parte, că am avut și eu șansa de a răspunde, la întrebări „cu gât de lebădă”, cum le numește Copcea. Când, cine, ce? mi-au fost adresate și mie, și ție, și lui, și ei... Într-un joc interactiv, poetul nu ocolește oameni, idei, răspunsuri, tăceri, iar metamorfozele, transferate, devin și ale noastre, pe o perioadă ne-determinată, ca o garanție a adevărului că poezia a început și trece, ca un curent continuu, prin exilul fiecăruia.

Cele 43 de poeme sunt numerotate cu cifre romane (de la I la LXIII), nu au alt titlu și reprezintă câte un discurs poetic, bine adunat, persuasiv, avându-l în centru atenției pe un „eu” tulburat, preocupat de soarta poetului, a poeziei. Veți spune: „Cum? A ajuns poetul să-și poarte singur de grijă? Unde îi sunt susținătorii?” Da, poetul (se) comunică în cunoștință de cauză, lucid, conștient de slăbiciune, dar și de putere: „Nu vă uitați la mine, temeți-vă de tăcerea mea!” Condiția omului de condei, de taste (pentru că ne-am prea (dez)obișnuit să spunem „de geniu”) e privită, la Copcea, în relație cu poemul, personificat și el, cu un destin uman, cu vârste, cu

împliniri, cu dureri: „și cum toate se sfârșesc undeva, eu mă voi sfârși la/ capătul acestui poem care imită timpul și te / învață ieșirea din labirint”.

Poeziile lui Florian Copcea asigură și constituie, ca la Galileo Galilei, apărarea poetului, pledoarie pentru imaginea desprinsă din etern și întoarsă în umbră.

Stilul din „Metamorfoze” este unul discursiv, natural, cu ecou de Agora; versul se oprește dintr-o întâmplare a paginii, a esteticii albului de hârtie. Așa rezultă o exprimare liberă, condusă doar de rigori ale ideilor, ale imaginilor ne-sfârșite, ale hohotului de cuvinte nestăvilite. Forma poeziei este de proză, dar nu îndrăznesc să numesc aceste „Metamorfoze” poeme în proză, pentru că ele nu depind de formă, balanța înclină spre poezie densă și greutatea metaforei ar face ca barca să se răstoarne. Strofele nu sunt decât stupi de diferite dimensiuni, în care încap hârnicia albinelor, noblețea reginei și dulceața mierii, din cuvinte, desigur.

La sfârșitul „Metamorfoze-lor”, trăind, la rândul-mi, o transformare, prin lectură, aflu, încă o dată, că poezii rămân copii, chiar dacă, atunci când sunt copii, vor să fie poezi: „Cărțile aduc orbirea, în special cele sfinte, cele cu/ filele mănjite de ochii noștri verzi, căprui,/ albaștri, negri”. Și aranjarea culorilor nu este, deloc, întâmplătoare. În cuvinte, Florian Copcea ascunde câte un personaj, cu care pornește în cunoașterea lumii: vânătorul, visătorul, zeul, rătăcitorul sunt „alter ego” pentru un spirit ce nu „cunoaște margini”: „Despre cuvintele cărților ce ar mai/ fi trebuit spus? // Călătorule, poți crede că ele au fost și înainte/ nevăzute păsări...”

Florian Copcea, prin volumul „Metamorfoze”, reușește să contureze, din trei coordonate, ca o treime – iubire, literatură și transformare - o altă imagine a poeziei. „Dar să nu credeți că/ poezia vindecă în întregime doar plânsul poetului”. Poezia, adică „acest/ poem lăsat în cuibul de afară.”

ELENA M. CÎMPAN

MIRACOLUL BINE TEMPERAT

Povești și povestiri pentru copii ne transmite Daniela Ghigeanu în cartea sa „**Tolba Fermecată**” sau „**The Ensorcelled Satchel**” (în limba engleză), carte apărută la Editura „**Contrafort**” – Craiova, 2009, aceste scrieri fiind sub semnul iubirii așa cum susține Gheorghe Dăncilă în prefața la carte. Iubirea pentru copii, o iubire necesară în vremuri de cădere, o iubire explicită pentru autoarea cărții. Motivul este unul spiritual, nobil și copii au nevoie de modele, de încurajare și de exersarea valorilor spirituale la nivelul lor de înțelegere, aparent limitat de vârstă, dar nelimitat de candoare și prospețime. Autoarea însă pune accentul pe modestie în cuvântul său de început și trimite mintea copiilor spre munca albinei, smerită și plină de rod, uneori uitată de noi toți, dar harnică ... „*Oftează albina, trecând din floare în floare... S-a ostenit ziua întreagă cântând prin poiană, adunând picuri de soare ...*”

Povestirile au o anumită poezie, pentru că asta așteaptă cititorul cel mic, au o anumită limpezime și curgere firească, precum zborul albinei, iar scopul este de a

obișnui cu pacea necesară, cu smerenia, cu iubirea, elemente esențiale pentru viață ca viață.

Daniela începe călătoria invitând copiii în **Orașul de Aur**, propune prietenie, remarcă simfonia albă a ninsorii, sau redă povestea unui pui de vulpe, ori povestea discretă a motanului vârgat și a prințesei simeze, ori a prințesei din bordei, o tânără atinsă de miracol și împlinind visele fetelor când ele visează la castele, la prinț, la sărbătoarea destinului, așa cum stă bine într-o povestire spusă liniștit și curat copiilor de o povestitoare invizibilă, dar protectoare și grijulie. Povestitoarea este acolo, în spatele draperiei de cuvinte și glasul ei aduce bucuria unei întâmplări cu final fericit.

Daniela Ghigeanu începe locul adevăratei povestiri: Orașul de Aur, acel oraș în care am vrea să trăim, unde oameni și îngeri realizează minunea. Autoarea provoacă minunea pentru că într-o poveste totul este posibil și pentru că **idealul** este realizabil când intervine **Împăratul Luminilor**. Simbolurile, mișcarea de ansamblu a personajelor perfecte vin din lumea credinței, a valorilor creștine, din păcate autoarea apelează mai mult la tradiție și nu la scrierea biblică propriu-zisă, scriere care i-ar fi oferit mai multe posibilități de a duce firul povestirii spre un loc cu adevărat luminos. Dar povestea deși destinată copiilor, trimite, în felul ei simplu, dar nu simplist, la opera Sfântului Augustin despre „**Cetatea lui Dumnezeu**”. În mod evident autoarea mizează pe valorile creștine tradiționale, pentru a învăli ființa celor mici într-o aură miraculoasă. „*Îngerii se și apucară de treabă, cu zelul care îi caracterizează. Locul construcției era deja stabilit. Ținutul în care avea să fie ridicat marele oraș se numea **Pacifida**, pe locul unde se găsește astăzi continentul european. Era acolo o țară minunată, prosperă, cu oameni blonzi, înalți și inteligenți, cu o curiozitate vie, înclinați spre cercetare și artă. Țara era guvernată de oameni alături de îngeri*”.

Autoarea dorește o vindecare morală a lumii noastre afectată de păcat, insistă pe idei înalte ca prietenia, modestia, relații normale și liniștite între oameni, pe armonia și înțelegerea personajelor propuse a da viață povestirilor, pe o muzicalitate internă a textului și a scrierii, ca temă, pe lumea vietăților care nu cuvântă dar care au atâtea de a ne transmite prin sinceritate, onestitate, punctualitate, sacrificiu, răbdare ...

Vulpișor reușește să evadeze dintr-o stare de pericol și se salvează prin energia naivității sale, prin întâmplare fericită ivită celor care acționează.

Fata din bordei ajunge la palat, e un drum a **visului** realizat, a celei care știe să aștepte ca Dumnezeu să lucreze în viața ei, e lumea compasiunii, a empatiei care dă rezultate pentru cei care rămân smeriți, păstrându-și frumusețea interioară.

Povestirea de final e una a biruinței binelui asupra răului: „*Jată că bunul Dumnezeu răsplătește cu prisosință bunătatea, modestia și nevoița omului. Nicio rugăciune nu rămâne fără răspuns și nicio faptă bună nerăsplătită!*” Într-o lume contemporană în care copiii sunt agresați, autoarea aduce în contrapondere, ca rezolvare a problemelor copilăriei, uneori nevăzute, bunătatea... „*Simfonia albă trăiește în fiecare fir de iarbă, în albul pietrei de râu, în scoarța stejarului, în Poarta Sărutului, în pântecul mamei, acolo unde se zămislește o nouă ființă.*”

Ea a reușit să învingă răul și ne veghează cu înțelepciune pașii.” (**Simfonia albă**).

Fiecare text din carte are și o variantă în limba engleză, povestea are deschidere spre alte inimi și obișnuiește micul cititor - și nu numai, cu abilitatea de a comunica spre alte spații culturale, spre alte lumi, Orașul de Aur este acolo, așteaptă, sub semnul iubirii ...

Daniela Ghigeanu îi vrăjește pe copii cu muzica discretă a miracolului bine temperat ...

CONSTANTIN STANCU

“M-am născut pe Google”

poetica transmodernistă a lui Ionuț Caragea

Ionuț Caragea ia un start întârziat, printându-și versurile sale pentru o editură din țara natală. Prin volumul *M-am născut pe Google* (Editura Ștef, Iași, 2007), vrea să-i concureze din Canada – țara autoexilării sale timpurii – pe poeții rivali din România, pentru că s-a conectat on line cu publicul său.

Ținut la distanța unor ferestre închise, din stradă i se adresează iubitei căreia îi scrie dedicația acestei cărți. Toate declarațiile lirice ale eului poetic sună concis, convingător, așteptând replicile ei ca de pe messenger: “*Îți aruncam cu bulgări în geam/ poate cândva vei răspunde/ să ne iubim cum se cade online/ măcar două secunde*” (“*Iubiri off-line*”). Pentru I. Caragea, “*Moartea*” are “*tocuri înalte*”, dar și “*Dragostea merge pe vârfuri/ prin vise*”, de multe ori virtual către iubitorii de poezie, “*Ca nu cumva să-mi trezească/ Musafirii*” (“*Pe vârfuri*”). Nu vrea s-audă de postmodernismul lui Theodor Codrescu, “*Manifestul Klu*”, douămiism etc. Din ce cauză? Datorită asimilării lor prin lecturi din lirica românească sau mondială contemporană.

Acest poet român din Canada este adeptul depășirii impasului artistic actual, lăsându-și scriitura să evolueze fără înregimentare artistică, liber, în neștire, spre o prefigurare a proiectului literar transmodern. Inventează imagini derutant de sinestezice, dinamice, pline de originalitate, deși regăsește propriile perfecțiuni estetice deseori cu ajutorul intertextualității sau al raportării la modelele literare (Alecsandri, Eminescu, poeții simbolști, Radu Gyr, Tudor Arghezi, Barbu Fundoianu, Gellu Naum, Radu Stanca, Ion Caraion, Nichita Stănescu). Ne dă câteodată impresia falsă că el vrea să reia unele teme tradiționaliste, în stilul lui Coșbuc sau al lui Macedonski: “*omul e un câine ce-l asmut hinghierii*”; “*port în mine boala ca pe o mângâiere*”; “*într-o cărțutie cu coperte groase,/ inima îmi bate în coșciug de oase*” (“*Boala*”). Avangardismul moderat al lui B. Fundoianu reiese intertextual : “*când mă trezesc încă mai simt lovituri de*

copită/ aş prefera ca iubirea mea să fie o vită/ să pască mere să o mulg şi să geamă” (*”În raiul acesta paşte o vacă”*). În schimb, poemul ”Vorbe” va aminti în mod deliberat sau nu, doar prin tonul revoltei, despre Baladele lui Radu Gyr: ”Zvârle pietre departe cu ură,/ arma crimeilor este în gură ;/ trupul amnar şi sângele iască,/ pe toţi duşmanii să îi lovească// Vorbele, pietre ponce din lacrimi,/ curăţă mâini asprite de patimi”. Pentru transmodernistul Ionuţ Caragea orice repere din literatura modernă sau postmodernă, ba chiar entităţile cunoscute i se adresează ca nişte clişee mentale poetului. Ca dovadă, iubita-l vizitează imaginar ca hologramă (*”Virtual”*), iar ipostazele *”Picăturii (Amintiri despre mine)”* sau ale *”Delirului cu tremurături poetice”* învăluie orizontul receptorilor precum aversa meteoriţilor, rar vizibilă pe Terra: ”lumea este departe/ zidită în memoria unui gând abstract”. Un obiectiv esenţial este cel al educării cititorilor, din experienţele reale, accentuând poezia protestatară.

Singularul discurs al ”naşterii pe Google” apare, ca fiind brand-ul, mai bine zis cazierul recent, făcut unui damnat al versului. Vina majoră ar fi prima livrare a sinelui auctorial al lui I. Caragea în visteria bibliofilă a publicului cititor abia în 2006, când îi apare volumul său de debut *”Delirium Tremens”*, pentru ca recidiva sa ca poet să survină în 2007 cu *M-am născut pe Google*. Prefaţând volumul, Dumitru Scorţaru scrie despre el: ”Deşi scrie versuri încă din copilărie, nu a publicat poezii decât după plecarea sa în Canada şi, până acum un an, numai pe internet. [...] Are propria concepţie despre poezie, scrisul său nefiind tributari nici unui curent consacrat. Poemele sale au forţa tineretii, a lipsei de şabloane şi a curajului unui nou început.” Maniera în care Ionuţ Caragea alcătuieşte febrile texte sale nu este deloc diletantism poetic, deşi poetul are numai treizeci şi doi de ani. Fragmentarea ideilor sale e determinată de procedeul exprimării contrapunctive a reţinerilor din subconştient. Morbidul, abjectul existenţial nu oripilează în expresiile mai dure, fiind redată printr-o camuflare stilizantă – ca la Arghezi ; sau prin metaforele surprinzătoare, ale angoasei şi sarcasmului, pe direcţia fantastă a lui Gellu Naum, Geo Dumitrescu şi Ion Caraion.

De altfel schimbarea tehnicilor prozodice, la fiecare text, este semnul consumării rapide a etapelor de creaţie la Ionuţ Caragea. Un îndubitabil farmec al tropilor, un lexic extras din abisale recunoaşteri ale vârstelor limbii poetice universale, un titanic efort de scurt-circuitare a receptivităţii actuale, fie în linii tradiţionale, fie sub auspiciile avangardei continue şi juvenile. Prezentarea critică a acestui volum, *M-am născut pe Google*, din 2007, îi aparţine unui alt canadian de origine română, George Filip : ”Cunoscut drept poetul născut pe Google, Ionuţ Caragea, de altfel un împătimit cititor şi scriitor de ficţiune, ne dezvăluie că între el şi Dumnezeu s-a creat un link prin care se hrăneşte, prin care downloadează poezie. Era internetului îl marchează profund pe autor, însă versurile sale puternice vin din viaţa lui, din viaţa noastră, distanţându-se de simpla maculatură ce inundă astăzi literatura. [...] Şi chiar dacă serverul va pica, Ionuţ Caragea va rămâne poet, evocând ca şi în ”Poemul pixului” relaţia intimă între suflet şi hârtie”. La început, ca să parafrazăm primul pasaj biblic, terenul apariţiei vieţii, creaţia a fost pe net (adică ex nihilo) ; un

turn Babel de aer străpuns printre buturile desktopului de către atacantul rugbist Ionuţ Caragea, fost campion naţional de juniori cu echipa ”Farul” Constanţa. Din limba maternă, balonul oval sau zeppelinul poetic al lui Caragea zboară şi-n engleza americană sau în franceză – pentru că el trăieşte la Montréal, iar dorul îl duce mereu înapoi, în locurile copilăriei, ale primei tineretii: ”versul cu rimă sau alb, ce mai contează române,/ tot ce-i scris cu trăire, tot poezie rămâne”; ”scrie cu lacrimi şi sânge şi vei compune mereu/ viaţa din simple cuvinte, cum le-a lăsat Dumnezeu” (*”Vrei să găseşti poezia?”*).

Discursul literar transmodern se distinge în primul rând recunoscând lipsa metodelor şi convenţiilor precise la Ionuţ Caragea; descărcarea minimalistă a sentimentelor generează articularea ideilor, iar voinţa de-a fi socotit drept ultim poet valoros la începutul erei internetului se îmbină oximoronic cu ”Download” sau cu ”Dicţionarul suferinţelor” ; lipsa părinţilor pe noul lui tărâm artistic nu devine plâns, ci expectorare fizică în versuri a părţilor din sufletul macerat de durerea despărţirii, transpus textual în ”Bate vântul, mi-e frig şi tuşesc” – ”nu voi uita mama întindea rufe pe sârmă/ au rămas doar cârligele familia mea/ şi-au luat cu toţii hainele au plecat/ fără să lase nici măcar un petec [...] nu voi uita tata croitor lua măsurii/ îmi spunea unele haine sunt mai trainice decât omul/ îl rugam să facă buzunare pentru turtă dulce [...] nu voi uita mama întindea rufe pe sârmă/ ne spăla de păcate am rămas singur/ anii trec cârligele se-adună”.

Regizarea unei spovedanii feminine apare atunci când I. Caragea simulează vorbele abandonatelor străzii – din vina societăţii occidentale: ”atâţia bărbaţi şi-au aprins ţigările/ singura mea avuţie scrumiera în care/ strângeam chiştocuri aruncate pe stradă/ de fiecare dată fluturi striviţi diafragm/ nu-mi trecea nimic prin cap decât un gând fugar/ ca un tren fără oprire toţi mă iubeau în gară/ un sărut şi fluturam din batistă// atâţia bărbaţi m-au scuipat/ m-au înjurat mi-au arătat degetul/ cu toate că le-am adus pentru o clipă fericirea/ eu nu am voie să trăiesc trebuie să rămân o zdreanţă/ în bătaia vântului în bătaia de joc/ a tuturor oamenilor serioşi ce s-au născut/ de bunăvoie în propria casă// atâţia bărbaţi mi-au arestat mângâierile/ mi-au aplicat o corecţie severă/ în conformitate cu legea lor marţială [...] am piele de noapte/ atâţia bărbaţi trăgeau să mă jupoaică/ până se va face ziuă şi apoi să mă întrebe/ dacă sunt singură la părinţi dacă am unde locui” (*”M-am născut pe stradă”*). Observăm că abia la sfârşit, în aceste ultime versuri, deodată textul pare că îşi abandonează eul poetic real, care părea autobiografic. Capătă brusc un loc pe scenă nebănuitul la început eu feminin fictiv ; acest rol al emittentului fictiv era din start atribuit unei prostituate, care parcă s-ar confesa unui reporter sau unui asistent social. Rolul autorului nu-i simplu, pentru că nu vindecă, ci amplifică infinit estetic durerea tinerei pierdute, spre deosebire de psihanaliza care necesită un transfer de identitate.

Altă traumatizantă vieţuire în stradă transpare din ”Poemul muştei”, care apropie minimalist şi mandalic chipul distrus al femeii foarte maculate social de insignifianta insectă a mizeriei animale. Intertextual, mesajul şi virulenţa limbajului din acest poem vin de la ”Scrisorile” a patra şi a cincea eminesciene, fiindcă se demască murdăria celor mai ascunse pete ale lumii, prostituţia şi proxenetismul : ”[...] perechea asta de

chiloți pe care o coși doar tu/ după ce alții au reușit s-o găurească/ cu gândurile lor perverse/ de sfredelit visuri și speranțe/ fără să bănuiască/ cât de mixer sunt pulpele tale/ eu le-aș spune sinapse/ perechea asta de chiloți pe care o ascunzi doar tu/ în timp ce toți ceilalți vor să se mândrească (mânjească)/ cu ea și pe dos și pe față/ până se va rupe de tot și se va face zdrențe/ în final toți vor zice ce ești – o zdreanță/ și vor rămâne franjuri și-apoi un petec/ o iluzie/ doar un fum va rămâne/ acolo unde toți vor să cârpească/ sentimente// perechea asta de chiloți pe care o speli doar tu/ în timp ce muștele din jurul tău se întrebă/ de ce s-au născut într-o lume așa de rahat/ și tu ești așa de pură/ așa de poezie”.

Confundarea voită a regulilor comunicării determină, paradoxal, trecerea de la ironic și parodic la gravitate – cum să i te adresezi ”muștei” societății numind-o în final ”așa de pură”, ”așa de poezie” ?! Pentru că șarjarea de tip avangardist se transformă, prin mixerul transmodernismului în metaforă vie á la Paul Ricoeur. Iar adevărul crud... în protest, manifest liric, prin care viața tinerilor născocește literatura continuu !

DRAGOȘ VIȘAN

UN ALT FEL DE POEZIE

Poezia de azi poate fi împărțită în două mari direcții sau tendințe. Un spațiu vast îl ocupă tinerii care scriu poezie de orice fel și care bat la porțile afirmării. Un domeniu însemnat îl reprezintă poezii consacrați, cu vocație recunoscută, monștrii sacri, care scriu poezie din datorie, din dorința de a-și definitiva opera. Între primul și al doilea teritoriu, drumurile se diversifică nesperat de mult.

Poezia pe care o scrie Dorel Cosma nu se scrie în fiecare zi. Este o respirație ce are trebuință de timp, de acumulări, de multă înțelegere și înțelepciune, adresate stării de a fi. De aceea, probabil, abordarea atât de târzie a genului liric nu este întâmplătoare. Gloria poeziei lui Dorel Cosma e cu atât mai meritată, cu cât timpul poetului e ajuns la superlativ, exprimarea poetică nu are ezitare, ea se înalță în toată splendoarea ei, cu deplină maturitate artistică.

Într-un registru diferit și respectând un cu totul alt orizont de așteptare, ceea ce scrie Dorel Cosma seamănă cu poezia angajată, responsabilă, cu lirica socială, de profundă vibrație, practică de Tudor Arghezi. Principalul obiectiv al acestui tip de poezie este de-a trezi/ făuri în celălalt dorința de bine, de dreptate, de împlinire. Nu este o poezie a confortului personal, suficientă sieși, pornită doar din trăiri, sentimente. Poemele scrise de Dorel Cosma au o componentă etică, mai mult decât una estetică. Poetul află și cântă durerea celor mulți, triști, îndurerați: „Ce vrei, să învingi?! Lasă-te păcălit de

căldura speranței” (*Soluție*); „A fost vreodată viața/ un cort atât de mortal?! Au sărit vreodată piticii,/ cu atâta ușurință,/ până la tâmpile?” (*Alegeri*), lăsându-și puțin răgaz pentru propriile frământări: „Mă regăsesc./ Sunt proprietarul meu universal” (*Sunt proprietarul universal*), „Mă tem/ de rotundul pământ/ ce nu-mi poate îngropa temerile” (*Mă tem*).

Poezia însăși este pentru Poet rolul cel mare, de esență provocatoare și providențială: „Primește cu Împrumut/ bunurile și talentele/ se dau înapoi” (*Se naște ceva*). Nota dominantă a poeziilor este una reflexivă, ce ține de-o anumite filosofie a vieții. Meditativ, Poetul găsește în stimuli exteriori, ecouri ale sufletului vesel, trist, singur, îndrăgostit, și urmărește, printr-o astfel de poezie, ajunsă la desăvârșire de expresie, o soluție pentru binele lumii, nu pentru un bine individual, egoist. Imaginea din poezia „Neliniște” e purtătoare de speranță, tristețea poetului e menită a salva răul din jur: „Zidurile îmbătrânite/ nu pot acoperi/ singurătatea/ și totuși exist.” Dialogul Poetului cu sine este o probă de sinceritate: „Crezi c-ai ajuns/ dar drumul se afundă./ Noroiul ajunge la gură./ picături de sudoare/ stropesc tălpile obosite./ Ore de nesomn,/ vieți./ priviri ostenite/ continuă ancorate/ speranța lumini” (*Tălpi obosite*).

Universul poetic al lui Dorel Cosma e guvernat de alte legi: timpul vorbește, amintirile au foșnet, rădăcinile se rup, copacii sunt rezistenți, venele au bulevard, vocea e însărcinată de sirene, măști goale umplu noaptea. Uneori, Poetul e urmărit de o retorică shakespeariană: „Uitată-i oare noaptea-n care/ strivită între brațe/ doreai aceeași clipă a/ nemuririi împlinite/ și cu o privire întinsă/ slujeai al erosului timp?! Acum plângi?! (...) Te vrei sfioasă, neprihănită/ dar nu e oare totul/ în zadar?” (*Dar arzi*)

Poemul „Rânduri” are trăsături de artă poetică, prin trimitere la biografie, la felul de-a scrie, la rigoarea timpului, la credința într-un element stabil: „Anii curg agale/ fără adnotări importante./ Doar pământul/ în rotirea lui lentă/ marchează timpul cu gândul/ dintre somn și amintire./ dintre paginile mele în alb/ cu puține rânduri scrise/ cântările sub tăcerea eternă”. Unele versuri de final creează imagine de poem deschis: „Nu suntem singuri” (*Caută*), „simplu – ești doar un om” (*Adevărul cotidian*), „Râzi/ și râzând hohotești de plâns” (*Agonia*). Secretul unor cuvinte, doar de Poet știut, schimbă, aparent facil, sensul interpretării. De exemplu, în „Este viața de zi cu zi/ cotidiană și absentă” (*Repetiție*), acest „absentă” e mai important decât orice altă prezență, pentru că el anulează, conștient, banalul zilei, banalitatea artei.

Poezia lui Dorel Cosma e conceptuală, ajunsă la un nivel de maximă reducere a unităților lexicale, a cuvintelor în plus, a oricărei broderii aglomerate. Noțiuni scurte, simple, se-nlănțuie într-un destin poetic care, deși descoperit târziu, are toate șansele să se împlinească.

ELENA M. CÎMPAN

Poezia cotidianului implacabil filtrat prin raza de lună

Speranțe sub ghilotină (*Des espoirs sous la guillotine*), autor Maria Mândreanu-Oltean, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca 2009 - este cel de al 12-lea volum pe care autoarea, membru al Uniunii Scriitorilor din România, îl așează în raftul bibliotecilor și cel al librăriilor.

Volumul de poeme prezentat într-o grafică și îngrijire editorială de duminică, în ediție bilingvă, face încă un pas sigur pe drumul literar al Mariei Mândreanu-Oltean, o cale aș zice eu „lactee”, cu jerbe de lumini astrale, de bun augur, împodobindu-i opera. Da, se poate vorbi deja despre un autor și operă literară, atunci când vine vorba despre fișa de autor care îi poartă semnătura.

Pornind cu o carte de poezie pentru copii, Maria a trecut prin poezie la proză, pentru ca, prin volumul de față să revină la marea sa dragoste Poezia.

Maria scrie în vers clar, șlefuit ca un cristal, ferindu-se din instinct de balastul cuvintelor. Caută lamura ideii prin întreg, folosind sintagme ce ating perfecțiunea prin imagini aproape vizuale, prin acel „cântec”, fără dimen-siune, care face dintr-un om care scrie, Poet.

Poemele din volumul *Speranțe sub ghilotină* sunt eșantioane de talent nativ care, ca o hârtie de turnesol, vin să ne arate destinul lumii în care ne zbrobim speranțele și amintirile.

Tumulul cotidian este ridicat exponențial la virtuți poetice clare, devine poem și încântă prin cantabilitate urechea, prin autocuprindere inima, iar prin tehnica poetică care îi aparține autoarei, cotidianul dur și vicios este reconvertit în Artă.

Poemele Mariei sunt adevărate manifeste pentru Mai Binele Planetei. Sunt un strigăt în târgul deșertăciunilor în care banii, armele și puterea fac jocurile.

Autoarea se luptă cu propriile-i arme, cuvintele, cu mai marii lumii, dar și cu insignifiantele detalii ale întregului planetar care, din răutate, prostie și lăcomie ar putea duce la dezastrul total. „Cu o metaforă deschid universal”, spune Maria în unul din poeme, și eu cred că da, metafora este cheia care, pe lângă simțul de observație excelent al detaliilor din lumea exterioară, face să trăiască poemele din cartea mai sus amintită, cu o intensitate teribilă. Autoarea pare să se autoflageleze în multe dintre sintagme, dă tribut de durere umană pentru a descoperi, la urma urmei, leacul atot vindecător înaintea dezastrelor. Maria e un poet care-și trăiește poezia, nu vine cu citate, nici un surogate care ar da „bine”, într-un context sau altul.

„Acasă stau de vorbă, Cu bucuria, cu nefericirea...”, iată o altă stare, la prima lectură atribuind-o poeziei strict feminine, ușor duioasă, fără frondă în fața nedreptății, dar care, în contextul întregului care este cartea, desăvârșește jocul de puzzle al imaginilor, ideilor care fac conexiunea dintre autorul și turnul său de fildeș,-un gânditor, un alt detaliu din întregul care e, ar putea fi societatea cu bunele și relele sale. Uneori de-o duritate ce ține de stilul

poetilor-bărbați, Maria se revoltă, țâșnește prin cuvintele spuse pe șleau. Nu se ferește să recunoască durerea, încercările, bucuria și fericirea deplină când este cazul.

„De zece zile poezia m-a părăsit” este o altă mostră de etalare poetică a stării lăuntrice, nu de teamă pentru ceva ce ar putea să îi fie luat, ci de îndârjire într-o viitoare așteptare. Așteptarea poetului! Una mai grea decât moartea. Poetul și fila albă pe care literere cad ca păsările pline de alice în aripi.. Acesta este Maria Mândreanu Oltean - un poet modern am putea spune, dar pentru care se deschid mult mai multe drumuri literare.

Maria scrie și o proză fascinantă, iar poezia, care este și cred eu, va rămâne Regina inimii sale de poet, poemul, simt că se va deveni ca o sabie scumpă de Toledo. Incisiv uneori, dar cu felxibilități ale limbajului poetic proaspte și potrivite în întreg.

„Mă așteaptă poezia cu portiera deschisă” - este începutul unui alt poem, pentru care Maria îmbracă haina cea mai bună a poetului, oficiază într-un templu din cuvinte nu din vorbe care nu ar avea consistență.

Tot ce scrie Maria are un sâmbure viabil în alcătuire, nimic forțat, nimic atins de vulgaritate - doar șoapte lirice alăturate ca într-o cununie a formei literare în ceea ce, pentru că nu aveam ale denumiri al îndemână, le spunem : poem, poezie.

Trupul din carne, oase și sânge, trupul biologic al femeii Maria Mândreanu Olteanu e metamorfozat poetic printr-o incandescentă pe care o resimt numai creatorii. Poemele curg prin șira spinării poetei, arborii se transformă în mușchii

picioarelor ... și așa mai departe,-biologicul este ridicat în vârful peniței poemului, un poem care învinge timpul.

Urbanul este un alt aliat al poetei în desăvârșirea textelor literare. Străzile, scările... Orașul din poemele Mariei „miroase a poezie”.

Adesea copleșită de marasmul care îi acaparează atenția cu problemele zilnice, Maria spune într-un vers de-a dreptul sfâșaietor prin durerea neputinței de-a interveni fizic în anihilarea răului din lume: „Am ajuns să nu mai sperăm, Să lăsăm timpul, Să ne strivească, ca un tăvălug.” Este doar o clipa de renunțare la bătălia pe care autoarea o dă mai întâi și mai întâi cu sine însăși, pentru că, apoi, ridică capul, privește cerul și scrie : „Poezia este rodul iubirii dintre Două stele!!” Am zis! E ca un enunț, ca o descătușare și semn de ridicare a omului la pretențiile Demiurgului.

Versul care încheie placheta de față sună așa: „Cu trupuri albite, Stau răstigniți în așteptare”. E o imagine a bătrâneții însingurate ca un Christ pe crucea golgotică. E un alt fel de abordare a poeziei la care Maria Mândreanu-Oltean apelează, și care ne arată fragilitatea în care persistăm ca omeni, dar și treierii vremii prin trupurile noastre. Poate tocmai durerea din acest poem este un semn de renaștere prin poezie, prin artă - adică prin Răstignirea noastră colectivă, apoi a fiecăruia dintre noi.

Autoarea trage semnale de alarmă generală, o face cu patimă uneori, cu delicateța alteori, dar de fiecare dată cu har indiscutabil.

MELANIA CUC

Asterisc

Încercări de străpungere a tăcerii gândului (I)

Zilele trecute un telefon îngrijorător despre pornirile rebele ale unor nepoți adolescenți, foști copii model, m-a făcut să privesc o vreme situația din perspectiva mai generală a relațiilor dintre generații, tot mai dificilă în actualitate, să reflectez la soluții, cu tentația – doar de câteva secunde – de a face un drum până acolo spre a vorbi cu ei. La capătul acestei străfulgerări de intenție, am revenit din zona gândurilor și a activismului, la concreta și particulara mea stare și am râs de mine. Nicio șansă.

Asemenea zguduirii ale gândului sunt tot mai rare și, mai ales, de scurtă durată. Le uit sau poate mai exact se depărtează de mine și asta nu din pricina altor gânduri preocupante, ci pentru că intră și ele în procesul tot mai accentuat de instalare al liniștii și nelucrării, un soi de anchiloză generalizată. Câteodată îmi mai aduc aminte de febrilitatea cu care mă așezam în fiecare dimineață la calculator pentru o porție de rătăcire prin memorie, de ardoarea cu care căutam expresia adevărată și percutantă a lumii pierdute în timp din nevoia împărtășirii, fiindcă niciodată nu lipsea privirea cititorului, a destinatarului, oricine va fi fiind acesta. Să fie oare pierderea ochiului cititorului sursa paraliziei? E posibil, fiindcă declinul portalului „Intersecții”, debușeuul meu ca publicist, a avut rolul lui. Însă nu exclud nici ipoteza ca acesta să fi fost doar un accelerator al unui proces în curs. La urma-urmei, trebuie să recunosc tiparul unei vechi slăbiciuni, înscrisă în ființa mea de la început: fervoarea debutului urmată matematic de stingerea ei. Nu atârnau oare începuturi de sfârșit de toate cielele disponibile, de toate clanțele, în casa bunicii de pe Târnave la vremea prelucrării cânepii? Nu arăta strădanie caligrafia mea în primele pagini ale unui caiet nou, în vreme ce ultimele vedeau dezinteresul, graba lehamățită de a-l încheia? Și nu mi-a rămas oare în memorie referatul meu din studenție despre poezia lui D.Anghel? L-am început stăpânită de o tensiune căreia, cu o oarecare jenă pentru modestia situației, nu-i pot spune altfel decât creatoare: mi se ascuțise privirea de cititor spre un „dincolo” vibrând al paginii pe care-l urmăream cu surescitare. Aveam, sunt sigură, obrajii îmbujorați, căci îi simțeam arzând și pândeam propriile mele cuvinte ce înființau vibrația nedeslușită și chemătoare. Apoi această stare s-a retras, a dispărut, și n-am avut nici tenacitatea, nici puterea de a o constrânge să revină. Oricâtă discrepanță există între modestul meu referat despre D.Anghel și marile creații epice ale lui Rebreanu, deseori m-am gândit cu admirație la teribilul efort de voință și tenacitate al marelui scriitor care și-a obligat energia creatoare să se manifeste. Cred că nicio mărturie despre procesul creator nu m-a emoționat mai mult decât cea despre nopțile lungi, peste măsură de obositoare tocmai fiindcă la capătul lor pagina albă rămânea intactă sau cu două-trei fraze tăiate. Și totuși, seara următoare, se așeza la masa de scris din nou!

Anchiloză generalizată pe care o resimt cu detașare și chiar cu un vag sentiment de ușurare – căci rezist greu, din ce în ce mai greu, la emoții puternice – nu e doar rezultat al vârstei, sau al ei în măsura în care asta înseamnă împlinire, desăvârșire, fie ea și în sens negativ.

Nevoia de împărtășire despre care aminteam are în ea ceva extrem de fragil, un soi de conștiință încărcată a unei componente vanitoase. Probabil de aceea absența ecoului e atât de descurajantă. Și la o a doua lectură eu însămi găsesc rătăcirile mele prin memorie fade, pagini moarte. Viața lor a durat doar scurtul răstimp al așternerii lor pe pagina virtuală a monitorului meu. Un răstimp, ce-i drept, cu totul extraordinar, fiindcă prezentul nu dispărea, așa se și explică referirile de jurnal ale paginilor mele. Devenea însă un soi de cadru magic, un fel de trepid al Pythiei și actul în sine al rememorării o miraculoasă țesere.

Vorba poetului, „de-o fi una, de-o fi alta”, tăcerea gândului e realitatea mea cotidiană și o contemplant cu aceeași detașare ca pe toate celelalte metehne ale vârstei.

Când și când, mă mai gândesc la ceața în care a intrat Liviu Petrescu în ultimii – destui de mulți – ani ai săi.

Stagiul în SUA a marcat începutul unui tragic declin. Trebuie că i-a fost foarte greu. Fragmentar o știu și de la Ioana; pe atunci însă n-am fost prea atentă, am lăsat să treacă pe lângă mine unele destăinuiți cu privire la Liviu pe care „le-am asamblat” târziu de tot, după lectura jurnalului. Doar cu câteva luni înainte de moarte, Ioana nota că obiceiul de a se răsti la ea îl deprinsese în SUA și doar când am citit asta, mi-am adus aminte de îngrijorarea din scrisori în legătură cu faptul că Liviu slăbea. Ținea să nu spun nimănui despre asta, n-ar fi dorit ca părinții să se alarmeze, fiindcă lor nu li se comunicau decât aspectele idilice ale acestui sejur; în același timp însă chestiunea era tabu și acolo, fiindcă stârnea doar o reacție de enervare. În vacanța de după primul an, mi-a mărturisit că în SUA situația de însoțitor a lui Liviu era percepută ca o bizarerie, prejudecățile în legătură cu locul subaltern al femeii ca organizatoare de „evenimente sociale” pentru cariera bărbatului fiind larg răspândite. Inversarea rolurilor în cazul lor trebuie să fi fost dureros și umilitor resimțită de Liviu. Și cred că acesta a fost elementul coagulant al unei frustrări care a crescut în timp și a adunat aluviuni din urmă, unele despre care știu, altele pe care am început să le bănuiesc târziu de tot. Și acum, în timp ce scriu, mă gândesc la într-un fel enigmatică absență a unei corespondențe „americane” a lui Liviu, în vreme ce a Ioanei este atât de bogată. Sunt convinsă că o asemenea corespondență există, cel puțin cu părinții lui de care era extrem de atașat. Nu știu însă să fi avut un schimb epistolar regulat cu altcineva din țară și bănuiala mea că așa ceva n-a existat se întemeiază pe faptul că, cel puțin de la o vreme, își manifestase interesul pentru scrisorile mele, așa cum m-a și informat Ioana. Ca atare, în cele ulterioare am și adăugat de fiecare dată câte ceva despre campionatul de fotbal, subiect care-l interesa, știam, fiindcă îl aborda mai ales în conversațiile cu tatăl lui. Prin forța împrejurărilor însă scrisorile mele nu conțineau decât informații de suprafață ale vieții literare, culisele îmi erau necunoscute. Nu știam nimic despre cercul tribuniștilor, nici despre cei de la „Steaua”, frecventate de Liviu. Bănuiesc că absența lui din mediul viu al literaților îl nemulțumea ca și posibilă neputință de a stabili relații consistente cu cea din SUA. Dacă nu mi-ar fi atât de nesuferit Norman Manea, poate că aș face efortul să-i citesc corespondența publicată, fiindcă am aflat – cu totul întâmplător – că ar fi publicat acolo un răspuns (mai multe?) la una (mai multe?) a lui Liviu. Nu

cred însă că-mi voi învinge antipatia, cu atât mai mult cu cât dețin această informație din răspunsul secretarei sale la o misivă a Bibliotecii Județene „O.Goga” prin care erau solicitate de la virtualii deținători scrisori ale Ioanei și ale lui Liviu. Ei, da, tipic! În locul corespondenței originale – ajunse la coșul de gunoi – răspunsul majestății sale (păstrat cu grijă! De, rânduri neprețuite, de vreme ce au ieșit din condeiul său!!!). Și poate nu acest fapt m-a înfuriat cu adevărat, ci întregul context. Dincolo de faptul că nu s-a ostenit să răspundă personal într-o manieră decentă, cu o umbră de regret – fie ea și trucată – pentru că a rătăcit, să zicem, scrisorile, răspunsul la misiva bibliotecii este aiuritor! Era vorba despre un fond de manuscrise Liviu Petrescu, nu Norman Manea! În treacăt fie spus, n-am împărtășit niciodată nici interesul, nici prețuirea lui Liviu pentru acest scriitor. M-a plictisit „Plicul negru”, pe care am încercat să-l citesc și l-am abandonat fără regrete și fără urmă de îndemn de a încerca și alte scrieri ale lui, dintre cele care i-au adus notorietatea în SUA.

Revenind la atmosfera celor doi ani americani, multe trebuie să fi fost greu digerabile pentru Liviu. În țară, el era principalul conector cu tot ce se cheamă oficialitate, de la cele neînsemnate din sfera administrației, până la cele cu greutate pentru activitatea lor din zona vieții literare. Cel puțin în publicistică, Liviu se manifestase în calitate de critic, ancorat așadar în actualitate, în vreme ce Ioana putea părea mai curând preocupată de domeniul istoriei literare. Spun putea părea, fiindcă în realitate o interesa activ poezia actuală, urmărirea toate noile apariții și avea ochi ager și preferințe sigure. Totuși nu-mi aduc aminte să fi făcut vreodată încercare de a contacta pe vreunul dintre ei și – azi îmi pare curios – de a scrie despre ei. Cred că, pe de-o parte, cronică nu era neapărat un gen preferat, iar, pe de alta, nici nu era atrasă de lumea presei literare, de genul de viață pe care ea îl presupune. În acest sens și boala ei timpurie a constituit un impediment, însă, spre deosebire de Liviu, nici pe vremea studenției n-a dat niciun semn că ar fi interesată de publicistică; pe atunci, spre pildă, actualitatea literară n-a ocupat niciun loc în destul de frecventele noastre discuții amicale pe teme de lectură. Liviu însă mi-a stârnit admirația – și nu doar pe a mea, sunt sigură – cu un eseu despre Iannis Ritsos, poet grec ale cărui volume traduse românește se bucurau de prețuire și cu îndreptățire, fiindcă versurile lui nu semănau în niciun fel cu cele ale poezilor români ai vremii cu faimă oficială. Evenimentul se petrecuse la un cerc literar – cu viață scurtă – înființat de profesorul Mircea Zăciu. După doar două trei ședințe – cu toată audiența impresionantă – cercul a dispărut; profesorul a selectat un număr de participanți (toți băieți) cu care se întâlnea într-un cadru neoficial, nu știu dacă la el acasă sau în vreo cafenea. Dintr-un motiv sau altul, Liviu n-a făcut parte dintre ei sau poate (nu știu) n-a dat curs invitației profesorului. Probabil că de atunci să fi dat antipatia lui pentru Liviu, pe care și-a manifestat-o prin bârfe veninoase (culmea!) cu audiență în lumea Filologiei clujene. Cea mai nedreaptă dintre toate mi s-a părut acuza că ar fi încurajat – dacă nu chiar va fi provocat – refuzul Ioanei de a se interna la o clinică bucureșteană celebră, unde prin relații personale îi obținuse o rezervă. Se întâmpla asta după cea mai lungă spitalizare a Ioanei, când un șir de tratamente inovatoare ale arteritei se

soldaseră cu eșec în cazul ei și asta după ce ea asistase la externarea pe picioare a unui bolnav adus pe targă. Îl văzuse și la internare și știa că fusese supus piretoterapiei. La ea, acest tratament nu numai că nu avusese un efect de ameliorare, ci chiar îi înrăutățise starea. Ioana a fost un bolnav cu o putere de duranță ieșită din comun: o știu de la un medic fost coleg de clasă al fratelui meu mai mic pe care l-am întâlnit cu totul întâmplător pe coridorul clinicii. A identificat imediat bolnava la care mă duceam exclamând: ”A, doamna aceea cu rana foarte urâtă la picior” și a adăugat (îi reproduc-i fidel cuvintele; nu le-am uitat niciodată): ”N-am mai văzut un bolnav care să îndure fără murmur așa dureri îngrozitoare!” Tonul îi era plin de compasiune admirativă, dar n-am putut să nu bag de seamă din expresia feței, scepticismul cu privire la rezultatele pozitive ale tratamentului ce consta pe atunci în curățarea zilnică pe viu cu un bisturiu a răni. Câteva luni mai târziu – după externare – Ioana și-l făcea singură, e adevărat însă că folosea și xilină, un anestezic ce atenua durerea, însă reducea eficiența. Nu-i mai puțin adevărat că nici jupuitul pe viu nu se arătase eficace. Însă nu teama de durere o făcuse să refuze categoric o altă internare, ci peripețiile cu piretoterapia. Tratamentul în sine, care constă – din câte am înțeles eu – în injectarea unei substanțe menite să-i provoace febră, i-a provocat un șir de flebite la mână, pe care medicul curant (același care îl introdusese, cu rezultate spectaculoase, în clinică) refuzase să le considere ca atare și îi interzisese medicamentația folosită în astfel de ocazii. Liviu fusese obligat să aducă pe ascuns de acasă medicamentele, căci subalternii medicului curant, deși îi dădeau dreptate Ioanei, nu îndrăzniseră - și nici n-o puteau face - să aplice un tratament contraindicat de acesta. Cred că acesta a fost prilejul constatării medicale a decalibrării din naștere a vaselor sangvine ale Ioanei, detaliu care explica de ce fiecare investigație pentru constatarea stadiului evoluției bolii (se face prin injectarea unei substanțe de contrast) producea prin suprasolicitarea vascularității (cred) declanșarea unor flebite. Perioada aceasta a piretoterapiei a fost marcată de tensiuni în relația cu medicul curant pe fondul acceptării lăuntrice că niciun tratament, oricât de benefic pentru alții, nu-i va ameliora starea. A dezvoltat – nu-i de mirare! – o adevărată fobie pentru ideea de internare, de clinică și alte soiuri de tratamente! Răspunsul ei categoric negativ la oferta profesorului Zăciu i-a parvenit acestuia prin Liviu, situație cu totul ingrată, cu atât mai mult cu cât, din pricina discreției Ioanei cu privire la chestiunile de sănătate, cred că nimeni de la Filologie nu bănuia nici gravitatea bolii și nici eșecurile repetate ale tratamentelor. La aceasta s-a adăugat și antipatia profesorului pentru emisarul Ioanei și cu asta credința (multora) cum că Liviu e vinovat de o atitudine non combat (cel puțin!) s-a și insinuat. Am aflat și eu despre această convingere cu diverse prilejuri și pledoaria mea pentru restabilirea adevărului și o dreaptă apreciere a devoțiunii lui Liviu a fost întâmpinată cu scepticism. Nu fusese nimeni în vizită la Petrești în seara externării (data fusese ținută oarecum secretă, eu o știam însă) ca să vadă toate ferestrele întunecate pentru a descuraja orice eventuală vizită – a mea era așteptată și am sunat la ușă, deși câteva momente m-am gândit să fac cale întoarsă și numai spaima că s-ar fi putut întâmpla ceva grav m-a făcut să încerc totuși. N-a văzut nimeni

privirea de animal hăituit a Ioanei în momentul în care am intrat, fiindcă, până nu m-a văzut, spectrul (cu totul irațional) al unei intervenții în vederea internării forțate n-a părăsit-o. Atunci mi-a și explicat camuflajul ca de război și cu ochii aproape înlăcrimați mi-a spus că nu se mai internează sub niciun motiv. Pe măsură ce trece timpul sunt tot mai convinsă că nu deficiențele elocvenței mele sunt cauza refuzului obstinat de a aprecia efortul (ieșit din comun, n-am nicio îndoială) al lui Liviu, ci mai vechea lipsă de simpatie pentru el a colegilor de catedră. Între studenți se bucura de o mare audiență, am verificat eu însămi mai târziu stând de vorbă cu unii dintre profesorii tineri care-i frecventaseră cursurile și seminariile. Și, poate, printr-un efect pervers, dar nu neapărat paradoxal, acest fapt n-a fost de natură să-i crească simpatia între colegi.

Cei doi ani americani au însemnat pentru Liviu o rupere de mediul publicațiilor literare – pe cele clujene le frecventa și avea nu neapărat prieteni, mai curând amici - de cel academic, medii în care avea un statut, o poziție respectată; era o persoană publică de notorietate în elita culturală clujeană, în vreme ce în Los Angeles s-a văzut redus la rolul de însoțitor casnic. Reprezentarea mediocră a domeniului cercetării literare la UCLA a fost de asemenea un factor negativ, fiindcă în viață socială a familiei – potrivit obiceiului locului, mult mai activă decât în țară și oarecum obligatorie – nu și-a putut face o relație proprie. Deși în toate scrisorile Ioana vorbea despre „prieteni noștri”, cred că erau ai ei și doar prin extensie și ai lui. Am răs când am citit despre nu știu ce reuniune profesională organizată la Los Angeles, la care, din motive financiare, s-a înscris doar Ioana, însă au participat alternativ amândoi folosind cu rândul același ecuson. Gândindu-mă mai apoi, am înțeles însă că pentru Liviu nu va fi fost tocmai comod să participe la lucrările unor secțiuni cu o tematică atrăgătoare purtând ecusonul cu înscrisul „Ioana Em. Petrescu, UCLA”, chiar dacă în galimatiasul onomastic american nimeni nu s-a sesizat de bizareria prenumelui purtătorului.

Ca și în zona academică, Ioana preluase și relațiile cu oficialitățile, cu ambasada română - destul de indolentă, de altfel, după cum am aflat – cu emigrația românească (măcinată de zăzanii), prin intermediul preoților. Organizase, cu succes, câteva evenimente culturale și în ansamblu socot că cei doi ani au fost o reușită strălucită pentru Ioana ca ambasador al culturii românești. Cu ce preț, asta e altă problemă.

La capătul primului an la Los Angeles, am vorbit destul de puțin cu Ioana, nici n-au stat în Cluj pe toată durata vacanței: au fost la mare pentru o cură necesară Ioanei și, pentru câteva zile, la București. N-aș fi pomenit de asta, dacă ceva mai târziu, când se întorseseră deja la post, n-aș fi aflat, pornind de la sursa Zăciu, că la București făcuseră demersuri pentru încă un stagiu american, de astădată cu roluri schimbate. De întrebare, n-am întrebare: cu o vorbă veche, nu mi-a plăcut niciodată să ispitesc (să descos) fiindcă există întotdeauna un motiv pentru care se trec sub tăcere anumite lucruri. Așa că nici astăzi nu știu cu certitudine dacă asemenea demersuri au fost făcute sau e vorba de o simplă speculație a lui Zăciu. Ceea ce m-a uimit peste măsură a fost indignarea otrăvită pe care acest demers, dacă el a fost făcut, l-a stârnit între colegii de catedră; și ea nu o viza pe Ioana, ci pe Liviu. Doar faptul

că nu fusesem informată asupra lui era interpretat ca un semn al caracterului îndoielnic al prieteniei Ioanei pentru mine, așa mi s-a spus. M-a uluit interpretarea, fiindcă un eventual asemenea demers se putea solda cu un eșec, iar Ioana pentru cât aur e în lume nu l-ar fi expus pe Liviu, chit că motivele insuccesului n-ar fi avut absolut nimic comun cu valoarea lui. În hulițul (de unii) Jurnal există o notare cu prilejul decernării unui premiu academic (sau al Uniunii Scriitorilor? cred că mai curând al Academiei), la care o carte a lui Liviu fusese nominalizată, însă nu-l obținuse. O lectură atentă a acestei pagini lămurește cititorul asupra unei probleme extrem de delicate în relațiile între soți, o problemă niciodată abordată (sunt absolut convinsă) și în fond inabordabilă: era limita de netrecut a comunicării dintre ei, a împărtășirii, cheia armoniei cuplului. Și dacă demersul amintit a fost făcut, insuccesul lui trebuie să fi avut un ecou negativ asupra stării de spirit a lui Liviu. Presupun însă că eforturile unui mod de viață deosebit de cel de acasă, cu numeroase întâlniri și vizite, pe fundalul stresului timpului prea scurt rămas pentru lectură ca și al cheltuielilor necesare pentru aceste numeroase party-uri, cheltuieli ce trebuiau reduse la minimum fără ca acest lucru să fie vizibil pentru invitați, n-au rămas fără ecou în relațiile cuplului. Obișnuința tonului ridicat despre care vorbește Ioana în jurnal se poate prea bine să se fi exersat în astfel de împrejurări.

La întoarcerea definitivă din State, n-au existat prea multe semne vizibile ale vreunei modificări importante în viața cotidiană a cuplului. Și totuși! Cea mai neașteptată pentru mine a fost dorința lor de a găsi un copil de suflet. Prima încercare a avut în vedere chiar o înfiere, o rudă îndepărtată a tatălui sau a mamei lui Liviu, nu știu sigur. Era vorba despre o fetiță de vreo 9-10 ani de prin București, a cărei istorie nu mi-o aduc bine aminte. Am reținut doar că era dintr-o familie nevoiașă și cu probleme și că se deprinsese, în felul ei, să se descurce și chiar să-și ajute familia. S-a pus la cale, printr-o corespondență activă a părinților lui Liviu cu acele rude bucureștene, o vacanță a fetiței în Cluj spre a se vedea dacă se poate acomoda cu traiul celor ce ar fi devenit părinții ei adoptivi. Cu mult înainte de venirea ei, cei doi se bucurau de această perspectivă și păreau destul de siguri că în puțină vreme locuința lor va prinde viață prin prezența acestei virtuale fiice pline de energie, după cum se spunea. Când evenimentul s-a produs, încântarea n-a scăzut și amândoi se așteptau la o menținere a legăturii cu fetița prin scrisori și la o eventuală vacanță mare petrecută împreună: părinții lui Liviu erau încântați de perspectiva de a contribui în calitate de bunici în special la organizarea ei. A urmat însă o mare decepție, previzibilă dacă privești lucrurile din perspectiva diferenței uriașe dintre mediul cu care era obișnuită ea și cel în care urma să fie transplantată. Ceea ce a îndurerat cel mai mult a fost absența oricărui semn de viață din partea fetiței care n-a dat un telefon, n-a scris o ilustrată, i-a ignorat, i-a șters din minte. O vreme, un unchi sau o mătușă a ei le-a mai scris părinților lui Liviu, invocând ceva motive familiale pentru amânarea proiectului. S-ar putea să fi sperat să o convingă pe fetiță să accepte șansa ce i s-a oferit, nu știu. Cert este însă că proiectul - utopic după părerea mea – a căzut. Tăcerea fetiței a avut darul să i-o înstrăineze total, cel puțin Ioanei. Știu asta de la ea. Nu-și reproșa nimic, am

avut chiar impresia că-i displăcuseră multe dintre apucăturile musafirei care fusese destul de diferită de imaginea construită prin corespondență; însă faptul că, întoarsă la București, aceasta nu găsisse un cuvânt de mulțumire pentru gazdele primitoare, pentru numeroasele cadouri pe care i le făcuseră (bănuiesc că o îmbrăcaseră din cap până în picioare) o făcuse să creadă că fetița venise de la început cu gândul de a lua ce-i de luat și cu asta, gata. Aproape nu-i băgase în seamă pe cei care fuseseră atât de dispuși să o iubească. Nu știu care a fost reacția lui Liviu în fața acestui eșec și nici nu știu dacă măcar l-au discutat. Cert este însă că o altă tentativă de adoptare a unui copil n-a mai fost făcută. Au existat însă tentative de adopție spirituală, ca să spun așa, ceva ce ar fi însemnat o alegere a unui moștenitor. Dintr-o asemenea intenție trebuie să fi plecat apropierea de o nepoată, fiică a unuia dintre verii primari ai Ioanei. N-am nicio idee despre felul în care l-a descoperit Ioana pe acesta și nici nu-mi aduc aminte în ce împrejurare a început să vorbească despre el. Despre familia tatălui ei știam câte ceva de pe vremea studenției, nu multe, fiindcă pe atunci nici nu cred că existau relații cu ea. Aflasem doar că profesorul fusese mezinul între mai mulți frați (trei? patru?) și că mama, preteasa văduvă, hotărâse ca el să rămână în gospodărie. Cum asta nu se întâmplase, decizia ei foarte fermă a fost să-i taie orice stipendiu lui Mitică (așa i se spunea acasă în copilărie). Cu toate acestea, profesorul nu-i păstrase pică mamei sale și între proiectele despre care-i vorbea fiicei sale era și acela de a o duce în satul natal. În anii foarte dificili de după război și în condițiile bolii profesorului – o ciroza hepatică pe fond malaric – visata călătorie n-a mai avut loc niciodată. Cred însă că legături cu lumea de acasă trebuie să fi existat. La un l mai, eram în anul I sau al II-lea, ar fi trebuit să participăm la demonstrație în costume populare (a fost anulată în ultimul moment din pricina vremii nefavorabile) și Ioana îmbrăcase un splendid costum oltenesc, cu vâlnic țesut cu fir de aur și o maramă de borangic, venit în mod cert de la bunica ei. Destul de vag îmi aduc aminte de resentimentele bunicii materne – mama mare, cum i se spunea – determinate de lipsa măcar a unui pachet cu alimente trimis de la țară în vremurile de mare penurie de la sfârșitul anilor 40; profesorul avea un regim alimentar extrem de strict și foarte costisitor, căci alimentele proaspete de la piață aveau prețuri astronomice, iar pentru restul familiei mama mare încropea cu destulă dificultate un meniu acceptabil, și asta doar prin vinderea treptată la piața de vechituri a unor bunuri din casă. O astfel de așteptare, chiar dacă înșelată, presupunea totuși existența unei comunicări. Așadar, legături fuseseră, însă după moartea profesorului ajunseseră cu totul sporadice, dacă nu se întrerupseseră. S-ar putea, mă gândesc, ca acest văr bucureștean să fi fost una din punțile fragile, legătura subțire și doar ocazională de pe vremea când încă profesorul trăia. Ioana îi vizitase familia târziu și doar în foarte rare ocazii (una sau două), iar pe fiica lui, filoloagă și ea, nu cred că o cunoscuse decât prin anii 80 și nici nu știu dacă asta se întâmplase într-o astfel de vizită sau, mai degrabă, în cadrul unor manifestări științifice studențești. Cert e însă că Ioanei îi plăcuse nepoata: era inteligentă, avea un spirit vivace și

un umor cam mușcător; peste toate, era și filoloagă, deși zona ei de interes era lingvistica, nu literatura. Tânăra a fost așadar invitată pentru câteva zile la Cluj, prilej cu care am cunoscut-o și eu, cred că, nu sunt sigură, la petrecerea amicală de ziua lui Liviu. Nu mi-a făcut cine știe ce impresie, mi s-a părut că disting mici puseuri de răutate dintre cele care mă țin la distanță. Nu pot să uit satisfacția orgolioasă cu care a povestit cum mama ei, care lucra în serviciul tehnic al televiziunii, i-a dat cu bună știință un sfat rău unei cunoscute cântărețe de muzică ușoară cu o voce superbă dar deficitară la mișcarea scenică. N-aș putea spune cu siguranță de ce vizita s-a terminat rău; destul de vag îmi aduc aminte că Liviu a fost cel care a avut o reacție de respingere. Cert e că după plecarea ei, Ioana mi-a vorbit despre plăcerea cu care o ascultase vorbind despre vacanțele de vară petrecute în satul natal al profesorului, în casa bătrânească, despre relațiile ei cu lumea satului, remarcând totuși cu amărăciune că n-o invitase nici cu un cuvânt să petreacă două-trei zile în casa care fusese totuși a bunicilor ei, unde copilărise tatăl ei; era ca și când ar fi fost un domeniu privat personal, nici măcar al familiei, unde Ioana n-avea ce căuta. Dincolo de faptul că am suspectat-o pe nepoata bucureșteană de lăudăroșenie, cel puțin în ceea ce privește relațiile ei cu lumea satului și poziția ei oarecum princiară acolo (din ceea ce spunea Ioana reieșea indirect că tocmai pe acest fapt erau centrate istorisirile despre vacanțele la țară), m-a uimit, ca să nu spun altfel, că tânăra a pus cu totul între paranteze semnificația familială a locului respectiv și nu mi-am putut reprimă gândul că pentru ea gazdele ei erau mai curând relații folositoare, o oportunitate de exploatare, dacă nu pentru altceva măcar pentru notorietatea lor în mediul academic. Ioana a continuat să comunice telefonic cu nepoata ei, însă de relații mai apropiate n-a mai fost vorba. După moartea Ioanei, Liviu a mai avut o asemenea tentativă cu băiatul unei familii prietene din mediul literar, un adolescent rămas cel puțin o vreme în custodia lui pe parcursul a câteva luni, datorită plecării părinților într-o misiune oficială, însă nu s-a încheiat nimic serios și de durată. Mi-a vorbit într-o ocazie sau două de băiat și problemele lui școlare, însă impresia generală a fost că era legat sufletește de tată, fiul îi era străin.

Poate că n-aș fi pomenit de aceste tentative, dacă nu mi s-ar fi părut că ele s-au născut dintr-o nevoie de lărgire și de substanțializare a lui „noi”. Câte n-au avut de împărțit Ioana și Liviu! Puține cupluri s-au aflat în această prielnică situație. Însă în relațiile cu lumea s-a păstrat dintru început o departajare destul de evidentă între „domeniul meu” și „domeniul tău”, tot așa după cum, poate mai tranșant încă, a existat un hotar ferm între domeniul privat (familie, prieteni personali) și cel profesional public. Înclin să cred că dezechilibrele care s-au creat în SUA între aceste domenii au generat nevoia de care vorbeam, în care se amestecau biologic și spiritualul, urmaș de sânge și învățacel. Poate că eventuala reușită ar fi și atenuat separația între „familia mea” și „familia ta”. Căci din acest punct de vedere au existat de la început tensiuni pe care gospodăria în comun în casa familiei Ioanei le-au accentuat.

ELENA NEAGOE

Mapamond

Irina Szasz și culisele întâlnirii cu Dalai Lama

-Ce anume v-a făcut să părăsiți melegurile bistrițene și ce v-a făcut să urmați cariera de jurnalist?

-În cartea mea "CuMinte la Dalai Lama", e o frază: "Nu te părăsește nimeni! Părăsește-i pe toți!" A pleca în lumea largă nu înseamnă a părăsi acel Acasă. Dimpotrivă, o iei cu tine, face parte dintre bagajele cele mai importante. A părăsi nu există în vocabularul meu. Poate a "renunța" vremelnic. Plecărilor nu au nimic triumfător și singura grijă pe care am avut-o a fost să nu uit locul cel mai important din viața mea. Sălașul inimii mele este locul unde trăiesc părinții mei. Sunt fiica mamei mele, a tatălui meu, și astăzi ei sunt copiii mei. Le întorc grija, iubirea și devotamentul. Jurnalismul l-am ales voit și îmi oferă destule satisfacții ca să nu îmi pară rău că l-am ales.

-A fost spinos drumul profesionist în București, mai ales că ardelenii sunt priviți într-un anumit fel?

-Ardelenii sunt priviți admirativ în București. Disciplina, consecvența, munca susținută sunt păsări rare, iar un ardelen are șanse mari în București. Am muncit la aceste șanse indiferent dacă cei cu care am lucrat m-au plăcut sau nu. A fost și este greu. Un om competent nu dorește decât să își finalizeze proiectele. Dar nu știi cum se face că depindem de mulți șmecheri care s-au cocoțat în posturi cheie. "Cheia" însă a incompetenței deschide multe uși, ne întâlnim în fiecare zi cu asta. Pentru ei competența mea este un pericol. Astfel, trebuie să ai talentul de a munci discret și fără să le amintești în vreun fel că ești competent. Orgoliul șmecherului, al incompetentului are ceva din "profunzimea" unui wc gata, gata să refuleze... dar e și prudent, mereu prudent și niciodată spontan... interesele lui sunt mereu altele decât ale competenței tale și vorbește cu mare ușurință despre țară, globalizare, familie, sex, politică, presă, silicoane, cultură, femei, religie, viitor, vorbește chiar despre competență extrem de competent. E sigur pe el și are o nevoie fiziologică să controleze. Libertatea celui alt e un afront personal și are resurse să urască fără motiv. Doarme bine și neîntors, se trezește și țipă că s-a trezit... E un priceput căruia i se arde totdeauna mâncarea. De altfel, condiția principală ca să rezisti în televiziuni este să îți compui o față extrem de interesată când, de fapt, mori de plictiseală. Mă consolează doar că personajul emblematic al vremurilor noastre, incompetentul, va muri nervos și sub nicio formă împăcat... ha, ha, ha!

-Cum ați defini presa din Capitală, comparativ cu cea din provincie?

-Sprețul cred că s-a inventat la noi. Presa practică amestecuri ordinare și nici rafinamentul nu îi este străin. Bucătărește! Servește! Cred că e într-o postură de chelner de multe ori și unii vor muri cu tava în mână, celebri și... cu ochii deschiși. Alții vor muri pe baricade, anonimi sau cunoscuți datorită demnității lor. Elitele funcționează într-o libertate de breaslă care cheamă admirația cititorilor. Unește! Breasla nu e haită, comunitatea nu e clan. Cred că și ziaristii sunt înjurați cu aceeași plăcere ca și politicienii. Cititorii intuiesc rapid cu cine au de-a face și recunosc vocile unice și autentice din peisajul presei noastre. Așadar nu există diferențe ci voci, câteva, asemănătoare, care servesc cu umilință interesul publicului. Păsări rare și ele. Dar există, părerea mea!

-Care a fost momentul când ați hotărât să înființați propria companie de producție?

-În ziua în care am simțit că îmi pierd curajul. O calitate vitală în meseria noastră. Când mi-am dat seama că risc să lucrez pentru golani, șmecheri, curve și șmenari. Când am simțit pe propria piele că mulți dintre profesioniștii au început să poarte războaie de supraviețuire personală și aveam timp, prea puțin, pentru ideile și principiile meseriei noastre. Când mi-am dat seama că pierd vremea cu imbecilii deveniți peste noapte șefi și șefulețe. Riscăm să devin prizonierul unui "trend" și să pactizez cu ei, că doar nu sunt din piatră. Nu le-am întors spatele, nu îți lași spatele descoperit în fața unor astfel de persoane, le-am scăpat printre degete...

-Ați avut ultimul cuvânt?

-Ei l-au avut! Eu scriu propria mea poveste! Ei trăiesc cu ușa toaletei larg deschisă iar eu am destul "nebulie" ca să răd de ei dar și de mine... Eu cred și sper că am

discernământ, ei cred în tot ce zboară. Ei sunt începutul sfârșitului, eu fac parte dintre cei care observă acest sfârșit. O să închid ochii și o să îmi pun mâna la nas când vor cădea în gropile pe care le construiesc pentru alții, eu îmi savurez viața, ei mor de grija altora... mai vreți ?

-Cum de a avut șansa o bistrițeană să fie primul român care a adus în țară un interviu cu Dalai Lama?

-Gândiți-vă, mi-a spus cineva că Sfinția Sa Dalai Lama a refuzat CNN-ul, chiar BBC-ul. Așadar, e firesc să alegă pe cel mai bun... ha, ha, ha. Da, alegerea unui jurnalist român din noianul de cereri este cel mai mare compliment pe care Sfinția Sa l-a făcut României. Acest gând trebuie avut în vedere. A acceptat încântat să vorbesc în limba română în fața lui și a savurat sunetele lumii din care veneam. Un zeu în toată atitudinea lui, un călugăr-rege plin de umor, de o inteligență spartană și o atitudine cu adevărat regească.

-Ce ați simțit în momentul în care l-ați întâlnit ?

-Eram un corcoduș înflorit. Ridicolă, poate! Victoria merge mână în mână cu ridicolul, mi-am spus atunci. Toți cei care ajung în fața lui sunt emoționați și tulburați fie că sunt președinți de stat, fie oameni simpli, cum sunt și eu. Prețuiesc locul în care trăiesc, astfel pot prețui și locul în care viața și meseria m-au dus. În fața unui astfel de om, un inițiat, o legendă în viață, rege în exil, capul budismului tibetan, cel mai cunoscut refugiat politic din lume, atitudinea lui a chemat-o pe a mea. E mare pentru că te face să te simți și tu la fel. E poate unul dintre puținii lideri mondiali care spune ceea ce gândește și face ceea ce spune... Un conducător venerat de supușii săi, inteligent, misterios, simplu în felul în care nu își uită rostul și rolul. Conducătorul și păzitorul unei națiuni. Admir și respect asta!

-I-ați spus ceva despre România? Cum vede el țara noastră?

-I-am vorbit despre România. Despre noi i-am vorbit, despre o țară în care oamenii se străduiesc să nu își piardă demnitatea. Despre o lume ieșită din marasmul lipsurilor și dată peste cap de bogățiile cenușii și mediocre ale democrației. O lume care a crezut că a găsit dar încă caută. O lume vie condusă de câțiva zombi... binefacerile demo-comunismului. O lume cu un potențial uriaș, o lume prețioasă și încă spontană, România mea, i-am spus... În cartea mea "CuMinte la Dalai Lama", veți găsi taina și prețul acestei întâlniri unice.

-Ce v-a impresionat la el cel mai mult?

-Modestia și bunătatea!

-V-a schimbat această întâlnire viața, cariera?
 -E un proces continuu. Stimate coleg, am conștientizat că odată țința atinsă devin eu țința... sunt multe de spus.
 -Ați aflat de la Dalai Lama care este scopul omului pe pământ?

-Eram în aer în fața lui și pluteam...

-De ce "CuMinte la Dalai Lama"?

-"CuMinte" este "brand-ul" emisiunii mele. Cred că acest cuvânt e o definiție a felului în care lucrez. Îmi place să pun oamenii pe gânduri și registrul grav în care m-am format presupune consecvență. Când nu am putut fi devotată complet principiilor meseriei mele, am plecat din sistem și am hotărât să nu mă lupt cu el, ci cu cei care îl adoră. Acest proiect l-am realizat abia ca jurnalist independent, cu ajutorul fratelui meu, Iosif Szasz. El este producătorul executiv, editorul filmului și profesionistul care a fost alături de mine în acest greu și splendid proiect "CuMinte la Dalai Lama".

-Cea mai dragă amintire de la Fântânele?

-Toți cei care nu mai sunt și toți cei care au rămas. Vin dintr-un șir de femei extraordinare. Bunicile mele, mătușile mele. Mama mea excepțională este modelul meu. Ei bine, nu reușesc să ajung nici măcar la degetul lor mic. Femei care toată viața au fost jumătățile soților lor. Echilibrate și având capacitatea de a calibra perfect viețile celor care gravitau în jurul lor. Eu am rupt acest echilibru și am ales să fiu un Întreg. Astfel, munca cu mine este un front continuu. Rating-ul, care mă interesează, este cel pe care îl fac în familia mea. Pentru mine e vital să nu îi dezamăgesc. Mama mi-a citit cartea de două ori, iar tatăl meu e fericit. Știu amândoi cât am muncit. Ne bucurăm și eu și fratele meu că părinții noștri sunt mulțumiți de noi.

-Ce ați pierdut plecând din satul în care v-ați născut?

-Răpăiala ploii pe acoperiș! Totul! Sunt într-o continuă recuperare...

-Un proiect cu Bistrița?

-Îmi place cum sună: Proiectul Bistrița! Cred că m-ar interesa să particip la conservarea unei atitudini și a unui fel de a fi. Un oraș fără bănci, moll-uri, chiar fără mașini! Mi-ar place să fiu învățătoare în satul meu, cândva! Vreau să vă spun că datorez mult profesorilor mei de la Liceul Industrial nr.1. Sunt și produsul acestui liceu și al profesorilor lui. Doamnei prof. și diriginte Elena Zărnescu, domnului prof. Rauca, dl. profesor Nicoară și mulți alții.

-Au mai fost personalități care v-au impresionat profund?

-Da! M-au impresionat profund oamenii extraordinari pe care îi întâlnesc prin natura meseriei mele, dar și cei care se

află la polul opus. Cred că la ora aceasta oamenii cu adevărat autentici nu mai apar la televizor, iar dacă o fac au ceva important de spus. M-au impresionat vocile unice, atitudinile precise ale unor bărbați din viața mea! Femeile pe care le-am întâlnit prin televizuni, de neimitat. Și ele fac parte din categoria bărbaților care în loc să își trăiască feminitatea, țință virilitatea din ele. Mă impresionează cei care au puterea de a rămâne ei înșiși. Verticali. Sunt profesioniști de primă mână în jurul meu. Liberi, care nu răspund la comenzi. Își fac meseria mult mai bine decât mine și din ce mi-am propus, unii mi-au luat-o înainte. Poate de asta am ceva din mentalitatea unui tractorist. Mereu mă uit în urmă ca să văd dacă mi-am arat ogorul ireproșabil...

-Unde ne aflăm noi, ca popor, în ceea ce privește credința și cultura?

-Avem mai multe librării decât stadioane! Nu e puțin... Ca protestantă, trăiesc într-o țară majoritar ortodoxă. Dacă ortodoxia este atât de importantă, de ce nu vă apropiați de ea? Resurse uriașe sunt în adâncul ei. Ortodoxia presupune un stil de viață. Nu îl văd! Tonul aparține majorității. Nu îl aud. Nu văd și nu aud rolul major în viața celor care se hrănesc doar de sărbători din ea. Nu văd atitudinea publică a bisericii în situații importante din viața noastră. Tace. Poate pentru că a devenit o industrie? Un cash-flow? Are mentalitate de supermarket? Aroganța unui uriaș business...

-Un exemplu?

-Iată, conținutul televiziunilor! Cutia aceasta are o influență teribilă. Distructivă. Televizorul a devenit școală, model. Aceste conținuturi ordinare lucrează profund în mentalul oamenilor. Știu asta, cunosc și efectele. Cred că lipsa măsurii și pornogarfia politică, mondenă, cu efect cumplit în viața socială, e un motiv să iei atitudine publică împotriva celor care o împărtășe prin grilele de programe ale televiziunilor. Biserica trebuie să își regăsească vocația publică de a păzi sufletele noastre. Nu se poate să fi în solda și dreapta... indiferenței!

-Un vis neimplinit?

-Cred că pericolul cel mai mare pentru o femeie de 44 de ani sunt iluziile. Nu îmi fac! Visele neimplinite încă îmi dau frisoane și destulă putere să accept că unele vor rămâne... neimplinite. Am destul umor ca să nu fac o tragedie din asta. - Planuri de viitor? -Mă ocup de lucruri mărunte. De cele mari, se ocupă cei mărunți. Eu sunt liberă, ei sunt ocupați. Scriu, pregătesc o a doua carte, lucrez la a treia... filmez! Mă enervez foarte rar, mă revolt în fiecare zi....

MENUȚ MAXIMINIAN

Mircea Drăgănescu

* * *

În odaia de alături
 șade Dostoievski
 Kafka
 Izba și apartamentul la
 bloc
 nesfârșirea Siberiei și
 capcana str 8

În odaia de alături
 șade soția mea de acum
 o eternitate de ani, pe care
 o
 pețeam de la Domnul și
 doar de la Domnul...

Odaia de alături este
 acum o nacelă în care
 noaptea urc
 pentru a survola
 viața mea....

* * *
 Uimit mă trezesc alături
 de femeia mea
 o pipăi pentru a vedea
 dacă este reală
 și
 am revelația că și-n
 odaia de-alături
 locuiește doar Nimeni...

copiii mei au plecat
 iar afară a început să
 ningă...

viforul ninge...!!!!

Doar ventilatorul
 calculatorului meu îmi
 spune
 că odaia mea de alături
 există...

Dulce harababură...

Trădare, iluzie

De-o vreme, mă frământă această alăturare, e ceva în raportul dintre cele două noțiuni care nu se potrivește. Ceva, ca un țipăt stingher, de dincolo de perdeaua de frunziș și care ajunge vag pînă la mine.

Nu sunt însă sigură că voi reacționa sau nu. Iluzii trădate? Nu merge. Dacă accept că a fost o iluzie asta înseamnă că am construit mental ceva pornind de la o estimare falsă a realității... Atunci înseamnă că nu am fost trădată. Trădarea ar fi fost posibilă numai dacă aș fi avut reprezentarea reală...

Cititorii în zodii, cititorii în subtil, în calendarul mayașilor, în profeții, ne avertizează că trăim mari schimbări.

Jacques Attali, marele economist francez căruia compatrioții săi se pare că nu îi iartă totuși afilierea la politica lui Mitterand, publică la Fayard «*Tous ruinés dans dix ans. Dette publique la dernière chance.*» (Ruinați cu toții în zece ani. Datorie publică, ultima șansă)

Și dacă trăim o formă de final? Oare de ce ne-am urățit-o astfel? În loc să ne îmbătăm de mireasma și frumusețea pură a fiecărei zile?

Aș fi vrut să scriu despre trădare, despre decepție, despre înfrângere și despre abandon, dar oricum aș întoarce-o, în orice plan aș ajunge, e vorba despre asta, despre acest amestec insidios care ne mănâncă încetișor.

După Ernesto Sabato și după «*Abaddon Exterminatorul*» lumea nu mai e la fel, nu? și de fiecare dată când tu însuși ca scriitor devii personajul care scrie, osmoza continuă. Autor, personaj...

Sticlă

Am fost la expoziția de sticlărie decorativă a prietenei mele. Ceea ce mă fascinează la ea (e sub semnul balanței, ca și mine) e capacitatea de a-și schimba viața, total aș zice, de dragul unei pasiuni.

Am scris ceva despre ea, iată: „*Pentru Jeni Costăchescu, pasiunea pentru sticlărie reprezintă deja un pariu pe viață. Orgoliul de a stăpâni magma, materia incandescentă, de a-i impune o formă și de a o înălța la rang de artă surprinzătoare sau de obiect util dar înnobilit de frumusețe sau mister, este deja o prioritate. Și asta, pentru o viață cu un parcurs total atipic. Absolventă de facultate politehnică, cu specialitatea transporturi, autovehicule rutiere, iubitoare de artă, capabilă să coaguleze energii în scopuri nobile, în speță în domeniul non guvernamental, ea a debutat în afaceri cu curaj și impetuozitate încercându-și cu succes forțele în lumea creației vestimentare. Cert este că la un moment dat Jeni Costăchescu schimbă tot, își schimbă traseul de viață și, iat-o, precum voincul din poveste, într-*

o încheștare pe viață și pe moarte, învățând tainele sticlei, lucrând ea însăși la cuptor, în echipă, creând modele peste modele și participând efectiv la realizarea lor, într-un efort de originalitate și creație care impresionează.

Efortul a fost însă susținut cu tenacitate de studii de specialitate în domeniul artelor plastice și decorative (sticlă) și în cel al teologiei ortodoxe (artă sacră) care i-au dăruit ușurința de a transpune în sticlă concepte originale de esență sacră și de a aborda segmentul artei monumentale (mozaic, vitraliu). Și toate obiectele create de ea: platouri în care culorile se îmbrățișează surprinzător, vase enorme sau boluri minuscule, candelă impresionantă cu pictură bizantină sau suporturi de lumânări cumiști, inscripționate cu versete din Sfânta Scriptură, obiecte de birou capabile să ne facă să surâdem, amalgamuri de fire de sticlă complicate, grupuri tematice în care valențele sticlei sunt utilizate în totalitate, impun prin perfecționism, prin frumusețe limpede și prin puritate. Icoanele bizantine realizate pe forme de sticlă suflată la țeava, manual, (pictate pe foiță de aur sau argint) impresionează prin originalitatea și echilibrul compoziției. Mesajul, scrierea, înțelepciunea islamică sunt transpuse pe aceleași forme de sticlă, acoperite cu foiță de aur sau argint: sunt obiecte de artă care taie suflarea cumoscătorilor și credincioșilor musulmani, înfrumusețând diverse spații publice sau private din Orient. Privindu-i opera în integralitate, frapează faptul că forța și lumina interioară a credinței par impulsul interior al artei sale, căci aproape fiecare grup de piese conține cel puțin un obiect de esență și utilitate sacră.

Alăturarea într-o formă artistică a artei creștine și artei islamice se vrea a fi deopotrivă o deschidere către lume, un proiect generos de dialog, de întâlnire și toleranță reciprocă, de ascensiune pe drumul înălțării prin spiritualitate. Un dialog prin religie, prin puterile gândului care să trezească emoție, să încante, uneori să provoace la reflexie dar și să îndemne către meditație și rugăciune, ca în cele din urmă să pledeze pentru înțelepciune, frățietate și har. Pariul artistei Jeni Costăchescu e departe de a se fi terminat. Ea este în plină evoluție, încercând, într-o lume economică complicată să lase Arta să vorbească.»

Îmi recitesc vorbele pe care le-am scris pentru o pagină de sit internet, pentru un pliant de expoziție și mi se par acum, artificiale. Dacă ar fi fost în ordinea lucrurilor, așa cum o cred eu bună, aș fi scris numai ceva extrem de simplu și de sincer, de genul: uite cum a lăsat fata asta totul la o parte și și-a îndreptat viața spre materializarea unei pasiuni.

Ceea ce ar fi fost pentru mine plin de sens, dar insuficient pentru alții, într-o lume în care dăm explicații peste explicații..

CLEOPATRA LORINȚIU

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Relevanța misiunii arhieresti

Moto: *Eu vin cu stindardul alb al păcii în mână*

(dr. Elie Miron Cristea,
Caransebeș, 8 mai 1910)

Se împlinesc **100 de ani** de la cuvântarea rostită de dr. Elie Miron Cristea în Catedrala Mitropolitană a Sibiului (1), la „chirotonirea” ca arhieru, confirmat să preia înalta demnitate de episcop. Este un text-jurământ, relevant prin amplitudinea ideatică și afectivă, prin caracterul de dezbateri, prin felul în care misiunea arhierescă edifică o mare biografie culturală. Auditoriul l-a perceput pe dr. Elie Miron Cristea, și cu acest prilej, ca pe protectorul *puternic și clar* al indestructibilității românești. Căci, pentru înaltul arhieru, cel ce urma să devină **primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române**, biserica și națiunea „una se simt” (2), dând *puterea cea nouă*, prin Duh și Adevăr. În *Cuvântarea* la care ne referim, noul episcop anunță „calea cinstită, de *bun român*, de *convins ortodox* și de *credincios patriot*”. Judecata arhierului se definește prin aceste „forțe” care susțin demnitatea umană, „adevăratele interese ale bisericii mele, ale turmei mele și ale poporului nostru.” În gândirea și trăirea arhierului, marea primejdie a „bisericii noastre naționale române” ar fi despărțirea „păstorilor” de poporul „care în toate ocaziile ne încunjură cu dragoste, cum un episcop nu mai găsește la niciun popor din lume, de acel popor, din grația căruia și noi am devenit ceea ce suntem.”

Cuvântarea la preluarea demnității de episcop este un text sincretic în care cultura teologică interferează cu istoria, filozofia, psihologia sau literatura, tradiția bisericească cu viziunea *modernă* asupra valorilor creștine. Vorbind despre dr. Elie Miron Cristea, mitropolitul Antonie Plămădeală îl numea „mare om bisericesc, mare diplomat, mare om de cultură, un modern...” În *Cuvântare* este desenat rotundul *trebuințelor* ce urmează să se împlinească prin misiunea arhierului: „fie acele religioase bisericești, fie culturale școlare, fie economice materiale, fie artistice și sociale, fie patriotice și naționale...”

Anul 1910 poartă în biografia dr. Elie Miron Cristea pecetea unicătății. E *semnul vestitor de bine*, cum aprecia istoricul I. Lupaș, *dieceza*, după trista *văduvie*, prin moartea episcopului Nicolae Popea, căpătându-și conducător „care cu toiagul blândeții și al dragostei va păstori o parte destul de însemnată a neamului românesc...” (3) Însuși arhierul când este confirmat ca episcop al Caransebeșului numește momentul *fundamentul de granit* al vieții sale. O asemenea boltă biografică se cere privită în timp cu răspundere, comentariul asupra ei fiind „operă grea”, cu rol covârșitor, cum susține Ion Rusu Abrudeanu, biografatul atent să

transmită veridic, sub semnul onestității, adâncurile personalității dr. Elie Miron Cristea. (4) Același autor detaliază efectul binefăcător al marilor biografii asupra cititorului, prin date *nealterate*, „de care să se poată folosi în viitor scriitori de talent, cari se vor simți îndemnați să scrie istoria critică a marilor evenimente naționale, politice și bisericești.” (5)

Într-o *istorie critică a marilor evenimente*, ocuparea scaunului episcopal de dr. Elie Miron Cristea este însoțită de un puternic consens național. Noul episcop de Caransebeș era *modelul* arhieresc prin inteligență, voință și moralitate, așa „cum l-au definit cele dintâi veacuri ale creștinismului, în concepția și curățenia lor ideală.” (6) Înțelepciunea religioasă modernă a arhierului, vioiciunea spiritului acestuia, despre care vorbea

Nicolae Iorga, devin garanții ale misiunii arhieresti în paginile publicațiilor *Tribuna* din Arad și *Libertatea* din Orăștie sau ale și mai cunoscutelor publicații *Gazeta Transilvaniei*, *Viața Românească*, *Foaia poporului*, *Universul*, *Adevărul*, *Gazeta de duminică*, *Neamul românesc*. În *Revista teologică* de sub direcția mitropolitului Nicolae Bălan erau remarcate inteligența și destoinicia arhierului „în multe direcțiuni”. *Telegraful român* îi aprecia cultura superioară și frumusețea umană, „darul de a atrage și nu de a înstrăina.” (7) *Seibenburgisch Deutsches Tageblatt*, publicație a sașilor sibieni, îl elogiază pe noul episcop, recunoscându-i *demnitatea înaltă*. La emoționanta urcare în scaunul episcopal, dr. Elie Miron Cristea răspunde consensului creștin și cetățenesc, înțelegându-i cu adevărat semnificațiile. În *Cuvântarea* arhierului sfințit în catedrala sibiană întru „cununa neveștejită a mării”, *consensul* este cântărit ca fundament al curajului arhieresc, al acțiunii „nefățărte”, de identificare cu binele spiritual: „Mă încurajează mult în noua mea cale și slujbă pe de altă parte și bucuria generală pe care a strânit-o alegerea mea și mai ales confirmarea mea de episcop în cercuri foarte largi ale obștei noastre românești, chiar și la frații bisericii surori.”

Consensul de acum 100 de ani, exceptând presa maghiară care a încercat să creeze o atmosferă contestatară, numindu-l pe dr. Elie Miron Cristea „agitator primejdios” (8), a rămas neclintit; importanța momentului este privită cu aceeași claritate și tărie morală. Predica rostită de PS Lucian Mic la instalarea ca episcop titular, al 9-lea episcop al Cetății Caransebeșului, pomenește vrednicia marelui arhieru dr. Elie Miron Cristea (9), actualizându-i crezul, citând, sugestiv, din îndemnul Sfântului Apostol Pavel adresat lui Timotei: „Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără de timp, muștră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare și învățătură(...) Tu fii treaz în toate, suferă răul, fă lucru de evangelist, slujba ta fă-o deplin(...) Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit.” (10)

Lupta cea bună este idee totalizatoare în *Cuvântarea* episcopului dr. Elie Miron Cristea, pornind de la vrednicia leagănului natal, căreia îi răspunde prin vrednicia formării sale umane, intelectuale și creștine.

Arhiepiscopul numește primii dascăli *de credință și evlavie* pe care i-a avut, mama și „marele nostru Andrei Șaguna”. Simțul firesc și inteligența mamei, alături de figura proeminentă a marelui Șaguna, măreția din simplitatea curată a mamei și măreția celui ce era idealul oricărui „archiepiscop”, au marcat sensibilitatea copilului Miron Cristea până la prefigurarea drumului arhieresc: „De atunci sufletul meu impresionabil n-a scăpat de sub înrăurirea descrierilor acestei figuri cu adevărat mărețe din trecutul nostru nu tocmai îndepărtat.” (11) Inegalabilul locului nașterii și puterea spirituală a oamenilor pe care i-a întâlnit îi vor dar noului episcop putere arhierescă, prin care să însuflețească și să convingă. Invocând repertoriul calităților „nu atât fizice, cât mai ales intelectuale și morale” ale arhierelui, dr. Elie Miron Cristea deschide un câmp de reflecție, cu incipitul : „arhiepiscopul trebuie să fie un bărbat superior”. *Cuvântarea* devine ilustrarea acestui dicton, căutând „măsura” însușirilor adevăratului „archiepiscop”. Sinceritatea, smerenia, căutarea luminii din propriul suflet, cunoașterea vieții sfinților părinți, o anume îngrijorare față de misiunea arhierescă, „înalță misiune și sfântă, dar grea și plină de răspundere”, sunt probate prin procedeul asocierii sau al comparației: „...*îmi răsare în memorie*”; „*Asemenea și Grigore din Nazians...*” etc. Rememorând vieți ale sfinților, sub forma pildei, noul episcop amintește de Ioan Gură de Aur, care l-a început s-a sfiit a primi darul sfânt al preoției, de teamă că nu va fi în stare să-l împlinescă, spunând : *Eu vreau ca nu numai unii, ci toți să se măntuiască, căci de se va pierde numai unul, sunt și eu pierdut*. Îngrijorarea că nu se va putea ridica la înălțimea demnității arhieresti o poartă și Grigore din Nazians, conștient că „ a conduce pe om” este „arta artelor”. Apropiindu-se prin noua sa misiune arhierescă de îngrijorarea pe care o trăiau sfinții părinți aflați în fața unor răspunderi creștinești, dr. Elie Miron Cristea se include în manifestarea de conștiință și afectivitate a acestora: „Dacă aceste podoabe ale sfinților părinți, cărora unul ca mine n-ar fi fost vrednic nici a le deslega curelele încălțămintelor, au fost cuprinși de o asemenea îngrijorare, cum să îndrăznesc eu, un smerit slujitor la altarul Domnului, să presupun că însușirile mele sunt la înălțimea celei mai grele din toate slujbele?”(12) Numai că puterea arhierescă, în *Cuvântarea* celui confirmat ca nou episcop al Caransebeșului, deși exprimă „marea grijă” de a nu putea răspunde întru-totul multelor „nădejdi și așteptări” ale obștei, învinge spectrul îngrijorărilor, înlocuindu-l cu nădejdea în Sfânta Treime: „Această sfântă Troiță care și până-acum a stat lângă mine și din fiu de țaran m-a ridicat destul de repede până la cea mai înaltă treaptă...” Îngrijorării îi ia locul *făgăduința* din cuvintele lui

Isus pe care arhiepiscopul, închinându-se providenței dumnezeiești, le rostește „smerit și cucernic”: „Domnul în mijlocul adunărilor va deschide gura mea și va umple sufletul meu cu duhul înțelepciunii și al înțelegerii.”

În trăirea noului episcop, puterea arhierescă se definește nu doar prin cucernicie, prin recunoașterea mâinii nevăzute a lui Dumnezeu, ci și prin modul în care se desfășoară viața bisericească, „pe temelii constituționale”, cu „bărbați luminați”, clerici și mireni : „Pe aceștia îi voi întruni în jurul meu, sfatul lor îl voi cere, părerile lor le voi asculta, trăgând ca albina din toate cele cercetate tot folosul ducător la scop.” (13) Este evident cum noul episcop își expune programul său arhieresc, cum trece de la orizonturi afectiv-metaforice la liniile practice, stringente ale misiunii înțelese ca *duh al păcii*. După conceptul de *simboluri ale puterii arhieresti*, dr. Elie Miron Cristea introduce în *Cuvântarea* sa conceptul de *duh al păcii*, creând premise pentru reverbul *textului* în public, prin analize și reflecții proprii. Și *simbolurile puterii arhieresti* și *duhul păcii* sunt condiții ale echilibrului, ale înnoirii și întăririi vieții spirituale, ale sănătății sociale, ale păstrării învățăturilor creștine „în toată originalitatea lor apostolică și în toată curățenia.” Noul episcop își leagă misiunea de propovăduirea cuvântului adevărului, prin acesta stabilindu-și căile de atingere a „finte” arhieresti: „...a lumina clerul și poporul din eparhia ce mi se încredințează, a ridica moralul și a întări disciplina bisericească pe toată linia, a dezvolta toate așezămintele bisericești, culturale și economice ale eparhiei, a echilibra și spori fondurile și fundațiunile centrale (...), cu un cuvânt a înainta în toate privințele interesele turmei mele și, mai presus de toate, a readuce în eparhia de D-zeu cercată a Severinului sfânta și de toți dorita pace.” *Simbolurile puterii arhieresti, duhul păcii și cuvântul adevărului* sunt detaliate cu profunzime creștinească și conștiință civică, acest mod de abordare fiind în permanență felul de a fi, de a înțelege, de a se manifesta al noului episcop: „Făgăduiesc însă că, precum până-acum, așa și de aci înainte, credința și legea strămoșească, limba și cultura românească, dragostea și înaintarea patriei străbune, vor fi stelele conducătoare ale activității mele.” (14)

Cuvântarea hirotonitului arhieriu are structura textului simetric, fiind încadrată între două parabole poetice, cea a *roiului de albine*, alergând după matcă (motivul ascultării) și cea a *ploii roditoare*, axa centrală a textului definind, într-un limbaj precis, uzual, menirea arhierescă. Actul

lecturii, prin ceea ce critica de azi numește *ochiul textual*, pune în evidență consistența discursului, ingeniozitatea paginării, fermitatea și energia comunicativă.

Fondul cultural, o constantă în predicile, pastoralele, discursurile ținute de dr. Elie Miron Cristea, este încorporat, de data aceasta, prin numele pe care Mihai Eminescu i l-a dat bisericii, acela de *mamă a neamului românesc*, îndemnând „capii poporului și cărturarilor” să înfăptuiască și să

mărturisească rodirea alipirii „poporului de biserica noastră” : „... trebuie să fim ca ploaia, care, în forma aburilor de apă, evaporează din pământ și se ridică sus de tot, în sferele cele mai înalte ale văzduhului, dar nu se pierde acolo, ci, sub înrăurirea curentelor naturii, cade iar la pământ în formă de ploii mănoase, udându-l, renovându-l, astâmpărându-i setea și făcându-l să rodească cu belșug.” (15) Misiunea arhierescă devine rodire continuă, în aceasta constând relevanța ei.

Am readus în conspectul noii lecturi unul dintre textele de mare valoare spirituală, crez al ortodoxiei de acum 100 de ani, rostit de dr. Elie Miron Cristea la preluarea înaltei demnități arhieresti de episcop, legându-i semnificațiile de cele ale anului 2010, *Anul Omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei Românești*.

Cu un alt prilej, vom consemna ideatica discursului rostit de dr. Elie Miron Cristea cu prilejul *instalării* în scaunul episcopal la Caransebeș; un eseu despre înmulțirea talanților prin *învățând și făcând*.

PROF.DR.VALENTIN MARICA

NOTE:

1. Din Ion Rusu Abrudeanu, *Patriarhul României Dr. Miron Cristea Înalt Regent*, Cartea Românească, București, 1929, p.176: „Ceremonia chirotoniei a avut loc a treia zi de Paști, Marți, 3 maiu 1910 (20 Aprilie st.v.), în frumoasa catedrală a Sibiului, a cărei ridicare a fost în mare parte opera sa, și unde cu câteva zile mai înainte – 15 Aprilie st.n. – fusese sfințit ca *arhimandrit* de către mitropolitul *I. Metianu*, care îi predă crucea de arhieru cu lanțul greu de aur.”

2. Vezi Valentin Marica, *Miron Cristea - Stlistica discursului*, în Sangidava (1), Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2007, p.26.

3. Vezi I.D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p.205.

4. Ion Rusu Abrudeanu, *Op. Cit.*, p.4.

5. *Idem, Ibidem*, p.4-9.

6. Aprecieri din publicația care apărea la Budapesta, *Lupta*, apud Vasile Netea, *I.P.S.S. Patriarhul Dr.Miorn E. Cristea la împlinirea vârstei de 70 de ani, 1868 – 1938*, Filea, iulie 1938.

7. Ion Rusu Abrudeanu, *Op. Cit.*, p. 167 – 171.

8. *Idem, Ibidem*, cu mențiuni concrete la *Magyarorszag* din Budapesta și *Temesvari Hirlep* din Timișoara, în complicitatea revistei *Ungaria* din Cluj, de sub direcția românului renețat dr.*Moldovan Gergely*.

9. Sunt pomeniți 8 episcopi, începând cu Nicolae Popea, continuând cu Iosif Bădescu, Vasile Lăzărescu, Veniamin Nistor, Emilian Birdaș, IPS. Laurențiu Streza, Miron Cristea.

10. Timotei 4 ; 2 - 5 - 7.

11. Ion Rusu Abrudeanu, *Op. Cit.*, p.180. Vom folosi în continuare aceasta sursă pentru fragmente din cuvântare.

12. *Idem, Ibidem*, p.181.

13. *Idem, Ibidem*, p.182.

14. *Idem, Ibidem*, p.183.

15. *Idem, Ibidem*, p.183.

SPINOASA PROBLEMĂ A AROMÂNILOR

UN TITAN AROMÂN: profesorul, cărturarul și
luptătorul **HRISTU CÂNDROVEANU**. VEȘTI DESPRE
“ASASINATE ÎN MODERNITATE”...
(aromânii, sub politica grecilor contemporani...)(III)

Pentru mine, istoria cunoașterii tragediei aromânilor se împarte în două epoci, cu totul distincte: înainte de 1997 și după 1997...

După această dată, am avut neprețuitul privilegiu de a lua legătura cu incontestabilul lider cultural, moral și spiritual al aromânilor din România, domnul profesor, ziarist și distins om de cultură, erudit - vigurosul și neîntrecutul patriot **Hristu Căndroveanu** (autor, împreună cu Kira Iorgoveanu, al primei antologii de poezie cultă aromână – *Un veac de poezie aromână*, Cartea Românească, Buc., 1985, al primei și singurei ediții, în românește, a epopeii *Voshopole*, de Nida Boga, Cartea Românească, Buc., 1994, al *Caleidoscopului aromân*, la care lucrează, neîntrerupt, din 1998, al primei *Antologii de poezie străină, tălmăcită în aromână*, Ed. Fundații Culturale Aromâne “Dimândarea părintească”, Buc., 2003, al re-editării moderne a operelor capitale ale genialului lingvist, istoric și etnolog Theodor Capidan – în primul rând, a capodoperei *Aromânii – Dialectul aromân*, Ed. Fundației Culturale Aromâne “Dimândarea părintească”, Buc., 2005 - autor de romane de mare anvergură ideatică, precum *Marea Serenității*, Cartea Românească, 1996, a zeci de cărți despre spiritul aromănesc, dar și de popularizare a culturii aromâne, de tipul *Carte de vacanță pentru aromâni*, Ed. Fundației Culturale Aromâne “Dimândarea părintească”, *Aromânii, ieri și azi*, Scrisul Românesc, Craiova, 1995 etc.etc.etc.) - de la care, prin generoasa și înalta sa bunăvoință, am avut, lunar, informații despre aromâni : domnia sa mi-a furnizat, în egală măsură, cărți și documente despre aromâni - cât și ziarele aromânești, al căror ctitor și neobosit redactor este domnia sa: *Dimândarea și Deșteptarea aromânilor* - pentru editarea și supraviețuirea căroră dl. Căndroveanu, aidoma unui titan din mitologie, a dus adevărate și grele războaie (în România și în străinătate) - războaie pe care (cum altfel, pentru un titan - înfocat, neînduplecat și autentic patriot?) - le-a câștigat, în cea mai mare parte, până de curând... - nu doar spre onoarea și folosul aromânilor, ci spălând, oarecum, și rușinea și dezonoarea românilor, nord-dunărenilor inerți, nedemn uitători de frați...

Dar de la domnia sa am aflat și veștile trădării intereselor aromânești, chiar de către aromâni...Cel mai flagrant gest de “necinste sufletească” l-a comis însuși fostul Ministru al Culturii – dl. **Ion Caramitru**...(aromân, după naștere...). Când s-a dus **cărturarul Hristu** (nume predestinate Martiriului/Calvarului, de la Hristos...) la acesta din urmă, pentru a solicita un minim ajutor, pentru supraviețuirea singurelor reviste aromânești din România (*Dimândarea și Deșteptarea aromânilor*), dl. Ion Caramitru (mi-a mărturisit la telefon, cu înfinită mâhnire, marele luptător al cauzei “armânești”...) ar fi zis cam așa: “Pentru oricare revistă din România aș da bani, dar niciodată pentru ale tale...”

Nu erau “ale lui”, ci ale fraților aromâni, câți sunt veniți, cu inimi deschise, de prin străinătăți, la “obârșie” (socotesc ei, naivii...), în România... - unde și-au dat toată puterea spirituală, devenind cărturari de neînlocuit (cf. art. “*La ce ni-s buni aromânii?*”, de Adrian Botez, în revistele ARP – *Epoca, Arhiva Românească și Neamul Românesc*). Dar, peste câteva zile, dl. Hristu Căndroveanu s-a lămurit asupra motivației reale a

refuzului ministrului: Ion Caramitru primea “Marele Ordin al Sfântului Ierusalim”... Fuseseră o condiție “sine qua non”, pusă de Masonerie, să nu aibă/întrețină contacte cu aromâni, cei care fuseseră prea înverșunați patrioți, apărători de “lege (n.n.: creștin-ortodoxă!) și de țară”, în perioada interbelică...

Acum vreo doi ani, revista **Dimândarea** (Director fondator:

Hristu Cândroveanu) apărea cu mențiunea (în sfârșit, meritată, se pare, de Guvernul României): “Mensual de cultură și literatură aromână, în 12 pagini, editat de Fundația Culturală Aromână <<Dimândarea Părintească>>, cu sprijinul Guvernului României - Departamentul pentru Românii de Pretutindeni”(s.n.). Dar câte zbateri, cât nesomn, câtă energie consumată, din partea ctitorului Hristu Cândroveanu - pentru a se ajunge acolo unde, din start deja (adică, măcar din 1990...), trebuia să fie lucrurile, ca normalitate firească... Dar n-a ținut minunea decât “trei zile”...

La începutul verii lui 2007, aflu, tot la telefon, de la titantul rănit și leul ostenit, de atâta zbcucium, **HRISTU CÂNDROVEANU** - că prigoana “frățească” iarăși s-a dezlănțuit: **NIMENI DE LA GUVERNUL ROMÂNIEI NU MAI AJUTĂ REVISTELE AROMÂNEȘTI...!!!** - nici cu un “firfirc”... Și ele “mor pe picioare”...

...Și, tot de la stihialul Moise Aromânesc, profet și călăuză cultural-spirituală a aromânilor, prin deșertul neînțelegerii/indiferenței deznădăjduitoare, din partea fraților din România (blestemul dihoniei de la Nordul Istrului Sacru...), am aflat și despre alte mișcări piezișe, ale unor aromâni... Tip Vasile Barba sau Mariana Bara, care, la Simpozionul Comunității Aromâne, de la Constanța, dar și la un simpozion al minorităților, de la Sighișoara, afirmă cum că **aromânii nu sunt români, ci ALT popor**... - și că, în consecință, “guvernul României să facă bine să le acorde statutul de **minoritate etnică!**(s.n.) Chiar aici în România!” - cf. *Dimândarea*, Anul XI, nr. 9(47), septembrie 2004 - art. *Împotriva oricărei evidente*, al d-lui prof. Hristu Cândroveanu. Ce demoni fojgăie prin lumea asta și ai cui mercenari sunt sus-numiții?!

...Deși, în definitiv, istoria ne spune, clar, că a existat faimosul **Imperiu româno-bulgar**, din secolele XII-XIII, cu capitala la Târnovo, al Asăneștilor - Ioniță Asan era numit *rex valachorum et bulgarorum*, de către papa Innocentius al III-lea, contemporan cu el; “și au mai fost și alte începuturi - mereu părăsite, de nevoie - mai apropiate de noi: Conferința de Pace de la Londra și cea de la București, în urma războaielor balcanice din 1912-1913; ca și o altă alternativă, din 1917, în timpul primului război mondial, și cea mai recentă, din 1940, când, sub ocrotirea trupelor italiene, s-a întreprins înființarea unui district național aromân, în munții Pindului.”(Cf. Hristu Cândroveanu, *Aromânii - ieri și azi*, Scrisul Românesc, Craiova, 1995, p. 43).

...Cunoscând noi foarte bine procesele de deznaționalizare, care au loc în toate nou-intratele state în U.E., dar mai ales în cele slugarnice, prin guvernânți trădători și populație/locuitori, MAJORITARI, **nepăsători/iresponsabili**... - am putea să-i amintim omului pe care-l respectăm atât de mult, atât de onestului și frământatului patriot Hristu Cândroveanu, că trădarea mișună peste tot, în România contemporană, nu doar în cele câteva puncte nevalgice aromânești: **milioane** de manuale alternative TENDENȚIOASE, urmărind **deznaționalizarea românilor**, comandate și subvenționate de U.E., s-au “produs” pe bandă rulantă, cât ai bate din palme - cel mult în câteva luni...Pe când pe cele care să-i învețe pe “puii de români” **identitatea lor cea adevărată**, probabil că nu le vor prinde nici măcar nepoții noștri... Iar cele pentru aromânii din străinătate... Dar mai bine să spunem despre altele...

...Căci problemele aromânilor, în țările vecine și “prietene”, sunt mult mai grave...Nici Grecia, nici Albania, nici Bulgaria și

nici Serbia nu oferă, pe pământul țărilor respective, absolut nicio perspectivă aromânilor: nici de învățământ în (a)românească, deci nici de existență/viață, aromânilor - care, să admitem prin absurd, ar absolvi vreo școală în (a)românească...

Și aromânii sunt plini de modestie, nesolicitând aceste lucruri elementare... - stipulate, zice-se, pe undeva, prin Carta U.E...

Păcat că nu gândesc cu un bun-simț - **MĂCAR CÂT DE CÂT APROPIAT!!!** - membrii U.D.M.R.-ului din România... (AJUNGÂNDU-SE LA OBRĂZNICIA DE A PRETINDE CA LIMBA ROMÂNĂ SĂ DEVINĂ LIMBĂ STRĂINĂ, ÎN ROMÂNIA... - prin încurajare prezidențială...) - și Carta U.E. este “mumă” numai pentru unele nații, iar pentru altele “ciumă” este...Trebuie să spunem că drepturile istorice ale aromânilor din Peninsula Balcanică nu

suferă măcar comparație, cu drepturile istorice ale maghiarilor, în Europa...

Iată dubla măsură cu care operează “tătucii” noștri vestici, de la U.E. : României i s-a spus clar, de la bun început, că n-are dreptul de a intra în U.E., dacă nu face guvern cu U.D.M.R.-ul - pe când o veche membră N.A.T.O. și U.E., **Grecia** (la fel ca Franța...) nu are nici un fel de probleme de “integrare europeană”(?!), deși **refuză recunoașterea minorităților etnice** (ba le și prigonește, de-adevăratelea, cu temniță și teroare!). Iată cuvântul ziarului central **Stohos**, din Athena:

“Unde îi veți întâlni pe acești așa-zisi vlahi, cu limba lor vlăhicească, pe stradă, la târg, la locul lor de muncă, rupeți-le picioarele, smulgeți-le limba. Aici este Elada, aici este adevărată a elenilor. Scopul scuză mijloacele!” - din ziarul **Stohos** - Athena (cf. *România liberă*, nr. 2135, vineri 4 aprilie 1997, art. *Mai sunt tratate*, de Florin Cândroveanu.).

Dar iată ceva și mai și, în contemporaneitatea europeanogreacă: în nr. 7(137) al **Deșteptării**, din iulie 2001, la p. 8, se prezintă, de către Mircea Kadar, cazul strigător la cer al lui **SOTIRIS BLETSAS** (n.n.: de fapt, **SOTIR BLEȚA**, un arhitect grec, **de origine vlahă!**) - condamnat la 2 februarie 2001 “la 15 luni închisoare (n.n.: închisoare de “stil” grecesc... - cu tortură “la stroi”...) și amendă de 500.000 de drahme (cca. 1.400 USD, pentru răspândire de informație falsă (potrivit art. 191, al codului penal grec). Adevărata vină? **SOTIR BLEȚA** a distribuit, în iulie 1995, la un festival aromânesc, o publicație a Biroului European pentru Limbi mai Puțin Folosite(EBLUL), al U.E. (Birou în care **BLEȚA** e “observator” din partea Greciei), publicație ce specifică existența a 5 limbi minoritare în Grecia: *aromâna, arvanita(albaneza), macedo-slava, pomaca(slava macedo-slavilor musulmani) și turca. În timp ce primarul aromân din Prosotsani (nordul Greciei) a considerat defăimătoare pentru vlahi taxarea limbii lor drept minoritară, deputatul <<Noii Democrații>>, Evghenios Haitidis* (s.n. - n.n.: uite cum se căpătuiesc unii, de la naștere, cu nume predestinate...), *l-a acuzat de răspândire de informații false, cerând urmărirea în justiție...*” No comment!

Finalul art. d-lui Mircea Kadar: “Cea de-a 10-a Curte de Justiție din Atena a decis că **referirea la alte limbi decât greaca, vorbite în Grecia, constituie un delict criminal.** (...) Iată că în Grecia, stat N.A.T.O., deci al democrației (n.n.: da, n-au încotro de atâta “democrație”!!! - ...de așa “democrație” a murit și sârmanul Socrate...), **românii nici măcar n-au voie să declare că există, limba lor fiind considerată un fel de ...bâiguială! A venit vremea să ne îndreptăm șira spinării și să emitem și noi legitimații de român. C-așa-i în U.E. și în N.A.T.O.!**”

Din nou: “No comment!” - nu-i așa? Cam ar fi timpul să ne trezim, fie și pentru că așa ne tot zice, de zor (și cam degeaba...), imnul național...

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

III. SEMNIFICAȚIE ȘI PROCESUALITATE

Până în mileniul al II-lea î.e.n. a apărut teoria chineză privind cultul celor cinci elemente: *apa*, *focul*, *lemnul*, *metalul* și *pământul*, care corespundeau primelor cinci numere – 1, 2, 3, 4, 5. Aceste cinci elemente au fost definite în deplină comuniune cu timpul și spațiul: *apa* aparține lumii de jos și este compatibilă cu iarna și cu Nordul; *focul* ține de lumea cerească și reprezintă vara și Sudul; *lemnul* descrie primăvara și Estul, iar *pământul* se află în centru, sprijinind toate punctele cardinale și pe celelalte elemente.²⁴

La chinezi, fiecare element mai corespundea și unui animal, unui organ, unei culori, unei plante, unui modul al scării muzicale pentatonice sau unei planete, dar, indiferent de ceea ce reprezintă, „cele Cinci Elemente acționează unele asupra altora, născându-se, rând pe rând, unul din altul sau distrugându-se unul pe celălalt.”²⁵ La greci, erau patru elemente, *apa*, *aerul*, *focul* și *pământul*, fiecare element definindu-se ca „principiu călăuzitor spre o altă realitate decât a lui însuși”²⁶.

Filozofii Antichității – Pitagora, Empedocle, Platon, Aristotel – susțin că manifestările vieții sunt reductibile la cele patru elemente care, la rândul lor, dinamizează forțele naturale. Fiecare element a luat naștere din unirea a două principii fundamentale: *Apa* din Rece și Umed, *Aerul* din Umed și Cald, *Focul* din Cald și Uscat, *pământul*, din Uscat și Rece.²⁷ Reprezentarea tradițională a celor patru elemente s-a realizat prin intermediul unor figurări universale: *apa*, prin valuri (~~~~), *aerul* prin volute (~~~), *focul* prin fulger (ΛΛΛ), iar *pământul* prin pătrate (□□□), triunghiul focului amintind de numărul trei, masculin, iar pătratul pământului de numărul patru, feminin.²⁸

Pentru Gaston Bachelard, cele patru elemente constituie temelia „imaginației materiale” pe care o definește drept „această uimitoare nevoie de cunoaștere care, dincolo de seducțiile imaginației formelor, va gândi materia, va visa materia, va trăi în materie sau (...) va materializa imaginarul”²⁹. Gaston Bachelard prezintă cele patru elemente ca formă dinamică a imaginilor ce hrănesc imaginația³⁰. Imaginea dinamică, fiind „o realitate primordială”³¹, cunoaște, în devenirea sa, manifestări multiple: astfel, „semnul aerian”, bazat pe „o dinamică a dematerializării”³², unește infernalul cu celestul, noaptea cu zi, lumea de sus cu lumea pământescului³³, viața cu moartea, ca metamorfoză a imaginilor – cer, vânt, vis, pasăre, arbore.

Focul, în viziunea lui Bachelard, ia naștere tocmai din această interacțiune a contrariilor, binele și răul: „El strălucește în Paradis. El arde în Infern. El este plăcere și tortură. El e bucurărie și apocalips. El e plăcere pentru copilul așezat cuminte, aproape de sobă; el pedepsește, în același timp, pe orice neascultător ce vrea să se joace prea de aproape cu flăcările sale. El e stare de satisfacție și respect. E un zeu tutelar și teribil, bun și rău. El poate să contrazică; el este deci unul dintre principiile explicației universale”³⁴.

²⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **Dicționar de simboluri**, ed., cit., vol. II, p. 14.

²⁵ Ibidem p. 15.

²⁶ Ibidem, p. 16.

²⁷ Ibidem, p. 16.

²⁸ Ibidem 17-18.

²⁹ Gaston Bachelard, **Aerul și visele, Eseu despre imaginația mișcării**, traducere de Irina Mavrodin, În loc de prefață: **Dubla legitimitate** de Jean Starobinski, traducere de Angela Martin, Editura Univers, București, 1997, p. 11.

³⁰ Ibidem, p. 15.

³¹ Ibidem, p. 105.

³² Ibidem, p. 169.

³³ Ibidem, p. 218

³⁴ Gaston Bachelard, **Psihanaliza focului**, traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1997.

Apa – ca și celelalte trei elemente – are propriul destin. Este „adevăratul ochi al pământului”³⁵, *apa* este „sângele pământului” și „viața pământului”³⁶, formând împreună „schema fundamentală a materialității”: „Pământul frământat cu apă este (...) schema fundamentală a materialității”³⁷.

1. APA

În ritualurile de trecere, la români, **apa** antropomorfică descrie cadrul universal al desfășurării ceremonialului, făcându-l părtaș la procesualitatea logos-ului întemeietor de noi praguri existențiale care mijlocesc transsubstanțierea informalului, facilitând consacrarea.

Ființialitatea universalilor ontologice creează liantul dintre spațiul exterior, al gestualității ritualice și spațiul intern, al limbajului poetic, în

care elementul acvatic este **tabu**, rostirea ar distruge echilibrul dintre pragurile de trecere.

Apa ritualică se înfățișează dual, ca „sânge al pământului”³⁸, dar și ca ființă a lumii, alături de celelalte elemente arhetipale (*focul*, *aerul*, *pământul*): „Focu-i împărat și apa împărăteasă(...). Sunt așa împărați că soarele e împăratul focului și luna e împărăteasa apei!”³⁹

Ca ființă a lumii, **apa** reface legăturile cu originarul, transgresând limitele profane ale materialității: „*Apa* simbolizează suma universală a virtualităților; ele sunt **fons et origo**, rezervorul tuturor posibilităților de existență; ele precedă orice formă și susțin orice creație(...). Cufundarea în apă simbolizează (...) regresiunea în preformal, reintegrarea în modul nediferențiat al preexistenței.”⁴⁰

Cele trei „praguri” existențiale – *nașterea*, *nunta*, *înmormântarea* – construiesc o matrice semantică a **apei** a cărei procesualitate este realizată de interferența simbolismelor: distrugerea maleficiilor, denominația, consacrarea socială, trecerea și pe-trecerea lumii.

Metamorfoza apei deschide porțile dintre lumi, lumea „de aici” și lumea „de dincolo”, convertind „trecerea” și „petrecerea” la etern: de exemplu, în Africa de Nord, se aruncă **apă** peste pașii celui care va pleca⁴¹, iar în Gabon nou-născutul era expus privirii tuturor, se aducea o cadă plină cu apă, iar șeful satului sau al familiei îl uda, îi dădea un nume și se pronunța o invocație pentru ca el să fie sănătos, să crească, să aibă mulți copii și multe bogății.⁴²

În **Bucovina**, ritualul nașterii, al nunții și al înmormântării prezintă elementul acvatic procesual, ca structură de semnificații arhaice, prezentificate prin „gest”, „muzică” și „dans”, aflat într-o continuă interferență cu celelalte universalii ontologice – *focul*, *aerul*, *pământul*.

DRD. LUMINIȚA ȚARAN

(fragment din *Lucrarea de Doctorat*, „**Poetica imaginii în creația populară din Bucovina**, coordonată de Prof. Univ. Dr. DUMITRU IRIMIA)

³⁵ Gaston Bachelard, **Apa și visele, Eseu despre imaginația materiei**, Editura Univers, București, 1995, p. 39.

³⁶ Ibidem, p. 73.

³⁷ Ibidem, p. 19.

³⁸ Ibidem, p. 73.

³⁹ Elena Niculiță-Voronca, **Datinile și credințele poporului român**, Adunate și așezate în ordine mitologică, vol. II, Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum, 1998, p. 203.

⁴⁰ Mircea Eliade, **Imagini și simboluri, Eseu despre simbolismul magico-religios**, Prefață de Georges Dumézil, Traducere de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 1994, p. 187.

⁴¹ V. Arnold Van Genep, **Riturile de trecere**, Traducere de Lucia Berdan și Horia Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Postfață de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 43.

⁴² Ibidem, p. 65.

Un român în India

file de jurnal

(II)

În India, mijloacele de transport reflectă însăși organizarea socială a statului. Ca și prin Europa fostă comunistă, dar mult mai accentuat, mijlocul de transport pe care îl alegi reflectă un *status* social personal. Pentru indienii săraci, există autobuzul. În Delhi, cu cinci rupii se poate beneficia de serviciile unui asemenea mijloc de transport. Fără uși, cu pasageri circulând pe scara de intrare în vehicul, autobuzul oprește uneori în mijlocul străzii. Traficul se blochează, pasagerii și, nu de puține ori, chiar șoferul mai schimbă o vorbă cu trecătorii; apoi, mormanul de fiare vechi se pune în mișcare greoi către următoarea destinație. Evit autobuzul... mirosurile din interior sunt aproape de nesuportat. Alternativa ar fi ricișă (cu varianta ei mai sofisticată, auto-ricișă). Ricișă e o bicicletă ce cară după sine un soi de ataș unde se pot instala de la doi până la patru-cinci pasageri. Este primul mijloc de transport pe care îl încerc în India. Senzația e una stranie. Instalată în ricișă, văd eforturile indianului care pedalează în traficul infernal din Delhi pentru un preț de nimic. Aveam să aflu că acest amestec de simpatie și milă e încercat inițial de orice non-indian la primul contact cu această țară... În timp, India te abrutizează. Sărăcia ei extremă, de neevitat, sfârșește prin a-ți înfrânge instinctele sociale. Orice exces, de altfel, duce și la un exces de cinism. În India, poate mai mult decât în alte părți, sărăcia este atât de prezentă, încât, pentru a supraviețui în bune condiții psihice, ești obligat să o ignori. Oamenii aceștia pedalează o zi întreagă și cheltuie la sfârșitul ei, în cel mai fericit dintre cazuri, un euro pentru a se hrăni. De fiecare dată când te pot înșela, o fac fără niciun fel de remușcare. Odată ce cunoști

prețurile, însă, acceptă plata fără să se împotrivescă. Greșeala capitală pe care am făcut-o nu o dată a fost să întreb cât mă costă. Întrebarea în sine e suficientă pentru a deschide calea unei negocieri interminabile. Pe distanțe mai lungi, folosesc de regulă auto-ricișă. Un vehicul motorizat pe

trei roți, auto-ricișă are și un aparat de taxat rareori folosit.

În Delhi, distanțele sunt enorme (în definitiv, în orașul acesta sunt tot atâția locuitori cât în întreaga Românie!), așa că, dacă alegi auto-ricișă, ai toate șansele să aștepti (în funcție de norocul tău, și până la 20-30 de minute) pentru ca vehiculul să fie alimentat pe parcursul călătoriei. Cât despre taxiuri, ele sunt destul de scumpe și greu de găsit. De departe, cel mai confortabil mijloc de transport în Delhi este metroul. Foarte bine organizat, relativ ieftin, el acoperă multe zone ale capitalei indiene. Când l-am folosit pentru prima dată (pentru a mă duce la Ambasada României) am avut senzația că nici măcar nu mă aflu în India. În incinta metroului nimeni nu scuipă, nimeni nu aruncă gunoiul pe jos. Desigur, același zgomot inutil și permanent ca oriunde în India. Indienii vorbesc tare la telefon, iar

gestul acesta e perfect coerent cu disprețul total pe care îl au față de spațiul intim. Despre asta, însă, cu altă ocazie.

A doua zi trebuie să merg la universitate. Afară sunt aproape 35 de grade. Renunț fără prea mare plăcere și convingere la costumul pe care mi-l adusesem cu mine din țară. Ajung în fața Facultății de Arte la ora opt fără câteva minute. Portarii, deloc impresionanți, cu ținute neglijente și fețe plictisite, mă privesc ca pe o ciudățenie a naturii. Mi se spune că

nu pot găsi pe nimeni la Departament înainte de ora 9. Mă plimb timp de o oră pe coridoare dezolante, *admir* sălile de curs prăfuite, privesc ușor debusolat către pereții lor cu tencuiala căzută și înțeleg din ce în ce mai puțin din această lume față de care Europa are un soi de admirație tâmpă și mistică în același timp. Într-adevăr, puțin după 9 intru într-o încăpere cu patru funcționari blazați, mă prezint și sunt condus într-o altă sală. Șefa de catedră nu a venit încă. Mă întâmpină F. I., o profesoară indiană de Limba Franceză. Are o atitudine de general (căzut în dizgrație) în armata lui Napoleon și o figură de fată bătrână din romanele călinesciene... Puțină conversație și, mai apoi, mi se prezintă biroul. Îmi cunosc colegile. Predau portugheză. M. S. este indiană și îmi vorbește despre țara ei cu un patos care mă duce cu gândul la România Mare. Surâde cam artificial, de parcă s-ar afla la un casting pentru Hollywood. Pe S. C. o cunosc ceva mai târziu. Este lector portughez. Mi se pare extrem de arogantă. Vine, însă, din Europa iar aici, în India, aveam să descopăr un soi de solidaritate continentală pe care n-aș fi putut-o bănui vreodată. Francezi, portughezi, spanioli, italieni, români, austrieci, polonezi, cehi, slovaci etc. – cu toții ne comportăm de parcă am avea de împărțit același set de valori. În Paris, Viena, București sau oriunde aiurea prin Europa ne-am fi ignorat reciproc. Aici, însă, am descoperit că avem cu toții multe în comun. Personal, am fost destul de sceptic la un moment dat cu privire la acest proiect-mamut numit Uniunea Europeană. Aici, încep să înțeleg mai multe.

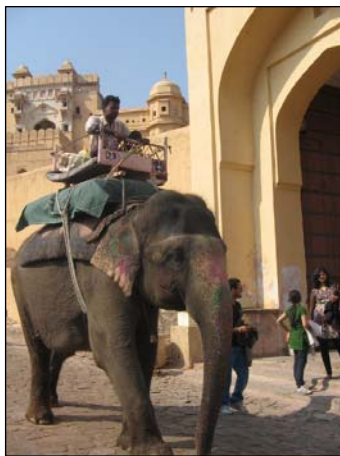
Mă întâlnesc în sfârșit cu V. M., șefa catedrei. Știu că e comunistă. India este, totuși, țara paradoxurilor. Dacă mâine s-ar instaura comunismul în această țară, prima victimă ar fi tocmai V. M. Ea are profilul perfect al burghezului împotriva căruia comuniștii au luptat prin centrul și estul Europei. Nu mă surprinde, însă, atitudinea. E greu să explici credibil putrefacția perfidă ce se ascunde în spatele manifestului comunist al lui Marx din 1848. În plus, comunismul se mai bucură chiar și prin Europa de credit, în mare parte pentru că a salvat bătrânul continent de ciocnirea brutală cu fascismul. Dacă l-a salvat

ori nu sau care au fost motivațiile acestei *salvări*, acestea sunt întrebări secundare pe care nu și le mai pune nimeni astăzi. V. M. crede că India are nevoie de Revoluție. Acesta este de altfel subiectul primei noastre dispute publice. Într-o conferință, afirm că orice revoluție care vine pe un teren nepregătit social trezește antipatii populare și sfârșește prin a nu avea rezultate. Oamenii nu se schimbă prin Revoluții, ci în timp, prin proiecte politice de durată. Femeia aceasta destul de sofisticată, cu o diplomatie și o șiretenie care nu trebuie subevaluată, trăiește în plină utopie.

Din cauza birocrăției comune româno-indiene, am ajuns în India la 3 luni de la începutul anului universitar. Mi se spune că într-o săptămână pot începe să predau.

Într-o seară, primesc o vizită neașteptată. A. K. este un individ de vreo 50 de ani care a studiat română la Delhi University, cu zeci de ani în urmă. Omul îmi spune că e fascinat de România și mă avertizează că V. M. va face orice pentru a crea probleme lectorului de limbă română. Pe moment, mă panichez. Am senzația că am aterizat în mijlocul unui complot de care habar nu am. A. K., însă, nu este altceva decât un exaltat oarecare. A vizitat România beneficiind de o bursă ICR și are senzația că știe totul despre țara mea. Când îmi vorbește despre câte asemănări există între culturile noastre, realizez că mă aflu în fața unui pierde-vară. Nu îi pot comunica ceea ce gândesc despre el pentru simplul motiv că omul nu știe să asculte. Îmi pune întrebări la care tot el răspunde până la urmă.

La data redactării acestui jurnal (la mai bine de cinci luni de la petrecerea faptelor) încă încerc să evit orice întâlnire cu A. K. Devine din ce în ce mai greu. Sună folosind diferite numere de telefon și îmi scrie sms-uri. Alături de el am trăit cele mai penibile momente în India. Îmi amintesc că odată, la o nuntă, cineva mi-a adresat o întrebare (în engleză) despre România. Atât eu cât și A. K.

am răspuns simultan. El în hindi, eu în engleză. Răspunsurile au fost total diferite. Cel care întrebese a rămas bulversat. Eu am fost teribil de jenat. Un al doilea moment s-a petrecut la o altă ceremonie nupțială, în Faridabad,

un oraș la vreo 25 de km de capitală. Mă invitase la ceremonie și l-am întrebat dacă există anumite tradiții sau obiceiuri pe care ar trebui să le cunosc în prealabil. A. K. mi-a comunicat că simpla mea prezență acolo e suficientă. Ajunși în Faridabad, la un moment dat A. K. îmi pune în mână un teanc consistent de

bancnote de 500 de rupii, mă așează la o coadă în fața mamei miresei și îmi explică rapid ce trebuie să fac. Ar trebui să depun banii pe o tăviță și să urc pe un soi de podium improvizat pentru a primi o binecuvântare. Nu pot refuza... nu am stricat niciodată o nuntă și nu mă gândesc să încep acum. Sunt profund bulversat și jenat. Altădată, A. K. m-a invitat acasă și a insistat să ajung la ora 8 dimineața. Nu a precizat că e vorba despre *timpul indian* (dacă trebuie să te întâlnești cu un indian la 8, trebuie să vii la 9, oricum vei fi primul la întâlnire). Omul mă așează într-o cameră cu aspect de celulă, cameră în care tatăl lui doarme profund la câțiva centimetri de scaunul meu. Bătrânul se trezește la un moment dat, facem cunoștință și începe să își schimbe hainele. Recunosc, sunt destul de conservator când vine vorba despre scene de genul acesta... Am stat acolo câteva ore bune... Acum, perspectiva întâlnirii cu A. K. mă înspăimântă la propriu.

Sunt, de altfel, momente când prefer să evit orice contact cu India și oamenii ei. Nevoia de a fi singur e cu atât mai mare cu cât în țara aceasta totul e sufocant și mult prea multe lucruri se fac în mijlocul colectivității.

OVIDIU IVANCU

BIBLIOTECA BABEL

MARIA TERESA LIUZZO

Doar de tine e copleșită așteptarea mea

când te aștept și mă îmbrac de întuneric.
Inima este placată
dacă inima ta este pe gura nudă,
dacă visul se unește izvorului.
Înspre corpul meu în pupilele tale
copleșite de umbre, și dorința mea
mâinilor tale încredințez,
pentru că tu o faci plasmă
și mi-o redai în pasiune și sânge.
În această iarnă, dragostea
ne unește într-o îmbrățișare
amestecă respirațiile noastre
și face culcuș corpurilor noastre.
E timpul tinereții noastre,
un fragment de etern,
care pentru tine mă face să mă întorc
în multiplele limfe ale vieții.
Te simt că te întorci,
un cânt de ape mă pătrunde
vârtejuri de extaz ating, cerul
este o ploaie de stele în camera
asta...

Mai mult decât spada emoția se adâncește

în sângele înfierbântat mai tare ca
mustul
mai puțin crud decât drama vieții.
Dar dacă mă mângâi ca o margaretă,
petală după petală, cercetând,
adăugând galbenului ochi inimii
sale,
dacă-mi fixezi în tatuaj lila în violet
dezleg din nou haina mea de umbră.
Vino în mine, nu amăgi așteptarea.

Fă-mă din nou mama versurilor libere

ce au pentru sine orice splendoare,
sided înăuntrul conchiliei,
și nu mamă vitregă care să împrăștie
întunericul morții.
Lasă-mă să intru în pielea ta
fă ca orice limb să devină al meu,
și din orice parte a mea tu să îmi fii
spațiul,
unica sferă a universului meu.

**În românele de ELENA
DANIELA SGONDEA și
EUGEN EVU**

Nouă și zece

N-a fost o simplă întâmplare. Așa ceva se întâlnește poate o dată la un milion, sau poate o singură oară în o mie de ani. Cam pe-acolo, gândi ea; oricum nu se pricepea la statistici nici cât bunica ei la marxism.

Pasărea căzuse din cer, țintind direct spre ea. Căderea se opri cu un zgomot surd compact pe asfaltul trotuarului. Așa din senin, fără niciun semn prin care să se anunțe. Zburătoarea ratase umărul fetei cu doar câțiva centimetri.

Depart de în văzduh se învârtteau în cercuri concentrice două păsări maro, cu aripile larg desfăcute. Era o liniște mormântală. Tânăra se simți mică și neînsemnată, așa cum probabil le apărea celor două creaturi din cer, de la distanța asta considerabilă. Cele două siluete înaripate dispărură rapid din câmpul ei vizual, lăsând în urmă doar un iureș de pene plutitoare răzlețe.

Lumea care aștepta în stația de autobuz o privi consternată. Încetul cu încetul începu și ea să realizeze ce se întâmplase. Simți cum îi urcă spre inimă sângele înghețat, odată cu un val de frică inexplicabilă.

„V-a lovit?” o întrebă un domn binevoitor îmbrăcat în costum cu cravată.

„Nu, nu, e totul în regulă. Sunt bine”, îl asigură ea.

„Aș zice că v-a ratat la mustață” îi răspunde domnul în timp ce se apropie de cadavru ca să-l cerceteze mai îndeaproape.

„Un porumbel destul de mare. Ați avut noroc, putea să vă lovească rău. Mai mult ca sigur a fost mort înainte de impact. Probabil atac de inimă. Corpul e perfect, fără nicio rană.”

Privi în ochii ei lărgiți de groază. Era clar că biată fata se afla în stare de șoc.

În spatele lor, două chelnerițe de la cantină șușoteau agitate: „Ăsta e mare ghinion”.

„Tacă-vă fleanca, zăludelor! Ce prostii vorbiți?!” le repezi bărbatul. Apoi se întoarse spre ea cu un zâmbet forțat:

„Mai degrabă aș zice că e mare noroc. Să fiu în locul Dumneavoastră, neapărat aș trage un loz pe ziua de azi. Pasărea v-a ratat, înțelegeți? Nu v-a atins niciun fir de păr.”

Își făcu de lucru cu cadavrul, încercând să-l arunce peste gard. De trei ori îl luă de aripă făcându-i vânt peste plasa de sârmă, dar nu reuși să-i imprime destul avânt cât să depășească obstacolul înalt. De două ori porumbelul căzu greu ca o piatră înapoi la picioarele ei, de parcă n-ar fi vrut s-o părăsească. Abia a treia încercare îi reuși. I se părea totul un blestem al destinului.

Pe locul în care căzuse porumbelul nu mai era nimic. Nici măcar o picătură de sânge, nicio pană. Era decorul unei crime perfecte.

Continuă să aștepte în tăcere autobuzul. Tânăra arunca la răstimpuri priviri panicate peste gard. I se părea lipsit de pietate să se despartă așa de indiferent de o viață, fie ea și numai una a unei păsări neînsemnate. Parcă era prea simplu totul. Simțea că nu putea fi totul, că mai lipsea ceva.

La scurtă vreme, se apropie de gard o pisică. Umbla cu mare băgare de seamă, de parcă ar fi fost ghidată de o mână nevăzută. Fata simți un impuls de a o alunga, dar se stăpâni. Era absurd să creadă că ar avea vreun drept asupra vietății care fusese pe punctul de a-i schimba radical viața.

Pisica ieșise parcă dintr-o secvență ireală, filmată cu încetinitorul. La o privire mai atentă, sesiză și motivul: era șchioapă. Biata felină avea doar trei picioare. Cine știe prin ce accident dramatic pierduse lăbuța dreaptă din față. Pentru un handicap așa de mare, se mișca destul de bine. Ochise pasărea moartă și se ducea direct spre ea.

„Așa o fi găsit și orbul Brăila”, comentă domnul cel prietenos. „În condiții normale, pisica asta n-are nicio șansă să vâneze porumbei. Cadoul ăsta i-a picat din cer” și izbucni într-un râs exagerat.

Contrar așteptărilor, pisica se plictisi rapid de noua ei descoperire. După ce miroși pasărea, plecă la fel de tacticoasă cum venise. „Se vede treaba că nu era cadoul ei”, gândi fata cam descumpănită și se forță să se concentreze la altceva.

Îi veni în minte serviciul. Dacă ar fi știut interlocutorul ei unde lucra! Tocmai la Cazinou. Avea un contract pe șase luni pe post de consultantă pentru Time Share. Cu alte cuvinte era responsabilă împreună cu alte colegi pentru clienții potențiali din incinta Casinoului. Aveau obligația să-i convingă să devină coproprietari ai unor apartamente de vacanță pe care urma să le folosească ulterior cu schimb.

Cazinoul era doar una din numeroasele clădiri din Complexul Turistic imens care funcționa după model american. Odată cazat acolo, nu mai aveai practic nevoie de nimic. Puteai petrece o viață întreagă fără să simți nevoia de a ieși, pierdut printre hoteluri, restaurante, magazine, săli de sport, plajă la mare și, bineînțeles, Cazinou. Ultimul nu se închidea niciodată. Puteai să-ți joci banii 24 de ore din 24. În lumina artificială a neanelor din imensa sală cu tot felul de mașini de joc, nu știai niciodată când e zi și când e noapte.

Nu era prima oară când tânăra consultantă se întreba ce-ar face dacă ar câștiga un milion. Avea deja o idee destul de clară. În primul rând și-ar înscrie fetița la o școală privată. Apoi ar cumpăra un apartament frumos, cum erau cele pe care le plasa turiștilor. Nu putea înțelege cum de se lăsau rugați și curtați așa de mult. Oamenii aveau oricum destui bani pe care îi cheltuiau pe tot felul de mofuri inutile. Rata la un astfel de apartament i-ar fi costat mai puțin decât ce dădeau pe bere. În plus, dacă semnau un contract, i-ar fi făcut și ei un pustiul de bine, pentru că era plătită în acord. În special turiștii din Europa se lăsau greu convingși, de parcă suspectau că ar fi cine știe ce înșelăciune la mijloc.

Dacă ar fi avut un milion, ar fi renunțat imediat la postul care i se părea o adevărată scalvie. Munca de convingere pe lângă clienții căpoși o costa enorm de multă energie. Degeaba încerca să le explice că are o fetiță de întreținut acasă. Majoritatea nici n-o credeau.

Reveni în prezent și se întristă pe loc la gândul zilei care începuse așa de prost. Avea să ajungă iarăși prea târziu la serviciu. Autobuzul se lăsa așteptat. Deși era

născută aici, îi venea greu să accepte ritmul lent în care se mișcau ceasurile în Arhipelagul Bahamas.

„Turiștii au și mai puțină înțelegere pentru lipsa noastră de punctualitate. Sigur vor fi terminat toți cu micul dejun. La cât de frumoasă e vremea acum, pun pariu că s-au întins cu burțile la soare pe plajă. De acolo e foarte greu să-i mai scot.“ N-ar fi fost prima oară când se vedea silită să se așeze la tejgheaua barului de pe plajă, cu un pahar de răcoritoare ieftină în față, în speranța de a atrage în conversație vreun turist plictisit. Cu mult noroc poate găsea pe cineva dispus s-o asculte perorând despre avantajele concediilor pe sistem time share. Sau măcar pe cineva dispus să plătească pentru Coca Cola, de care avea mare nevoie. Așa corect îmbrăcată la costum negru, cum era, probabil că urma să ducă dorul instalației de aer condiționat din lobbyul hotelului Cazinoului.

Autobuzul se opri lângă bordură. Tânăra urcă și îi întinse șoferului bancnota de un dolar. „Ce-ar fi dacă aș câștiga astăzi milionul?“ îi răsuna în urechi noua obsesie.

De cum ieși din mașină, începu să fugă spre intrare. Se decise s-o ia pe scurtătură, traversând Cazinoul prin sala principală de jocuri. Ca de obicei la ora asta incertă de dimineață, nu erau prezenți prea mulți clienți. O duzină de fețe obosite își făceau de lucru pe la automatele de monezi, un crupier plictisit întindea cărțile pentru doi clienți americani cu pălării de cowboy. Altul aștepta răbdător arborând o mină impasibilă lângă masa cu piesele ordonate meticulos pentru o eventuală partidă de ruletă.

Tresări imperceptibil la amintirea îndemnului domnului din stația de autobuz. Mâna dreaptă pipăi febrilă plasticul lucios al jetoanelor pe care le purta întâmplător cu ea de mai bine de o săptămână. Le păstrase din superstiție, ca „sămânță de bani”, după ce jucase cu colegele într-o sâmbătă, cinstindu-se pentru o afacere cu un grup mare de turiști.

De fapt își propusese să le joace imediat pe toate dintr-o dată, indiferent de consecințe. În definitiv, ce mai conta acum dacă întârzia cinci minute în plus sau în minus?! Dădu să scoată jetoanele din buzunar când zări cu coada ochiului fața îngrijorată a șefului turei în care lucra. Se stăpâni și își retrase mâna, lăsând piesele să cadă înapoi în buzunar. Furioasă pe sine însăși se liniști la gândul că, în situația de față, dacă ar fi rămas consecventă, prețul ar fi putut fi mult prea mare. După ce că întârziase, dacă o mai și prindea șeful jucând în timpul serviciului, probabil că ar fi dat-o afară. Amână partida pentru pauza de amiază și se grăbi spre celălalt capăt al sălii unde o așteptau colegele.

În drum spre lobby, trecu pe lângă automatul ei preferat, cel la care își permitea să joace arareori câte un pic. Ascuns într-un colț aproape invizibil pentru restul sălii, părea s-o aștepte răbdător. „Dacă faci din mine o milionară, te iau cu mine acasă și te pun în mijlocul sufragerei”, fabulă în gând.

Trecu pe lângă barmanul ocupat cu feliatul unei lămâi și aruncă o privire în colivia seifului, unde casiera număra bani fluierând melodia „Singing in the rain“. Se considera norocoasă când trecu neobservată pe lângă șeful ocupat să-i explice ceva unei colege noi. Observă amuzată cum un băiețel neastâmpărat tocmai se descotorosea de guma de mestecat lipind-o pe geanta lui tip diplomat.

În clipa în care părăsea sala de jocuri, răsună brusc alarma. Toate luminile disponibile începură să clipească

halucinant. Zgomotul sirenelor era asurzitor. Deși cunoștea bine agitația asta făcută în cinstea norocosului zilei, inima îi stătu în loc pentru o clipă, de parcă s-ar fi trezit brusc dintr-un vis profund. Avu senzația că se află într-o fotografie pe care o cunoștea foarte bine, dar nu știa de unde.

Toți alergau căpiați în urma ei, dornici să-l vadă pe fericitul câștigător. Numai ea nu simțea nevoia să se uite primprejur. Știa prea bine că în majoritatea cazurilor câștigătorul jucase o miză mult prea mică pentru milion. Bineînțeles că e grozav să găști o mie de dolari, dacă ai mizat doar un cent, dar hai să fim serioși, cu o mie de dolari nu poți să faci mare lucru. Bucuria de a fi în centrul atenției timp de o zi nu e de ici colo, dar probabil că mult mai mare e dezamăgirea care te va însoți pe viață pentru că nu ai jucat o miză de cinci dolari.

Firește că existau și jucători cu adevărat norocoși, care câștigau milionul, dar erau rari. De aceea luă decizia tacită de a miza totul pe o singură mână, mai târziu. Oricum avea bănuiala că aparatele erau manipulate cu un truc care nu le permitea să premieze miza maximă decât foarte, foarte rar. Indiferent de șanse, era convinsă că nu și-ar fi iertat niciodată să joace și să câștige o sumă neînsemnată, doar pentru că s-ar fi zgârcit la momentul decisiv.

Își continuă așadar neabătută drumul spre lobby, fără să întoarcă nici măcar capul. Se felicita în gând pentru dexteritatea cu care se strecură neobservată. Firește că întârziase. Era ora nouă și zece.

De aici începu o etapă stranie, în care i se părea că joacă într-un film pe care în același timp îl urmărea de la distanță. Tot ce o înconjura avea o viteză stresantă, dar parcă se prelingea pe lângă ea ca de pe un parbriz în ploaie.

La început se bucură de nesperata relaxare. Apoi desoperi că nu e chiar așa de amuzant să tot încerci să fii băgat în seamă. Dacă întindea mâna spre un dosar, n-apuca să-l atingă și cineva mai rapid i-l lua de sub nas. Colegele cărora le adresa cuvântul păreau să n-o audă. Parcă se înțeleseseră toți și toate să o ignore. Cursa ei se accelerează. Din ce în ce mai disperată se străduia să intre în ritm, să câștige bani. Clienții cărora le adresa un salut treceau pe lângă ea indiferenți. Viața se derula sub ochii ei, fără vreun aport din partea ei. Ritmul devenea din ce în ce mai alert. Fugea încercând să se prindă pe sine din urmă.

La ora mesei era sleită de puteri. Mulțumi în gând pentru pauza binevenită și se îndreptă resemnată spre cantină. Abia se mai târa pe scările care duceau spre cazinou.

Lăsă în urmă lobbyul hotelului în care șeful se străduia încă o dată să-i explice noii colege o clauză complicată din contract. Spre surpriza ei, băiețelul era din nou prezent, făcându-și de lucru cu guma de mestecat pe lângă valioara șefului.

Trecu pe lângă numărătoarea de bani care fluiera de zor melodia preferată, și-l depăși pe barmanul ocupat pentru a nu-știu-câta-oraă cu feliatul lămâii.

Să tot fi fost cam în dreptul ușii, când izbucni cercul asurzitor. Luminile și sirenele păreau s-o asalteze din toate părțile. O grămadă de oameni se bulucea din toate colțurile spre locul în care se afla și ea. Era neobișnuit să

se „spargă” miza maximă de două ori într-o singură zi. „În fond de ce nu?”, remarcă ea indiferentă.

Cum norocosul câștigător trebuia să fie pe undeva pe aproape, se întoarse să-l vadă. Descoperi la automatul ei preferat, cu spatele spre ea o siluetă la costum negru. Conturul i se părea vag familiar. Simți cum i se înmoaie genunchii.

Cu viteză amețitoare i se perindară prin fața ochilor imaginile înregistrate în ultimele minute: barmanul, casierita, piciful cu guma, șeful, colega... Parcă rula un film înapoi, cu viteză nebună. Apoi se făcu liniște înmormântală în jurul ei. Timpul se opri în loc, graba se evaporă. Ajunsesse la țel, se atinsese, nu mai avea de ce să alege. Pentru o fracțiune de secundă se întrebă dacă nu cumva asta a fost tot. Așa să fie oare când murim?

În jurul ei se auzeau voci agitate. Pescui cu greutate câteva cuvinte răzlețe. Se vorbea despre „o nouă viață, un apartament nou”, „fiica la școală”, „luat aparatul acasă”. Apoi răsete în cor.

Prima propoziție pe care o auzi completă fu: „Nu știu ce să spun” Apoi urmă: „Mă simt de parcă n-aș fi eu. Mi se pare că stau lângă mine. Cred că nu realizez complet ce s-a întâmplat.”

„Mă tem că mai am de alergat până mă prind”, se auzi spunând pe propria ei gură.

Ecranul de deasupra intrării afișa numele ei cu majuscule într-un chenar de bancnote. Dedesupt trona o cifră lungă cu multe zerouri. Un Milion!

Nu mai încăpea nicio îndoială. Era ea, una la un milion!

În colțul ecranului se putea citi ora fericitului eveniment. Era nouă și zece.

Benissa, februarie 2010

Flamenco, „el duende”

Recent am fost martora unei reprezentații spontane de artă andaluză, spectacol dat de un cântăreț ambulant în piața din centrul orașului Málaga. Evenimentul mi-a rămas întipărit în memorie pe viață.

Pentru început, ne-a legănat cu serenade romantice un cântăreț acompaniat la chitară. Acesta și-a văzut de drum, mulțumint de obolul adunat în căciulă. Ne-am întors capetele speriați la vederea unui tânăr ascetic, îmbrăcat complet în negru, cu părul prins într-o coadă la spate. Arunca priviri vrăjmașe peste lumea așezată la mesele de la terasa cafenelei.

Nici una nici două, înfipt parcă în pavajul străzii, a început să cânte singur, acompaniat doar de o bătaie convulsivă din călcâie. Vocea răgușită acoperea parcă mai multe tonuri în același timp, finalizând vocalele într-un vaiet sfâșietor. Textul cântecului era trist, povestea unui suflet pustiit de dor, exilat departe de casă. Drama era redată sub forma unui monolog adresat unui cărciumar nevăzut care, în loc să curme amarul, nu face decât să adoarmă durerea, umplând încă o dată paharul cu „aguardiente” („apă arzândă”, în speță țuică).

S-a făcut o liniște mormântală în jurul artistului, de parcă am fi fost loviți cu toții brusc de o revelație. Omul din fața noastră întruchipa o emoție mistuitoare, trăită cu fiecare fibră a corpului său, stăpânit parcă de un demon

interior care nu găsea altă cale de ieșire din trup decât vocea ireală și corpul său zbuciumat.

Nu mai era un simplu interpret. De bună seamă că aveam în față însăși substanța din care sunt plămădite emoțiile, condesată în formă pură, într-un suflet dezbrăcat, scos impudic la vedere, tremurând de frigul însingurării și de teama stingerii.

Pe tot parcursul cântecului, solistul nostru și-a păstrat ochii închiși, izolându-se undeva în lumea sa interioară, departe de tot ce-l înconjură. S-a oprit din cântat la fel de brusc cum și începuse. Abia treptat a revenit lumina în ochii lui, vagă și străină, cu ceva care ne-a înspăimântat.

Am rămas cu toții încreneniți, neștiind ce să facem. Simplul gând de a-i oferi bani părea o impietate. Ne temeam că ni i-ar fi aruncat înapoi, cu dispreț.

Spre ușurarea generală, același turist care nu demult căutase febril vioara în tabloul lui Picasso, a spart cu nonșalanță liniștea cu aplauzele lui frenetice. Păstrând pe față expresia străină de orice lucru lumesc, artistul andaluz a luat banii pe care îi întindeau mâinile ezitante din jurul său și și-a văzut de drum fără să întoarcă privirea.

În acel moment, am înțeles ce înseamnă „el canto hondo” („cântecul adânc”) și ce vrea să spună cuvântul intraductibil „duende”, cel cu care spaniolii desemnează darul de a interpreta flamenco.

Flamenco nu e doar artă, ci, mai ales, o formă de viață. Conține amestecul culturilor celor două minorități persecutate în trecut: țigani andaluzi și musulmanii. Rădăcinile artei flamenco coboară în timp înapoi la hinduși, arabi și evrei, greci și castillieni. Multe din întrebările pe care le ridică formarea lui ca fenomen artistic își așteaptă încă răspunsul.

Flamenco ocupă un loc important în viața de zi cu zi. Se încropește spontan, în orice împrejurare, nefiind necesare decât o voce și un ritm bătut din palme sau din călcâie.

Cu alte cuvinte, corpul uman dispune de toate instrumentele necesare artei flamenco; chitara e un detaliu adăugat abia în secolul trecut.

Are multe fețe, e un ceva care arată ca un dans combinat cu o luptă, un strigăt eliberator din rărunchi, o sfidare adresată cerului, acompaniată de o muzică aproape de Dumnezeu.

Poate lua forma unei arii clasice plăcute auzului, cum e Concertul de Aranjuez al lui Paco de Lucia, dar poate fi și un cântec gutural, un dans elegant, cu castaniete sau cu tropăit din pantofi într-un ritm de crescendo îndrăcit.

„Flamenco este arta de a scoate foc pe gură, pentru a-l stinge apoi cu picoarele”, spunea Jean Cocteau.

Se vorbește mult despre flamenco, dar nimeni nu îndrăznește să dea o definiție exactă fenomenului „duende”, darul pe care numai unii îl posedă. Se spune că abia în clipa în care simți un fior care-ți încrețește pielea la auzul și vederea unei reprezentații de flamenco, ai înțeles ce înseamnă „el duende”. Mărturisesc că pe mine nu doar m-au trecut frisoane, ci chiar și măruntaiele mi s-au crispat.

Șocul de cinci minute din Plaza de España s-a ars la mine pe discul dur, cel fundamental. Nu-l voi uita niciodată.

Benissa, mai 2010

GABRIELA CĂLUȚIU-SONNENBERG

Dialoguri basarabene

... cu Claudia Partole

„Îmi trăiesc cu intensitate clipa...”

Claudia Partole, poetă, eseistă, scriitoare pentru cei mari și pentru cei mici, mai nou – romancieră, își trăiește cu intensitate clipa astrală în preajma unei frumoase aniversări: 5 și 5, Dumnezeu sporindu-i realizările în plan profesional. Recent, noua carte apărută „Viața unei nopți sau Totentanz” (Editura Pontos, Chișinău, 2009), a fost nominalizată de Uniunea Scriitorilor din Moldova ca cel mai bun roman al anului.

„Romanul oferă, credem, cititorului român una dintre cele mai adevărate și zguduitoare mărturii despre acest fenomen care a bulversat existența a milioane de români: autoexilul. Oameni sărmani, români, moldoveni din stânga Prutului, își aștern trăirile chinute, dar demne, vieți rătăcite printre cele „bășinașe”, din Italia și Austria, în cazul de față...” (Dan Plăeșu, scriitor, Galați). „Nu știu cum sunt celelalte scrieri (eseuri, poezie, proza, teatru), cert este (pentru mine) că, prin *Jurnalul menajerei*, Claudia Partole a dat lovitura... (Nicolae Turtureanu, Iași). Aș putea cita și alte opinii apărute în Țară și în Basarabia, însă mi-am propus să discut cu scriitoarea nu doar despre această carte, dar succint despre întreaga activitate.

-Dragă Claudia, mă bucură faptul că din ploaia de romane apărute în ultimul timp, tocmai cel care mi-a plăcut și mie a cules cele mai multe voturi, competiția fiind strânsă, dacă ținem cont de faptul că ai fost unica scriitoare, adică doamnă a scrisului și de atitudinea scriitorilor (de gen masculin), ca să nu folosesc cuvântul bărbați, care ar putea însemna bravi, dar care nu întotdeauna așa sunt, deci, atitudine, care mai persistă la noi și pe aiurea, că femeile își au locul în altă parte, ai concurat cu adevărați corifei, nume sonore... Felicitări! Dar să începem dialogul cu... satul Cotova, care te-a parașutat în universul intelectual pe aripele inspirației, alimentată de aerul veșniciei născute la sat, precunoscuta frază a lui Lucian Blaga. Nu știu, cunoști că satul natal, prin anii 1700, era sub oblăduirea Mănăstirii Neamț, lucru pe care-l știu studiind în arhive când scriam monografia localității mele de baștină Pelinia - nume de legendă. Dacă satul meu a fost vândut pentru 95 de oi cu meii lor, satul Cotova a fost dăruit de văduva Teofana cu fiul său Ilie, sat care aparținea capitanului... astrucat în Mănăstire, căzut în lupta cu leșii... Iată de unde și spiritul înăscut de credință la oamenii din localitățile noastre. Cum a fost copilăria, adolescența, debutul școlar, căci la Universitatea de Stat

din Moldova, la Facultatea de Jurnalistică, știu cum a fi fost, dar mai bine să povestești singură...”

-Mulțumesc pentru cuvintele frumoase! Nu prea sunt obișnuită cu asemenea tratament, apoi, sinceră să fiu, suport greu laudele. Îmi vine să-mi ascund capul, așa cum face struțul, în nisipul deșertului acestei lumi. Mi-e jenă, dar mai e ceva! Mereu mi se pare că ceea ce voi face bine cu adevărat va fi mâine. Despre romanul meu și competiția mea de „spartană”, pe care am avut-o cu

bărbații scrisului fără să vreau, ce să zic? Mai întâi nu mi-am crezut urechilor, după care am încercat să mă bucur. Acum trăiesc un sentiment deosebit al împlinirii prin „Viața unei nopți sau Totentanz”, cartea care într-o clipită m-a înălțat. Într-adevăr, nici despre o lucrare de-a mea nu s-a scris și nu s-a vorbit atât de mult. Dar scrisesem această carte pentru mine! Pur și simplu. Nu aveam de gând s-o editez. Mi se păreau toate mărturisirile

mult prea ale mele, prea intime, prea dragi. Le-am propus spre lectură unei colege care a cunoscut drumul străiniei și ea, după ce mi le-a citit, m-a întrebant spre surprinderea mea: ”Când, totuși, ai fost în Italia?”. Doar știa prea bine că nu fusesem! Reacția prietenei m-a făcut să am curajul de a propune să-mi citească manuscrisul și prozatorului Vladimir Beșleagă. Și cuvintele de încurajare ale colegului de la care mereu am tot învățat, mi-a inspirat ideea de a scoate cartea în lume, a o edita. Din acel moment, am trăit emoții incredibile! Iar premiul „Vasile Vasilache”, pe care l-am primit pentru această carte la Salonul de Carte, organizat la Biblioteca Națională (Chișinău), a fost pentru mine o adevărată surpriză. Nici măcar nu propusesem cartea pentru concurs. Din acest motiv credeam că visez când am fost invitată la Gala premianților. Și starea mea nu era întâmplătoare. L-am cunoscut pe scriitorul Vasile Vasilache mai întâi din proza prin care s-a impus în literatură, iar mai târziu s-a întâmplat să-l visez (într-o noapte!)... Se făcea că plantam un nuc și deodată mi-am dat seama că deasupra capului meu e un nuc viguros. Știam că (așa cum toate se cunosc la nivel oniric!), este nucul lui Vasile Vasilache. Atunci m-am neliniștit pentru copacul pe care-l răsădeam eu. Mi-am zis: ”Dacă-l las aici, va fi umbrat de acest nuc secular! Ar fi mai bine să-i găsec un alt loc...” Zis și făcut (în vis, bineînțeles!! Tot atunci am descoperit că rădăcinile nucului meu s-au prins. M-am trezit fericită! Și s-a întâmplat, la câteva zile, să-l întâlnesc (în realitate!) pe maestrul Vasilache. I-am spus peripeția mea din noapte și grație visului am început să dialogăm ore în șir prin telefon. Iar după ce mi-a citit cartea „Reculegere”, mi-a zis: ”Îmi place că-ți lași fantezia să zburde. Și să-i permiți s-o facă mereu! Ca un mânz în primăvară să alerge pe pajiștea imaculată a foii...” Așa m-a sfătuit maestrul. Probabil, dacă ar fi fost în viață, el primul mi-ar fi citit cartea „Viața unei nopți...” Este, bănuiesc nucul pe care l-am plantat alături de copacul viguros pe care l-a înălțat el

(în grădina literaturii prin scrierile sale). Nimic nu e întâmplător! Mai ales mesajele onirice ne dezvăluie lucrurile ascunse și nevăzute. „Viața unei nopți sau Totentanz” este, poate, lucrarea pe care mi-am dorit să o realizez! Posibil, întreaga-mi viață de scriitor am mers spre această carte. Dar mergem, de obicei, încet, rătăcind uneori, ratând multe șanse, iar atunci când vine momentul ne oprim și realizăm ceea ce ne-a fost menit. De altfel, niciodată nu știm care dintre cărți ne va aduce marea bucurie, așa precum niciun părinte nu poate spune care dintre copii va avea grijă de bătrânețea lui. Adevărat că am muncit de astă dată ca niciodată, dar un asemenea supliciu inspiră la și mai mult...

Bine, cred că e cazul să fiu mai laconică. Despre satul meu, multe din câte le știi și tu, le cunosc, dar mi-au rămas și atâtea necunoscute. Îmi doresc să scriu o poveste a satului (al tău, al meu, al altcuiva...) – satul cu ale lui e Universul în miniatură. De asta m-am convins din copilăria despre care mă întrebi și care a fost marcantă pentru mine cu toate locurile și cu toți oamenii ei.

- *Cum vezi imaginea satului natal, al părinților, a idoma unei icoane prinsă în cadrul de Mihai Potârniche?*

-Și Grigore Vieru a zis că am putea încăpea (întreg neamul) într-o icoană, de ce n-ar face-o, imaginar și metaforic, un artist fotograf? Am zis într-o meditație că satul meu acum, pentru mine, se reflectă în ochii izvorului care a devenit un simbol a tot ce-am avut mai neobișnuit în copilărie. Este prima mare minune pe care a văzut-o ochiul meu de copil curios. Voi scrie despre acest izvor miraculos care avea niște capcane și, se spune, că cine nimerea în ele se făcea dispărut, iar pentru a le astupa lumea a adunat lână câțiva ani la rând și a tot băgat în gura căscată a pământului, unde putea să dispară și carul cu tot cu boi. E o legendă, bănuiesc, dar s-ar putea să fie și adevărată...

- *Cine din scriitorii noștri din întreg spațiu românesc ți-a marcat destinul?*

- Mai mulți. Primul a fost Scriitorul Anonim, Acela care a creat minunatele basme. Până acum le citesc cu plăcere și consider că povestea e purtătoarea unui cod (unui cifru) ascuns pe care dacă-l afli, ajungi deschizător de taine... Apoi, m-a fascinat Blaga cu „Luntrea lui Caron”, când am citit acest roman plin de filozofie și mister mi s-a părut că pătrund, grație lui Blaga, într-un spațiu tabu, într-o altă dimensiune. Apoi, Eliade, Sadoveanu, Preda, Paler...

- *Vreau să faci o succintă trecere în revistă a creației, pentru că îmi scapă și mie toate cărțile pe care le ai acum.*

- Nu cred că e atât de important să-mi înșirui toate cărțile. Nu le-am numărat. Contează, cred, că întotdeauna am zburdat – ba pe imășul unde-și pasc turmele de gânduri cei mari (vârștnei), apoi m-am strecurat, ca să nu supăr, pe toloaca unde se uită de grijile majore și unde devii copilul naiv și atotputernic, pentru că fantezia copilului depășește virtuțile celor maturi. Or, cum spunea cineva: ce e taina atomului pe lângă

Foto: Biblioteca Tg.Mureș, Chișinău – martie 2010

jocul copilului?! Așadar, am cărți pentru copii – proze (am debutat cu basme și povestiri), poezii, legende (pentru „Domnița Păstorită” am primit Diploma IBBY, mai zisă și Andersen); am editat versuri pentru maturi („Păsări suntem când ne naștem”, „Eu sunt” etc.), eseuri („O clipă”); am o carte cu lucrări dramatice („Unde ești, Iren?”) menționate la concursul național de dramaturgie (două sunt montate la radio) și, în sfârșit, romanul. După el mi-a apărut o altă carte – recentă! – „Copilul din colivie”. Este o lucrare la care țin mult pentru că în această carte apar în două ipostaze (ca narator) – de părinte și copil. Cred că mi-a reușit să mă fac străjer la intrarea în cetatea Copilăriei...

- *Călătoriile fac parte din viața ta literară, pentru că majoritatea sunt ori surse, ori premii pe care le-ai obținut în diferite ipostaze.*

-Cred că sunt „broșuța călătoare”, dacă-ți amintești de frumoasa poveste cu broșuța care voia să vadă lumea... Am călătorit mult și mai am așternute în cale (în gând) niște drumuri încă necunoscute. Dar cui nu-i place să călătorească? Altceva e că eu sunt mult mai favorizată decât alții: călătoresc și în nopți – la nivel oniric. Cred că am fost în visele mele în țările cele mai îndepărtate și în timpurile cele mai adânci. Și mai cred că am văzut locuri care nici nu există. Despre toate aceste pelerinaje nocturne (noptatice), scriu în romanul oniric „Îmblânzirea câinilor”, apărut anul trecut la Editura Princeps Edit, Iași. Este, de fapt, o experiență (de visare!) de aproape trei decenii. Nu știu dacă există multă lume astăzi care se ocupă cu așa ceva...

- *Voiam să întreb cum e cu viziunile profetice, dumnezeirea, credința?*

-Viziunile mele sunt ale mele și doar pentru mine! E ceea ce poate primi fiecare om, dacă are răbdare să-și asculte intuiția. Dumnezeu? Nu știu ce ai în vedere. Noi toți suntem creaturile Lui. Și, dacă-i suntem progenituri, înseamnă că-i semănăm și nu întâmplător ne poartă de grijă la toți – și la cei mai buni, și la cei mai puțin buni. O face cu răbdare de părinte. Credința... Am avut o discuție, nu prea demult, cu un prieten (un om foarte versat!) la această temă și m-am convins cât de fericită sunt că pot să... Cred! Chiar și amăgindu-te, atunci când crezi, ești mai fericit decât acel care-și pierde încrederea în oameni și credința în Dumnezeu. Credința e totul care-l ține pe om...

- *Ești, ca și mine, om al bibliotecilor, îți câșigi chiar și pâinea cea de toate zilele în una din instituții, te îmbogățește, îți răpește timpul liber pentru scris această obligativitate, sau și una și alta?*

-Sunt. Întotdeauna mi-a fost dragă Biblioteca. Atunci când am descoperit-o – demult, în copilărie, mi s-a părut că pătrund, că pot să ajung grație cărților într-o altă lume de basm, de vis. Cum pot pierde timpul într-un spațiu unde e adunat Timpul? Și cum să nu mă îmbogățesc atingând comorile Omenirii?! Cred că n-aș putea trăi, dacă într-o bună zi (Doamne, păzește!) ar dispărea Cartea..

- Să revenim, de unde am pornit – la romanul anului, e dulce povara?

-Vrei să zici, povara împlinirii (a gloriei trecătoare!)? Dacă poți să mă crezi, acum și eu mă întreb: cum de-am scris această carte? Iar faptul că am scris-o eu și e solicitată, mă obligă la și mai mult. Aș vrea și voi scrie – simt și sper!, ceva, poate, și mai bun...

- Cum apreciezi fenomenul literar actual în Basarabia și România, cărui curent te asociezi, numai nu fracturism?

-E un fenomen firesc, dar și senzațional. E minunat că există și tradiționaliști, și moderniști. Diversitatea inspiră, pentru că oricum va rămâne ceea ce este cu adevărat valoare – nu contează modalitatea expunerii, dar mesajul pe care-l lasă (îl transmite!) scriitorul Lumii. Eu, dacă ar fi să mă gândesc cu cine sunt, de-a cui sunt, n-aș avea un răspuns. Parcă aș merge prin mijlocul unui drum și îmi vin în întâmpinare unii, dar și alții, însă nu mă deranjează nici alții, nici unii. Eu am „curentul” meu! Iar atunci când scriu nu-mi poruncesc cum s-o fac. Îmi ascult inima și atât.

- Și întrebarea surpriză, cea mai bună, parafrazându-l pe Mircea Eliade privind cartea nescrisă, ar fi cea, pe care n-am adresat-o, dar la care ai vrea să răspunzi.

- Îmi place să-mi adresez întrebări și să-mi răspund! O fac deseori. Iată ce mi-am răspuns, bunăoară, la întrebarea:”Ce fac când mi se face dor de mine?” Deci: ... mi s-a făcut dor de mine și am hotărât să mă povestesc mie-mi! Nu voi începe cu a fost odată, e prea banal, apoi - mai sunt! În schimb, mă văd în fiecare zi în oglinda din ochii lumii și întruna mi-e foame. Umblu de dimineață până seara înfometată și, oricât aș îngurgita, nu mă satur. Și sete mi-e în aceeași măsură!

Astfel, zilnic mănânc cuvinte și beau lumină.

Simt că e ceva care se așterne între sfințenie și păcat. Precum ar fi să mușc, ascunzându-mă de ochiul vigilent al lumii din trupul Lui – Celui care a plătit foarte scump și venirea mea aici, în Lume.

După aceasta simt iarăși o ciudată senzație de dor de sine.

Un dor ce se zbate între păcat și sfințenie...

Și atât de mult aș vrea să mă povestesc! Dar nu precum ar fi să mă justific și canic.

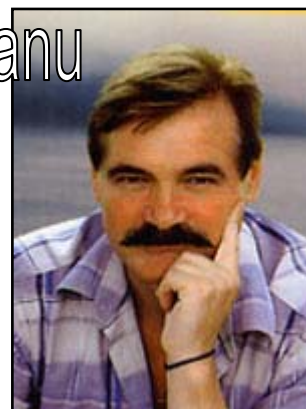
Pur și simplu, să-mi argumentez prezența la acest spectacol, în care joc un rol de ființă bipedă, cu pretenții umane. Pentru că, trebuie să-mi recunosc: puteam fi – de ce nu? Orice alt regn. Apoi, am venit într-o lume care poate nici nu mă aștepta... Dar am venit! Asta contează.

- Dragă Claudia, rămâne să menționăm că romanul a fost lansat și s-a bucurat de prezență numeroasă și de calitate, mai întâi la sediul Central al Bibliotecii Municipale B.P.Hasdeu, pe urmă la Biblioteca Publică Onisifor Ghibu din Chișinău. Mulțumesc mult și la mai multe cărți și premii.

RAIA ROGAC

Ianoș Țurcanu

“UN DESTIN ÎNCRIS ÎN STELE”

IANOȘ, ȚURCANU (n. 26.07.1951) este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori din Republica Moldova. De-a lungul carierei literare a desfășurat o amplă activitate și s-a remarcat ca poet, prozator, eseist, critic literar, textier, autor de aforisme. Născut în comuna Pelenia din județul Bălți, Ianoș Țurcanu este licențiat al Institutului de Medicină din Krasnodar și al Institutului Internațional de Literatură din Moscova.

Palmareșul său bibliografic este bogat și cuprinde numeroase volume de poezie, cărți de versuri pentru copii, antologii de aforisme. Unele dintre ele au fost traduse și în limba italiană : *10a la musa nuova* (Socogen Edizioni, 2006, Italia), *Lo scrigno del'amore* – versuri (Socogen Edizioni, 2006, Italia).

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii mondiale a Literaților (Washington), membru de onoare al Societății Scriitorilor din Târgoviște.

A primit numeroase premii, dintre care merită menționate : *Premiului Bibliotecii Naționale* (1995) pentru placheta *Oglinda stranie*, *Premiului Uniunii Scriitorilor* (2001) pentru cartea *Insula Madagascar*, *Premiului Bibliotecii "Gh. Asachi"* (Iași) pentru cartea *Bravo, Mieunache* (2005), *Premiul Salonului Internațional de Carte „SIC 2007”* pentru placheta de versuri *Omul Mării* (2007), *Premiul „Simpatia copiilor”* al Salonului Internațional de Carte pentru Copii (2008), pentru cartea *O girafă supărată*, *Premiul „Eros”* al Bibliotecii Naționale (2008) pentru *Izgonirea din Eden*, *Premiul „Mihai Eminescu”*, pentru poezie, la Salonul Internațional de Carte Românească, Iași (2008), *Premiul „Cartea Anului”* la Salonul Internațional de Carte pentru Copii, Chișinău (2009) pentru cartea *„Un elefant în vagonul - restaurant”*.

-*Personalitatea poetului Ianoș Țurcanu este legată, după cum se știe, prin tainice și durabile rădăcini de mediul marin. Poezia „Omului Mării”, se naște, asemenea zeiței frumuseții din miez de valuri înspumate. Când ați auzit pentru prima dată chemarea mării? Când ați luat decizia de a răspunde poetic acestei chemări? Cu alte cuvinte, la ce vârstă ați descoperit primii fiori ai creației poetice?*

-M-am născut într-un sat basarabean binecuvântat de Dumnezeu – Pelenia, din județul Bălți. Am avut o copilărie fericită, plină de prosepțime și elan sufletesc, de receptarea romantică a realității, de plenitudine a gândurilor și de conștiința (de unde oare?!) că voi deveni neapărat scriitor.

Citeam cărți care-mi stimulau imaginația, citeam enorm, tot ce-mi ieșea în cale. Alături de eroii cărților, asediam și eu castele străvechi, călătoream pe corăbii cu pânzele sfâșiate alături de Columb, căutam comori

ascunse atât de abil de Stevenson pe vreo insulă misterioasă, îi veneam în ajutor lui Mowgli prin junglele de nepătruns din Industan, eliberam din mâinile piraiților femei tinere și bronzate care (sic!) se îndrăgosteau de mine. Citeam, și e firesc, scriam mult. De acolo, din propria mea copilărie, a început totul. Sunt absolut convins că vocația de scriitor e un destin, înscris în stelele copilăriei.

Marea și acele minute încântătoare când soarele în asfințit acoperea dunga zării ca o coajă subțire de lămâie, când pescarii viguroși trăgeau de năvoade, de parcă ar fi vrut să tragă marea pe țărniș, au apărut în viața mea mult mai târziu, atunci când am descoperit Limanul Nistrului și ulicioarele din Odesa, scăldate în lenevia amiezilor și țipătul pescărușilor. Iar „Omul Mării” vine din perioada tinereții, când, mai mulți ani, am trăit aventura și visul unor subtropice umede, fiind angajat la Centrul de pregătire și antrenamente speciale al piloților și cosmonauților, aflat în orașul Soci, pe țărmul caucazian al Mării Negre. Acesta e un moment care mi-a marcat existența, viața personală și, desigur, creația.

– „Poetul e un poet” [iar] poetul e un romantic / cu ochii pironiți departe în nori / un poet e un sentimental / ce admiră cum ard inimile / ca un fum de nuci / cărora li se dă foc / în zilele de toamnă .... Plecând de la aceste gingașe versuri din poezia “Doi poezi” – apărută în volumul “Omul Mării” publicat în 2007 la Editura Grafema Libris, din Chișinău - doresc să vă întreb dacă există ceva mai romantic decât marea, decât întinderea albastră care glăsuiește cu mii de voci înspumate și zgomoatoase?

– Mai romantică decât marea doar iubirea poate fi... Sunt un scriitor liber, niciodată n-am făcut concesii, nu-mi este incomod (mă refer la politic) pentru vreun gând așternut pe paginile cărților mele, dar mă consider și un scriitor al mării. Această întindere voioasă, sau zbuciumată, sau înmărmurită ca o oglindă fermecată, străjuită de foșnetul palmierilor și cântecul cicadelor, m-a încadrat în anumite tipare ale liricului, modernist, dar nu și post, mi-a împospătat pasiunea irezistibilă de a agonisi Cunoaștere, Prieteni și Iluzii.

Dacă vă mai divulg că am și o vilă pe malul mării, unde îmi petrec vacanțele, plimbându-mă pe prundișul fierbinte bronzat, desculț și îndrăgostit, consider că am dus la bun sfârșit și această întrebare.

– Cum este viața unui poet? Este misterioasă și tăcută, învăluită în romantism și iubire sau este neliniștită și plină de întrebări și răspunsuri adânci, neterminate?

– Viața unui poet e bântuită de energii și confuzii. Îmi place existența de toate zilele, cu întâlniri, cu prietenii la „un pahar de vorbă”, cu șah și table, cu călătoriile și aventuri frumoase, dar nu mă simt bine decât la masa de lucru. În rest, trăiesc sub imperiul stării firești a oricărui individ din lumea literaților: izolat față de sine însuși, copleșit de imensitatea lumii și intrigat de obstinația morții, încercând să-și reglez instrumentele de explorare în așa fel încât funcția semnificativă a imaginarului să dea naștere unei lumi coerente, unice, impermeabile la orice sugestii.

– Valurile vieții v-au purtat pe țărmul creației și v-au condus către țărmuri pline de succes. Poezia dumneavoastră este apreciată atât de critica literară cât și de publicul cititor. Efortul creator al poetului Ianoș

Țurcanu a fost încununat cu premii și distincții. Au contribuit ele la sporirea succesului dumneavoastră? Ideea succesului vă stimulează sau vă încarcă de responsabilitate?

– Cu mulți ani în urmă, am omis un aforism „Poetii sunt de două categorii: citiți și premiați”. Ce mă fac astăzi, când am atâtea premii?... La porțile literaturii te înfățișezi mânat de un soi de trufașă resemnare. Oare, într-adevăr totul s-a mai spus, totul s-a scris? Nu poate fi adevărat, îți răspunzi, orgolios nevoie mare. Și, ca să nu fii strivit de imagini și metafore, de apăsarea memoriei, de deziluziile dragostei, de vocație – bat-o norocul - n-ai altceva de făcut decât să întreții mocnind vigoarea și melancolia creatorului ori să te consideri o picătură de sublim a istoriei într-o mare de cuvinte. Responsabilitatea apare mult mai târziu.

În privința succesului?... A sta ore întregi, zi de zi, ani după ani, printre caiete și dicționare, inspirat sau cu migrenă, iată cheia succesului. Și pentru ce?... Dar asta-i farmecul, când te dorești rege peste maimuțele și celelalte animale inferioare. Asta-i jocul. Asta-i viața.

La o întâlnire cu cititorii, un băiețuș drăguț mi-a adresat o excelentă întrebare: Ianoș Țurcanu, eu am crezut că toți poezii sunt morți, da' mata?!... L-am asigurat că, mai devreme sau mai târziu, problema va fi rezolvată.

– Dar în privința fenomenului creației? Deține fiecare scriitor secretul unui izvor al creației, care e neseecat și care pulsează continuu de undeva din mintea sau din sufletul poetului?

– În general, despre munca scriitoricească există o mulțime de prejudecăți și de idei preconcepute, unele dintre ele te pot face doar să zâmbești. Mai mult decât orice este verbalizată inspirația.

Când vorbești de creație, poți aluneca definitiv într-o lume guvernată de alte reguli. Grație acestui fenomen, am aflat foarte clar cine sunt, ce am de făcut cu viața mea, câtă și ce fel de energie trebuie să cheltuiesc pentru a satisface rigorile visului sau ale realului și cât de adânc va trebui să mă las înghițit de imaginar. Secretul creației este legat de forța necesară care te îndeamnă să plonjezi în plasa irealului ca într-o altă viață.

Chiar mi-e foarte greu să răspund mai explicit la această întrebare și n-aș dori să banalizez gândurile altor personaje notorii, unde majoritatea afirmă că inspirația este acea stare în care artistul lucrează din toate puterile. Pot avea dreptate, pot să nu aibă.

– Cum se ivește poezia, de unde vine ea? Cum vi se strecoară prin mințe ca apoi să se materializeze în versuri? Există o „metodologie” a creației? Credeți în existența unei stări de grație, favorabilă zămislirii gândurilor poetice?

– Doamne, ferește-mă de o metodologie a creației!... Există, desigur, o stare de grație inexplicabilă până la sfârșit nici celui care scrie, dar a insista în asta înseamnă a repeta un clișeu și, din nefericire, a exagera. Există însă o fervoare exclusivă, o incredibilă tensiune a momentelor de creație, o plăcere imensă de a explora toate comorile limbii românești. Singurele băătăii pe care trebuie cu adevărat să le câștigăm, grație poeziei, nu pot fi decât cele ale spiritului. Se spune adesea, pe un ton tânguitor, că acest secol aparține impetuoasei tehnici, internetului și altor năzdrăvănii științifice. Eu înclin să dau dreptate

celor care afirmă că și în această lume prevalează fenomenul creației și al intuiției.

Pentru un scriitor bucuria deplină se dobândește numai atunci când își dă seama că propria sa conștiință e în pas cu cea a semenilor săi.

-Înainte de a scrie poezie, ați citit, desigur, multe volume de versuri. Care este cartea preferată a poetului Ianoș Țurcanu? Dar autorul sau autorii preferați?

-Înainte de toate, după cum am remarcat la răspunsul primei întrebări, sunt un cititor pasionat și consider că o viață fericită e doar cea însoțită de comorile Cărții. Încerc să citesc și noile apariții ale colegilor de breaslă de pe întreg teritoriul „populat” de literatura română. Despre ceea ce îmi place scriu și public în diferite reviste literare.

La anumite etape ale vieții am avut și preferințe diverse. Acum „mă întretin” cu *Ghepardul* lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa. E încântător și la a zecea lectură! Printre autorii preferați, care sunt atât de mulți că ne-ar trebui spațiul integral al revistei, am să enumăr, la întâmplare, câțiva: Hugo, Hemingway, Flaubert, Cehov, Nizami, Kipling, Khayyam, Valentin Cataev, Monte, Alecsandri, Marin Preda, Lucian Blaga, Ion Minulescu, Marin Sorescu etc.

-Știu că aveți o relație deosebită cu cititorii cărților dumneavoastră, știu că sunteți invitat, cu diferite ocazii, să faceți prezentări de carte, să vă promovați aparițiile editoriale. O bună parte din aceste întâlniri sunt organizate în biblioteci. Cum arată relația scriitorului Ianoș Țurcanu cu bibliotecile? Pot contribui scriitorii contemporani la îmbunătățirea imaginii bibliotecilor pe care le frecventază sau cu care colaborează?

-Am norocul să activez într-un loc potrivit cu înclinațiile mele: sunt responsabil în orașul Chișinău de activitatea (pe lângă multe altele) bibliotecilor municipale. La biblioteca „Ovidius”, inaugurată împreună cu confrății din Constanța, moderez de peste 15 ani un cenaclu literar. Aproape zilnic am multe întâlniri literare atât cu cei mici, cât și cu liceeni, studenți. E o practică nemaipomenită.

Succesele care le-am avut și o etapă a carierei mele, care mă reprezintă, cred, că a fost cea legată de Bibliotecă, chiar dacă, în lumea bibliotecarilor, predomină în chip covârșitor personalul feminin, care te mai distrage de la creație și „birocrăție”. Omul Mării e și Omul Bibliotecii.

-Trăim într-o perioadă nefastă pentru viața culturală românească și europeană. Ne ascundem în spatele unor false valori și ne clădim o lume artificială în care succesul se obține rapid dar e lipsit de fundament și valori culturale. Care este locul și rolul scriitorilor, pedagogilor, istoricilor, al oamenilor de cultură într-o lume dominată de individualism și condusă după nemiloase principii economico-financiare?

-Nu am un răspuns potrivit la astfel de întrebări „cosmopolite” despre responsabilitatea și misiunea oamenilor de artă și cultură în secolul 21. Consider că ei trebuie să ne aducă la o înțelegere cu noi înșine, cu lumea noastră interioară și, mai ales, cu Dumnezeu.

-Literatura, arta, cultura din Republica Moldova au fost arme solide de apărare și menținere a identității naționale a românilor de dincolo de Prut. S-au obținut numeroase și definitive victorii în acest sens. Cum stăm în

Centrul de Studii Literare „Grigore Vieru” Târgu-Mureș

*Consiliul Județean Mureș
Direcția pentru Cultură și Patrimoniul Național
Mureș
Societatea Română de Radiodifuziune – Studioul
Târgu-Mureș*

INVITAȚIE

Cu deosebită considerație și amiabilitate, Vă invităm să participați la *COLOCVIILE LITERARE INTERNAȚIONALE „GRIGORE VIERU”*, ediția I, Târgu-Mureș, 23-26 septembrie 2010, dedicate exegezei critice a marelui scriitor al literaturii române și universale.

Vă rugăm să confirmați participarea Dumneavoastră și să anunțați titlul lucrării științifice cu referire la opera lui Grigore Vieru, până în ziua de 1 iulie 2010 a.c., la adresa: *Centrul de Studii Literare „Grigore Vieru”*, B-dul Mareșal Ion Antonescu, nr. 13, Târgu Mureș, cod 540089, telefon – 0265.235702 sau 0744.705527, e-mail – *valentin_marica@yahoo.it*, urmând ca textele comunicărilor să fie transmise, la adresele enunțate, până la data de 1 septembrie 2010, în vederea editării volumului *Grigore Vieru – Studii critice*.

Participanților li se asigură transportul, cazarea și masa.

Cu afecțiune,
în numele organizatorilor,
prof. dr. *Valentin Marica*,
senior-editor la Societatea Română de
Radiodifuziune- Studioul din Târgu-Mureș,
directorul Centrului de Studii Literare „Grigore
Vieru”- Târgu-Mureș

clipa de față? Poate deschide cultura porțile integrării Moldovei în marea familie a Uniunii Europene?

-După Revoluția Tinerilor din 7 aprilie 2009, toate realitățile basarabene s-au schimbat definitiv, iar integrarea în familia europeană nu poate fi decât prin cultură. (Între paranteze fie spus, cred că ați observat, după ultimele două răspunsuri, că îmi sunt mai pe plac întrebările despre mare și literatură).

-O întrebare suplimentară : Cum se vede femeia secolului XXI prin ochii poetului Ianoș Țurcanu?

-Dictonul *Cherche la Femme* – Caută Femeia – rămâne valabil pentru toate veacurile, căci cheia oricărui mister, cheia fericirii, a dragostei, a succesului, a oricărei afaceri senzaționale se află la o femeie!

Femeii întotdeauna i-au fost aduse prestigioase omagii și e un lucru firesc, căci respectul acordat sexului frumos reprezintă un semn al civilizației, al educației.

Rămân la concluzia că se cuvine să acordăm venerație femeii.

LILIANA MOLDOVAN

Melania Cuc

Șapte zile în Poarta Raiului

Jurnalul de la Lăpușna

21 iulie 2008, ora 7.

Mi-am făcut bagajul. Plec în tabără. Tabără de pictură! Am emoții de adolescentă. Nimic foarte special, doar neliniștea ce-mi face stomacul să tremure ca aripa unei molii. Emoție, trac potrivit nu pentru un drumeț, doar pentru artistul ce urcă pe scenă cu o clipă înainte de-a lovi gongul spectacolului. Voi călători, voi întâlni noi oameni ! Ș-apoi? Am mai trecut prin toate aceste detalii de zeci, poate de sute de ori. Unde-i noutatea? Zic, și uit că fiecare zi este un nou început.

La invitația scriitorului Nicolae Băciuț plec spre Lăpușna, spre acel loc situat în creier de Munte și unde, pare că Dumnezeu însuși a pogorât din Cer pentru a planta arbori falnici, a destupa izvoare și a crește cerbii, urșii și florile albastre de gențiană.

În Munții Gurghiului, în mijlocul codrilor cu cel mai bun lemn de rezonanță, pe malul pârâului ce se prăvale sclipind de argint și solzii păstrăvilor, regele Ferdinand a ctitorit castelul de vânatoare, o reședință ce face față cu brio și azi concurenței arhitectonice, ținând spre dorințele unor veritabile dinastii regale sau constituind visul unei elite europene cu dare de mână și gust rafinat pentru transpunerea unei construcții-bijuterie în mijlocul sihăstriei.

Am mai fost, cu un an în urmă, la Lăpușna, pe cursul inferior al pârâului Secueu, unde apa în unde mărunte se tot grăbește să se reverse în albia mai mare, a râului Gurghiu. Atunci și acolo am văzut în toată splendoarea sa și castelul de vânatoare, apoi bisericuța de lemn, pe care regele Carol al II-lea a strămutat-o în 1937, în poiană, din satul Comori. O bisericuță cât o nucă, din lemn vechi, în jurul căreia s-a întemeiat obștea monahală de astăzi.

Despărțite și alăturate, castel și mănăstire - cele două complexe atât de diferite ca substanță și idee de petrecere a timpului - prin vânatoare și în rugăciune, separate fiind doar de aer, pâlcurile de brazi mereu foșnitori și de fuiorul înspumat al cascadei, cele două așezăminte se completează prin destinul cultural real, redat printr-o seamă de activități artistice și culturale de acum devenite o tradiție a locului. Există o simetrie frumoasă, creativă și aflată într-un continuu ascendent cultural, cum rar se mai poate întâlni în peisajul contemporan al României de azi..

Privit din marginea drumului forestier, complexul de vânatoare nu frapează prin turlle și creneluri sau ziduri de apărare. Este o horbotă din lemn lovit de arșițe și de ger, de piatră smulsă din roca locală, solzi de șindrilă și ochiuri de vitralii ce amintesc de medievalul Europei mereu opulente. Poiana însăși stă cu un obraz de iarbă verde în soare și altul în umbra coniferelor picurând rășină. Despre arta decorațiunilor interioare,

despre mobilierul și pașii stăpânilor, despre patina vremurilor care l-au cizelat prin amintiri și povești de vânatoare incredibile vom vorbi la timpul potrivit.

Ora 10,00

Sunt în microbus. Unul tixit de pasageri, cei mai mulți cu bagaje specifice de vacanță. Mai toți, posibile personaje pentru cărțile mele viitoare, zic dar nu am defel

chef să le ghicesc, să le refac biografiile.

Evadez. În curând mă voi cufunda, mă voi pierde în codrii cu cel mai scump lemn de rezonanță de pe tot Continentul.

Am ajuns la Herina, drumul urcă și apoi se lasă în serpentine periculoase de-a dreptul. Am nevoie de aer. Beau apă plată și privesc prin fereastră peisajul - falii de lut fărâmițate de alunecările din primăvara trecută, coline cu pomi fructiferi și, între ele, ca o mireasă foarte cuminte, stă îmbăcată în alb biserica mănăstirii măicuțelor ursuline. Acum, un centru cultural, din păcate prea puțin căutat, valorificat de autoritățile locului. Gloria locului este aproape apusă. Dar, tot Glorie se numește și ceea ce se desăvârșește vară de vară la Lăpușna, acolo unde managerul cultural își depășește limitele care îl țin, prin fișa postului, la limita de șef al unei direcții de cultură județene.

Lăpușna polarizează energiile creatoare, le pune la lucru, le îndemnă să transească clipa de față, departe de forfota cotidianului. Nu este o bagateală, un lucru făcut de fațadă, nici *bifarea* unei acțiuni menite să atragă o seamă de personalități în jurul mesei rotunde, la simpozioane, conferințe, comunicări; cum se mai întâmplă, prin lume, când cuvintele sunt sterile, cifrele seci și fără relevanță.

Roțile autovehiculului rulează inegal pe epiderma șoselei.

Închid ochii și reiau pe retină secvență după secvență din prima mea excursie la Lăpușna. Albastru de Lăpușna! Revăd cerul aruncat ca o petală de iris peste castelul de vânatoare, aerul transparent prins în balamale mici de ceață, peste ferestrele micuțe, peste vitrinele cu trofee cinegetice. Aproape că înțeleg pasiunea unor mari șefi de stat pentru arme și vânatoare. Regi și președinți, ambasadori, miniștri ... au fost oaspeți ai castelului de la Lăpușna.

Deschid ochii, sunt numai o anonimă într-un microbus de serie, un vehicol incomod care aleargă șontac pe șoseaua cârpită cu mixtură asfalică. Ceilalți pasageri moțâie sau privesc absenți pe fereastră. E încă dimineață și prin satele pe care le traversăm, țărani își scot vitele la pășune. Șoseaua e plină de balegă și animale metis.

Un plod în trening și pe cap cu pălăria ruptă, mână ciurda cu băta, din urmă. O aliniază forțat pe limba de troscot de pe marginea șanțului. Dincolo de sat, câmpul e gol pușcă. Creșterea vitelor ia locul grijilor pentru cultura de grâu și porumb, deși, la achiziție, un litru de lapte este echivalent în preț al unui litru de apă ... apă plată.

Ora 11.

Reghin! Plăcuța de la intrarea în orașul viilor îmi atrage atenția. Mă ridic brusc, târând bagajul greu după mine. Debarc la Biblioteca Orășenească, de unde voi fi preluată, angrenată direct în acțiunea de la Lăpușna.

După un an de când nu am trecut pe aici, nu mă aștept ca cineva să-și mai aducă aminte de mine. Intru ca un străin, salut, gata să aștept într-un loc cât mai retras, ocup scunul din imediata apropiere a ușii, pentru ca, imediat ce va sosi mașina mea, să fiu gata de drum.

Timpul trece ca un melc obosit. În curând mă plictisesc de privit pe pereții tapetați cu rafturi de cărți. Nu am curaj să mă ridic, să pun mâna, să le ating. Da, sunt un străin. Nimic nu pare să se fi schimbat de când nu am mai trecut pe aici, 360 de zile în care nu s-a mutat nimic în ordinea fișierelor desuete, a rafturile tixite cu cărțile așezate într-o ordine alfabetică strictă. Până și plantele din ghivece par să aibă același număr de frunze. Știu, mă înșel. În această ordine obișnuită în lumea cărților, totul are rostul său și doamna din spatele ghișeului de la Cărți Împrumutate, în sfârșit, îmi surâde, mă recunoaște. Este semnul de care aveam nevoie și imediat reluăm discuția, una banală desigur, dar foarte plăcută, pe care am început-o în ...vara trecută.

Da, suntem bine și sănătoși cu toții. Asta contează, sănătatea. Vremea-i ca vremea, da, da și la Bistrița arșiță-i nebună. Mușcă. Grădina?! O, grădina a umplut-o buruienile. Și așa, din una în alta, găsim puncte comune, în timp ce câțiva cititori dau buzna din stradă, schimbă cărțile împrumutate, semnează de primire, mulțumesc pe românește și pe ungurește. Pleacă. Noi, două femeie îndăgostite, fiecare în felul nostru, de Carte, pălăvrăgim ca la cofetărie dinaintea unei limonade.

O doamnă de modă veche, cu guler de danteală la bluza de mătasă și cu pălărie croșetată în igliță, pare a fi din alt timp și cu adevărat interesată de lectură. Și-a ales un braț de cărți diferite ca temă. Le-a pus dinaintea bibliotecarei, pe care încearcă, cred, s-o convingă de ceva ce mie îmi scapă. Discuția lor se poartă în limba maghiară, și eu, ca tot ardeleanul, abia de pricep un procent de 10 la sută din mulțimea cuvintelor folosite de dânsa. Nu-i bai, restul pun de la mine și povestea-i gata, se și conturează în mintea mea de scriitoare curioasă. Cele două doamne par a se cunoaște de o viață, întorc discuția pe toate fețele și când nu le mai este îndeajuns tot dicționarul limbii maghiare, nu se sfiesc să treacă și pe „românească”. Zâmbesc, amintindu-mi de anii copilăriei, când vecinele de pe ulița noastră, românce și unguroaice, vorbeau, bîrfeau sau ce certau între ele jumătate pe românește, jumătate în ungurește, de, să nu se supere nimeni.

Ora 12.

A sosit și domnul director al Bibliotecii, ne-am cunoscut tot în vara anului care a trecut.

- La Lăpușna...? Mă întrebă dânsul. La Lăpușna! Îi răspund și ne îmbrățișăm ca vechi prieteni, doar suntem amândoi sub semnul evenimentului.

Lăpușna, un toponim care azi pare a fi o parolă, îl folosim mereu în ultimele zile.

-Ce mai e nou pe la Bistrița?. Toate-s vechi și...,- vorba lui Eminescu, care ne privește cu indiferență din fotografia așezată în ramă de lemn vechi, pe peretele sălii de lectură din orașelul ardelean.

O tânără frumușică foc și care nu-mi amintește de cineva anume intră dintr-un birou alăturat. Îmi zâmbește cu toată gura. Îi răspund cu jena aceea care mă cuprinde ori de câte ori nu îmi pot aminti imediat, unde, când, cum ne-am cunoscut.

- Sunteți ....! Face constatarea, lăsând să înțeleg că ne cunoșteam de când lumea și pământul.

Dau din cap, confirm și domnișoara pleacă împăcată ca de la un concurs „Cine știe câștigă”. Iese în strada din care zgomotul mașinilor și canicula zilei răzbat vag prin peretii vechi ai clădirii.

În răstimp, am terminat butelia cu apă plată cumpărată dis de dimineață. Mă interesez unde aş putea găsi o... toaletă. Doamna care împrumută cărți, îmi aruncă o privire consiprativă aproape, apoi mă îndrumă cu voce joasă:

- Pe hol, înainte, la stânga, sus pe scări, apoi... iar la stânga, înainte și ultima ușă...

Ar trebui să-i mulțumesc, dar sunt prea ocupată cu reținerea traseului labirintic. Sub adidașii mei, scândurile de stejar din ev mediu troznesc la fiecare pas pe care îl fac. Urc scările ca și cum aş accesa un alt timp. Străbat culoarul cu lumină gălbuie, ca de gaz lampant și, la stânga, înainte, la ..dreapta... în fine... găsesc ușa cu zeci de straturi de vopsea suprapusă, dincolo de care este latrină. Foarte curată.

Este un exponat care, zic acum, ar putea fi trecut pe lista mostrelor de civilizație urbană. Găsesc și lavoarul, vechi de sute de ani, îmi spal

măinile cu apa rece ca gheața, apoi ies prin gangul îngust, ies în strada sufocată de arșiță.

La colț este „alimentara”, o băcănie de cartier în care te simți ca în familie. Nu știu ce vreau din vrafurile de marfă din congelatorul care găfăie. O înghețată cu fructe. Mi se oferă și lingurița de plastic.

Peste drum, în ușa Bibliotecii orășenești, două autoturisme încărcate cu recuzita pentru evenimentul de la Lăpușna, stau deja în așteptare, ca doi cai dinaintea unei bodegi.

În preajma lor, Nicoale Băciut, aproape euforic, emoționat, deși nu ar recunoaște nici să-l picci cu ceară. Sigur are inima cât un purice, deși a organizat la viața lui o mulțime de astfel de evenimente și nu a ratat niciodată. Lângă el, subordonați, colegi, invitați... Îl recunosc pe Călin Bogătean, plastician, Directorul Taberei. Doamna cu „finanțele” și una dintre cele mai vestite iconărese din zona Mureșului, Klara Balazs, frumoasă și solară, parcă , profesional ar avea tangențe cu modelingul și nu cu fișele de contabilitate.

Pe ceilalți îi voi întâlni la Lăpușna.

MARIANA CRISTĂSCU

Vă prezintă
rubrica
PRIETENII MEI,
INTERNAUȚI

**AUREL AVRAM
STĂNESCU,**
profesor de matematică, poet și prozator

Cetăți pereche

Când satul se termina, șoseaua despărțea distinct vegetația în două; în partea dinspre fluviu, o lizieră de sălcii, scorburoase, începea pădurea stejarilor de luncă, a plopilor și frasinilor, care aruncau arome sălbatice de ghindă, verdeață și fluviu domolit; iarba înaltă, grasă și moale, urca înspre cetate, iar dincolo, în zare, Dunărea, scăzută mult, lăsase insulița din bolovăniș și nisip să iasă la iveală; peste șosea se lăsau abrupt câteva coaste prăpăstioase și fâgașuri făcute de ploii; dealul, aparent inaccesibil, era acoperit cu tufe de jnepeni crescute la întâmplare.

Lumina înțelegerii o pătrunse brusc, încălzindu-i excesul de „testosteron din pântec”.. Avea nevoie de el, însă bărbatul nu-i dădea posibilitatea... O evita mereu, deși îi vedea trupul, ca o clepsidră nesfârșită, tremurând când își expunea singurătatea; îl urma în toate ideile trăsnete, supunând-o la încercări suplimentare și inutile... Acum alerga după el, ațâțată de vâltoarea întrecerii, fericită că îl urmează la doi pași, vrând să-i demonstreze că-i egală lui.

Urcau și îi simți răsuflarea aproape în ceafă... O lăsa să se apropie mai mult; când îl prinse de mână, pricepu că n-o poate refuza la nesfârșit; își potoli ardoarea fugind mai încet și trăgând-o după el. Hormonii dansau neîntrerupt, transpirația și mai ales dorința își arătasera chipul. Încetini ritmul.. Aveau peste 10 minute avans față de ceilalți.

Acum escaladau cu efort cea mai înaltă creastă a unui tel din preajma Capidavei, cetate părăsită de arhangheli, așteptând vizita unor cuceritori inconștienți, amețiți de putere, bătându-și joc de singurătate, neștiind că în curând

vor face ca cerul să se prăbușească în ape pe aceste meleaguri.

Totul pornise de la o contrațicere în grup... că nu poate urca acel versant, iar ea îl urmă fără ezitare.

S-au scurs neauziți în vârf și s-au trezit pe un podiș întins, printre molizii pitici plantați în rezervație, care-i fereau de privirile celorlalți; se opri brusc, întorcându-se spre ea; intraseră într-un con de umbră jilavă și ea își lăsă ciocni voit, violent, trupul fremătând, de al lui; își lăsă sânii puternici să-l izbească în piept și alunecă spre pământ dezlănătă; surprins, antrenat de căderea și forța femeii, o urmă, vrând s-o protejeze, însă ea îl cuprinse în brațe din zbor; se prăbușiră lent, cu încetinitorul, printre tufișuri; iarba aici era uscată, pârjolită și deasă, însă tufele îi fereau de curiozități insalubre; câteva clipe, cuprinși de pasiune, n-au mai știut ce fac.. Sărutul care pândea de atâta vreme o copleși. Grupul era departe. Uitând unde se află, gâfâind, întărâtați ca două animale flămânde, se căutară, scoțându-și ce haine aveau de prisos; se uniră într-o frenetică, profundă, și neașteptată repezeală, agonizând de încordare, dorința îi ascunse până nu le mai păsa de nimic.

În depărtare, se auzeau nedeslușit grohăiturile mistreților de tundră, împletit cu geamătul lor, distributiv, amestecat cu șoapte de chin în chemările greierilor; perechea stoarsă de nerăbdări știa că se află la adăpostul clipelor nesfârșite intrate în galeria rățăcirilor. Pasiunea care-o pândea de-atâta vreme îi liniști pe amândoi; rămaseră atemporal, nemișcați cu fața la cer, dezgoliți de sentimentul inutilității, privindu-se și tăinuindu-și nehotărârile... Razele lumii se scaldau pe chipurile lor radioase. Se întoarse spre el, cercetându-l cu atenție. Începu să-l mângâie și alinte, întărâțându-l:

- Îi așteptăm sau le-o luăm înainte?

Se furișară înapoi printre copaci ca două umbre fugare, ținându-se iarăși de mâini, dar grupul diluat se apropia; fuseseră zăriți... De acum nu se mai fereau și alergau ca două victime disperate, căutându-și sihăstriile.. Ceilalți înțeleseră și nu-i mai urmăriră; curând s-au pierdut în cetate, prin ieșirile nenumărate, în labirinturile nesfârșite dintre pietre și ziduri, până găsiră în situl transformat locuința ispășită de tradiții și plină de vise bizare moștenite din viitorul tainic; zestrea care-au găsit-o aici le era suficientă... Nu le trebuia decât o mână de fân răspândit la întâmplare, mirosind a floricele albastre din păduricea de pe malul strălucitor al Dunării.

Au luat mașina și s-au scurs nevăzuți prin ținutul dobrogean; au parcurs într-o clipită drumul, de la apa curgătoare la Marea cea mare, trecând prin sate părăsite de arșița zilelor, ajungând în sfârșit la altă cetate.

Histria îi aștepta flămândă, gata să-și sacrifice mileniile de pustietate. Pelicanii majestoși se abăteau în cohorte asupra lacurilor din jur. El vroia să-i ofere pește, un pește deosebit, să întărească legătura lor neîntreruptă cu sușenia, neîngrădită de perspectiva imprevizibilului. Au lăsat papucul alb pe un drum pierdut în nisip, bătut de căruțele braconierilor, împotmolit în bălți și stufăriș. Peisajul se schimbă... Au zărit doi copii alergând dezlănăți pe lângă bălți, cu bețe în mâini, iar ei... au luat-o încetișor dezlegați de jurămintele, îmbrățișați, împletind aripi eclecticice, pândind și aspirând la prinderea reginei peștilor... Rândunica de mare. Noi, muritorii, avem

ocazia o singură dată în viață să-i cercetăm privirea aprinsă și dinții încheștați a moarte; la cherhana, lipovenii îi așteptau să-și arate marfa ascunsă de ochii binevoitori ai șefilor. Amețiți în aroma aspră a viitoarelor prăzi, le căzuseră ca nadă-n plus victimele..., peștii solzoși, argintii, de un colorit indescifrabil, aruncând iridescențe inegalabile.. Ca de fiecare dată, erau uimiți de varietatea sorturilor.. Au văzut păstrugi încovoiate, moruni uriași cu butoane osoase și pe mijloc un simplu cartilaj gălbui fluorescent; păstrăvi de mare, cu punctișoare de-un colorit impresionant atingând toată gama spectrală; anghile uriașe, cu sânge otrăvitor, a căror vitalitate îi uluia când trebuia să le apuce corpul alunecos și ele se rula în jurul mâinii ca un blestem ce-l proferau necesității carnivorelor... ciclică răzbunătoare vendetă; stavrizi, guvizi și minunatele scrumbii albastre, lufari ambițioși, neîntrețuți la gust, labani argintii egali orientați, chefalii prăpăstioși cu zalele curgând ca niște râuri neîntrerupte; la rând urmau barbunii mustăcioși, dragoni cu spini paralizanți, zargani cu ciocul și spinarea verde, fosforescentă; bogăția mării le arătau cambule, calcani și limbi de mare cu nasturii gustoși, și pălămida roz-vineție, rechini promițători cu pielea întunecoasă și aspră; ultima a apărut regina, robustă, cu aripile înfoiate încingând lanțuri brune, roșcat-verzui pe spate. Fâlfâindu-le, se deconspira, arătându-și dorsala albăstruie-roză și burta gălbuie. Au tresărit, recunoscând-o fără tăgadă, și-au rămas uimiți de frumusețea ei nefirească!

Animalele prezente din folclor: corbi, scorpii, cai, vulpi și pisicile maronii completau tabloul viețuitoarelor mării, alături de vestiții curcani sălbatici, care se strigau în curtea fără de sfârșit a pescarilor. Când aveau nevoie, pescărușii erau momiți în plase cu o mână de mărunțiș: ceatal, hamsii, rizeafcă albă, gingirică, aterine și bacalia vicioasă, fiindcă marea, secătuită, refuza să mai dea altceva drept hrană și trebuia văzduhul de lumină să satisfacă cererea neostoită a omului. Au despicat mai mult decât suficient, trecând prin spălătoria vieții.

Sătui de risipă și încărcăți de patimi pârjolite, au plecat înspre cetate, unde-au găsit altă locuință lacustră acoperită de aștri; își clădeau în nisip năzuințele, pigmentate într-un albastru-cenușiu întunecat și profetii deșarte. Nu mai aveau ochi pentru nimic altceva, răscolind, numai pentru ei, vârtejul amintirilor; se vedeau stăpânind rotocol, veșnicia împreună... Asfințitul își lăbărta chipul neindestulat al clipelor mai lungi ca orice închipuiri; fantomatice liniști dintr-un apus indicibil, franjurat în culori plâpânde... galben-roșiatice, întăreau viziunile; albastrul se destrămasse gradat prin goblenuri în degradé; lumina pătrunsese peste zgomotul apăsător al înserării; marea înnegrită se bucura, împingând spuma valurilor nesfârșite spre țarm, iar întunericul, înstăpânit pe oriunde, arunca umbre lungi... spectrale. Pluteau singuratici, răscolind secolele în așteptări; dezmațul pregătit de natură a căzut cu toate stelele din cer... se apropia furtuna întâlnirii cu astrul selenar!

Vatra veche dialog cu pictorița Steluța Nistorescu:

*„Dacă nici arta nu ne poate salva din încercările vieții,
atunci suntem cu adevărat pierduți”*

MM: Doamnă Steluța Nistorescu, pictați din 1977, practicând pictură și grafică de șevalet, cum și grafică de carte. Participați la expoziții colective din 1979, și la

personale – din 1989, apoi '91, '94, '96, 2005, ș.a.m.d. În străinătate ați expus în Rusia, Italia, Turcia, Cehia, Franța și recent în Croația. Sunteți membră a F.P. al U.A.P., a A.A.P. și A.A.P.F România. Ați studiat pictura cu următorii profesori-pictori: Liviu Lăzărescu, Nicolae Gh. Iorga, Titu Drăgutescu, Ion Țarălungă, Francisca Lencu, Doru Rotaru, Emil Aniței. Tablourile dvs. se află în colecții particulare din țară, și în străinătate, în Spania la Regele Juan Carlos, în India la Ganesha House, Peru, Suedia, Germania, Italia, Elveția, Rusia, Grecia, Bulgaria, Olanda, Austria. Prof. N.Gh.Iorga vă caracterizează ca: *„Abordând o arie variată de mijloace plastice, dar peste toate lasă să se așeze aceeași notă de armonie, discreție și finețe ce-i sunt proprii”*, iar criticul de artă prof.dr. Alexandra Titu vă definește pictura astfel: *„pornește mai curând de la ideea poetică... se situează în zona afectivității... căutând să refacă, dincolo de limbajul cunoașterii, o senină unitate cu lumea, cu natura”*. Dar cum arată un autopoortret în puține cuvinte, un CV sentimental?

SN: Doamna Monica, eu m-am născut la țară, într-un sat de lângă Orăștie, aproape de Sarmizegetusa, centrul spiritual al dacilor. Am conștiința apartenenței la daci. Nu mă consider deloc o urmașă a romanilor. Cred că majoritatea celor născuți pe meleagurile dacice, fiind ființe spirituale, se consideră urmași ai dacilor. Am practicat concomitent, de-a lungul vieții, mai multe profesii: profesoară, ghid ONT, pictoriță. Acum sunt doar pictoriță. Tot ceea ce am practicat ca profesie a fost pe placul meu și am făcut totul cu multă iubire. Consider că a fost un dar divin. Desigur că, pe plan subtil, toate au o cauzalitate.

MM: De douăzeci de ani, viața noastră s-a schimbat, a luat-o pe calea unei materialități, uneori chiar sălbatică. Erați pregătită pentru aceasta lume?

SN: Adevărat, cu atât mai mult cu cât ne complacem să credem că “aceasta” este Calea. Nimic mai fals! Trăim în iluzia materialismului, deși descoperirile din fizica cuantică ne arată clar că însăși particula de bază a materiei – atomul – este vid. Noi însă continuăm să trăim în iluzie, iar materia devine stăpînul nostru iar noi sclavii ei. Ne dăm seama că este așa văzând invazia de mașini. Unde se va ajunge? Vizitând țări ca Olanda, Norvegia, Danemarca, poți observa că există mijloace de transport în comun foarte civilizate și curate (au chiar scaune tapițate cu catifea), acestea circulă cu orar afișat în fiecare stație, iar

după-amiaza, în timpul liber, mijlocul preferat de locomoție este bicicleta. Snobismul conducătorilor auto, fala de a conduce o mașină îi fac sclavii mașinii. În România, desigur, una din cauze este dezechilibrul: s-a trăit în sărăcie, acum toți vor să se îmbogățească, sau măcar să facă o demonstrație a bogăției... s-a trecut în extrema cealaltă. **Soluția:** așa cum ne spunea Lao Tzi, este calea de mijloc. Lanțul dorințelor materiale este fără sfârșit, de aici și insatisfacția, depărtarea de esența noastră și de țelul evoluției spirituale. **Gustul vieții mele** este cel al bucuriei. N-am ajuns dintotdeauna la această concluzie.

Înainte de a o întâlni pe Shri Mataji Nirmala Devi, ale cărei învățături le urmez, aveam și eu dezamăgiri, regrete, tristeți, scurte mâinii. Dar niciodată ură. Îmi amintesc că îmi reproșam că sunt o persoană slabă, căci nu puteam să urăsc sau să fiu ranchiunoasă, nici măcar pe cineva care îmi făcuse un rău evident. Acum mă bucur că am fost lipsită de ură chiar și înainte de conștientizarea Sinelui, de realizarea Sinelui, care este Spiritul. Atât timp cât așteptăm iubire înseamnă că suntem săraci. Nu știm că iubirea este în noi, iar a o dărui îți aduce o mare bucurie. Am fost o profesoară foarte severă, dar și foarte iubitoare, m-am armonizat foarte bine cu elevii. Așa am reușit să îi determin să devină foarte creativi și generoși.

Mentalitatea „epocii de aur”: Dacă ar fi rămas urme în mine, din trecut, poate picturile mele n-ar mai transmite bucurie. Am învățat în Sahaja Yoga că trecutul, bun sau rău – cum a fost, este mort. Nu se mai poate schimba. Trebuie să iertăm tot ce a fost rău.

Altfel e greu să mergem mai departe. Vedeți, din ceea ce a fost rău, am învățat o lecție. Tatăl meu a fost omorât pentru 15.000 de lei în 1986. Erau economiile lui timp de un an, strânse pentru mine. Dumnezeu m-a binecuvântat cu părinți plini de smerenie și credință în Dumnezeu. Poate din iubire foarte multă pentru ei am început lupta cu justiția coruptă de atunci, din Deva. Dumnezeu m-a ajutat și i-am descoperit singură pe criminali. Au urmat procese timp de aproape doi ani. Am văzut că justiția omenească este strâmbă și am abandonat totul Justiției Divine. Cei doi criminali (amanți cu familii părăsite și alcoolici) au plecat din localitate pentru a li se șterge urma. Atunci a avut loc judecata divină. Ei aveau în jur de 40 de ani. Fostul amant (acum avea altul) a devenit pentru ea un martor incomod, așa că între cei doi bărbați a avut loc un duel: cine bea mai multă bere? Și cel ce ”a băut” mai multă bere a murit. Apoi, după o altă jumătate de an, ea a murit de cancer. Așa că, atunci când noi iertăm, Dumnezeu e Cel care face judecata și pronunță pedeapsa meritată. Pot spune că justiția ”Epocii de Aur” a lăsat urme în memoria mea, dar Dumnezeu a făcut dreptate.

În haosul prezentului sufăr în primul rând din cauza mizeriei morale, cum bine o numiți dumneavoastră, instaurată ca la ea acasă peste tot la noi. Tot atât de mult sufăr și din cauza ignorării valorilor culturale ale națiunii

noastre, în chiar țara noastră, ce a dus la ora actuală la o lipsă de respect generalizată, ”model” fiind unele persoane din televiziuni, care deși pot fi (ca vârstă) nepotul sau nepoata savantului sau omului de litere sau de cultură invitat la emisiune, i se adresează ireverentios. Oare tradițiile noastre bune nu sunt ele cele care au generat pronumele de reverență din limba română? Ce facem cu limba română, o sărăcim de tot specificul ei național, cultural? Revenind la televiziune, se spune că ea este reflectarea poporului căreia îi aparține. Eu cred că mai degrabă se preocupă de probleme patologice, care

fac, de fapt, obiectul spitalelor de psihiatrie. De ce trebuie să cunoaștem noi tot ce se întâmplă între nebuni? Am rămas foarte mirată, ca atâția alți oameni, care gândesc pozitiv din această țară, când la CNA a căzut cu brio directiva conform căreia se cerea ca transmiterea știrilor pozitive să cuprindă un spațiu egal cu al celor negative. Stupoare! Consiliul Național al Audiovizualului a fost de

părere că știrile negative trebuie să rămână preponderente. I-aș întreba pe distinșii domni dacă în familiile lor ar fi fost preponderente evenimentele negative, ce fel de oameni ar fi fost ei?

Cum văd viitorul? Îl văd frumos, cu condiția transformării din interior a fiecărei persoane și aceasta se poate prin activarea energiei divine din marea majoritate a oamenilor. Cunoaștem dictonul: ”Schimbă-te pe tine și vei schimba întreaga lume!”

Este sigur că prin ură, neiertare, răutate le facem altora rău, nu bine. Ceea ce se știe mai puțin este că cel mai mare rău ni-l facem nouă înșine; este efectul de bumerang: ura se întoarce de unde a plecat și întreține un cerc vicios, din care nu se poate ieși decât prin iertare și iubire. De multă vreme oamenii de știință japonezi, ruși și probabil și de alte naționalități fac intense cercetări științifice asupra apei, asupra sensibilității ei, impregnarea ei de gânduri, emoții, vorbe sau chiar cuvinte scrise, trăiri pozitive sau negative. Supusă înghețării, în cazul când este vorba de sentimente de iubire pură, ea cristalizează foarte frumos, ordonat, iar în cazul urii, negativității, cristalizează urât, dizarmonios, dezordonat, sub formă de imagini neregulate, ca într-un proces de distrugere. Și acum să ne întrebăm ce se întâmplă cu omul când 70-80% (cantitate de apă din organism) din corpul și creierul său pornesc pe calea distrugerii? De fapt, adevăratul dușman este sentimentul negativ, care sapă adânc acolo unde este găzduit. Ar fi mai bine ca fiecare dintre noi să ne facem zilnic introspecția, să vedem câte gânduri și sentimente pozitive am avut, câtor ființe le-am adus bucurie. Poate începând cu noi vom schimba această lume. **Iertarea creștinului de către creștin** se va realiza când vom deveni cu adevărat creștini, adică asemenea lui Iisus. A o spune doar, a te duce la biserică, a veni apoi acasă și a continua cu gânduri și sentimente negative, pline de ură,

de mânie, revanșarde e o ipocrizie. La noi există toleranță, mai ales față de vicii și vicioși, nu față de ideile bune ale altora, față de dreptul de a avea o altă părere. O altă poruncă dată omenirii de către Divin este “Nu judeca!”, dar câți creștini se conformează poruncii divine?

Cine suntem noi, românii? Provenim din ființele cele mai spirituale care au fost dacii. Shri Mataji Nirmala Devi ne-a spus că pământul României și al Greciei a fost Edenul. În comuna Turdaș, lângă Orăștie, au fost descoperite urme ale unei civilizații mai vechi de 6.000 de ani. ... Nu pot fi de acord cu afirmațiile lui Emil Cioran – că morala nu are nimic de-a face cu arta, cu talentele omului. Marele cineast și regizor al secolului XX, Andrei Tarkovski spunea: “Filmul trebuie să fie un act moral purificator”. Eu consider că arta trebuie să fie expresia frumuseții (de aici și vechea denumire de “arte frumoase”), un mijloc de elevare și un obiect al bucuriei, ori în afara calităților morale nu poți să aduci bucurie. **Privind supraviețuirea prin cultură**, Eliade avea dreptate. Câți realizează, în ziua de astăzi, acest adevăr? În România, la ora actuală, aș putea să spun că foarte puțini. Compar cele ce se întâmplă în România cu Cehia, unde sunt cu adevărat foarte apreciați creatorii și creațiile lor. Am participat acum doi ani la o expoziție colectivă de pictură în Cehia. Chiar și un înalt parlamentar ceh a venit să ne întâmpine și să-și exprime bucuria cu ocazia expoziției internaționale de pictură. Cazarea artiștilor s-a făcut la un hotel unde, pe vremuri, era cazat doar regele. Primarul ne-a invitat la primărie și ne-a urat bun-venit în Cehia. La plecare, la gara din Praga, a fost dat un dineu în cinstea noastră în camerele regale. În pliantele lor turistice scrie: “**Țara în care arta este apreciată nu va pieri!**”. Câți români sunt conștienți de acest adevăr? Și tonul în aprecierea artelor într-o țară îl dau cei ce dețin puterea. Câte săli de expoziție de pictură din București au fost transformate în altceva? eventual în spații goale, vezi Pavilionul “A” din Herăstrău, care a fost sală de expoziții de pictură din 1953, până la 1 aprilie 2009; în 2007 chiar fusese reconstruit și redat destinației sale inițiale. De ce alte săli de expoziție din București au fost transformate în Bănci? Și de ce spun unii pictori, care au expus la Parlament, că pentru o sală trebuiau să doneze 5 tablouri? Știu cei ce pun astfel de condiții câtă muncă presupune pictarea unui tablou, cât costă culorile, șasiurile, diluantul, uleiul, verniul, rama unui tablou, dar transportul, știu dânzii? De ce prin mass-media se promovează subcultura? Din păcate, valorile rareori sunt recunoscute în România. Poate de aceea mulți își caută recunoașterea în străinătate, așa că românii fac cultură, știință și artă, din păcate, peste tot în lume. Cred că **România se poate salva** prin toate artele frumoase, prin știință, cultură și artă, dar pentru aceasta, viziunea celor ce conduc țara trebuie să se schimbe. În ultimii ani, s-a dovedit cu prisosință că românii nu se pricep la economie, la politică, la conducerea societății, dar sunt neîntrețuți ca artiști, în toate domeniile artei, ca oameni de știință, de cultură; au inimi simțitoare, dar trebuie încurajați să își exprime talentul pe care Dumnezeu l-a pus în ei.

Identitatea ne-o putem păstra manifestându-ne Spiritul și nu împrumutând toate aberațiile șocante care vin din alte părți, ci urmând normele pe care arta trebuie să le respecte și să le exprime, acestea au ca scop perfecțiunea și dragostea de frumos și de adevăr, dar acestea se pot

exprima doar când există în sufletul creatorului și când acesta dorește să le dăruiască și altora. **Dacă suntem provincialii Europei?** Nu am avut niciodată acest complex, pentru că unghiul din care privesc eu Europa este cel al casei natale, dintotdeauna.

Pentru a avea succes la public prin ceea ce creăm este suficient să ne lăsăm spiritul să se exprime. Atunci nu încapă niciun compromis, acesta e un târg, ori sufletul și spiritul nu se pot vinde. Este cert că toți avem un anumit public, pentru că gusturile sunt diferite, dar e loc pentru toți, tocmai pentru că toți avem publicul nostru, iar cu cât suntem mai profunzi în adevăr, cu atât acest public crește. Intre cele trei tendințe “to be the best”, moda și imaginația creatoare, aleg pe ultima, căci este inepuizabilă și autentică.

Contează și ce scrii, și cum scrii. Da, de curând, o româncă – Herta Müller - a luat premiul Nobel pentru literatură, fiind recunoscută în străinătate, nu și în România, unde a fost cu un an în urmă și unde nimeni nu a mediatizat-o. Acum, televiziunile se grăbesc să o mediatizeze, iar atunci nici nu o cunoșteau...

A trăi doar în lumea imaginară este o fugă, trebuie să acceptăm și cotidianul și să încercăm să-l transformăm, să-l facem să semene cu dorința noastră.

Mă mândresc cu Portretele mele: Shri Mataji Nirmala Devi, Juan Carlos, Regina Sofia, Mihail Gorbaciov, Eugen Ionesco, Vladimir Vîsoțkii, Alexandra Titu, dar și Portretul frunzelor și Vehicolul lui Shri Kalki, ce se găsesc pe www.picturi.portall.ro. Lucrările mele sunt copiii mei, nu îi “căsătoresc” atât de repede. Așa că **adesea e nevoie să mă convingă iubitorul de artă pe mine să mă despart de ele.**

Demitizarea și desacralizarea își cântă cântecul de lebdă. Secolul XXI se va întoarce spre spiritualitate. Probabil că și evenimentele exterioare sunt de natură urgentă, probabil că lui Dumnezeu nu-I place felul în care-I reflectăm chipul. E nevoie de niște oglinzi mai curate. Cât despre **ideologii și anticonformism...** A trimite opera eminesciană “la debara” este o negare a ființei naționale, o îngenunchere de bunăvoie în fața unei literaturi străine, care nu se potrivește sufletului românesc, atâtor tradiții minunate ale acestui popor de poeți, scriitori, oameni de știință, artiști de valoare. **Dacă nici arta nu ne poate salva din încercările vieții, atunci suntem cu adevărat pierduți.** Tot ceea ce se scornește (nu pot să spun creează!) urât, impur, imoral este distructiv pentru ceilalți, autodistructiv pentru cel ce o face sau o promovează. Sunt doar rătăcirii, o imposibilitate a omului de artă de a lupta cu propriile slăbiciuni, cu acea energie negativă, autodistructivă. De România nu te poți sătura niciodată, poate de unii dintre politicienii ei. În primul rând, în artă este nevoie să fii inocent. Inocența este cea care aduce bucuria. În ceea ce privește ICR, nu este admisibil ca din tot ceea ce s-a pictat în România să alegi ceva rușinos. Actul lor poate să primească chiar interpretarea de lipsă de iubire și respect față de acest popor. Deci... să ne mai reamintim, în această epocă decadentă, și adevărul biblic legat de una din cele șapte taine.

aprilie 2010

MONICA MUREȘAN

Foto: Palazzo Doria - Cabella Ligure

Literatură și film

PISICILE ALBASTRE

De ce nu există pisici albastre? Știați că frunzele nu au culoarea verde? Că noi percepem diferit emanațiile luminii? Că unii pești au culori în funcție de alimentație? Că violetul ne transmite energia maximă, în timp ce culoarea roșie ne oferă o energie minimă? Am aflat toate aceste curiozități la simpozionul de excepție organizat de conf. dr. Corina Cătană la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Facultatea de Horticultură, Cluj-Napoca... Nu putem trece indolenți pe lângă reușitele bio-artei. Osmoza dintre natura și artă- acel *byos artistic* tulburător, sacralizat și persuasiv - poartă chiar povara unei responsabilități aparte. Are omul vreun drept la imixtiunea subtilă asumată? Să trecem frontierele impuse, să devenim prometeici, ori să stăm cuminiți în aura unui bigotism penibil? Să strivim sau nu „corola de minuni a lumii”?

Uneori ne incită necumințenia creatoare a omului, ipostaza de demiurg covârșitor, însă devenim, deodată, neliniștiți în tăcerea acuzatoare a bibliotecilor de gene... Putem alege ce ne place? Putem clona? Va fi vreo culpă obsesivă, ca la eroul din *Solaris*? Oceanul gânditor ne restituie obsesiile, luptăm cu ele, cu umanitatea noastră mereu îmblânzită și provocată. La Tarkovski, natura devine o ființă magnetică, fluidă, sacră. Un ceas conține perfecțiunea roțițelor, dar și scopul imediat (marcarea timpului). Natura e un alt fel de ceas, al cărui scop ne scapă și bănuim în spatele ei un ceasornicar...orb, cum aflăm din cărțile lui Richard Dawkins. Să preferăm grădinile sălbatice sau pe cele franțuzești, aidoma unor covoare multicolore? În *Marele portret* de Buzzati, personajul vrea să-și reconstituie iubita acolo în laboratorul

bizar, iar în filmul *Avatar* omul devastator e prezentat în culori sinistre. Natura primară, copacul vieții, lumea aceea arhaică, ascultând de legi milenare...în opoziție cu forța malefică a omului...Homo homini lupus? Așadar ce să facă omul? Să creeze noi soiuri, să adopte variabilitatea, să amelioreze neconvențional? Hemingway zicea că există câteva lucruri care nu pot fi învățate repede, iar timpul, adică unica noastră avuție, „trebuie risipit din plin ca plată pentru însușirea lor”. Dar ce facem, totuși, cu bibliotecile de gene? Asistăm la prezentările de la simpozion și încercăm să compun un poem sintetizator. Până la urmă, am obținut acest hibrid:

...Încă te mai caut pe rafturile bibliotecilor de gene
concepută după iluziile mele flămânde/ de prietenul
meu inginer genetic
te-am comandat nemuritoare, diafană, inteligentă,
mirifică, tandră, concesivă...
după zile și nopți, după capricii și așteptări
iată că fur la întâmplare câteva gene
...și tu, draga mea, apari în sfârșit,
un sfert femeie
un sfert plop
un sfert meduză
un sfert ciclop

ALEXANDRU JURCAN

Amelia Cara, un artist complet

Amelia Cara (Amelia Mociulski) este absolventă a Facultății de Biologie și cu studii de arte plastice având-o ca mentor pe Michaela Eleutheriade, a lucrat un timp în domeniul cercetării oncologice și a făcut concomitent și pictură. A avut nenumărate expoziții care au beneficiat de aprecierea criticii de gen.

A descoperit valențele plastice ale sticlei și a început să le utilizeze cu succes evident. Tehnica în care a lucrat îi aparține și a făcut obiectul unor lucrări prezentate la un simpozion în domeniul sticlei, de către un specialist, doctor în tehnologia sticlei, de la Strasbourg.

În ce privește literatura, Amelia Cara a început să scrie ceva mai târziu, venind cu forța și cu acumulările de idei și teme literare dintre cele mai interesante. Am publicat până acum pe diferite siteuri, au cm ar fi: Agonia, Hyperliteratura, roliteratura, FDL.ro, Timpul, Rețeaua literară, Cuvintele, Oasis des artistes, Omnigraphies etc.

Este membră a Asociației literare franceze "Plumes d'azur".

Scrie proză scurtă în română și franceză, dar are pe masa de lucru și un roman, aflat în faza de corectură. Dintre lucrările care s-au bucurat de atenția cititorilor

amintim: *Anunțul de la mica publicitate, Dincolo de vânt, Șalul vișiniu, Aniversarea, Baladă pentru umbre, O poveste, Le jeu du temps* etc.

Tematica generală este actuală: adevăruri sociale, multă introspecție, problemele existențiale, psihologie, într-un cuvânt problematica omului contemporan, a femeii în special, a conflictului dintre tradiție și modernitate, precum și "amintiri" dintr-o copilărie din perioada comunistă, cum ar fi în *L'ennemi du peuple, Vacances*.

Amelia Cara locuiește în București, un loc în inima vacarmului unei Români care se situează adesea între derizoriu și sublim. De aici, poate vin și textele

cele mai convingătoare ale autoarei, eșantioane veridice ale unei etape cronologice din societatea care „fierbe” la focul prefacerilor de tot felul.

„Profesorul” este una dintre mosterele de literatură actuală, de conștientizare a prezentului și relevarea viciilor unui popor care știe, când vrea, și să aleagă grâul de neghină.

Amelia Cara scrie clasic, este un narator și un foarte bun observator al detaliilor care uneori ne scapă.

Talentul cu care scrie este incontestabil și prezența sa la revista *Agero* este un semn de certificare că este scriitor.

MELANIA CUC

FESTIVALUL CONCURS DE POEZIE ȘI PROZĂ "ROMULUS GUGA", EDIȚIA A XVIII-A

Palmares - Premii "Opera omnia", pentru întreaga activitate literară: Lazăr Lădariu, Valentin Marica.

Premii pentru volume: Elena M. Câmpan – pentru volumul "100 – cele mai frumoase poezii", Răzvan Ducan – pentru volumul "100 Cele mai frumoase poezii", Sorina Bloj – pentru volumul "Asaltul timpului", Melania Cuc – pentru volumul "Autoportret".

Premii de excelență: **Rodica Puia, Carol Puia, pentru volumul "Vitrării și mozaic"**, Menuț Maximilian – pentru volumul "Rădăcinile eternității", Cornelia Jinga Hetrea – pentru volumul "Linștea din fereastră", Darie Ducan – pentru volumul de teatru "Prerogativele lui Dumnezeu", Mariana Chețan – pentru seria "Floare de cireș", Antologii.

Premii Speciale ale Juriului: Victor Știr, pentru volumul Emily Dickinson, „Poezii”, traducere, Georgeta Măluțan, pentru volumul „Complexul Penelopa”, Mircea Dorin Istrate, pentru volumul „Urma”, Katalin Cadar, pentru volumul „Refugiu în poem”, Liviu Ovidiu Ștef, pentru volumul „Sighișoara medievală în pictură”, Dumitru D. Silitră, pentru volumul „Printre ecouri”, Lucreția Bogdan Ința, pentru volumul „La porțile creației”, Rodica Lazăr, pentru volumul „Anotimpuri”, Ana Fazakas, pentru volumul „Picătură de vină”, Ana Zegrean, pentru volumul „Șarpe de vânt”, Gabriella Costescu, pentru volumul „Lacrima de liliac”, Aurelia Lazăr, Oameni și locuri. Comuna Lunca, Repere monografice, Niculiță Chiș Brânzeanu, pentru volumul „Între smerenie și orgoliu”.

Concursul a fost organizat de Asociația Culturală „Nicolae Băciuț” pentru Descoperirea, Susținerea și Promovarea Valorilor Culturale și Profesionale, proiect sprijinit și finanțat parțial de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. Partenerii proiectului au fost Casa de Cultură a Tineretului „G. Enescu”, Reghin, ASTRA Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Protopopiatul Ortodox Târgu-Mureș, "Cuvântul liber", Fundația Culturală "Cezara Codruța Marica". Președintele Juriului, Nicolae Băciuț. Festivitatea de premiere a avut loc la Răstolița.

Foto: Octavian Iacob, Nicolae Băciuț, Elena M. Cîmpan, Răzvan Ducan, Valentin Marica.

„Ce arbore nădejdea pe pământ mi-o va rodi?...”

Evocare Romulus Guga, la Răstolița

Fiecare scriitor, credea **Romulus Guga**, este obligat să descopere acea *particulă elementară* care să dea peste timp *imaginea exactă* a vremii sale. Imaginea, peste timp, a prozatorului, poetului, publicistului Romulus Guga, noul limbaj cultural pe care îl instituie opera sa, ideea refacerii lumii prin artă (căci lumea e o *comedie stupidă* ce trebuie refăcută) au fost, din nou, generic al **Festivalului de Poezie și Proză „Romulus Guga”**. Ediția 2010 a Festivalului a ajuns și la Răstolița, acolo unde „peste noapte s-au umplut copacii cu flori...”; să cităm un vers din poemul lui Romulus Guga, *Sentiment de primăvară*. Este aportul continuu și expresiv al scriitorului **Nicolae Băciuț** la posteritatea lui Romulus Guga, la perpetuarea *imaginii exacte* a celui care mărturisea în *Spital 66*, din volumul „Bărți părăsite”, 1968 : *Știu, e în mine un sens, un strigăt...*

Fiecare ediție a Festivalului reușește să descifreze sensuri din opera lui Romulus Guga, să fie competiție de calitate, colocvii literari, exegeză, dezbateri. Alături de sutele de concurenți, la vârsta debutului literar, scriitorii consacrați susțin prestigiul Festivalului. Astfel, la Răstolița, elevi și cadre didactice de la Școala Generală din localitate și de la Gimnaziul de Stat „Romulus Guga” din Târgu-Mureș, în prezența directorilor acestor unități de învățământ, **Ioana Lircă și Octavian Iacob**, s-au întâlnit cu scriitorii **Elena M. Cîmpan, Răzvan Ducan, Cornelia Jinga Hetrea, Sorina Bloj, Valentin Marica și** cărțile acestora, premiate de juriul Festivalului. Au fost prezentate cărți de poezie și proză, de asemenea premiate, semnate de **Lazăr Lădariu, Melania Cuc, Menuț Maximilian, Darie Ducan, Melania Cuc, Victor Știr, Liviu Ștef, Dumitru D. Silitră, Ana Zegrean, Rodica Puia, Gabriella Costescu, Aurelia Lazăr**.

Scriitorul **Nicolae Băciuț**, președinte al Juriului și moderatorul manifestării de la Răstolița, a rememorat secvențe emoționante din viața lui **Romulus Guga**, cum a ajuns să fie editorul unei ediții de succes a romanului *Nebunul și floarea*, după 1989, cum s-a născut Festivalul „Romulus Guga”. **Nicolae Băciuț** a propus ca Școala Generală din Răstolița să poarte numele **Romulus Guga** și a susținut rolul unui *parteneriat educativ* între Școala din Răstolița și Gimnaziul „Romulus Guga” din Târgu-Mureș, idee agreată de directorii celor două școli.

Emoționante au fost momentele de la Răstolița, festivitatea de premiere, florile aduse de gimnaziștii din Tg.Mureș și așezate la statuia lui Romulus Guga, momentul de reculegere la mormântul scriitorului, colajul de versuri prezentat de elevii Școlii din Răstolița, ospitalitatea cadrelor didactice, cuvintele rostite de directorii **Ioana Lircă și Octavian Iacob**, doina interpretată de **Sorina Bloj**, autografele acordate de **Cornelia Jinga Hetrea și Elena M. Câmpan**, invitațiile moderatorului la lecturi permanente din opera lui **Romulus Guga** pentru a-i descoperi valorile. Romulus Guga, s-a detaliat în evocarea de la Răstolița, judecă lumea în destrămare, îndepărtată de spirit, mimările

omenescului, cuprinse în ceea ce scriitorul numea *boala platfușilor*, pentru care viața este măcinare în gol, platitudine, egosim, renunțare la memorie, îndepărtare de esențe, lenevie spirituală: „*În fond, trăim foarte puțin, ridicol de puțin, și nu ne-ar deranja inevitabilele dureri ale vieții, ci faptul că unii trăiesc morți printre noi, iar aștia ne strică viața, pentru că ei nu se mai pot și nici nu vreau să se-nțeleagă.*” Opera lui Romulus Guga, s-a spus la Răstolița, la secțiunea de dezbateri a Festivalului, avertizează asupra pericolului bolilor spirituale.

Pasivitatea, delațiunea, iresponsabilitatea, carierismul, minciunea, bârfa, înscenarea anihilează vitalitatea lumii și înălțarea ființei. Platfus din *Moartea Domnului Platfus* este omul care nu știe de ce există și nici nu caută să afle. Moartea spirituală este asemuită de Romulus Guga cu *ciuperca atomică*. Într-o lume complicată, în care omul

trăiește „după cum bate vântul”, inundată de „creația minciinoșilor”, de pustiul ratărilor, sufocată de nimicuri, forța spirituală poate *reface* echilibrul. Dacă *platfușii* născuți din ticăloșie n-au vitalitate, lumii i se ia forța, dându-i-se, în schimb, amenințarea. Lumea, ordinea existenței, armonia vieții pot fi refăcute prin spirit. Un scriitor care nu urmărește în opera sa acest sens, naște malformațiuni.

Evocarea lui Romulus Guga în cadrul *Festivalului de Poezie și Proză*, găzduit, în parte, de locurile care-i *urcă în arbori nădejdea*, a pledat pentru puternica sa actualitate. Acesta este rolul Festivalului, de a readuce în suflul zilei opera vie a celui care s-a întrebat și ne-a întrebat: *Cum să cobor în teacă fără luptă?*

Festivalul Romulus Guga este una dintre cele mai prestante manifestări culturale; cu mulți prieteni; pe când atâția sunt întorși cu spatele la o mare biografie culturală.

VALENTIN MARICA

Permanența lui Romulus Guga

Este un truism să spui că scriitorul și publicistul Nicolae Băciuț, director al Direcției pentru Cultură și Patrimoniul Național Mureș, știe să-și cinstească înaintași, mai ales acei înaintași, oameni de cultură, care “au îmbogățit universul cu o speranță”.

Romulus Guga (născut la 2 iunie 1939) a fost un astfel de înaintaș, considerându-se pe bună dreptate că a fost un descălecător de cultură în spațiul mureșean, fiind părintele de netăgăduit al revistei literare “Vatra”, “repornită” de acesta la Tg. Mureș în anul 1971, revistă ce a polarizat, până la moartea scriitorului (1983) viața literară, dar și culturală, în general, a orașului de pe Mureș. Memoria poetului și dramaturgului de excepție Romulus Guga continuă să existe, așa cum spuneam, și prin unul dintre discipolii acestuia, Nicolae Băciuț, acesta publicând, după revoluție, în 1991, romanul de excepție al acestuia “Nebunul și floarea”, în douăzeci de mii de exemplare. Nicolae Băciuț este cel care a inițiat și condus la Tg.

Mureș Cenaclul literar “Romulus Guga” fiind și inițiatorul numirii unui gimnaziu din același “oraș al florilor”, Romulus Guga, așa cum este și cel care a inițiat, tot la Tg. Mureș, în urmă cu ani Festivalul-concurs de poezie și proză “Romulus Guga”, ajuns acum la a XVIII-a ediție.

Ediția din acest an a fost complexă conținând o serie de frumoase și consistente manifestări. La Școala Generală din Răstolița a avut loc o evocare Romulus Guga, însoțită de acordarea premiilor festivalului. La manifestare au

participat, pe lângă zeci de elevi și profesori, scriitorii Valentin Marica, Cornelia Jinga Hetrea, Elena M. Cîmpan, Sorina Bloj, Răzvan Ducan și, desigur, organizatorul manifestării, Nicolae Băciuț, același care, din nou cu eforturi supraomenești a realizat diplome, a obținut zece de cărți, tablouri și vase realizate artistic, pentru premii. Elevii școlii (școală excepțional

gospodărită), conduși de d-na director Ioana Lircă, au recitat versuri de Romulus Guga, manifestându-și dorința de implicare în continuare în astfel de acțiuni de suflet. La manifestarea de la școala din Răstolița a participat și dl. prof. Octavian Iacob, directorul Gimnaziului de Stat “Romulus Guga” din Tg. Mureș, însoțit de câțiva elevi, atât pentru evocarea patronului spiritual al școlii, cât și pentru o posibilă legătură de suflet (inițiativa aparține tot lui Nicolae Băciuț) cu școala din Răstolița, localitate unde Romulus Guga a visat și a scris și unde, sub o coamă de deal, îi este îngropată urna cu rămășițele sale pământești.

Cei doi directori au primit Diplome de excelență pentru modul în care promovează memoria scriitorului Romulus Guga.

La manifestare au ajuns în ultima clipă și alții scriitori, muzicieni și pictori, printre care amintesc pe inepuizabila poetesă și cantautoare Sorina Bloj, pe taragotistul și poetul Ioan Bândilă Morceanu, poeta Gabriella Costescu de la Sighișoara, Aurelia Lazăr, de la Reghin, etc.

Participanții la manifestare au făcut un pelerinaj la mormântul lui Romulus Guga. Următorul drum al tuturor a fost la Șeștina, unde, de asemenea, într-o după-amiază de vis, s-au acordat noi premii ale concursului de literatură, s-au lansat cărți, s-a comentat pe marginea lor, poezii prezente recitându-și lipsiți de inhibiție propriile versuri, într-o atmosferă culturală de excepție. Seara, focul de tabără, pregătit de organizatori, a incitat pe cei prezente și spre cântec, tovarăș de nădejde fiind taragotul lui Ioan Bândilă Mărceanu. Alte activități culturale de a doua și a treia zi au întregit minunatele zile ce au fost posibile grație organizatorilor principali: Nicolae Băciuț și Sorina Bloj, cărora noi, beneficiarii, nu am avut și nu avem cuvinte destule să le mulțumim cu adevărat pentru tot și toate. Nu în ultimul rând, trebuie să remarcăm aportul Ministerului Culturii și Patrimoniului la împlinirea acestor momente înălțătoare și educative de literatură, cultură.

RĂZVAN DUCAN

Foto: Scriitori mureșeni la Răstolița, în fața casei în care a scris Romulus Guga o parte din opera sa

Mai mult decât un Festival

„Morții sunt/ Ca niște copii/ trebuie să-i strigi/ seara acasă./ Să-i scalzi/ Înainte de somn./ Să le închizi ochii./ Să le săruți fruntea. / Trebuie să veghezi/ Să nu cadă/ Din leagănul de lut”, scria Grigore Vieru.

Memoria unui scriitor este o problemă subiectivă, cu formulă complicată. Scriitorul își amintește lucruri stranii, crezute uitate, păstrează amintiri neașteptate, dintr-o lume trecută sau prezentă, e atent la detalii, ca un regizor de succes. Dar, a păstra memoria unui scriitor se înscrie pe o altă traiectorie. Faptul devine familiar, ca în cazul unor legături omenești, și se constituie într-o datorie față de literatura care ne ocrotește. În contextul atâtor controverse cu scriitori, doar pacea dintre cei de aici și cei de dincolo mai este în măsură de-a menține echilibrul lumii.

Născute din dorința de-a nu uita, Festivalurile de literatură evocă, an de an, personalitatea unui scriitor, la care se adaugă și percepția contemporană. În ultima vreme, există și Festivaluri („Nora Iuga”, de exemplu), ce se ocupă de imaginea unei figuri vii, care să imprime o dominantă personală, gen patron spiritual în viață, unei acțiuni culturale.

Spre deosebire de alte Festivaluri de literatură, oficial/oficioase, Festivalul „Romulus Guga” este pornit din inimă și s-a distins, de-a lungul anilor, printr-un spirit de prietenie literară. Inițiator și organizator al Festivalului, președinte al juriului, scriitorul Nicolae Băciuț îi adună în jurul lui Romulus Guga pe scriitori reprezentativi ai momentului, în măsură să mențină vie opera celui dispărut la doar 43 de ani. Ediția de anul acesta, a 18-a, a reunit scriitori din județele Mureș, Bistrița-Năsăud și Brașov. Optsprezece ediții de Festival „Romulus Guga” reprezintă un majorat. Componenta pentru copii a Festivalului este în măsură să ofere date despre evoluția literară a celor premianți de pe băncile școlii și pentru talentul și preocuparea literare, nu doar pentru rezultate deosebite la învățătură și purtare. În ceea ce-i privește pe scriitorii consacrați, care au fost și ei copii, premiile „Romulus Guga” le aduc recunoaștere, îi responsabilizează, le amintesc de faptul că, încet, treptat, nu scriu doar pentru ei...singuri, ci și pentru ...cititorii singuri.

Evenimentul de cultură de anul acesta, 2010, a adus în prim-plan propunerile de numire „Romulus Guga” pentru Școala Generală din Răstolița, unde este înmormântat scriitorul, și de înfrățire a școlii din localitate cu Gimnaziul „Romulus Guga” din Târgu-Mureș.

Un Festival primește valoare prin numele pe care le adună, prin juriul care hotărăște destine literare și prin laureații prezenți. Cea de-a 18-a ediție a Festivalului „Romulus Guga” o oferit, în primul rând, două premii „Opera Omnia” scriitorilor Lazăr Lădăriu și Valentin Marica, drept apreciere pentru

întreaga activitate desfășurată de cei doi scriitori mureșeni pe tărâm literar. Bogăția și semnificația premiilor de literatură, a diplomelor de excelență și a premiilor speciale atestă faptul că Festivalul „Romulus Guga” este o manifestare de interes, care se dezvoltă de la un an la altul.

După Festivitatea de premiere, desfășurată în Răstolița, scriitorii, umăr la umăr, au pornit spre mormântul scriitorului, într-un gest de firească reculegere, și, apoi, au urcat „Muntele vrăjit”, cu aluzie la Thomas Mann, acolo unde s-a desfășurat Tabăra de creație de la Șăstina, Mureș. Ocrotiți de „brazi și pătinași”, într-un decor de stele din cer și legi de pe pământ, în aerul tare de munte, oferind inspirație, poezie, visare, scriitorii au participat la momente deosebite oferite de organizatori: lansări de carte, recitaluri de poezie și muzică, lecturi publice, dialoguri despre continuitate în fenomenul literar românesc, drumeții pe drumuri înguste, în decor mioritic, ne-resemnat, infestat doar cu accent de metaforă, de iubire, de eternitate.

La acest Festival de literatură participă însuși Romulus Guga, prin umbra lui, prin duhul (re)simțit, veghind deasupra tuturor lucrurilor, de-acolo, din departe, la moștenirea pe care a lăsat-o. Și care suntem noi. Evocând un nume, mai putem spera la posteritate, dintr-o convingere care ne învață să nu-i uităm pe cei dispăruți ca să nu fim la rândul nostru uitați.

Festivalul „Romulus Guga” a avut și are ecou național. La promovarea și perpetuarea lui își aduce contribuția scriitorul Nicolae Băciuț, demn și el de-a purta un nume de festival, în sensul cel mai frumos al cuvântului care unește.

La încheierea Festivalului, rămân câteva impresii: bucuria de-a fi fost împreună, de-a fi fost aleși, de-a intra în rezonanță cu undele magnetice ale creației, de-a stabili o legătură de neînvinș între viață și moarte, de-a înțelege rostul nostru sub soarele literaturii, de-a păzi ca scriitorii să nu cadă din „leagănul de lut”.

ELENA M. CÎMPAN

Foto. Participanți la Festival, la taifas, la o stână, la Șăstina

FESTIVALUL MATEMATICII

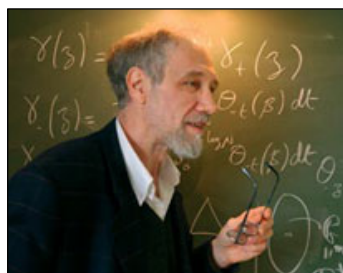
„Frumusețea numerelor și numerele frumuseții”

Prima ediție

Pentru prima dată nu numai în Italia, ci chiar în Europa, s-a organizat un **festival dedicat matematicii**, cu multe spectacole, jocuri, conferințe și mese rotunde. Directorul științific al Festivalului, **Piergiorgio Odifreddi**, profesor de Logică matematică la Universitatea din Torino și cea din Cornell (USA), a asigurat buna desfășurare pentru ca participanții să se simtă bine între **15 și 18 martie 2007**, în incinta l'Auditorium, parcul muzicii din **Roma**. Manifestarea a avut scopul să dezvăluie **matematica** atât din interior, prin conținuturile sale specifice, cât și din exterior, în relațiile ei cu restul culturii, deoarece *“iubind numerele și se deschide mintea”*. Printre referenți s-au aflat doi dintre cei mai renumiți matematicieni din lume: Andrew Wiles, care a dat ultima demonstrație a Teoremei lui Fermat, și John Nash, Premiul Nobel pentru economie în 1994, a cărui întâmplare existențială, deja prezentată în filmul *A beautiful mind*, a fost obiect de discuție : timp de 25 ani considerat “un dezechilibrat” din cauza schizofreniei, este trecut în istorie pentru că a introdus **noțiunea de echilibru**. Matematicieni de excepție au fost prezenți și cei doi detinutari ai “medaliei Fields”, Michael Atiyah și Alain Connes care se ocupa de **semnificațiile filozofice ale numerelor**.

Michael Atiyah

Alain Connes

Nu puteau să lipsească două staruri de calibru Douglas Hofstadter, câștigătorul Premiului Pulitzer în 1980, pentru cartea *Goedel, Escher, Bach*, și Benoit Mandelbrot, al cărui nume e asociat cu teoria fractalilor.

Fizicianul John Barrow a prezentat legăturile între **religie și știință**. Premiatură cu Oscar Nicola Piovani a prezentat o cercetare muzicală despre **numărul 7**, de asemenea campionul mondial de șah Boris Spassky și câștigătorul premiului Nobel pentru fizică Zhores Alferov au vorbit despre relația dintre **șah și matematică**, dintre **matematică și viață**.

Au fost, de asemenea, momente de **muzică și spectacol** cu *Elio e le storie tese*, Antony Braxton și Dario Fo.

Președintele Italiei, *Napolitano*, împreună cu primarul Romei, *Veltroni*, primindu-i pe matematicieni ..

„De azi este în scenă geniul numerelor”

Ediția a II-a

A deschis cu ecou a doua ediție a „Festivalului Matematicii” Geraldine Schwarz.

Matematica, "Regina artelor și științelor", a fost protagonistă pentru câteva zile în Auditorium - Parcul Muzicii. Pentru a doua ediție a festivalului, dedicat **științei numerelor, aplicată cunoașterii**, Piergiorgio Odifreddi le-a dat întâlnire la Roma celor mai buni matematicieni din lume. De la premiile Nobel, John Nash și Robert Aumann, la premiul Nobel pentru Fizică, Sheldon Glashow, și Franck Wilczek, care au încercat să explice rețeta matematicii în lume, până la Amartya Sen, premiat pentru Economie. Umberto Eco, în prezența Președintelui Republicii, Giorgio Napolitano, a prezentat materialul *Folosirea perversă a matematicii de către numeralogie și de oculiștii*. S-a dat spațiu și muzicii, cu concertul lui Nicola Piovani "Epta", suita orchestrală construită pe numărul 7.

Au vorbit despre genialitatea numerelor și a matematicii, aplicată în jocuri, artă, sport, Hans Magnus Enzerberger, medaliații Fields pentru matematică Stephen Smale, David Mumford și Alfio Quarteroni, matematicianul din Alinghi care a explicat publicului secretele matematicii aplicată vântului și a dezvăluit formulele care l-au ajutat să cucerească Cupa Americii. Doisprezece lecții magistrale, cinci expoziții, cinci serate, un reflector îndreptat spre extraordinarele creații artistice ale lui Escher (în expoziție 66 opere originale) și apoi jocuri matematice, conferințe spectacol cu învățatul – jucător Allen Knutson care a mănuit doisprezece obiecte și un parcurs didactic gândit special pentru școlile de toate nivelele în colaborare cu Asesoratul pentru politici Educative al Romei.

Matematicianul Hendrik Lestra a vorbit despre matematica în tablourile lui Escher, a fost prezentat în premieră europeană filmul documentar al lui Jean Bergeron "Raggiungere l'irraggiungibile (Atingerea imposibilului)" de asemenea a avut loc spectacolul de teatru despre teoria jocurilor „Dilema prizonierului”, sub conducerea Mariei Eugenia D’Aquino, concertul de muzică electronică "Polytopes", după gândirea muzicală a arhitectului francez Iannis Xenakis.

„Creații și recreații”

A treia ediție

Cu 8 PREMI NOBEL și 3 MEDALII FIELDS, FESTIVALUL își dublează activitatea: la NEW YORK, 10 - 11 martie, la ROMA 19 - 22 martie 2009.

Locuitorilor spațiului în general le este dedicată această operă a unui umil născut în Flatlandia, cu speranța ca, precum el a fost inițiat în mistrele celor trei dimensiuni, până atunci fiind cunoscute doar două, așa și cetățenii din acea regiune cerască pot să aspire tot mai sus, către secretele celei de-a patra, a cincea sau chiar a șasea dimensiune, în așa fel încât să contribuie la îmbogățirea imaginației și la posibila dezvoltare a modestiei, calitate rară și excelentă între rasele superioare ale umanității solide. (Flatlandia, Edwin A. Abbott, 1882)

Roma caput mundi mathematicae. Dar, cum matematica este transnațională, prima sesiune a Festivalului 2009 s-a ținut la New York, unde, Istitutul Italian de Cultură și prestigiosa Academie Italiană, la Columbia University, pentru doua zile 10 și 11 martie, au vorbit în limbaj matematic, cu tot adevărul și frumusețea lui.

Sub înaltul patronaj al Președintelui Republicii, manifestarea promovată în Provincia Roma, produsă de Fundația Muzică pentru Roma, sub conducerea științifică a lui Piergiorgio Odifreddi, s-a desfășurat la New York între 10 și 11 martie, iar la Roma din 19 până în 22 martie.

Salvarea lumii cu ajutorul numerelor este firul roșu al celor două întâlniri: la New York, laureatul Nobel pentru economie Daniel Kahneman a vorbit despre gândirea statistică, regele fractalilor Benoit Mandelbrot despre dezordinea piețelor, cu laureatul Nobel pentru economie John Nash și marele matematician Harold Kuhn, au reconstituit originile teoriei jocurilor, care coincide cu o parte însemnată din viața lor, laureatul Nobel pentru fizică Shelly Glashow a deschis sesiunea cu fascinantă lecție despre nemarginita eficiență a matematicii.

Cu matematicianul descoperitor al celei de-a patra dimensiuni, Thomas Banchoff, și filozoful Achille Varzi s-a intrat în lumea fantastică a Flatlandiei, locul ideal pentru a înțelege că capacitatea de a ne extinde orizontul mental nu este chestiune științifico-fantastică, pentru a vedea dacă suntem într-adevăr capabili să gândim liber, de a trece dincolo de evident.

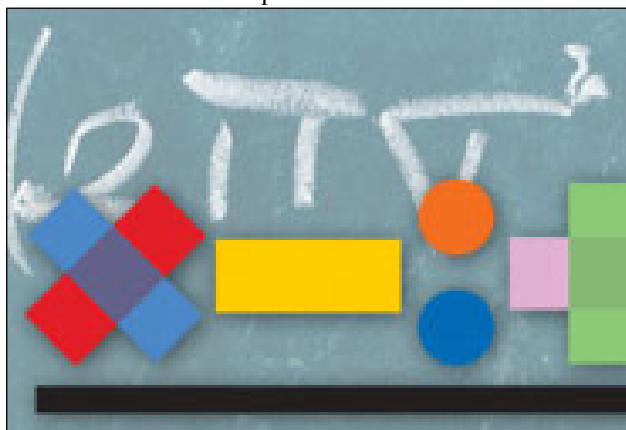
Interviul imaginar luat lui Galileo de Piergiorgio Odifreddi și Claudio Bartocci, care se deschide cu lectura lui Galileo despre începutul căutătorului cunoașterii, înobilează spiritul care a inspirat această manifestare. La conferința de presă internațională de prezentare de la

New York, au luat parte Nicola Zingaretti, Gianni Borgna și Carlo Fuortes.

La a doua sesiune a Festivalului la Roma, excelența gândirii științifico-filozofice ne-a condus în minunata lume a creațiilor matematice: medaliatul Fields pentru matematică Edward Witten, Timothy Gowers, Vaughan Jones, laureatul Nobel pentru fizică Arno Penzias, marele fizician italian Nicola Cabibbo, președintele Academiei Pontifice de Știință, laureații Nobel pentru chimie Roald Hoffmann și Richard Ernst, laureații Nobel pentru economie Robert Mundell, John Nash și Thomas Schelling, scriitorul Paolo Giordano, laureatul Strega 2008, prezentați de renumiți scriitori, filozofi și jurnaliști științifici italieni ca Gabriele Beccaria, Marco Cattaneo, Riccardo Chiaberge, Giulio Giorello, Armando Massarenti.

Acum câțiva ani, filozoful german Hans Jonas își intitula o lucrare a sa *Dumnezeu este matematician?* Dacă nu ești nici filozof și nici german, se poate pune întrebarea la un nivel mai elementar: lumea este matematică? Cuvântului „lumea” să i se atribuie sensul: lucrurile care ne înconjoară și cu care avem experiență directă au ceva cu Matematica? Cum oare Matematica se dovedește așa utilă pentru formularea legilor naturii? Cu alte cuvinte, ce are de a face limbajul simbolic al unei discipline care e adesea percepută ca abstractă, arbitrară, departe de natură, cu descrierea fenomenelor ca: mișcarea astrelor, căderea merelor, diviziunea celulară, dinamica populațiilor, interacțiunea între speciile unui ecosistem?

Și matematica recreativă este o chestiune serioasă, spre deosebire de fizică, chimie, biologie unde diferența dintre cercetările profesioniștilor și amuzamentele diletanților (cu mici excepții) este netă, ceea ce nu se întâmplă la matematică. Marele Arhimede, în *Stomachion*, s-a distrat bătându-și capul cu ceva asemănător *tangramului* de azi,

dar constituit din 14 bucați de forme diferite, încercând (probabil) să descrie proprietățile combinatorii; Pierre Fermat, magistrat și om politic, s-a dedicat matematicii numai în răgazul de timp ce-l mai avea, ca abil amator. Trebuie amintit că nu puțini dintre matematicienii (și fizicienii) din ultimele generații au avut prima revelație a frumuseții secretelor algebrei,

geometriei, nu din cărți de specialitate, ci citind cu aviditate problemele pe care Martin Gardner le prezenta cu deosebită măiestrie în rubrica «Jocuri Matematice» din revista *Scientific American*. Succesorul lui Gardner în aceeași rubrică (după l'interregno lui Douglas Hofstadter), printre protagoniștii festivalului, Ian Stewart, prolificul dezvoltător și autor de apreciate rubrici despre sistemele dinamice, care s-a dovedit a fi capabil să unească precizia cu subtilitatea gândirii într-o vivacitate expozitivă de excepție.

Scrisorile lui Claudio Bartocci n-au condus de mână prin paginile lui Robert Musil, pentru a redescoperi că esența matematicii nu stă atât de mult în principiul

economiei gândirii. Această știință se dezvoltă mai întâi de toate a fi o aventură pasionantă și incisivă a existenței umane. Matematicianul nu ezită să denunțe “scandalul intelectual” al crizei de fundamente, tocmai datorită orgolioasei încrederi în diabolica pericolozitate a propriului intelect, care nu se oprește în fața nici unei prejudecăți.

S-a pătruns și în lumea paranormalului, cu Mariano Tomatis, pentru a descoperi în ce fel cercetarea fenomenelor paranormale ca telepatia, clarviziunea, prezicerea viitorului necesită o bună cunoaștere a metodelor matematice. Memoratorul Gianni Golfera a dezvăluit secretele relației matematicii cu misterioasa lume a memoriei.

Considerând de asemenea numai ultimii o sută de ani ar didificil să se compileze un catalog al manualelor de bridge scrise de matematicieni de valoare (de exemplu, Emile Borel), analizele metodelor cele mai eficiente pentru amestecarea unui pachet de cărți de joc, studii despre șah și go, invenții diavolești cărora le-au urmat austere cercetări academice. Bridge-ului i-a fost dedicată o secțiune a festivalului, cu conferința lui Peter Winkler despre raportul dintre matematică și bridge și o partidă demonstrativă realizată în colaborare cu Federația Italiană a Jocului de Bridge.

Protagonisti și jocurile matematice. Campionatul de brain trainer organizat de Focus este o provocare pe baza unor surprinzătoare jocuri de logică matematică. Pentru a intra în joc, a sfida secretele sudoku-ului, ale enigmisticii și a altor surprinzătoare jocuri de logică matematică a fost suficient să participi la acest training mental la sfârșitul căruia nu a fost ales un mister *Muschi*, ci de această dată, mister *Creier*. (înscrierile s-au făcut pe [www. Brain-trainer/campionato](http://www.Brain-trainer/campionato)).

Întâlnirile cu Federico Peiretti și Giovanni Filocamo consimt o trecere de la o matematică a calculului la o matematică a gândirii, prin intermediul jocului. Am descoperit că matematicianul nu este cel pe care bietul student sau omul de rând îl vede, departe de interesele sale personale, cu capul în nori, cum deja l-a prezentat Jonathan Swift, în *Călătoriile lui Gulliver*, care stabili matematicienii pe Laputa, o insulă zburătoare, și imaginându-și că ar exista pentru totdeauna o echipă de bicicuitori gata să îi lovească cu delicatețe peste ochi și peste urechi cu o mică vergea, în vârful căreia se află o bășică plină cu mazăre uscată, ca să-i aduca la realitate.

Printre altele jocuri de masă, experimentări, puzzle, jocuri de magie, enigmistică.

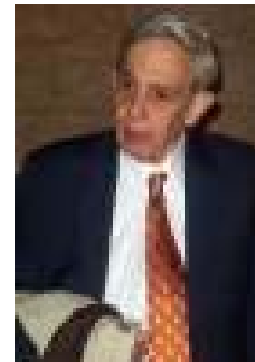
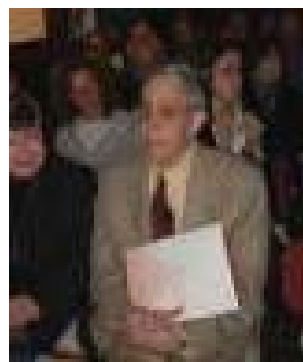
Omagiul lui Oscar Reutersvard, artistul suedez părintele “figurilor imposibile”, cu expoziția *Figuri imposibile* în spațiul Auditorium Arte, și lecția magistrală a lui Bruno D’Amore, matematicianul italian care a pus în centrul muncii sale cercetarea relației dintre artă și matematică. Artistul suedez urmărește puritatea figurilor esențiale, toată geometria, curată, cu convenția ca frumusețea estetică a operațiunilor sale constă în “figura imposibilă” în sine, nu în magie. Sufletul expozițiilor interactive care au animat foyerul Auditorium-lui, Perspectiva Artificială, mașinile matematice. Au semănat a fi mașini-invenții leonardești sau părți din muzeu, deși sunt instrumente vii, “făcute în casă” de profesori din plăcerea de a povesti matematica, istoria sa și misterul său. Un Dylan Dog în versiune algebrică, un desen

matematic prin excelență *Trei ori zero*: în expoziție minunatele mese cu scenele lui Tiziano Scavi și desenele lui Bruno Brindisi, cu obișnuita atmosferă profund onirică, aparent lipsită de sens și totuși cu o logică internă a sa, în care elemente dramatice își iau natural o față ironică. Printre alte prezentări: Sfere, boluri, mingi, globuri, sub cura lui ForMATH Project, un drum pentru descoperirea matematicii în fenomenele naturale, în artă și în cotidian; Il mecano – măsurarea timpului prezentat de GAMM, circa douăzeci de exemplare de ceasuri realizate cu bucăți din miticul joc de construcții; întoarcerea lui Matefitness, sala de sport a matematicii, distractivul laborator interactiv de descoperire a matematicii fără numere; Compoziția logică a lui Mauro Gazzelloni și Steaua stelelor a lui Giorgio Jano. În seara concluziilor Festivalului, pentru prima dată, a fost atribuit Premiul Grinzane Știința al Festivalului Matematicii unei prestigioase personalități internaționale, marele matematician John Nash deținătorul premiului Nobel și minte de excepție, simbol al Festivalului Matematicii de la Roma încă de la prima ediție. Premiul a fost înmănat de Nicola Zingaretti, președintele Provinciei Roma, duminică, 22 martie 2009.

(pentru mai multe informații intră pe www.festivaldellamatematica.it)

O imagine de la prima ediție a Festivalului

John Nash

**Traducerea din italiană-Prof. matematică
RODICA MATEI,
Școala Gen. Nr. 25 BRAȘOV**

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Vatra veche de Florar

Numărul de mai al foii ilustrate pentru familie **Vatra veche**, coordonat de redactorul-șef Nicolae Băciuț are un sumar bogat, precum florile care se arată acum în toată splendoarea lor. „La ce bun” se întreabă scriitorul Nicolae Băciuț în editorial, făcând referire la anul ce a trecut de când revista apare pe piață, și tot el ne răspunde că sentimentul jerfei și bucuria scrisului fac casă bună. În această ediție **Vatra veche** se află în dialog cu Ion Buzași, prin intermediul scriitorului Valentin Marica. Despre prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru, Ion Pachia Tatomirescu spune că este un eminescolog bine temperat, iar despre Emil Cioran, Valentin Marica spune că a avut o memorie copleșitoare. Pe Vasile Voiculescu în romane documentare îl aduce Gheorghe Postelnicu. Seria dialogurilor continuă cu Stela Popa, aflată la taifas cu Liliana Moldovan. La cronică literară ne întâlnim cu un neoromantic-expresionist hunedorean Ion Urdă, surprins de Adrian Botez, cu un evadat prins (Răzvan Ducan), semnal editorial de Elena M. Cîmpan, care pe introduce cu filosofie prin labirintul poeziei (Nicu Ciobanu). Un grupaj proaspăt de poeme din recentul volum „Lebăda pe asfalt” ne aduce Melania Cuc. Spinoasa problemă a aromânilor este prezentată de Adrian Botez, iar Luminița Țăran descrie poetica imaginii, în ceremonialul de trecere. Merită semnalată „împachetarea” pentru suflet dintre Nicolae Băciuț și Suzana Fântânariu, surprinsă de Melania Cuc, interviurile cu pictorul Marcel Lușeș, cu meșterul Simion Legian, precum și pulsul literaturii pentru copii în Republica Moldova. Revista impresionează prin seriozitatea editorului și a colaboratorilor, prin bogata bază de date pe care o aduce în fața cititorilor.

Răsunetul, 19.05.2010

MENUȚ MAXIMINIAN

Îndrăgite Poet Nicolae Băciuț,

Trebuie să vă spun de la început că mi-a prilejuit o mare bucurie lectura revistei **Vatra veche** - format electronic - primită prin email de la dna Sav, văduva regretatului poet Vasile Sav.

Cred ca asta presupune pentru Dvs. un efort și o motivație interioară considerabilă. Emoționante articole, excelentă ilustrare grafică! Sincere felicitări!

Foarte inspirat mi s-a părut titlul cărții dvs de poezie: „Singurând” ...M-aș bucura mult să vă citesc poemele din recent apărutul volum, pe îndelete. Ca un exercițiu de admirație continuu, fiind eu o mare iubitoare a poeziilor optzeciștilor, dar nu numai, o iubitoare constantă de poezie.

Am citit-recitit poeme de Emily Dickinson tălmăcite în românește cu acuratețe, în revista pe care o coordonați ca și alte articole scrise îngrijit, cu sensibilitate și har.

Deși domeniul în care lucrez e unul diferit, sunt medic, ori poate, tocmai de aceea, ca e un fel de *sublimare*, a zilnicelor încărcări cu suferință umană, psihanalitic vorbind, citesc și mai rar, scriu poezie. Așadar, ca o terapie necesară.

Aș fi deosebit de bucurioasă să mă prenumăr printre colaboratorii revistei **Vatra veche**.

De aceea mi-am luat îndrăzneala să vă trimit un scurt curriculum vitae, cu ceea ce am scris până acum - un volum de poeme publicat la Editura „Paralela 45” și încă unul în curs de apariție.

V-am trimis în attach toate acestea și am să vă trimit, cu permisiunea Dvs. și câteva poeme de curând scrise.

Vă mulțumesc de pe acum pentru atenție și vă rog să îmi confirmați primirea emailului.

Vă doresc o săptămână calmă, inspirată.

Cu admirație,

DR.MARIANA FLOAREA

Vai ce frumos, Domnule Băciuț!

Am vrut doar să arunc o privire peste revista primită de la Dumneavoastră, dar din nou mi-a furat ochii și m-a obligat să citesc avidă până mi s-au înlăcrimat ochii, cu privirea fixă în ecran. Dacă o țin tot așa, voi sfârși prin a petrece concediul citind revista **Vatra Veche** în Alpii Austriei! Vă felicit pentru acest număr frumos! Și vă mulțumesc pentru plăcuta surpriza de a mă regăsi în paginile ei chiar de două ori, cu două articole, care parcă prin simpla publicare au câștigat din nou în valoare.

Rămân recunoscătoare și cred că e inutil să repet cât de mult apreciez efortul pe care îl depuneți, cu simplitate de la sine înțeleasă, pentru a scoate o revistă impecabilă ca formă și conținut.

Numai bine, cu stimă și simpatie, rămân aceeași a Dumneavoastră

GABRIELA CĂLUȚIU-SONNENBERG

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru numerele 4 și 5 din "Vatra veche" trimise, ele sunt de o calitate excepțională. Datorăm, de buna seamă, reîntâlnirea, unui nobil și admirabil prieten comun, Doamna Suzana Fântânariu. Un artist plastic dedicat într-un mod de-a dreptul mistic și autocombustiv creației sale. Sunt realmente bucuroși pentru "reînvierea" *Vetrei*, una din revistele care ar fi trebuit să se constituie într-o tradiție nealterată și neîntreruptă. Au fost, desigur, perioade de o confuză violență iconoclastă. Nu că ar fi urmat vremuri mult mai afine spiritualității pure și anankaste, axiologiei recuperate a gândirii și simțirii românești autentice... Oricum, știu ca ați făcut o treabă foarte bună deschizând paginile *Vetrei vechi*, cel puțin pentru cei ca mine. Îi spuneam și Doamnei Fântânariu, amintirile din anii '75-'82, amfiteatrul echinoxian, cu pupitrul împrejmuț de siluetele unor

Marian Papahagi (!), Ion Pop, Ion Vartic, cu poezi ca Ion Mureșan, Marta Petreu și, nu de complezență, Nicolae Băciuț, prozatori ca Alexandru Vlad și Ioan Groșan, era o bucurie pentru noi "paveldaniștii" din Timișoara să ajungem pe acolo, dar și pe la *Opinia* din Iasi, pe la *Cenaclul de Luni*, la *Junimea*, pe la *Amfiteatru*, pe la cenaclul sighișorean sau la cel arădean, au fost vremuri cum nu mai sunt (fără alte precizări), așa cum *Echinoc*-ul de după 2000 n-are nici o legătură cu cel de care îmi amintesc. Alături de bietul Ion Monoran, Daniel Vighi, Viorel Marineasa și toți congenerii mei din Pavel Dan am fost călătorii acelor ani "neînsemnați", în care, e drept, călătoria a fost mai importantă decât destinația finală. Vă felicit, încă o dată, pentru "*Vatra veche*" și pentru călătoria încă mai importantă decât stația ei finală. Călătorie îndelungată!

Al Dmneavoastră,
LUCIAN P. PETRESCU,
Timișoara

Vă mulțumesc pentru revistă. Este foarte densă și de bună calitate, felicitări. Sper că aveți în vedere, în continuare, și materialul meu cu Steluța Nistorescu.

Numai bine,
MONICA MUREȘAN

Stimate domnule NICOLAE BACIUȚ –

Mulțumesc mult, pentru noul și atât de bogatul și interesantul număr al *Vetrei vechi!* Felicitări! Acest număr "bate recordul", în ce privește Valoarea Ideatică și **Frumusețea (în toate ale ei Bune Sensuri!)** ... Sper să ne întâlnim la Focșani, pe 22-23 mai 2010...am auzit că participați, în Focsani, la Simpozionul despre *Lectură!* Doamne-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,
ADRIAN BOTEZ

Stimate Domnule Redactor-Șef Nicolae Băciuț,

Mii de mulțumiri pentru numărul 5 al minunatei reviste care este "*Vatra veche*"! Putem spune că există, că avem o adevărată revistă pentru suflet în chiar inima Țării. Sunt prea multe motive să ne bucurăm de (re)nașterea acestei reviste acolo, în miezul Transilvaniei noastre dragi. Cu toate pânzele sus!

PROF.VASILE FLUTUREL
membru al US, Filiala Iași

Stimate Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revista "*Vatra veche*", 5/2010. Conținutul este foarte interesant, revista e reușită. Vă doresc succes și pe mai departe.

Cu stimă,
DR. HANS DAMA
Wien

Am primit numărul 5 / 17, de mai 2010, al distinsei Dvs. reviste, **VATRA VECHÉ**..., și vă mulțumesc din toată inima - Dvs., și întregului colectiv de redacție - pentru ținuta tipografică excepțională, pentru valoarea estetică-literară de talie națională și, totodată, europeană...! Divin inspirată a fost și ilustrarea numărului cu fotografiile ale sculpturilor neobrâncușiene realizate cu suflul Geniului de Simion Legian...

PROF. DR. ION PACHIA TATOMIRESCU

Vatra Veche,
(*anul II, nr. 4, aprilie 2010*)

Semnalăm, din cuprinsul revistei: **Amintiri cu poezii - Cleopatra Lorințiu** („*Înapoi în Gaza // Se-ntâmplase-nainte / De-a ne-ntâlni / Undeva, în memoria altui deșert / Altui decor prăfuit, fantomatic / Unde ea-și construia fragila alcătuire / După gândul tău. / Unde ea aduna-ncețișor / Trăsătură cu trăsătură / Și devenea mereu alta / Tot mai tânără, mai subțire / Tot mai susurătoare.*”); **Vilanele engleze: Dylan Thomas, Caitlin McGinn** – traduceri de **Ion Roșioru**; **Cronica literară: Ce mai rămâne dincolo de antologie – Elena M. Cîmpan** („*Anotimpul din colivie*” al lui **Nicolae Băciuț**, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006, e o antologie de anotimpuri/ timpuri poetice, de glasuri diferite, în momente aparte, în 578 de pagini. Titlul este o metaforă a zborului ce urmează să se întâmple, face trimitere la ideea de libertate, la urmele pe care aceasta le lasă, deschizând chiar imaginea unei antologii sub formă de colivie.”) **Starea Prozei – Marian Drumur; Interviuurile lui Marin Mincu – Dragoș Vișan; Emily Dickinson, Poezii de iubire**, traducere de **Victor Știr**; **Poeme de Ion Roșioru; Între teorie și tiranie – Adrian Botez.**

Lucrările **Suzanei Fântânaru** (profesor univ. dr.la Facultatea de Arte Universitatea de Vest, Timișoara.) dau un famec cu totul aparte ținutei grafice a revistei.

Fereastră, 51-52/2010

Domnule Băciuț,
Am primit **VATRA VECHÉ** numărul 5/mai/ 2010 al distinsei Dvs. reviste și vă mulțumesc din suflet - Dvs. și întregului colectiv de redacție. M-am bucurat regăsindu-mă în acest număr de revistă cu lucrările mele ferite atâta timp de ochii lumii. Sunt plăcut impresionat de calitatea pozelor și a spațiului acordat lucrărilor mele. Sper să ne cunoaștem în vara acestui an.

Cu stimă și mulțumiri,

SIMION LEGIAN

Încă o dată vă mulțumesc și vă felicit pentru miracolul numit **Vatra veche!**

VASILE ZETU

Bună seara,

Mă simt extrem de onorat că am primit de la Dvs. nr.5 din "*Vatra veche*", pentru care țin să vă mulțumesc din suflet. Sunt un copil obișnuit de 14 ani, care freacă ori de câte ori ține în palme astfel de comori scrise anume pentru a-ți umple sufletul. Așa învăț să parcurg cu pași mici, o lume mare, care să-i cuprindă pe toți iubitorii de lectură. Am câștigat diverse premii, atât pentru proză cât și pentru poezie, dar nimic nu se compară cu momentele când mă "pierd" citind diverse recenzii, alte participări la diverse concursuri de creație literară și multe alte manifestări. M-aș bucura enorm, dacă, în viitorul apropiat, voi merita și eu să mă aflu printre erudiții pe care acum, copil fiind, îi privesc doar de la depărtare.

Cu respect,

EMANUEL NEAGU,
Brăila

SCHIȚĂ DE PORTRET

Născut la 27 septembrie 1958, Sângeorz-Băi

Studii: Universitatea de Artă și Design Cluj-Napoca
Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România
Membru al Asociației Internaționale de Artă, Paris, Franța
(A.I.A.P.)

Expoziții personale:

2008 – Galeria „Senso”,
București
2007-Galeria Veroniki Art-
București
2007-Galeria "LIMA"-
Timișoara
2006 - Muzeul Quercorb - Pouivert - Franța
2006 - Galeria de artă "SILVA" - Bușteni
2005 – "Cathar 2005", Centrul CatArt Sainte Colombe
Sur L'Hers - Franța
2005 – "IOV" Galeria de Artă "Simeza" - București
2005 – "IOV"- Galeria de artă Bistrița
2004 - Hezogenrath Burg Rode, Germania, Olanda,
Belgia, Franța, România
2003 - "Veriga" Galeria "Sugălete", Bistrița
2002 - "Incintele personajului", happening, Sângeorz-Băi
2001 - Le Pradet, Toulon, Franța
2000 - Galeria "Helios" - Timișoara
1999 - Galeria Veche, Cluj-Napoca
1999 - Sopron, Ungaria
1998 - "Veșmânt, Locuire - Cuc" Galeria de Artă, Bistrița
1998 - Centru Cultural Internațional "George Apostu",
Bacău
1994 - Acțiunea plastică "Zidirea", "Turnul Babel",
Sângeorz-Băi
1993 - Galeria "Orizont", București
1991 - Lausanne, Elveția
1990 - Kraslava, Letonia
1988 - Galeria "Vatra", Târgu-Mureș
1982 - Galeria Municipală, Bistrița
1979 - Galeria "Ștefan Luchian", Botoșani
1976 - Sângeorz-Băi.

Simpozioane:

2007 - Simpozionul internațional de sculptură -
"EUARCA", Kassel, Germania - lemn
2007 - Simpozionul internațional de sculptură, Bursa,
Turkey – marmură
2006-Simpozionul internațional de sculptură-Bodrum-
Turcia-marmură
2006-Simpozionul internațional de sculptură-
Fuerteventura-Spania-marmură
2006-Simpozionul național de artă "Marea III'-Eforie
2006- Simpozionul internațional de artă fotografică
"ART'2006" -Sângeorz-Băi
2006- Simpozionul național de sculptură "Ion Irimescu" -
Bistrița
2005 - Simpozionul de Artă Contemporană Sainte
Colombe L'Hers - Franța
2005 - Simpozionul Internațional de Sculptură,
Fuerteventura, Spania - piatră
2005 - Simpozionul Internațional de Sculptură, Bulgaria -
lemn
2005 -Simpozionul Internațional de Sculptură, Saint

Martin de Seignanx – Franța, piatră
2004 - Simpozionul de Artă "Marea" Eforie Nord
- Simpozionul Internațional de Sculptură, Cărbunari, Baia
Mare, piatră.
2003 - Simpozionul Internațional "Performanța
condiționată, Taller, Franța - lemn;

2003 - Simpozionul
Național de Sculptură
Galați, România, lemn
2003 - Simpozionul
Național de Ceramică,
Porțelan "Arderea cerului"
Sîngeorz-Băi
2002 - Simpozionul
Național de Pictură

"Muntele II" Colibița
2002 - Simpozionul Național de Sculptură "Artuborg"
Constanța, metal;
2002 - Tabăra de Sculptură "Interart 2002", Reghin, lemn
2001 - Simpozionul Național de Sculptură "Centru și
dinafară", Sângeorz-Băi
2001 - Simpozionul Național de Artă Contemporană,
Sângeorz-Băi
2001 - Simpozionul Național de Sculptură în Sare, "5+2"
? Praid
2001 - Simpozionul Național de Pictură "Muntele"
Colibița
2000 - Simpozionul Național de Artă "Lumea Apelor" La
Pradet, Franța, marmură
1998 -Simpozionul de Sculptură Reșița, marmură
1998 - Simpozionul Internațional de Sculptură "George
Apostolu" Bacău, marmură
1997 - Simpozionul Internațional de Artă Contemporană,
"Carbonat", Chișinău, Moldova
1996 - Simpozionul Internațional de Artă "Interarteast"
Târgu-Mureș
1996 - Simpozionul de Sculptură "George Apostu" Bacău,
marmură
1994 - Simpozionul Internațional de sculptură, Oarba de
Mureș, piatră
1992 -Simpozionul Național de Artă Contemporană, Art
2001 Sângeorz-Băi

Expoziții de grup: între 1982 și 2005 a participat la peste
120 de expoziții de grup în țară și străinătate.

Premii:

2006 - Premiul de excelență pentru Sculptură „Constantin
Brâncuși" - U.N.P.R.
2004 - Premiul special pentru sculptură "Ion Grecu",
Bacău-Chișinău
2004 - Medalia "Meritul Cultural"
2003 - Medalia omagială "Ion Irimescu" - 100, acordată
de Ministerul Culturii și Cultelor.
2000 - Premiul "Pământul și Arta" al Muzeului
Agriculturii din România
1998 - Premiul Fundației Artexpo, București,
1994 - Marele premiu pentru Film, acțiunea plastică
"Zidirea", "Turnul Babel", Beclean.

Notă: Sursa informațiilor sunt site-uri de pe Internet

OCHIUL CICLOPULUI

Maxim Dumitraș, "Tricoul lui Tarzan"

FETIȚA ȘI FLUTURELE

- poveste franceză -

-Vai, ce frumos ești! strigă fetița, îmbrăcată în rochiță roșie, sărind într-un picior de bucurie și agitând plasa de fluturi, în jurul unui fluture mare, cu aripi stropite cu roșu și tivite cu galben, portocaliu și, fin de tot, cu albastru, ca o dantelă de ducesă.

- Te rog, lasă-mă să zbor! - se rugă, printre lacrimi, tăcute și mari, de rouă, fluturele.

- Imposibil, trebuie să te prind, să te înfig într-un ac și să te așez pe o pagină nouă de insectar! Să vadă și prietenele mele ce frumusețe de fluture am prins eu - să crape de ciudă! Iu-huuu! - striga, în delir, micuța fetiță, țopăind într-un picior și rotindu-și, tot mai amenințător, ca pe-o secure grea de război, plasa.

Te rog, lasă-mă să trăiesc!, se rugă fluturele, și roua se însângera, treptat, scurgându-se pe mânecile și apoi pe palmele strânse și-ncordate ale fetiței.

Nu se poate, cum să te las să trăiești, când după-amiază ne adunăm toate colegele de grădiniță? Eu cu ce să le dau gata? Ia zi! - striga, cu arțag, fetița în roșu, frământându-se, nerăbdătoare, și tropăind din picioare.

Te rog, voi veni și mâine, tot aici, îți promit - voi veni, în fiecare zi, să te-ntâlnesc, mereu aici, și voi străluci din ce în ce mai frumos, cu fiece zi a vieții tale - se tânguia fluturele, iar pe mâinile fetiței se prelingea sânge curat, strălucitor și muștrător.

Nu mă interesează, nu vreau să știu de mâine - eu acum te prind, acum te înțep, acum te pun în insectar - iar după-amiază ai să faci cunoștință cu prietenele mele, pe care am să le fac să crape de invidie - își urmă strigătele neînduplecate fetița în roșu, toată în roșu.

Și-l prinse pe bietul fluture, în plasă - dar culorile lui imperiale, solzișorii lui roșii, și galbeni, și portocalii, și albaștri, albaștri ca adâncul cel mai adânc și misterios al cerului - fie pentru că fetița a agitat prea mult plasa, fie pentru că fluturele a agonizat prea mult și dureros - s-au scuturat și risipit. N-a mai rămas decât un biet trup cenușiu de insectă oarecare. Și aripile se zdrențuiră, apoi se rupseră. Fără să plângă prea mult (un pic tot plânse, de necaz că, după-amiază, n-o să aibă cu ce să le facă să crape de ciudă pe tovarășele ei de joacă, bunele ei prietene) - fetița străpunse chinuitul trup, care acum avea ceva de viermișor în el - și nimic de zbor și imperial bal al zborului celest - îl străpunse cu un bold mare, se duse acasă și prinse în insectar fluturele, acum biet vierme, de care atârnau două cioturi grosolane, care fuseseră, pe vremuri, aripi.

A doua zi dimineață, la locul din câmp, unde fusesse prins în plasă nobilul fluture imperial, o femeie frumoasă, în negru, strângea, bocind, stropii de rouă și sânge. Alături de ea, un bătrân falnic, cu barba lungă și albă, gânditor, înveșmântat în negru, ținea în mână, așteptând, un imens potir de aur.

ADRIAN BOTEZ

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Eugen Axinte, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădăriu, Cleopatra Lorințiu, Liliana Moldovan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte Sergiu Paul Băciuț

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.